

V I Lenin

Vad bör göras?

Innehållsförteckning

Vad bör göras? Brännande frågor för vår rörelse	1
Förord	1
I. Dogmatism och ”kritikfrihet”	2
a) Vad betyder ”kritikfrihet”?	2
b) ”Kritikfrihetens” nya försvarare	4
c) Kritiken i Ryssland	7
d) Engels om den teoretiska kampens betydelse	11
II. Massornas spontanitet och socialdemokratins medvetenhet	13
a) Det spontana uppsvingets början	14
b) Knäfallet för spontaniteten. Rabotjaja Mysl	16
c) Gruppen Självbefrielse och Rabotjeje Delo	21
III. Tradeunionistisk politik och socialdemokratisk politik	26
a) Den politiska agitationen och ekonomisternas inskränkning av den	26
b) Berättelsen om hur Martynov fördjupade Plechanov	32
c) De politiska avslöjandena och ”fostran till revolutionär aktivitet”	34
d) Vad har ekonomismen gemensamt med terrorismen?	37
e) Arbetarklassen som demokratins förkämpe	38
f) Än en gång ”bakdantare”, än en gång ”mystifikatorer”	47
IV. Ekonomisternas amatörmässighet och revolutionärernas organisation	48
a) Vad är amatörmässighet?	49
b) Amatörmässigheten och ekonomismen	51
c) Arbetarnas organisation och revolutionärernas organisation	54
d) Organisationsarbetets räckvidd	63
e) ”Konspirativ” organisation och ”demokrati”	66
f) Det lokala och det allryska arbetet	71
V. ”Planen” för en allrysk politisk tidning	76
a) Vem tog anstöt av artikeln ”Vad skall man börja med?”	76
b) Kan en tidning vara en kollektiv organisatör?	79
c) Vilken organisationstyp behöver vi?	85
Slutord	89
Tillägg: Försöket att slå samman Iskra med Rabotjeje Delo	90
Rättelse till Vad bör göras?	94

V.I. Lenin

Vad bör göras? Brännande frågor för vår rörelse

”... Partikampen ger ett parti styrka och livskraft, det största beviset på ett partis svaghet är oklarhet och avtrubbade av de skarpt utpräglade differenserna, partiet stärks genom att det renar sig ...”

(F Lassalle i ett brev till Marx den 24 juni 1852)

Förord

Föreliggande broschyr skulle enligt författarens ursprungliga plan ha ägnats åt att ingående utveckla de tankar, som framlades i artikeln Vad skall man börja med? (Iskra nr 4, maj 1901.) Och vi måste först och främst be läsaren om ursäkt för dröjsmålet med att uppfylla det löfte vi gav där (och som vi upprepat till svar på många privata förfrågningar och brev). En av orsakerna till detta dröjsmål var det försök att sammansluta alla socialdemokratiska organisationer utomlands, som gjordes i juni förra året (1901). Det var naturligt att avvakta resultaten av detta försök, ty om det hade lyckats, skulle det kanske ha blivit nödvändigt att framlägga Iskras åsikter om organisationen ur en något annorlunda synvinkel, och i varje fall skulle ett lyckligt resultat av detta försök gett hopp om att mycket snart göra slut på existensen av två riktningar inom den ryska socialdemokratin. Som läsaren vet, misslyckades detta försök och det kunde, som vi här nedan skall försöka bevisa, inte sluta på annat sätt efter Rabotjeje Delos nya svängning till ekonomismen i nr 10. Det blev absolut nödvändigt att ta upp en energisk kamp mot denna oklara och föga bestämda, men i stället så mycket mer seglivade riktning, som har förmåga att uppstå på nytt i olika former. I enlighet härmed har broschyrens ursprungliga plan ändrats och i mycket betydande grad utvidgats.

Broschyrens huvudämne skulle vara de tre frågor, som restes i artikeln Vad skall man börja med?, nämligen vår politiska agitations karaktär och huvudinnehåll, våra organisatoriska uppgifter och planen på att samtidigt och från olika håll bygga upp en stridbar organisation för hela Ryssland. Dessa frågor har länge intresserat författaren, som försökte ta upp dem redan i Rabotjaja Gazeta under ett av de misslyckade försöken att återuppliva denna tidning (se kap V). Men den ursprungliga avsikten att i broschyren inskränka sig till en analys av endast dessa tre frågor och framlägga våra åsikter i så positiv form som möjligt, utan att eller nästan utan att ingå på någon polemik, visade sig vara alldeles ogenomförbar av två orsaker. Å ena sidan visade sig ekonomismen vara avsevärt mer seglivad än vi hade förutsatt (vi använder ordet ekonomism i vidsträckt mening, så som det förklarades i Iskra nr 12 [december 1901] i artikeln Samtal med ekonomismens försvarare, som så att säga var ett utkast till denna broschyr). Det blev alldeles klart, att de olika uppfattningarna om hur dessa tre frågor skall lösas i långt högre grad beror på den grundläggande motsättningen mellan de två riktningarna inom den ryska socialdemokratin än på meningsskiljaktigheten i detaljer. Å andra sidan visade ekonomisternas villrådighet beträffande den praktiska tillämpningen av våra åsikter i Iskra uppenbart att vi ofta bokstavligen talar olika språk, att vi därför *inte kan* uppnå enighet om någonting alls, om vi inte börjar ab ovo*, att ett försök måste göras att så populärt som möjligt och med ytterst talrika och konkreta exempel *systematiskt "tala ut"* med *alla* ekonomister i *alla* grundläggande punkter av våra meningsskiljaktigheter. Jag beslöt att göra

---

* Från början – Red

ett sådant försök att ”tala ut”, fullt medveten om att det i hög grad skulle öka omfånget av broschyren och fördröja dess publicering, men samtidigt kunde jag inte se någon *annan* möjlighet att uppfylla det löfte jag hade gett i artikeln Vad skall man börja med?. Till ursäkten för dröjsmålet måste jag således foga ytterligare en ursäkt för de stora bristerna i broschyrens litterära utformning: jag var tvungen att arbeta *i största hast* och blev dessutom störd av allehanda andra arbeten.

Analysen av de tre ovannämnda frågorna utgör fortfarande broschyrens huvudämne, men jag fann det nödvändigt att börja med två frågor av mer allmän natur: varför en så ”oskyldig” och ”naturlig” paroll som ”kritikfrihet” är en verklig kampsignal för oss och varför vi inte kan komma till samförstånd ens i den grundläggande frågan om socialdemokratins roll i förhållande till den spontana massrörelsen. Vidare har framställningen av våra åsikter om den politiska agitationens karaktär och innehåll utmynnat i ett klagörande av skillnaden mellan tradeunionistisk och socialdemokratisk politik, och framställningen av åsikterna om de organisatoriska uppgifterna har utmynnat i ett klagörande av skillnaden mellan den amatör-mässighet, som tillfredsställer ekonomisterna, och den organisation av revolutionärer, som enligt vår mening är nödvändig. Vidare håller jag desto mer fast vid ”planen” på en politisk tidning för hela Ryssland, ju mer ohållbara de invändningar varit, som gjorts mot den, och ju mindre sakligt man har svarat mig på den fråga, som ställdes i artikeln Vad skall man börja med?, nämligen hur vi samtidigt från alla håll skall kunna ta itu med att bygga upp den organisation vi behöver. Slutligen hoppas jag att i slutet av broschyren kunna visa att vi gjort allt vad på oss ankommit för att förhindra en avgörande brytning med ekonomisterna, vilken dock visade sig vara oundviklig; att Rabotjeje Delo fått en särskild, om man så vill ”historisk” betydelse genom att den mest fullständigt och mest markant gett uttryck inte åt den konsekventa ekonomismen utan åt den upplösning och vacklan, som utgjort det utmärkande draget hos *en hel period* i den ryska socialdemokratins historia; att därför polemiken med Rabotjeje Delo, som vid första anblicken kan förfalla alltför ingående, också får betydelse, ty vi kan inte gå framåt om vi inte definitivt gör slut på denna period.

N Lenin

I. Dogmatism och ”kritikfrihet”

a) Vad betyder ”kritikfrihet”?

”Kritikfrihet” är utan tvivel den paroll, som är mest på modet för närvarande och som oftast används i diskussionerna mellan socialister och demokrater i alla länder. Vid första anblicken är det svårt att föreställa sig något besynnerligare än dessa högtidliga hänvisningar till kritikfrihet från en av de stridande parterna. Har det verkligen inom de avancerade partierna höjts röster mot den konstitutionella lag, som i de flesta europeiska länder tryggar vetenskapens och den vetenskapliga forskningens frihet? ”Här är något på tok”, måste varje utomstående säga sig, då han hört denna modeparoll upprepas från alla håll och kanter men ännu inte fullt fattat kärnan i oenigheten mellan de stridande. ”Denna paroll är uppenbarligen ett av de konventionella talesätt, som i likhet med öknamn vinner burskap genom bruket och nästan blir appellativ.”

Det är ju ingen hemlighet, att inom den moderna internationella* socialdemokratien har uppstått två riktningar, mellan vilka kampen än blossar upp och slår ut i klar flamma, än

---

* På tal härom: i den moderna socialismens historia är det ett närapå unikt och på sitt vis synnerligen trösterikt fenomen, att tvisten mellan de olika riktningarna inom socialismen för första gången har växt ut från att vara en nationell till att bli en internationell tvist. Förr i tiden förblev striderna mellan lassalleanerna och eisenacharna, mellan guesdisterna och possibilisterna, mellan fabianerna och socialdemokraterna, mellan Narodnaja Volja-anhängarna och socialdemokraterna rent nationella stridigheter, de återspeglade rent nationella särdrag och

stillnar av och glöder under askan av imponerande ”resolutioner om vapenstillestånd”. Vad som är innebörden i den ”nya” riktningen, som är ”kritisk” mot den ”gamla, dogmatiska” marxismen, det har Bernstein sagt och Millerand *visat* klart nog.

Socialdemokratin måste omvandlas från den sociala revolutionens parti till ett demokratiskt parti för sociala reformer. Detta politiska krav har Bernstein omgärdat med ett helt batteri av tämligen väl samordnade ”nya” argument och synpunkter. Man har bestritt att det går att basera socialismen på vetenskaplig grundval och bevisa dess nödvändighet och oundviklighet ur den materialistiska historieuppfattningens synpunkt; man har bestritt det faktum att utarmningen och proletariseringen ökar och att de kapitalistiska motsättningarna skärps; man har påstått att själva begreppet ”*slutmål*” är ohållbart och har kategoriskt förkastat idén om proletariatets diktatur; man har bestritt den principiella motsättningen mellan liberalismen och socialismen; man har förnekat *klasskampens teori*, som man påstått inte kan tillämpas på ett strikt demokratiskt samhälle, vilket styrs enligt flertalets vilja osv.

Kravet på en avgjord vändning från revolutionär socialdemokrati till borgerlig socialreformism åtföljdes således av en inte mindre avgjord vändning till borgerlig kritik mot marxismens alla grundidéer. Eftersom denna kritik mot marxismen redan långa tider har bedrivits både från den politiska tribunen och från universitetskatedern, i en massa broschyrer och i en rad lärda avhandlingar, och eftersom de bildade klassernas hela uppväxande ungdom under årtionden systematiskt uppfostrats i denna kritik, så är det inte underligt att ”den nya, kritiska” riktningen inom socialdemokratin framgick så att säga fix och färdig med en gång, likt Minerva ur Jupiters huvud. Till sitt innehåll behövde denna riktning inte utvecklas och utformas: den överfördes direkt från den borgerliga litteraturen till den socialistiska.

Vidare. Om Bernsteins teoretiska kritik och hans politiska aspirationer ännu är oklara för en och annan, så har fransmännen sörjt för att åskådligt demonstrera ”den nya metoden”. Frankrike har också denna gång hävdad sitt gamla rykte som ”det land, där de historiska klasstriderna mer än någon annanstans varje gång genomkämpats ända till avgörande” (Engels i förordet till Marx’ verk *Louis Bonapartes 18:e Brumaire*). De franska socialisterna har satt igång – inte med att teoretisera utan med att direkt agera. De i demokratiskt avseende mer utvecklade politiska förhållandena i Frankrike har tillåtit dem att genast gå över till ”praktisk bernsteinism” med alla dess konsekvenser. Millerand har gett ett utmärkt exempel på denna praktiska bernsteinism – det var inte utan orsak som både Bernstein och Vollmar så ivrigt skyndade sig att försvara och lovprisa Millerand! I själva verket: om socialdemokratin egentligen endast är ett reformparti och måste ha mod att öppet erkänna det, så har en socialist inte bara rätt att inträda i en borgerlig regering utan måste rent av alltid eftersträva detta. Om demokratin egentligen innebär att klassväldet avskaffas, varför skulle då inte en socialistisk minister tjusa hela den borgerliga världen med tal om klassamarbete? Varför skulle han inte stanna kvar i regeringen även sedan gendarmernas nedslaktande av arbetare för hundrade och tusende gången uppvisat det demokratiska klassarbetets sanna karaktär? Varför skulle han inte personligen delta i hyllningen av tsaren, som de franska socialisterna nu inte kallar något annat än hjälten av galgen, knutpiskan och förvisningen (*knouteur, pendeur et deportateur*)? Och ersättningen för denna socialismens ständiga förnedring och självbespottelse inför hela världen, för demoraliseringen av arbetarmassornas socialistiska medvetande – den enda

---

försiggick så att säga på olika plan. Nu för tiden (det är nu redan alldeles tydligt) utgör de engelska fabianerna, de franska ministerialisterna, de tyska bernsteinianerna och de ryska kritikerna en enda familj, där alla lovprisar varandra, lär av varandra och gemensamt drar i fält mot den ”dogmatiska” marxismen. Kanske kommer den internationella revolutionära socialdemokratin att stärkas tillräckligt i denna första verkligt internationella sammandrabbning med den socialistiska opportunisten för att kunna göra slut på den politiska reaktion, som länge härskat i Europa?

grundval, som kan trygga oss seger – ersättningen för allt detta är högtravande *projekt* till ynkliga reformer, till den grad ynkliga att man kunnat avtvinga borgerliga regeringar mer!

Den som inte med vett och vilja sluter ögonen kan inte undgå att se, att den nya, ”kritiska” riktningen inom socialismen inte är någonting annat än en ny avart av *opportunisten*. Om man inte bedömer människor efter den lysande dräkt de själva ifört sig, inte efter det effektfulla namn de gett sig själva, utan efter deras handlingar och efter det de i verkligheten propagerar, så blir det klart att ”kritikfrihet” betyder frihet för den opportunistiska riktningen inom socialdemokratin, frihet att förvandla socialdemokratin till ett demokratiskt reformparti, frihet att inympa borgerliga idéer och borgerliga element i socialismen.

Frihet är ett stort ord, men under slagordet industrins frihet har de värsta rövarkrig förts, under slagordet arbetets frihet har de arbetande utplundrats. Den nutida användningen av ordet ”kritikfrihet” innehåller samma inre förljugenhet. Personer som verkligen är övertygade om att de fört vetenskapen framåt, skulle inte kräva frihet för de nya åsikterna sida vid sida med de gamla, utan att de senare ersätts av de förra. Det moderna ropet ”Leve kritikfriheten!” påminner alltför mycket om fabeln om den tomma tunnan.

Vi går framåt i en sammansluten skara på en brant och mödosam väg stadigt hållande varandra i händerna. Vi är omgivna av fiender på alla håll, och vi är nästan alltid utsatta för deras eld. Vi har slutit oss samman enligt ett fritt fattat beslut just för att bekämpa fienderna och inte hamna i det närliggande träsket, vars invånare från första stund har klandrat oss för att vi avskilt oss i en särskild grupp och valt kampens väg i stället för försoningens. Och nu börjar några av oss ropa: Låt oss gå till detta träsk! Och när man tillrättavisar dem, svarar de: Vad ni är efterblivna! Skäms ni inte att neka oss friheten att mana er in på en bättre väg! – Jodå, mina herrar, ni har frihet inte bara att mana oss utan också att gå vart ni har lust, till och med ut i träsket. Vi tycker rent av att er rätta plats är just i träsket, och vi är redo att efter förmåga hjälpa er att flytta över dit. Men släpp då våra händer, klamra er inte fast vid oss och smutsa inte det stora ordet frihet, ty vi är ju också ”fria” att gå vart vi vill, vi har frihet att kämpa inte bara mot träsket utan också mot dem som viker av till träsket!

b) ”Kritikfrihetens” nya försvarare

Just denna paroll (”kritikfrihet”) har helt nyligen högtidligt lanserats i nr 10 av Rabotjeje Delo, organet för Ryska socialdemokraternas utlandsförbund, lanserats inte som ett teoretiskt postulat utan som ett politiskt krav, som ett svar på frågan ”är det möjligt att sammansluta de socialdemokratiska organisationer som verkar utomlands”. – ”För att sammanslutningen skall bli varaktig måste det finnas kritikfrihet.” (S 36)

Av detta uttalande framgår två absolut bestämda slutsatser: 1. Rabotjeje Delo tar i sitt hägn den opportunistiska riktningen inom den internationella socialdemokratin i allmänhet; 2. Rabotjeje Delo kräver frihet för opportunisten inom den ryska socialdemokratin. Låt oss granska dessa slutsatser.

Rabotjeje Delo är ”särskilt” missnöjd med ”Iskras och Zarjas benägenhet att förutspå en brytning mellan *Berget och Gironden* inom den internationella socialdemokratin”.*

---

* En jämförelse mellan de två strömningarna inom det revolutionära proletariatet (den revolutionära och den opportunistiska) och de två riktningarna inom den revolutionära bourgeoisin på 1700-talet (den jakobinska, känd som Berget, och den girondistiska) gjordes i ledartikeln i Iskra nr 2 (februari 1901). Artikelnen var skriven av Plechanov. Kadeterna, ”bezzaglavtserna” och mensjevikererna talar än i dag mycket gärna om ”jakobinismen” i den ryska socialdemokratin. Men hur Plechanov först lanserade detta begrepp mot socialdemokratin högerflygel, det föredrar man nu att tåga om eller – att glömma. (Författarens anmärkning till 1907 års utgåva – Red)

”Överhuvudtaget tycker vi”, skriver Rabotjeje Delos redaktör B Kritjevskij, ”att talet om *Berget och Gironden* inom socialdemokratins led är en ytlig historisk analogi, som verkar besynnerlig då den kommer från en marxists penna. Berget och Gironden representerade inte olika temperament eller intellektuella strömningar, som det kan förefalla ideologiska historiker, utan olika klasser eller skikt – dels medelbourgeoisin, dels småbourgeoisin jämte proletariatet. I den nutida socialistiska rörelsen finns ingen konflikt mellan klassintressen; rörelsen som helhet, i *alla* [kursiv av B Kr] dess varianter, inberäknat även de mest utpräglade bernsteinianerna, baserar sig på proletariatets klassintressen, dess klasskamp för politisk och ekonomisk frigörelse.” (S 32f)

Ett djärvt påstående! Har inte B Kritjevskij hört talas om det för länge sedan iakttagna faktum, att det just är det omfattande deltagandet av ett ”akademiskt” *skikt* i den socialistiska rörelsen på senare år som gjort att bernsteinianerna fått så snabb spridning? Och framför allt – varpå grundar vår författare sin uppfattning att även ”de mest utpräglade bernsteinianerna” baserar sig på klasskampen för proletariatets politiska och ekonomiska frigörelse? Ingen vet. Detta energiska försvar för de mest utpräglade bernsteinianerna underbyggs inte med några som helst bevis eller argument. Författaren tror synbarligen, att då han upprepar det som även de mest utpräglade bernsteinianerna säger om sig själva, så behöver hans påstående inte bevisas. Men kan man föreställa sig något ”ytligare” än detta omdöme om en hel riktning på basis av vad denna riktnings representanter säger om sig själva? Kan man föreställa sig något ytligare än den påföljande ”moralen” om de två olika och rent av diametralt motsatta typerna eller vägarna för partiutvecklingen? (Rabotjeje Delo, s 34f) De tyska socialdemokraterna, heter det, erkänner den fullständiga kritikfriheten, men fransmännen gör det inte, och just deras exempel visar hur ”skadlig intoleransen är”.

På detta svarar vi att just B Kritjevskijs exempel visar, att det ibland förekommer personer, som kallar sig marxister men som ser på historien bokstavligen ”i likhet med Ilovajskij”. För att förklara det tyska socialistiska partiets enhet och det franska socialistiska partiets splittring behöver man alls inte rota i särdragen hos dessa länders historia, jämföra den militära halv-absolutismen med den republikanska parlamentarismen, analysera följderna av kommunen och av undantagslagen mot socialisterna, jämföra det ekonomiska livet och den ekonomiska utvecklingen i de båda länderna eller erinra om hur ”den tyska socialdemokratins enastående tillväxt” åtföljdes av en kamp, som fördes med en i socialismens historia exempellös energi, inte bara mot teoretiska villfarelser (Mühlberger, Dühring*, katedersocialisterna) utan också mot taktiska villfarelser (Lassalle) etc, etc. Allt detta är överflödigt! Fransmännen träter för att de är intoleranta, tyskarna är eniga därför att de är snälla gossar.

Och lägg märke till att man genom denna oförlikneliga djupsinnighet ”avfärdar” ett faktum, som helt vederlägger försvaret av bernsteinianerna. Om de verkligen *står* på den proletära klasskampens grund, är en fråga som slutgiltigt och oåterkalleligt kan avgöras endast genom den historiska erfarenheten. Följaktligen har just Frankrikes exempel den största betydelse i detta avseende, eftersom det är det enda land där bernsteinianerna, under varmt bifall från sina tyska kolleger (och delvis också från de ryska opportunisterna: jfr Rabotjeje Delo nr 2-3, s

---

* När Engels gick till angrepp mot Dühring var det rätt många representanter för den tyska socialdemokratins som lutade åt den senares åsikter, och beskyllningar för fränhet, intolerans, okamratlig polemik m m haglade över Engels till och med öppet på partikongressen. Most och hans kamrater föreslog (på kongressen 1877) att man skulle förbjuda att Engels’ artiklar publicerades i *Vorwärts*, emedan ”de inte erbjöd något intresse för det stora flertalet läsare”, och Vahlteich förklarade, att publiceringen av dessa artiklar hade vållat partiet stor skada och att Dühring också hade gjort socialdemokratins tjänster: ”Vi måste utnyttja alla i partiets intresse, och om professorer tvistar så är *Vorwärts* alls inte rätta platsen för deras polemik.” (*Vorwärts* nr 65, 6 juni 1877). Som ni ser är detta också ett exempel på försvar för ”kritikfriheten”, och det skulle inte skada om våra legala kritiker och illegala opportunisterna, som så gärna refererar till tyskarnas exempel, tog sig en funderare över detta!

83f) har försökt att stå på egna ben. Hänvisningen till fransmännens ”intolerans” visar sig – bortsett från sin ”historiska” betydelse (i Nozdrjovs mening) – helt enkelt vara ett försök att skyla över mycket obehagliga fakta med vreda ord.

Men vi har inte heller den minsta avsikt att avstå tyskarna åt B Kritjevskij och de andra talrika förespråkarna för ”kritikfrihet”. Om ”de mest utpräglade bernsteinianerna” ännu tolereras i det tyska partiets led, så är det endast försåvitt de *underkastar sig* både Hannoverresolutionen, som avgjort förkastade Bernsteins ”ändringsförslag”, och Lübeckresolutionen, som (trots hela sin diplomatiska avfattning) innehåller en direkt varning till Bernstein. Med hänsyn till det tyska partiets intressen kan man diskutera huruvida denna diplomati var på sin plats, huruvida en dålig fred i detta fall är bättre än en god träta, kort sagt meningarna kan gå isär om det ändamålsenliga i det ena eller andra *sättet* att avvisa bernsteinismen, men man kan inte blunda för det faktum, att det tyska partiet två gånger har *avvisat* bernsteinismen. Att tro att tyskarnas exempel bekräftar tesen att ”de mest utpräglade bernsteinianerna baserar sig på proletarietets klasskamp för dess ekonomiska och politiska frigörelse”, innebär därför att man absolut inte förstår det som försiggår inför allas ögon*.

Inte nog därmed. Som vi redan anmärkt, framträder Rabotjeje Delo inför den *ryska* socialdemokratin med krav på ”kritikfrihet” och försvar av bernsteinismen. Tidningen har tydligen övertygat sig själv om att vi varit orättvisa och sårat våra ”kritiker” och bernsteinianerna. Vilka då? Vem har gjort det? Var och när? Vari bestod orättvisan? Om detta tiger Rabotjeje Delo, den nämner inte en enda gång någon rysk kritiker eller bernsteinian! Det återstår oss endast att göra ett av två möjliga antaganden. *Antingen* att den orättvist behandlade parten är ingen annan än Rabotjeje Delo själv (detta bekräftas av att det i båda artiklarna i nr 10 endast är fråga om de förolämpningar, som Zarja och Iskra tillfogat Rabotjeje Delo). Hur skall man i så fall förklara det besynnerliga faktum att Rabotjeje Delo, som alltid så hårdnackat tagit avstånd från all solidaritet med bernsteinismen, inte kunde försvara sig utan att lägga in ett litet ord för ”de mest utpräglade bernsteinianerna” och för kritikfriheten? Eller också är det någon viss tredje part, som blivit orättvist behandlad. Vilka motiv kan man i så fall ha för att inte nämna denna?

Vi ser således att Rabotjeje Delo fortsätter att leka kurragömma, vilket den (som vi längre fram skall visa) sysslat med ända sedan den började komma ut. Och lägg vidare märke till denna *första* faktiska tillämpning av den beprisade ”kritikfriheten”. I praktiken utmynnade denna genast inte bara i att all kritik saknas, utan också i att självständigt omdöme överhuvudtaget saknas. Samma Rabotjeje Delo, som undviker att tala om den ryska bernsteinismen som om den vore en skamlig sjukdom (för att använda Starovers träffande uttryck), föreslår som läkemedel mot denna sjukdom att man *helt enkelt skall skriva av* det senaste tyska receptet mot den tyska varianten av sjukdomen! I stället för kritikfrihet – ett slaviskt ... ja än värre, ett aplikt efterhärmande! Det likartade sociala och politiska innehållet i den moderna internationella opportunisten framträder i olika variationer alltefter de nationella särdragen. I ett land har opportunistgruppen sedan länge uppträtt under särskild flagg, i ett annat har

---

* Det bör observeras, att *Rabotjeje Delo* ständigt har inskränkt sig till att bara återge fakta om bernsteinismen i det tyska partiet och helt ”avhållit sig” från att uttala sin egen mening om dem. Se t ex referatet om Stuttgartkongressen i nr 2-3, s 66, där alla meningsskiljaktigheter reduceras till frågan om ”taktiken” och det endast konstateras, att den väldiga majoriteten förblir den tidigare revolutionära taktiken trogen. Eller nr 4-5, s 25ff, där vi endast finner referat av talen på Hannover-kongressen och den av Bebel föreslagna resolutionen. En framställning och kritik av Bernsteins åsikter uppsköts åter (liksom i nr 2-3) till ”en särskild artikel”. Besynnerligt nog läser vi i nr 4-5, s 33: ”... de åsikter som framfördes av Bebel stöds av den väldiga majoriteten på kongressen”, och lite längre fram: ”... David försvarade Bernsteins åsikter ... Framför allt sökte han visa att ... Bernstein och hans vänner i alla fall [sic!] står på klasskampens grund ...” Detta skrevs i december 1899 men i september 1901 har *Rabotjeje Delo* synbarligen redan förlorat tron på att Bebel har rätt och upprepar Davids mening som sin egen!

opportunisterna ignorerat teorin och i praktiken genomfört radikal-socialisternas politik, i ett tredje har några medlemmar av det revolutionära partiet löpt över till opportunismens läger och söker nå sina mål inte genom att öppet kämpa för principerna och för en ny taktik utan genom att gradvis, omärkligt och, om man så får uttrycka sig, ostraffat demoralisera sitt parti, i ett fjärde använder likadana överlöpare samma metoder i det politiska slaveriets skumrask och med en helt originell kombination av ”legal” och ”illegal” verksamhet osv. Men att ge sig till att tala om kritikfrihet och bernsteinism som en förutsättning för de ryska socialdemokraternas enande och därvid inte analysera precis hur den *ryska* bernsteinismen har yttrat sig och vilka särskilda frukter den burit, det är detsamma som att prata för att ingenting skall bli sagt.

Låt oss nu själva försöka att, om också bara i några få ord, säga det som Rabotjeje Delo inte ville säga (eller kanske inte ens förstod).

c) Kritiken i Ryssland

Rysslands främsta särdrag i berörda avseende är att redan *själva början* till den spontana arbetarrörelsen å ena sidan och till den progressiva allmänna opinionens vändning till marxismen å den andra kännetecknades av att uppenbart olikartade element förenades under en gemensam flagg och för kamp mot en gemensam motståndare (den föråldrade social-politiska världsåskådningen). Vi talar om ”den legala marxismens” smekmånad. Detta var överhuvudtaget en synnerligen originell företeelse, som ingen på 80-talet eller i början av 90-talet skulle ha trott vara möjlig. I ett autokratiskt land, där pressen är fullständigt fjättrad, och under en epok av ursinnig politisk reaktion, då även de minsta antydningar till politiskt missnöje och protest förföljdes, bryter sig plötsligt den revolutionära marxismens teori väg till den *censurerade* litteraturen, där den framställs i ett aisoposspråk, som dock är förståeligt för alla ”intresserade”. Regeringen var van att anse endast (den revolutionära) Narodnaja Voljariktningens teori som farlig, utan att – som vanligen är fallet – lägga märke till dess inre evolution, och den glädde sig över *varje* kritik som riktades mot denna teori. Innan regeringen fattat vad som hänt, innan den tungrodda armen av censurer och gendarmer upptäckt den nye fienden och kastat sig över honom, gick en (efter våra ryska förhållanden) lång tid. Men under denna tid utkom den ena marxistiska boken efter den andra, marxistiska tidningar och tidskrifter grundades, närapå varenda en blev marxist, marxisterna smickrades, man fjäskade för marxisterna och förläggarna var förtjusta över hur ovanligt lätt det gick att få avsättning för marxistiska böcker. Det var helt naturligt att det bland marxister, som tog sina första steg i en sådan atmosfär, fanns mer än en ”författare som blev uppblåst”...

Idag kan vi tala lugnt om denna tid som om något förgånget. Det är ingen hemlighet, att marxismens korta blomstring på ytan av vår litteratur framkallades genom ett förbund mellan personer med ytterligt radikala och med högst moderata åsikter. I själva verket var de senare borgerliga demokrater, och denna slutsats (så påfallande bekräftad genom deras fortsatta ”kritiska” utveckling) trängde sig på en och annan redan då ”förbundet” ännu höll samman*.

Men om det är så, faller då inte största ansvaret för den följande ”förvirringen” just på de revolutionära socialdemokraterna, som slöt detta förbund med de blivande ”kritikerna”? En sådan fråga och ett jakande svar på den kan man ibland få höra från personer, som ser alltför rätlinjigt på saken. Men dessa personer har absolut fel. Endast den som inte litar på sig själv kan frukta för att ingå temporära förbund även med opålitligt folk, och inte ett enda politiskt parti skulle kunna existera utan sådana förbund. Och föreningen med de legala marxisterna var i sitt slag den ryska socialdemokratins första verkligt politiska förbund. Tack vare detta

---

* Här åsyftas K Tulins artikel mot Struve. Artikeln byggde på ett referat med rubriken *Marxismens återspeglning i den borgerliga litteraturen*. Se förordet. (Lenins anmärkning till 1907 års utgåva – Red)

förbund uppnåddes en förbluffande snabb seger över narodismen och en väldig spridning av marxismens idéer (om än i vulgariserad form). Dessutom slöts detta förbund inte helt utan ”villkor”. Bevis på detta är den marxistiska antologin ”Material till frågan om Rysslands ekonomiska utveckling”, som brändes av censuren 1895. Om den litterära överenskommelsen med de legala marxisterna kan liknas vid ett politiskt förbund, så kan denna bok liknas vid ett politiskt avtal.

Brytningen framkallades naturligtvis inte av att ”bundsförvanterna” visade sig vara borgerliga demokrater. Representanterna för denna senare riktning är tvärtom naturliga och önskvärda bundsförvanter för socialdemokratin, försåvitt det gäller dess demokratiska uppgifter, som det nuvarande läget i Ryssland ställer i förgrunden. Men en nödvändig förutsättning för ett sådant förbund är att socialisterna har full möjlighet att klargöra för arbetarklassen att dess intressen är diametralt motsatta bourgeoisins intressen. Men den bernsteinism och den ”kritiska” riktning, som majoriteten av de legala marxisterna allmänt vände sig till, eliminerade denna möjlighet och demoraliserade den socialistiska medvetenheten genom att de förflackade marxismen, förkunnade teorin om att de sociala motsättningarna avtrubbades, förklarade iden om den sociala revolutionen och proletariats diktatur vara absurd och reducerade arbetarrörelsen och klasskampen till en snäv tradeunionism och till en ”realistisk” kamp för små, gradvisa reformer. Detta var helt liktydigt med att den borgerliga demokratin förnekade socialismens rätt till självständighet och följaktligen också dess existensberättigande. I praktiken betydde det en strävan att förvandla den uppkommande arbetarrörelsen till ett bihang åt liberalerna.

Det är naturligt att en brytning var nödvändig under sådana omständigheter. Men Rysslands ”originella” särdrag yttrade sig i att denna brytning betydde, att socialdemokraterna helt enkelt avlägsnades från den för alla mest tillgängliga och mest spridda ”legala” litteraturen. De som satte sig fast där var de ”f d marxisterna”, som tog upp ”kritikens baner” och nästan fick monopol på att tillrättavisa marxismen. Slagorden ”mot ortodoxin” och ”leve kritikfriheten” (som nu upprepas av Rabotjeje Delo) kom genast på modet, och att inte ens censorerna och gendarmerna kunde motstå detta mode framgår av sådana fakta som att den ryktbare (herostratiskt ryktbare) Bernsteins bok kom ut i *tre* ryska upplagor, eller att Zubatov rekommenderade böcker av Bernstein, hr Prokopovitj m fl (Iskra nr 10). Socialdemokraterna ställdes nu inför den i och för sig vanskliga och därtill genom rent yttre hinder otroligt försvårade uppgiften att bekämpa den nya riktningen. Och denna riktning inskränkte sig inte till litteraturens område. Vändningen till ”kritiken” åtföljdes av att de socialdemokratiska praktikerna å sin sida drogs till ekonomismen.

Hur förbindelsen och det ömsesidiga beroendet mellan den legala kritiken och den illegala ekonomismen uppstod och utvecklade sig är en intressant fråga som skulle kunna tjäna som ämne för en särskild artikel. Här behöver vi bara konstatera, att denna förbindelse utan tvivel existerade. Det ökända Credo* vann sin välförtjänta ryktbarhet just för att det öppenjärtigt formulerade denna förbindelse och pladdrade bredvid munnen om ekonomismens politiska huvudtendens: låt arbetarna föra den ekonomiska kampen (det vore mer exakt att säga den tradeunionistiska kampen, ty denna omfattar också en specifik arbetarpolitik), och låt de marxistiska intellektuella smälta samman med liberalerna för den politiska ”kampen”. Det tradeunionistiska arbetet ”bland folket” betydde således fullgörandet av den första, och den legala kritiken fullgörandet av den andra hälften av denna uppgift. Denna förklaring var ett så ypperligt vapen mot ekonomismen, att om Credo inte hade funnits, hade det lönat sig att uppfinna det.

---

* Trosbekännelse, program, världsåskådning – Red

Credo blev inte uppfunnet, men det publicerades utan sina författares tillstånd och kanske rentav mot deras vilja. I varje fall har författaren till dessa rader, som var med om att dra fram det nya ”programmet”^{*} i dagsljuset, fått höra klagomål och förebråelser med anledning av att en resumé av talarnas åsikter spreds i kopior, döptes till Credo och t o m hamnade i pressen tillsammans med protesten! Vi nämner denna episod därför att den blottar ett mycket intressant drag hos vår ekonomism: fruktan för offentlighet. Detta är ett drag som kännetecknar ekonomis-men överhuvudtaget och inte bara Credos författare: det har framträtt hos Rabotjaja Mysl, ekonomismens uppriktigaste och ärligaste anhängare, hos Rabotjeje Delo (som var upprörd över att de ”ekonomistiska” dokumenten offentliggjordes i Vademecum) och hos Kievkommittén, som för två år sedan inte ville tillåta att dess ”Profession de foi” publicerades tillsammans med ett inlägg mot den[†], och hos många, många enskilda representanter för ekonomismen.

Denna fruktan för kritik, som kritikfrihetens anhängare uppvisar, kan inte tillskrivas bara slughet (fastän slughet förvisso då och då är på sin plats: det vore oklokt att blotta den nya riktningens ännu svaga groddar för motståndarnas anfall!). Nej, de flesta ekonomisterna ogillar helt uppriktigt (och på grund av ekonomiomens själva natur måste de göra det) allsköns teoretiska stridigheter, fraktionella meningsskiljaktigheter, stora politiska frågor, planer på att organisera revolutionärerna osv. ”Låt folket utomlands ta hand om allt det där!” sade en gång en tämligen konsekvent ekonomist till mig, och han uttryckte därmed en mycket spridd (och återigen rent tradeunionistisk) syn: vår sak är arbetarrörelsen, arbetarorganisationerna här i våra trakter, och allt det övriga är doktrinärernas påfund, ”överskattning av ideologins betydelse”, som författarna till brevet i nr 12 av Iskra uttryckte sig i samklang med nr 10 av Rabotjeje Delo.

Nu frågar man sig: vad borde – med hänsyn till dessa säregenheter hos den ryska ”kritiken” och den ryska bernsteinismen – uppgiften ha varit för dem, som ville vara opportunismens motståndare i handling och inte bara i ord? För det första borde de ha bemödat sig om att återuppta det teoretiska arbete, som endast påbörjades under den legala marxismens period och nu åter lagts på dem som arbetar illegalt; utan ett sådant arbete var en framgångsrik tillväxt av rörelsen omöjlig. För det andra borde de ha gått till aktiv kamp mot den legala ”kritiken”, som hade en djupt demoraliserande verkan. För det tredje borde de aktivt ha bekämpat förvirringen och vacklandet i den praktiska rörelsen genom att avslöja och slå tillbaka alla medvetna eller omedvetna försök att dra ned vårt program och vår taktik till en lägre nivå.

Att Rabotjeje Delo gjorde varken det ena, det andra eller det tredje är en känd sak, och vi skall längre fram ingående klarlägga denna kända sanning från olika sidor. Nu vill vi endast visa i vilken skriande motsättning kravet på ”kritikfrihet” står till särdragen hos vår hemmakritik och den ryska ekonomismen. Kasta exempelvis en blick på ordalydelsen i den resolution, i vilken Ryska socialdemokraternas utlandsförbund godkände Rabotjeje Delos ståndpunkt:

”För att främja socialdemokratins fortsatta ideologiska utveckling anser vi friheten att parti-litteraturen kritisera den socialdemokratiska teorin vara absolut nödvändig, försåvitt kritiken inte går stick i stäv mot denna teorins klassmässiga och revolutionära karaktär.” (Två kongresser, s 10)

---

^{*} Här avses *de sjuttons protest* mot *Credo*. Författaren till dessa rader var med om att avfatta denna protest (i slutet av 1899). Protesten publicerades tillsammans med *Credo* utomlands våren 1900. Från en artikel av fru Kuskova (jag tror det var i *Byloje*) är det numera känt, att det var hon som skrev *Credo* och hr Prokopovitj spelade en framträdande roll bland den tidens ekonomister i utlandet. (Lenins anmärkning till 1907 års upplaga – *Red*)

[†] Såvitt vi vet, har Kievkommittén fått en annan sammansättning sedan dess.

Och motiveringen? Resolutionen ”sammanfaller i sitt första avsnitt med den resolution om Bernstein, som antogs på partikongressen i Lübeck ...” I sitt hjärtas enfald observerar inte. ”bundsförvanterna”, vilket testimonium paupertatis (fattigdomsbevis) de utfärdar åt sig själva genom denna kopiering!. .. ”Men ... i det andra avsnittet sätter den snävare gränser för kritikfriheten än vad partikongressen i Lübeck gjorde.”

Förbundets resolution är således riktad mot de ryska bernsteinianerna? Annars vore det ju helt absurt att åberopa sig på: Lübeck! Men det är oriktigt att den ”sätter snävare gränser för kritikfriheten”. Tyskarna förkastade ju i sin Hannoverresolution punkt för punkt *just de* ändringsförslag som Bernstein gjorde, och i Lübeckresolutionen gav de *Bernstein personligen* en varning då de nämnde honom i resolutionen. Våra ”fria” efterapare däremot *gör inte en enda antydning om någon enda yttring* av den speciella ryska ”kritiken” och den ryska ekonomismen; då man förtiger detta och endast gör en hänvisning till teorins klassmässiga och revolutionära karaktär, så lämnar detta långt större utrymme för feltolkningar, särskilt som förbundet vägrar att hänföra ”den så kallade ekonomismen” till opportunisten. (Två kongresser, s 8, punkt 1) Detta bara i förbigående. Huvudsaken är att opportunisternas ställning till de revolutionära socialdemokraterna är diametralt motsatt i Tyskland och Ryssland. I Tyskland är de revolutionära socialdemokraterna som bekant för att bevara. det som är: det gamla programmet och den gamla taktiken, som alla känner till och som klarlagts i alla detaljer genom flera årtiondens erfarenhet. Men ”kritikerna” vill göra ändringar, och eftersöm dessa kritiker bara utgör en försvinnande minoritet och deras revisionistiska strävanden är mycket försagda, så kan man förstå de motiv som föranlett majoriteten att inskränka sig till ett torrt avvisande av ”ny-modigheter”. Hos oss i Ryssland däremot är det kritikerna och ekonomisterna som går in för att bevara det som är: ”kritikerna” vill att man skall fortsätta att anse dem som marxister och trygga dem den ”kritikfrihet”, som de åtnjutit i alla avseenden (ty de har egentligen aldrig erkänt något *partiband**, och vi har ju heller aldrig haft något allmänt erkänt partiorgan, som kunnat ”inskränka” kritikfriheten ens genom ett råd); ekonomisterna vill att revolutionärerna skall erkänna ”den nuvarande rörelsens fulla berättigande” (Rabotjeje Delo nr 10, s 25), dvs det beståendes ”rättmätiga” existens; de vill att ”ideologerna” inte skall försöka ”leda bort” rörelsen från den väg, som ”bestäms av de materiella elementens och den materiella miljöns växelverkan” (”Brev”, publicerat i Iskra nr 12); att man skall erkänna som önskvärd den kamp, ”som överhuvudtaget är möjlig för arbetarna att föra under nuvarande förhållanden”, och erkänna som möjlig den kamp, ”som de verkligen för i nuvarande stund” (Specialbilaga till Rabotjaja Mysl, s 14). Vi revolutionära socialdemokrater är i motsats härtill missnöjda med detta knäfall för spontaniteten, dvs för det som är ”i nuvarande stund”; vi kräver att den taktik som varit rådande de senaste åren ändras, vi förklarar att ”innan vi sammansluter oss och för att kunna sammansluta oss, måste vi först avgjort och bestämt avgränsa oss från varandra” (ur anmälan om Iskras utgivande). Kort sagt, tyskarna håller fast vid det som är och avvisar ändring ar; vi kräver ändringar och vägrar att knäfalla för och försona oss med det som är.

Just denna ”lilla” skillnad har våra ”fria” avskrivare av tyska resolutioner inte lagt märke till!

---

* Redan denna frånvaro av ett öppet partiband och en partitradition utgör en så grundläggande skillnad mellan Ryssland och Tyskland, att den borde ha varnat varje förnuftig socialist för blind efterapning. Men här är ett exempel på hur långt ”kritikfriheten” i Ryssland går. En rysk kritiker, hr Bulgakov, ger den österrikiske kritikern Hertz följande tillrättavisning: ”Hur självständig Hertz än är i sina slutsatser, så är han på denna punkt [om Kooperationen] tydligen alltför mycket bunden av sitt partis uppfattningar, och fastän han i detaljer är av annan mening, vågar han inte frångå den allmänna principen.” (*Kapitalismen och jordbruket*, b II, s 287) En undersåte i en politiskt förslavad stat, där 999 per 1 000 av befolkningen är helt igenom demoraliserade av politiskt kryperi och fullständig brist på förståelse för partiheder och partiband, tillrättavisar i högdragen ton medborgaren i en konstitutionell stat för att denne är alltför ”bunden av partiets uppfattningar”! Våra illegala organisationer har tydligen nu inget annat att göra än författa resolutioner om kritikfrihet...

d) Engels om den teoretiska kampens betydelse

”Dogmatism, doktrinarism”, ”partiets förkalkning – det oundvikliga straffet för att tanken snörs i tvångströja” – detta är de fiender, som förkämparna för ”kritikfriheten” i Rabotjeje Delo ridderligt drar i fält mot. Vi är mycket glada över att denna fråga ställts på dagordningen och skulle endast vilja föreslå att den kompletteras med en annan fråga:

Vilka är domarna?

Vi har två anmälningar om litterära publikationer liggande framför oss. Den ena är ”Program för Ryska socialdemokraternas utlandsförbunds periodiska organ Rabotjeje Delo” (särtryck ur nr 1 av Rabotjeje Delo). Den andra är ”Tillkännagivande om att utgivningen av gruppen Arbetets frigörelses publikationer återupptas”. Båda daterar sig från 1899, då ”marxismens kris” redan länge hade varit en omdiskuterad fråga. Och vad ser vi? I den första anmälan skall man förgäves söka någon hänvisning till denna företeelse eller något bestämt uttalande om den hållning, som det nya organet ämnar inta i denna fråga. Om det teoretiska arbetet och de aktuella uppgifter som nu förestår det sägs inte ett ord vare sig i detta program eller i de tillägg till det, som antogs på förbundets tredje kongress 1901. (Två kongresser, s 15-18) Under hela denna tid ignorerade Rabotjeje Delos redaktion de teoretiska frågorna trots att dessa livligt intresserade alla socialdemokrater i hela världen.

Den andra anmälan däremot påpekar framför allt att intresset för teorin sjunkit under de senaste åren, kräver eftertryckligt ”vaken uppmärksamhet för den teoretiska sidan av proletariats revolutionära rörelse” och manar till ”skoningslös kritik av bernsteinistiska och andra antirevolutionära tendenser” i vår rörelse. De nummer av Zarja som utkommit visar hur detta program genomförts.

Vi ser således att de högtravande fraserna mot tankens förkalkning etc tjänar som täckmantel för sorglöshet och hjälplöshet i utvecklingen av det teoretiska tänkandet. De ryska socialdemokraternas exempel illustrerar särskilt påtagligt den allmäneuropeiska företeelsen (som för länge sedan noterats också av de tyska marxisterna), att den beryktade kritikfriheten inte betyder att den ena teorin ersätts med en annan, utan betyder frihet från varje helguten och genomtänkt teori, betyder eklekticism och principlöshet. Den som i någon mån känner vår rörelses faktiska tillstånd kan inte undgå att se, att marxismens stora spridning åtföljdes av en viss sänkning av den teoretiska nivån. På grund av rörelsens praktiska betydelse och dess praktiska framgångar var det inte så få mycket bristfälligt och t o m inte alls teoretiskt skolade personer, som anslöt sig till den. Av detta kan man se hur taktlös Rabotjeje Delo är, då den med triumferande min citerar Marx’ ord: ”Varje steg av en verklig rörelse är viktigare, än ett dussin program.” Att upprepa dessa ord under en epok av teoretiskt virrvarr är detsamma som att vid åsynen av en begravningsprocession ropa: ”Hugg i, måtte det aldrig ta slut!” Och dessa ord av Marx är ju hämtade från hans brev om Gothaprogrammet, där han *skarpt klandrar* eklekticismen vid formuleringen av principerna: om ni måste sammansluta er, skrev Marx till partiets ledare, så slut överenskommelser för att tillgodose rörelsens praktiska syften, men tillåt inget schackrande med principerna, gör inga teoretiska ”eftergifter”. Detta var Marx’ tanke, men hos oss finns det folk som i hans namn söker förringa teorins betydelse!

Utan en revolutionär teori kan det inte heller finnas någon revolutionär rörelse. Denna tanke kan inte nog starkt understrykas i en tid, då moddeförkunnelsen av opportunisten går hand i hand med entusiasmen för de snävaste former av praktisk verksamhet. Men för den ryska socialdemokratin ökas dessutom teorins betydelse av tre omständigheter, som man ofta glömmer: för det första av att vårt parti ännu endast håller på att dansa, ännu bara håller på att utforma sina drag och ännu inte på långt när har gjort upp med de andra riktningar inom det revolutionära tänkandet, som hotar att leda bort rörelsen från den rätta vägen. I stället har just den senaste tiden (som Axelrod för länge sedan förutsade för ekonomisterna) kännetecknats

av att de ickesocialdemokratiska revolutionära riktningarna fått nytt liv. Under sådana förhållanden kan ett vid första anblicken ”föga viktigt” misstag medföra högst beklagliga följder, och endast kortsynta människor kan finna fraktionsstrider och en sträng åtskillnad mellan schatteringarna otidsenliga eller överflödiga. Den ryska socialdemokratins öde för många år framåt kan bli beroende av att den ena eller andra ”schatteringen” stärks.

För det andra är den socialdemokratiska rörelsen till sin natur internationell. Det innebär inte bara att vi måste bekämpa nationell chauvinism. Det betyder också att en rörelse, som börjar i ett ungt land, kan ha framgång endast om den tillgodogör sig erfarenheterna från andra länder. Men för att göra detta är det inte nog med att bara känna till dessa erfarenheter eller rätt och slätt skriva av de senaste resolutionerna. För detta krävs förmåga att kritiskt granska dessa erfarenheter och självständigt kontrollera dem. Den som inser hur gigantiskt den moderna arbetarrörelsen har vuxit och förgrenat sig förstår också vilket förråd av teoretiska krafter och politisk (liksom revolutionär) erfarenhet det behövs för att kunna fylla denna uppgift.

För det tredje är den ryska socialdemokratins nationella uppgifter sådana, som inget socialistiskt parti i världen hittills stått inför. Vi skall senare komma in på de politiska och organisatoriska plikter, som denna uppgift att befria hela folket från självhärskardömet ok ålägger oss. Nu vill vi endast påpeka, att *förkämpens roll kan utföras endast av ett parti, som leds av en avancerad teori*. Men för att få en någorlunda konkret uppfattning om vad detta betyder bör läsaren minnas sådana förelöpare till den ryska socialdemokratin som Herzen, Belinskij, Tjernysjevskij och den strålande gruppen av revolutionärer på 70-talet, bör han tänka på den världsbetydelse, som den ryska litteraturen nu får, bör han ... men det räcker med detta!

Vi skall anföra. Engels' anmärkningar om teorins betydelse i den socialdemokratiska rörelsen, vilka förskriver sig, från år 1874. Engels erkänner *inte två* former för socialdemokratins stora kamp (den politiska och den ekonomiska) – som man brukar göra hos oss – *utan tre, genom att han ställer också den teoretiska kampen sida vid sida med dem*. Hans råd till den praktiskt och politiskt stärkta tyska arbetarrörelsen är så lärorika ur de nutida frågornas och tvisternas synpunkt att läsaren, hoppas vi, inte skall ta illa upp om vi återger ett långt citat ur förordet till broschyren *Der deutsche Bauernkrieg*^{*}, som för länge sedan blivit en stor bibliografisk raritet:

”De tyska arbetarna har två väsentliga fördelar framför det övriga Europas arbetare. Den första är att de tillhör det mest teoretiska folket i Europa och att de har bevarat det sinne för det teoretiska, som de s k ‘bildade’ klasserna i Tyskland nästan helt förlorat. Utan den föregående tyska filosofin, isynnerhet Hegels filosofi, skulle den tyska vetenskapliga socialismen – den enda vetenskapliga socialism som någonsin existerat – aldrig ha kommit till stånd. Utan att arbetarna haft sinne för det teoretiska, skulle denna vetenskapliga socialism aldrig ha gått dem så i blodet, som fallet är. Och vilken oskattbar fördel detta är, det visar å ena sidan den likgiltighet för all teori, som är en av huvudorsakerna till att den engelska arbetarrörelsen går så långsamt framåt, trots den utmärkta organisationen i enskilda fack, och å andra sidan den oreda och förvirring, som proudhonismen i sin ursprungliga form anstiftat bland fransmännen och belgarna och i sin av Bakunin ytterligare karikerade form bland spanjorerna och italienarna.

Den andra fördelen är att tyskarna nästan sist kom med i arbetarrörelsen. Liksom den tyska teoretiska socialismen aldrig kommer att glömma att den vilar på Saint-Simons, Fouriers och Owens skuldror – tre män som trots allt fantasteri och all utopism i sina läror hör till alla tiders mest betydande tänkare och som genialt föregrep ett oräkneligt antal sanningar, vilkas

---

^{*} Dritter Abdruck. Leipzig, 1875. Verlag der Genossenschaftsbuchdruckerei. (*Bondekriget i Tyskland*, tredje upplagan, Kooperativa förlaget, Leipzig 1875 – Red)

riktighet vi nu vetenskapligt bevisar – så får den tyska praktiska arbetarrörelsen aldrig glömma, att den har utvecklat sig på den engelska och franska rörelsens skuldror, att den utan vidare kunde tillgodogöra sig deras dyrköpta erfarenheter och nu undgå deras fel, som på den tiden i de flesta fall var oundvikliga. Var stod vi i dag utan exemplet av de engelska tradeunionerna och de franska arbetarnas politiska strider, utan den kolossala impuls, som särskilt Pariskommunen gav?

Man måste göra de tyska arbetarna den rättvisan, att de har utnyttjat fördelarna i sitt läge med sällsynt förstånd. För första gången sedan en arbetarrörelse kom till förs kampen planmässigt, i samklang och sammanhang, på dess tre områden: den teoretiska, den politiska och den praktisk-ekonomiska (motstånd mot kapitalisterna). Detta s a s koncentriska angrepp är just den tyska rörelsens styrka och oövervinnlighet.

Till följd av detta sitt gynnsamma läge å ena sidan och å den andra till följd av den engelska rörelsens insulära särdrag och det våldsamma undertryckandet av den franska rörelsen har de tyska arbetarna för ögonblicket ställts i spetsen för den proletära kampen. Hur länge händelserna kommer att låta dem behålla denna hederspost är omöjligt att förutsäga. Men så länge de innehar den, får vi hoppas att de kommer att fylla sin plikt som sig bör. För detta krävs fördubblade ansträngningar på kampens och agitationens alla områden. Särskilt blir det ledarnas plikt att alltmer skaffa sig insikt i alla teoretiska frågor, alltmer frigöra sig från inflytandet av traditionella fraser, som tillhör den gamla livsåskådningen, och ständigt ha i sikte att socialismen, sedan den blivit en vetenskap, kräver att man också behandlar den som en vetenskap, dvs studerar den. Det gäller att med ökad iver sprida den på så sätt vunna insikten, som ständigt blir allt klarare, bland arbetarmassorna och allt fastare sammansvetsa partiets organisation och fackföreningarnas organisation ...

... Om de tyska arbetarna går framåt på detta sätt, så kommer de inte att marschera precis i spetsen för rörelsen – det är alls inte i rörelsens intresse att någon enskild nations arbetare marscherar i spetsen för den – men dock inta en ärofull plats i kamplinjen; och de kommer att stå rustade, ifall antingen oväntat svåra prövningar eller stora händelser kräver ökat mod, ökad beslutsamhet och energi av dem.”

Engels' ord visade sig vara profetiska. Några år senare drabbades de tyska arbetarna oväntat av svåra prövningar i form av undantagslagen mot socialisterna. Och de tyska arbetarna mötte dem verkligen rustade och förmådde utgå ur dem med seger.

Det ryska proletariatet kommer att få genomgå oändligt mycket svårare prövningar, det måste bekämpa ett vidunder. mot vilket en undantagslag i ett konstitutionellt land ter sig som en veritabel pygmé. Historien har nu ställt oss inför en omedelbar uppgift, som är *den mest revolutionära* av alla *omedelbara* uppgifter som förestår proletariatet i något annat land. Fullgörs denna uppgift, tillintetgörs det mäktigaste bålverket för inte blott den europeiska utan även (kan vi nu säga) den asiatiska reaktionen, så skulle det göra det ryska proletariatet till det internationella revolutionära proletariatets förtrupp. Och vi har rätt att räkna med att vi skall tillkämpa oss denna hederstitel som våra föregångare, 70-talets revolutionärer, redan förvärvat sig, om vi förmår besjåla vår rörelse – som är tusen gånger bredare och djupare – med en lika offervillig beslutsamhet och energi.

II. Massornas spontanitet och socialdemokratins medvetenhet

Vi sade att vår rörelse, som är långt bredare och djupare än 70-talets rörelse, måste besjålas med en lika offervillig beslutsamhet och energi, som denna då var präglad av. I själva verket har väl ingen hittills tvivlat på att den nuvarande rörelsens styrka ligger i massornas (och framför allt industriproletariatets) uppvaknande och att dess svaghet ligger i bristen på medvetenhet och initiativkraft hos de revolutionära ledarna.

På allra senaste tiden har emellertid en förbluffande upptäckt gjorts, som hotar att vända upp och ned på alla hittills rådande åsikter i denna fråga. Denna upptäckt gjordes av Rabotjeje Delo, som i sin polemik med Iskra och Zarja inte inskränkte sig enbart till enskilda invändningar utan försökte föra ”den allmänna meningsskiljaktigheten” tillbaka till en djupare rot – till ”olika värdering av det spontana och medvetet ’planmässiga’ elementets *relativa betydelse*”. Rabotjeje Delas anklagelsetes lyder: ”*förringande av det objektiva eller spontana elementets betydelse i utvecklingen*”.* Till detta säger vi: även om Iskras och Zarjas polemik inte hade gett några andra resultat än att den fick Rabotjeje Delo att upptäcka denna ”allmänna meningsskiljaktighet”, så skulle enbart detta resultat vara synnerligen tillfredsställande för oss – så betydelsefull är denna tes, och så klart belyser den hela kärnan i de nuvarande teoretiska och politiska meningsskiljaktigheterna mellan de ryska socialdemokraterna.

Just därför har frågan om förhållandet mellan medvetenhet och spontanitet ett så oerhört stort allmänt intresse, och därför bör denna fråga behandlas synnerligen ingående.

a) Det spontana uppsvingets början

I föregående kapitel nämnde vi den *allmänna* entusiasm för den marxistiska teorin, som hade gripit den bildade ryska ungdomen i mitten av 90-talet. En lika allmän karaktär fick ungefär vid samma tid arbetarstrejkerna efter det ryktbara industrikriget i Petersburg 1896. Deras spridning över hela Ryssland visade tydligt hur djupgående den folkrörelse var som ånyo svepte fram, och om man nu skall tala om ”det spontana elementet”, så måste det givetvis erkännas att just denna strejkrörelse framför allt var spontan. Men spontaniteten kan vara av olika slag. Både på 70- och 60-talet (och t o m under första hälften av 1800-talet) förekom strejker i Ryssland och de åtföljdes av ”spontan” förstöring av maskiner m m. Jämfört med dessa ”revolter” kan strejkerna på 90-talet rentav kallas ”medvetna”, så betydande är det steg framåt, som arbetarrörelsen tog under denna tid. Detta visar oss att ”det spontana elementet” egentligen inte är något annat än medvetenhetens *embryoform*. Även de primitiva revolterna var uttryck för ett visst uppvaknande av medvetenhet: arbetarna förlorade den urgamla tron på att det system som förtryckte dem var orubbligt, de började – jag vill inte säga förstå, men dock känna nödvändigheten av kollektivt motstånd och bröt beslutsamt med det slaviska kryperiet för överheten. Men detta var likväl i avsevärt högre grad ett uttryck för förtvivlan och hämnd än en kamp. Strejkerna på 90-talet uppvisar långt flera symptom på medvetenhet: det ställs bestämda krav, man överväger på förhand vilket ögonblick som är mest lämpligt, man diskuterar kända fall och exempel från andra platser osv. Medan revolterna bara var uppror av förtryckta människor, så var de systematiska strejkerna redan uttryck för ansatser till klasskamp, men just bara ansatser. I och för sig var dessa strejker en tradeunionistisk men ännu ingen socialdemokratisk kamp. De var uttryck för den vaknande antagonismen mellan arbetarna och företagen men arbetarna hade inte och kunde inte heller ha någon medvetenhet om den oförsonliga motsättningen mellan deras intressen och hela det moderna politiska och sociala systemet, dvs en socialdemokratisk medvetenhet. I denna mening förblev 90-talets strejker, trots det väldiga framsteget jämfört med ”revolterna”, en rent spontan rörelse.

Vi sade att arbetarna *inte heller kunde ha* en socialdemokratisk medvetenhet. Den kunde de få endast utifrån. Alla länders historia vittnar om att arbetarklassen med enbart sina egna krafter kan utforma endast en tradeunionistisk medvetenhet, dvs övertygelse om nödvändigheten av att sammansluta sig i förbund, att bekämpa företagen, att söka förmå regeringen att utfärda en eller annan lag, som är nödvändig för arbetarna osv.† Teorin om socialismen växte däremot

* *Rabotjeje Delo* nr 10, september 1901, s 17f. Kursiv av *Rabotjeje Delo*

† Tradeunionism utesluter ingalunda all slags ”politik”, vilket man ibland menar. Tradeunions har alltid fört en viss (men inte socialdemokratisk) politisk agitation och kamp. Skillnaden mellan tradeunionistisk och socialdemokratisk politik skall vi behandla i nästa kapitel.

fram ur de filosofiska, historiska och ekonomiska teorier, som utarbetades av bildade representanter för de besittande klasserna, av intellektuella. Den moderna vetenskapliga socialismens grundare, Marx och Engels, tillhörde också själva på grund av sin sociala ställning de borgerliga intellektuella. Precis på samma sätt uppstod också i Ryssland den teoretiska läran om socialdemokratien helt oberoende av arbetarrörelsens spontana tillväxt, den uppstod som ett naturligt och oundvikligt resultat av tankeutvecklingen bland de revolutionärt socialistiska intellektuella. På den tid vi talar om, dvs i mitten av 90-talet, hade denna lära inte endast tagit gestalt i det fullt utformade programmet för gruppen Arbetets frigörelse utan också vunnit över majoriteten av den revolutionära ungdomen i Ryssland på sin sida.

Således förelåg ett spontant uppvaknande av arbetarmassorna, ett uppvaknande till medvetet liv och medveten kamp, och det fanns även en revolutionär ungdom, rustad med socialdemokratisk teori och ivrig att komma i kontakt med arbetarna. Här är det särskilt viktigt att slå fast det ofta förbisedda (och relativt föga kända) faktum, att de *första* socialdemokraterna under denna period *ivrigt sysslade med ekonomisk agitation* – (och därvid fullt ut tog hänsyn till de verkligt nyttiga anvisningarna i broschyren ”Om agitationen”, som då bara förelåg i manuskript) – men långt ifrån ansåg denna agitation vara sin enda uppgift utan i stället *från första början* förde fram både den ryska socialdemokratiens vidaste historiska uppgifter i allmänhet och uppgiften att störta självhärskardömet i synnerhet. Så sammanställde exempelvis den grupp socialdemokrater i Petersburg, som grundade Kampförbundet för arbetarklassens frigörelse, redan i slutet av 1895 det första numret av en tidning med namnet *Rabotjeje Delo*. Detta nummer var helt tryckfärdigt då det beslagtogs av gendarmerna vid en razzia hos en av gruppens medlemmar, Anatolij Aleksandrovitj Vanejev *, natten mellan 8 och 9 december 1895, och *Rabotjeje Delo* fick aldrig se dagens ljus i sin första gestalt. Ledarartikeln i detta nummer (som kanske någon Russkaja Starina om en 30 år kommer att gräva fram ur polisdepartementets arkiv) angav arbetarklassens historiska uppgifter i Ryssland och ställde erövrandet av den politiska friheten i främsta rummet. Dessutom fanns där en artikel rubricerad *Vad tänker våra ministrar på?*, som handlade om hur polisen krossade Kommittéerna för elementär undervisning, och flera korrespondenser inte bara från Petersburg utan också från andra platser i Ryssland (t ex om massakern på arbetare i Jaroslavlguvernementet). Detta, om vi inte misstar oss, ”första försök” av 90-talets ryska socialdemokrater var således inte en tidning av snävt lokal och ännu mindre av ”ekonomisk” karaktär, utan en tidning som sökte förena strejkkampen med den revolutionära rörelsen mot självhärskardömet och få alla som var förtryckta av det reaktionära mörkmannaväldets politik att stödja socialdemokratien. Ingen som har den minsta kännedom om rörelsens tillstånd vid denna tid tvivlar på att en sådan tidning skulle ha mötts med odelad sympati bland arbetarna i huvudstaden och de revolutionära intellektuella och fått den största spridning. Att försöket misslyckades visade endast att dåtidens socialdemokrater inte var i stånd att tillgodose stundens brännande krav till följd av att de saknade revolutionär erfarenhet och praktisk skolning. Detsamma måste sägas om S-Peterburgskij Rabotjij Listok och särskilt om *Rabotjaja Gazeta* och Manifestet från Rysslands socialdemokratiska arbetarparti, som hade bildats våren 1898. Givetvis kan det inte falla oss in att klandra de dåtida socialdemokraterna för denna bristande skolning. Men för att kunna tillgodogöra sig rörelsens erfarenheter och dra praktiska lärdomar av dem måste man klart inse den ena eller andra bristens orsaker och betydelse. Därför är det ytterst viktigt att slå fast, att en del (kanske rent av flertalet) av de socialdemokrater som verkade under åren 1895-1898, med full rätt ansåg det möjligt att redan då, när den ”spontana” rörelsen bara börjat, föra

---

* A A Vanejev dog 1899 i Östsibirien av lungtuberkulos, som han hade ådragit sig då han hölls inspärrad i ensamcell i rannsakningshäktet. Därför har vi ansett det möjligt att publicera de ovan anförda upplysningarna, vilkas trovärdighet vi garanterar, eftersom de kommer från personer, som var direkt och nära bekanta med A A Vanejev.

fram ett program och en kamptaktik med vittgående syften.* Då bristande skolning var ett helt naturligt fenomen hos de flesta revolutionärer, kunde den inte väcka några särskilda farhågor. Eftersom uppgifterna var riktigt ställda och det fanns energi till upprepade försök att genomföra dessa uppgifter, var tillfälliga motgångar ingen stor olycka. Revolutionär erfarenhet och organisatorisk skicklighet är saker som kan förvärfvas, om man bara har vilja att skaffa sig de egenskaper som fordras, om man bara inser sina brister, vilket i revolutionär aktivitet är mer än att nå halvvägs till deras övervinnande!

Men det som inte var någon stor olycka blev en verklig olycka, när denna insikt började blekna (och den var mycket levande hos medlemmarna i ovannämnda grupper), då det dök upp personer – och t o m socialdemokratiska organ – som var redo att upphöja bristen till en dygd och rentav sökte *teoretiskt* motivera sitt *kryperi och sitt knäfall för spontaniteten*. Det är på tiden att göra en sammanfattning av denna riktning, vars innehåll mycket inexact och alltför snävt betecknas som ”ekonomism”.

b) Knäfallet för spontaniteten. Rabotjaja Mysl

Innan vi går över till de litterära yttringarna av detta knäfall, skall vi anföra följande karakteristiska faktum som meddelats oss från ovannämnda källa), vilket i viss mån belyser hur oenigheten mellan de två blivande riktningarna inom den ryska socialdemokratins uppstod och växte bland de kamrater, som arbetade i Petersburg. I början av 1897 deltog A A Vanejev och några av hans kamrater, just innan de sändes i förvisning, i ett privat möte, där ”gamla” och ”unga” medlemmar av Kampförbundet för arbetarklassens frigörelse hade samlats. Samtalet rörde sig huvudsakligen om organisationen och bland annat om ”Stadgar för arbetarnas stödkassa”, som i sin slutgiltiga form publicerades i Listok Rabotnika nr 9-10, s 46. Mellan ”de gamla” (som socialdemokraterna i Petersburg vid den tiden skämtsamt kallade ”dekabristerna”) och några av ”de unga” (som senare aktivt medarbetade i Rabotjaja Mysl) framträdde genast skarpa meningsskiljaktigheter och en häftig polemik flammade upp. ”De unga” försvarade stadgarnas huvudprinciper i den form de publicerats. ”De gamla” sade att det inte var detta som främst var av nöden utan att kampförbundet konsoliderades till en organisation av revolutionärer, som de olika arbetarkassorna, cirklarna för propaganda bland den studerande ungdomen osv skulle vara underordnade. Det är givet att de tvistande inte hade en tanke på att denna meningsskiljaktighet skulle bli början till en splittring, de betraktade den tvärtom som en enstaka och tillfällig företeelse. Men detta faktum visar att inte heller i Ryssland uppkom och spreds ekonomismen utan kamp mot de ”gamla” socialdemokraterna (vilket de nuvarande ekonomisterna ofta glömmer). Om denna kamp för det mesta inte har efterlämnat några ”dokumentariska” spår, så är det *endast* därför att de fungerande cirklarnas sammansättning växlade otroligt ofta, att det inte uppstod någon kontinuitet och meningsskiljaktigheterna därför inte heller fixerades i några dokument.

Grundandet av Rabotjaja Mysl förde fram ekonomismen i dagsljuset, men inte heller det skedde med en gång. Man måste konkret föreställa sig arbetsförhållandena och den korta livstid, som de flesta ryska cirklar hade (och endast den som upplevat detta kan ha en konkret föreställning om det) för att förstå hur mycket som var tillfälligt i den nya riktningens framg-

---

* ”Då *Iskra* ställer sig avvisande till socialdemokraternas verksamhet i slutet av 90-talet, ignorerar den att det på den tiden saknades förutsättningar för annat arbete än kampen för små krav”, förklarar ekonomisterna i sitt *Brev till de ryska socialdemokratiska organen* (*Iskra* nr 12). De fakta som anförts ovan visar, att detta påstående om ”bristande förutsättningar” står i *diametral motsättning till sanningen*. Inte endast i slutet utan också i mitten på 90-talet fanns alla förutsättningar för *annat* arbete vid sidan av kampen för små krav, alla förutsättningar med undantag av tillräcklig skolning hos ledarna. Men i stället för att öppet erkänna denna otillräckliga skolning hos oss, ideologerna, ledarna, vill ekonomisterna vältra all skuld på ”de bristande förutsättningarna”, på inflytandet från den materiella miljö som bestämmer den väg, som ingen ideolog kan leda bort rörelsen från. Vad är detta, om inte kryperi för spontaniteten, om inte ”ideologernas” förälskelse i sina egna brister?

ång eller fiasko i olika städer och under hur lång tid varken anhängarna eller motståndarna till detta ”nya” kunde avgöra – de hade faktiskt ingen möjlighet att göra det – om detta verkligen var en särskild riktning eller endast ett utslag av bristande skolning hos enskilda personer. Så förblev exempelvis de första hektograferade numren av *Rabotjaja Mysl* fullständigt okända för t o m det stora flertalet socialdemokrater, och om vi nu kan återropa oss på ledaren i tidningens första nummer, så är det bara tack vare den omständigheten att den avtrycktes i en artikel av V I-n (*Listok Rabotnika* nr 9-10, s 47ff), som givetvis inte försummade att ihärdigt – mer ihärdigt än klokt – lovprisa den nya tidningen, som så markant skilde sig från de tidningar och tidningsprojekt vi tidigare nämnt*. Denna ledare lönar det sig emellertid att dröja vid, så markant som den gett uttryck åt *hela andan* i *Rabotjaja Mysl* och ekonomismen överhuvudtaget.

Sedan ledaren påpekat att armen i blått uppslag inte förmår hejda arbetarrörelsens utveckling, fortsätter den: ”... För denna livskraft har arbetarrörelsen att tacka den omständigheten, att arbetaren själv äntligen tar sitt öde i egna händer, sedan han ryckt det ur ledarnas händer”, och denna huvudtes utvecklas sedan ingående. I själva verket var det ledarna (dvs socialdemokraterna, kampförbundets organisatörer) som så att säga rycktes bort ur arbetarnas händer av polisen†, men saken framställs så, som om arbetarna hade bekämpat dessa ledare och befriat sig från deras ok! I stället för att mana till framryckning, till att stärka den revolutionära organisationen och utvidga den politiska verksamheten, började man mana till *återtåg*, till uteslutande tradeunionistisk kamp. Man förkunnade att ”rörelsens ekonomiska grundval fördunklas genom strävan att ständigt minnas det politiska idealet”, att arbetarrörelsens slagord är ”kamp för det ekonomiska läget” (!) eller ännu bättre ”arbetarna för arbetarna”. Man förklarade att strejkkassorna är ”värdefullare för rörelsen än hundra andra organisationer” (jämför detta påstående från oktober 1897 med striden mellan ”dekabristerna” och ”de unga” i början av 1897) osv. Slagord i stil med att man inte bör rikta huvuduppmärksamheten på ”gräddan” av arbetarna utan på ”genomsnittsarbetaren” ur massan, att ”politiken alltid lydigt följer ekonomin”‡ etc, etc, kom på modet och fick ett oemotståndligt inflytande på massan av den ungdom, som drogs till rörelsen men i de flesta fall endast kände till brottstycken av marxismen i dess legala framställning.

Detta innebar att medvetenheten helt förkvävdes av spontaniteten – spontaniteten hos de ”socialdemokrater” som upprepade hr V V:s ”idéer”, spontaniteten hos de arbetare som lät sig lockas av argumentet att en kopek till rubeln är närmare och mer värd än all socialism och all politik, att de måste föra ”kamp i medvetande om att de inte kämpar för några kommande generationer utan för sig själva och sina barn” (ledaren i *Rabotjaja Mysl* nr 1). Dylika fraser har alltid varit ett omtyckt vapen för västeuropeiska borgare, som i sitt hat mot socialismen själva strävade att (i likhet med den tyske ”socialpolitikern” Hirsch) omplantera den engelska tradeunionismen i hemlandets jord och predikade för arbetarna att de genom att föra enbart

---

* Detta lovprisande av *Rabotjaja Mysl* i november 1898, då ekonomismen särskilt utomlands hade framträtt helt klart, utgick för övrigt från samme V I-n som kort därefter blev en av redaktörerna för *Rabotjeje Delo*. Och ändå förnekade *Rabotjeje Delo* att det fanns två riktningar inom den ryska socialdemokratin och förnekar det fortfarande!

† Att denna liknelse är riktig framgår av följande betecknande faktum. Då det efter häktningen av ”dekabristerna” blev känt bland arbetarna i Schlüsselburgområdet att en provokatör, tandläkaren N N Michajlov, som hade varit i kontakt med en av de grupper som hade förbindelse med ”dekabristerna”, hade medverkat till häktningarna, blev arbetarna så förbittrade att de beslöt att döda Michajlov.

‡ Citat från den tidigare nämnda ledaren i första numret av *Rabotjaja Mysl*. Av detta kan man bedöma hur det stod till med den teoretiska skolningen hos dessa ”den ryska socialdemokratins V V-are”, som upprepade den grova banaliseringen av ”den ekonomiska materialismen” samtidigt som marxisterna i litteraturen förde krig mot den verkliga hr V V, som för länge sedan döpts till ”specialist på reaktionära angelägenheter” för att han har samma uppfattning om förhållandet mellan politik och ekonomi!

facklig kamp* just kämpade för sina egna och sina barns intressen och inte för några kommande generationer med något slags framtida socialism. Och nu har ”den ryska socialdemokratins V V-are” börjat upprepa dessa borgerliga fraser. Det är viktigt att här notera tre omständigheter, som kommer att vara till stor nytta för oss vid den fortsatta analysen av de *nuvarande* meningsskiljaktigheterna.†

För det första skedde det förkvävande av medvetenheten genom spontaniteten, som vi tidigare nämnde, också *spontant*. Detta ser ut som en ordlek, men är – tyvärr! – den bittra sanningen. Det skedde inte genom öppen kamp mellan två helt motsatta åskådningar och den enas seger över den andra, utan genom att gendarmerna ”ryckte bort” ett allt större antal ”gamla” revolutionärer och att ”den ryska socialdemokratins unga VV-are” i allt större utsträckning trädde fram på scenen. Var och en som – jag skall inte säga har deltagit i den *nutida* ryska rörelsen, men åtminstone andats in dess luft – vet mycket väl att det förhåller sig just så. Och då vi likväl speciellt yrkar på att läsaren helt skall klargöra för sig detta allmänt kända faktum, då vi så att säga för åskådlighetens skull anför uppgifter om Rabotjeje Delo i dess första gestalt och om striden mellan ”de gamla” och ”de unga” i början av 1897, så gör vi det därför att vissa personer, som skryter med sin ”demokratism”, spekulerar i den breda publikens (eller den helt unga generationens) okunnighet om detta faktum. Vi återkommer till detta längre fram.

För det andra kan vi redan i ekonomismens första litterära framträdande iaktta den högst egenartade och för uppfattningen av alla meningsskiljaktigheter bland nutidens socialdemokrater synnerligen kännetecknande företeelsen, att anhängarna av ”den rena arbetarrörelsen”, som förfäktar den mest intima och mest ”organiska” (Rabotjeje Delos uttryck) förbindelse med den proletära kampen och är motståndare till alla ickeproletära intellektuella (även socialistiska intellektuella), är tvungna att anlita de *borgerliga* ”rena tradeunionisternas” argument för att försvara sin hållning. Detta visar oss att Rabotjaja Mysl ända från början – omedvetet – gick in för att genomföra Credos program. Detta visar (vilket Rabotjeje Delo absolut inte kan förstå) att varje knäfall för spontaniteten i arbetarrörelsen, varje förringande av ”det medvetna elementets” roll, av socialdemokratins roll sam tidigt innebär – *alldeles oavsett om den som förringar denna roll önskar det eller inte – att den borgerliga ideologins inflytande på arbetarna stärks*. Alla som pladdrar om att ”ideologin överskattas”‡, att det medvetna elementets roll överdrivs§, m m, inbillar sig att en ren arbetarrörelse av sig själv kan och kommer att utarbeta åt sig en självständig ideologi, om bara arbetarna ”rycker sitt öde ur ledarnas händer”. Men det är en stor villfarelse. För att komplettera det ovan sagda skall vi anföra följande högst befogade och viktiga uttalande av K Kautsky i samband med förslaget till ett nytt program för det österrikiska socialdemokratiska partiet**.

”Många av våra revisionistiska kritiker antar att Marx påstått att den ekonomiska utvecklingen och klasskampen skapar inte bara förutsättningarna för en socialistisk produktion utan också direkt *medvetandet* [kursiv av K K] om dess nödvändighet. Och så kommer dessa kritiker genast med invändningen, att landet med den högsta kapitalistiska utvecklingen, England, är mer fjärran från detta medvetande än alla andra moderna länder. Av den nya formuleringen att döma skulle man kunna tro att också den österrikiska programkommissionen delar den föregivna ‘ortodox-

* Tyskarna har rent av ett speciellt ord ”Nur-Gewerkschaftler”, som beteckning på anhängarna av ”enbart facklig” kamp.

† Vi kursiverar ordet *nuvarande* med sikte på dem, som fariseiskt kommer att rycka på axlarna och säga: nu är det lätt att häckla *Rabotjaja Mysl*, men det är ju arkaism! Mutato nomine de te fabula narratur (ändra namnet och sagan handlar om dig – *Red*) är vårt svar till sådana moderna fariséer, vilkas fullständiga underkastelse under *Rabotjaja Mysls* idéer skall bevisas i fortsättningen.

‡ Brev från ekonomister i *Iskra* nr 12

§ *Rabotjeje Delo* nr 10

** *Die Neue Zeit* 1901-1902, XX, I, nr 3, s 79. Kommissionens projekt, som K Kautsky talar om, antogs av kongressen i Wien (i slutet av förra året) i något förändrad form.

marxistiska' ståndpunkt, som vederlagts på detta sätt. Ty det heter i förslaget: 'Ju mer kapitalismens utveckling ökar proletarietets antal, desto mer tvingas det och sätts i stånd att föra kamp mot kapitalismen. Proletariatet kommer till medvetande' om att socialismen är möjlig och nödvändig. I detta sammanhang framträder det socialistiska medvetandet som ett nödvändigt och direkt resultat av den proletära klasskampen. Men det är oriktigt. Som lära har socialismen givetvis sin rot i de nuvarande ekonomiska förhållandena på samma sätt som proletarietets klasskamp, och framgår precis som denna ur kampen mot det armod och elände för massorna, som kapitalismen skapar. Men socialismen och klasskampen uppstår sida vid sida, inte ur varandra, och under olika förutsättningar. Det moderna socialistiska medvetandet kan uppstå endast på grundvalen av djupgående vetenskaplig insikt. I verkligheten är den moderna ekonomiska vetenskapen lika mycket en förutsättning för den socialistiska produktionen som exempelvis den moderna tekniken, men proletariatet kan trots bästa vilja skapa varken det ena eller det andra; de uppstår båda ur den nutida samhällseliga processen. Men vetenskapens bärare är inte proletariatet utan *de borgerliga intellektuella* [kursiv av K K]: den moderna socialismen har ju också uppstått hos enskilda medlemmar av detta skikt, och genom dem överfördes den först till intellektuellt framträdande proletärer, vilka sedan för in den i proletariatets klasskamp, där förhållandena så tillåter. Det socialistiska medvetandet är således någonting som förts in i proletariatets klasskamp utifrån [von aussen Hineingetragen] och inte något som framgått spontant [urwüchsig] ur den. I överensstämmelse härmed säger också det gamla Hainfeldprogrammet alldeles riktigt, att det är socialdemokratins uppgift att inympa hos proletariatet [bokstavligen: mätta proletariatet med] *medvetande* om dess ställning och dess uppgift. Men detta skulle inte vara nödvändigt, om medvetandet av sig självt växte fram ur klasskampen. Det nya förslaget har övertagit denna sats från det gamla programmet och häftat den på den nyss anförda formuleringen. Men därigenom har tankegången fullständigt brutits ..."

Eftersom det inte kan bli tal om en självständig ideologi, som utarbetas av arbetarmassorna själva under loppet av deras rörelse*, står frågan *endast så*: borgerlig eller socialistisk ideologi. Här finns inget mellanting, (ty mänskligheten har inte utarbetat någon "tredje" ideologi, och i ett samhälle, som sönderslits av klassmotsättningar, kan det överhuvudtaget aldrig finnas någon ideologi som står utanför eller ovanför klasserna). *Varje* förringande av den socialistiska ideologin, *varje avsteg* från den, innebär därför detsamma som att stärka den borgerliga ideologin. Det talas om spontanitet. Men arbetarrörelsens *spontana* utveckling leder just till att den underordnas den borgerliga ideologin, *följer just Credos program*, ty den spontana arbetarrörelsen är tradeunionism, är Nur-Gewerkschaftleri, och tradeunionism betyder just att arbetarna ideologiskt förslavas under bourgeoisin. Därför är det vår uppgift, socialdemokratins uppgift, att *bekämpa spontaniteten*, att *dra bort* arbetarrörelsen från tradeunionismens spontana strävan att komma in under bourgeoisins vingar och föra in den under den revolutionära socialdemokratins vingar. Satsen hos författarna till det "ekonomiska" brevet i nr 12 av Iskra om att inga ansträngningar ens av de mest inspirerade ideologer förmår leda arbetarrörelsen bort från den väg, som bestäms av växelverkan mellan de materiella elementen och den materiella miljön, *innebär därför absolut detsamma som att ta avstånd från socialismen*, och om dessa författare vore i stånd att oförskräckt, konsekvent och grundligt tänka över vad de säger, såsom var och en som träder fram på den litterära och sociala verksamhetens arena bör göra, så skulle det inte återstå något annat för dem än att "lägga sina onyttiga händer i kors över det tomma bröstet" och – överlämna verksamhetsfältet

---

* Detta betyder naturligtvis inte, att arbetarna inte deltar i detta utarbetande. Men de deltar inte som arbetare utan som socialistiska teoretiker, som Proudhon och Weitling; de deltar med andra ord endast då och i den mån som de mer eller mindre lyckas tillägna sig sitt århundrades vetande och föra detta vetande framåt. För att arbetarna skall lyckas *med detta oftare* måste man göra allt för att höja deras allmänna medvetenhetsnivå; därför bör arbetarna inte stänga in sig inom en "arbetarlitteratur" konstlat tränga ram utan i allt större utsträckning lära sig behärska *den allmänna litteraturen*. Det vore t o m riktigare att säga bli instängda i stället för "stänga in sig", ty arbetarna läser själva och vill läsa allt som skrivs även för de intellektuella, och det är endast några få (dåliga) intellektuella som tror, att det räcker "för arbetarna" om man berättar om fabriksförhållanden och idisslar saker och ting, som för längesen är kända.

åt sådana herrar som Struve och Prokopovitj, vilka drar arbetarrörelsen ”längs det minsta motståndets väg”, dvs den borgerliga tradeunionismens väg, eller åt Zubatov & Co, som drar den längs präst- och gendarm-”ideologins” väg.

Tänk på Tysklands exempel. Vilken historisk tjänst var det Lassalle gjorde den tyska arbetarrörelsen? Det var att han *drog bort* denna rörelse från den progressistiska tradeunionismens och kooperativismens väg som den spontant slagit in på (*under benägen medverkan av personer som Schulze-Delitzsch och hans gelikar*). För att fullgöra denna uppgift krävdes det något helt annat än prat om underskattning av det spontana elementet, om taktiken som process, om växelverkan mellan elementen och miljön osv. Det krävdes *en hårdnackad kamp mot spontaniteten*, och endast genom denna kamp, som fördes under många år, uppnådde man exempelvis att Berlins arbetarbefolkning från att ha varit ett stöd för det progressistiska partiet blev ett av socialdemokratins starkaste fästen. Och denna kamp är ingalunda avslutad idag (som det kan tyckas dem som studerar den tyska rörelsens historia hos Prokopovitj och dess filosofi hos Struve). Än idag är den tyska arbetarklassen, om man så kan uttrycka sig, splittrad mellan flera ideologier: en del av arbetarna är sammanslutna i de katolska och monarkistiska arbetarförbunden, en annan del i de Hirsch-Dunckerska förbunden, som bildats av borgerliga beundrare av den engelska tradeunionismen, och en tredje del i de socialdemokratiska förbunden. Den sistnämnda delen är ojämförligt mycket större än alla de övriga, men den socialdemokratiska ideologin kunde tillkämpa sig denna ledande roll och kommer att kunna behålla den endast genom en orygglig kamp mot alla de andra ideologierna.

Men varför, frågar läsaren, leder den spontana rörelsen, rörelsen längs det minsta motståndets väg, just till den borgerliga ideologins herravälde? Av den enkla orsaken att den borgerliga ideologin till sitt ursprung är mycket äldre än den socialistiska, att den är mer allsidigt utvecklad, att den har *oändligt* fler spridningsmedel.* Ju yngre den socialistiska rörelsen är i ett land, desto mer energiskt måste därför kampen föras mot alla försök att stärka den icke-socialistiska ideologin, desto bestämdare måste man varna arbetarna mot de dåliga rådgivare, som gaster mot ”överskattning av det medvetna elementet” m m. Det ”ekonomiska” brevets författare dundrar unisont med Rabotjeje Delo mot den intolerans som är kännetecknande för rörelsens barndom. På detta svarar vi: ja, vår rörelse befinner sig verkligen i sin barndom, och för att snabbare mogna måste den just genomsyras av intolerans mot dem, som hämmar dess tillväxt genom sitt knäfall för spontaniteten. Ingenting är löjligare och skadligare än att ge sig ut för att vara gammalt folk, som för länge sedan har gått igenom kampens alla avgörande episoder!

För det tredje visar det första numret av Rabotjaja Mysl att beteckningen ”ekonomism” (som vi självfallet inte tänker förkasta, eftersom den redan på ett eller annat sätt vunnit burskap) inte tillräckligt exakt återger den nya riktningens natur. Rabotjaja Mysl förnekar inte helt den politiska kampen: i de stadgar för kassorna, som publiceras i nr 1 av Rabotjaja Mysl, talas det om kamp mot regeringen. Rabotjaja Mysl menar bara att ”politiken alltid lydigt följer ekonomin” (men Rabotjeje Delo varierar denna tes och försäkrar i sitt program att ”i Ryssland är den ekonomiska kampen mer än i något annat land *oskiljaktigt* förknippad med den politiska”). Dessa satser av Rabotjaja Mysl och Rabotjeje Delo är absolut oriktiga, *om man med politik menar en socialdemokratisk politik*. Arbetarnas ekonomiska kamp är, som vi redan sett, mycket ofta förknippad (fastän inte oskiljaktigt) med den borgerliga, klerikala osv

---

* Ofta sägs det: arbetarklassen dras *spontant* till socialismen. Detta är alldeles riktigt i den meningen, att den socialistiska teorin djupare och sannare än alla andra teorier klarlägger orsakerna till arbetarklassens nöd, och därför tillägnar också arbetarna sig den så lätt, om bara inte denna teori själv kapitulerar för spontaniteten, om den bara betvingar spontaniteten. Vanligtvis är detta självfallet, men *Rabotjeje Delo* glömmer och förvränger just detta självklara faktum. Arbetarklassen dras spontant till socialismen, men den borgerliga ideologin, som är mera spridd (och ständigt återuppstår i de mest olikartade former), är likväl den som spontant mest tränger sig på arbetaren.

politiken. Rabotjeje Delos satser är riktiga, om man med politik menar tradeunionistisk politik, dvs alla arbetares gemensamma strävan att av staten söka tillkämpa sig vissa åtgärder som är inriktade på att avhjälpa den nöd, som präglar deras läge, men ännu inte avskaffar detta läge, dvs inte upphäver att arbetet är underordnat kapitalet. Denna strävan är verkligen gemensam för de engelska tradeunionisterna, som är fientligt inställda mot socialismen, för de katolska arbetarna, "Zubatov"-arbetarna osv. Det finns politik och politik. Vi ser således att Rabotjaja Mysl också med hänsyn till den politiska kampen inte så mycket förnekar denna kamp som knäfaller för dess *spontanitet*, för dess omedvetenhet. Samtidigt som den helt och fullt erkänner den politiska kamp (rättare sagt arbetarnas politiska önskingar och krav), som spontant växer fram ur arbetarrörelsen själv, avstår den helt från att *självständigt utarbeta* en specifik *socialdemokratisk politik*, som motsvarar socialismens allmänna uppgifter och de nuvarande förhållandena i Ryssland. Vi skall senare visa att Rabotjeje Delo begår samma fel.

c) Gruppen Självbefrielse och Rabotjeje Delo

Vi har så ingående analyserat den föga kända och nu nästan glömda ledaren i Rabotjaja Mysl första nummer, emedan den var det första och mest markanta uttrycket för den allmänna strömning, som sedan bröt fram i dagsljuset genom otaliga små kanaler. V I-n hade alldeles rätt, då han i sitt lovprisande av första numret och ledaren i Rabotjaja Mysl sade att den var skriven "i en skarp och utmanande ton" (Listok Rabotnika nr 910, s 49). Var och en som är övertygad om att ha rätt och tror sig ge någonting nytt skriver "utmanande" och så att han ger ett markant uttryck åt sina åsikter. Endast de som är vana att sitta mellan två stolar har ingen "utmanande ton", endast sådana personer är i stånd att ena dagen prisa Rabotjaja Mysls utmanande ton och andra dagen angripa dess motståndare för deras "utmanande polemik".

Vi skall inte dröja vid Specialbilaga till Rabotjaja Mysl (längre fram får vi av olika skäl anledning att hänvisa till denna skrift, som är det mest konsekventa uttrycket för ekonomisternas idéer), utan endast i korthet nämna "Upprop av gruppen för arbetarnas självbefrielse" (mars 1899, omtryckt i Nakanune nr 7, London, juli 1899). Författarna till detta upprop säger alldeles riktigt, att "arbetarna i Ryssland *just bara håller på att vakna*, just börjar se sig omkring och *instinktivt griper efter första bästa kampmedel*". Men härav drar de samma oriktiga slutsats som Rabotjaja Mysl och glömmer att det instinktiva just är det omedvetna (det spontana), som socialisterna måste komma till hjälp, att i det moderna samhället de "första bästa" kampmedlen alltid blir de tradeunionistiska kampmedlen och den "första bästa" ideologin blir den borgerliga (tradeunionistiska) ideologin. Precis på samma sätt "förnekar" dessa författare inte heller politiken utan upprepar bara (bara!) efter hr V V, att politiken är en överbyggnad och att därför "den politiska agitationen måste vara en överbyggnad på agitationen för den ekonomiska kampen, måste växa fram på basis av denna kamp och följa den".

Vad Rabotjeje Delo beträffar, så började den direkt sin verksamhet med att "försvara" ekonomisterna. I sitt första nummer (nr 1, s 141f) uttalade den *en ren osanning* då den påstod att den "inte vet, vilka unga kamrater Axelrod talade om", då han i sin bekanta broschyr* varnade ekonomisterna. I den polemik mot Axelrod och Plechanov, som flammade upp på grund av denna osanning, nödgades Rabotjeje Delo erkänna att den "i form av villrådighet ville försvara alla yngre socialdemokrater utomlands mot denna orättvisa anklagelse" (Axelrod hade anklagat ekonomisterna för trångsynthet). I själva verket var denna anklagelse fullt berättigad, och Rabotjeje Delo visste mycket väl att den bl a var riktad också mot V I-n, som var medlem av dess redaktion. Jag anmärker i förbigående att i den ovannämnda polemiken hade Axelrod fullständigt rätt och Rabotjeje Delo fullständigt orätt ifråga om tolkningen av min broschyr "De ryska socialdemokraternas uppgifter". Denna broschyr skrevs 1897, redan

* Till frågan om de ryska socialdemokraternas nuvarande uppgifter och taktik, Genève, 1898. Två brev till Rabotjaja Gazeta, skrivna 1897

innan Rabotjaja Mysl hade börjat komma ut, då jag ansåg, och med rätta, att den *ursprungliga* riktningen inom S:t Petersburgs kampförbund, som jag karakteriserade ovan, var den förhärskande riktningen. Och åtminstone intill mitten av 1898 var denna riktning verkligen förhärskande. Följaktligen hade Rabotjeje Delo inte den ringaste rätt att, då den sökte bestrida ekonomismens existens och farlighet, åberopa sig på en broschyr som gav uttryck åt åsikter, som *trängts ut* av de ”ekonomiska” åsikterna i S:t Petersburg 1897--1898.*

Men Rabotjeje Delo inte bara ”försvarade” ekonomisterna, utan hemföll själv ständigt och jämt till deras grundläggande villfarelser. Orsaken till denna oreda var den tvetydiga uppfattningen av följande tes i Rabotjeje Delos program: ”Vi anser att den viktigaste företeelsen i det ryska livet, vilken främst *kommer att bestämma uppgifterna* [kursiv av oss] för och karaktären hos förbundets litterära verksamhet, är *den massomfattande arbetarrörelse* [kursiv av Rabotjeje Delo], som uppstått de senaste åren.” Att massrörelsen är en ytterst viktig företeelse kan det inte råda någon strid om. Men frågans kärna är hur man skall förstå påståendet att massrörelsen ”kommer att bestämma uppgifterna”. Det kan förstås på två sätt: *antingen* som knäfall för spontaniteten hos denna rörelse, dvs att socialdemokratins roll reduceras till rätt och slätt en hjälpredda åt arbetarrörelsen som sådan (denna uppfattning hävdas av Rabotjaja Mysl, gruppen Självbefrielse och andra ekonomister) *eller* så att massrörelsen ställer oss inför nya teoretiska, politiska och organisatoriska uppgifter, vilka är mycket mer komplicerade än de som man kunde nöja sig med under perioden före massrörelsens uppkomst. Rabotjeje Delo har lutat och lutar just åt den första uppfattningen, ty den har inte sagt något bestämt om några som helst nya uppgifter utan hela tiden resonerat alldeles som om denna ”massrörelse” skulle *befria* oss från nödvändigheten att klart inse och fullgöra de uppgifter den ställer. Det räcker med att hänvisa till att Rabotjeje Delo ansåg det vara omöjligt att ställa självhärskardömetts störtande som den *första* uppgiften för arbetarnas massrörelse och (i massrörelsens namn) degraderade denna uppgift till kamp för de närmaste politiska kraven. (Svar, s 25)

Vi förbigår en artikel av Rabotjeje Delos redaktör, B Kritjevskij, i nr 7, rubricerad Den ekonomiska och politiska kampen i den ryska rörelsen, i vilken samma fel[†] upprepas, och går

---

* Till försvaret av sin första osanning (”vi vet inte vilka unga kamrater P B Axelrod talade om”), fogade *Rabotjeje Delo* ytterligare en, då den i sitt Svar skrev: ”Sedan recensionen av *Uppgifterna* skrevs, har hos en del ryska socialdemokrater uppstått eller mer eller mindre klart framträtt tendenser till ekonomisk ensidighet, vilka utgör ett steg bakåt jämfört med det tillstånd hos vår rörelse, som skildrades i *Uppgifterna*.” (S 9) Så heter det i *Svar* som kom ut 1900. Men första numret av *Rabotjeje Delo* (som innehöll recensionen) kom ut i *april* 1899. Uppkom ekonomismen verkligen först 1899? Nej, år 1899 höjdes de *ryska* socialdemokraternas första protest mot ekonomismen (protesten mot *Credo*). (Se denna utgåva, b 1, s 482-493. – *Red*) Ekonomismen uppkom 1897, vilket *Rabotjeje Delo* mycket väl vet, ty redan i *november* 1898 (*Listok Rabotnika* nr 9-10) lovprisades *Rabotjaja Mysl* av V I-n.

† ”Stadiumteorin” eller teorin om ”en försagd sicksacklinje” i den politiska kampen kommer i denna artikel till uttryck exempelvis på följande sätt: ”De politiska kraven, som till sin karaktär är gemensamma för hela Ryssland, måste likväl i början [dessa skrevs i augusti 1900!] motsvara de erfarenheter, som ifrågavarande skikt [sic!] av arbetarna har gjort i den ekonomiska kampen. Endast [!] på basis av dessa erfarenheter kan och måste man ta itu med den politiska agitationen” osv (s 11). På s 4, där författaren opponerar sig mot de enligt hans mening absolut ogrundade anklagelserna för ekonomiskt kätter, utropar han patetiskt: ”Vilken socialdemokrat vet inte, att enligt Marx’ och Engels’ lära är det de olika klassernas ekonomiska intressen, som spelar den avgörande rollen i historien, och att *följaktligen* särskilt proletarietets kamp för att värna sina ekonomiska intressen måste ha primär betydelse för dess klassmässiga utveckling och befrielsekamp?” (Kursiv av oss) Detta ”följaktligen” är fullständigt malplacerat. Av det faktum att de ekonomiska intressena spelar en avgörande roll *följer alls inte* någon slutsats om att den ekonomiska (= fackliga) kampen har primär betydelse, ty klassernas väsentligaste, ”avgörande” intressen kan tillfredsställas *endast* genom radikala *politiska* omgestaltningar i allmänhet; särskilt kan proletarietets grundläggande ekonomiska intresse tillfredsställas endast genom en politisk revolution, som ersätter bourgeoisins diktatur med proletarietets diktatur. B Kritjevskij upprepar samma resonemang som uttalades av ”ryska socialdemokratins V V-are” (politiken följer ekonomin etc) och av

direkt över till nr 10 av Rabotjeje Delo. Vi skall naturligtvis inte i detalj gå in på B Kritjevskijs och Martynovs enskilda invändningar mot Zarja och Iskra. Det som här intresserar oss är endast den principiella ställning som Rabotjeje Delo intog i nr 10. Vi skall exempelvis inte befatta oss med den kuriositeten, att Rabotjeje Delo såg en ”diametral motsättning” mellan satsen:

”Socialdemokratien binder inte sina händer, inskränker inte sin verksamhet till en på förhand uttänkt plan eller metod för den politiska kampen; den erkänner alla kampmedel, om de bara motsvarar partiets förhandenvarande krafter” osv (Iskra nr 1) och satsen:

”Och utan en stark organisation, förfaren i politisk kamp i alla slags situationer och perioder, kan det inte ens vara tal om den systematiska, av fasta principer belysta och orubbligt genomförda verksamhetsplan, som ensam är värd att kallas taktik.” (Iskra nr 4)

Att förväxla det *principiella* erkännandet av alla kampmedel, alla planer och metoder, om de bara är ändamålsenliga, med kravet på att *i ett givet politiskt ögonblick*, om vi skall tala om taktik, låta sig ledas av en orubbligt genomförd plan – det skulle vara detsamma som att förväxla läkarvetenskapens erkännande av olika behandlingsmetoder med kravet på att hålla fast vid en bestämd metod vid behandlingen av en given sjukdom. Men saken är just den att Rabotjeje Delo, som själv lider av den sjukdom vi kallat knäfall för spontaniteten, inte vill erkänna några som helst ”behandlingsmetoder” för denna sjukdom. Den har därför gjort den märkliga upptäckten, att ”taktiken som plan står i motsättning till marxismens grundläggande anda” (nr 10, s 18), att taktiken är *”en tillväxtprocess hos partiets uppgifter, vilka växer tillsammans med partiet”* (s 11, kursiv av Rabotjeje Delo). Detta sista uttalande har alla chanser att bli en berömd aforism, ett oförgämligt minnesmärke över Rabotjeje Delos ”riktning”. På frågan *”Vart skall vi gå?”* svarar det ledande organet: rörelsen är en process, som innebär ändring av avståndet mellan utgångspunkten och de följande punkterna i rörelsen. Denna makalösa djupsinnighet är dock inte bara en kuriositet (i så fall vore det inte värt att speciellt dröja vid den), utan också *programmet för en hel riktning*, nämligen samma program som R M (i Specialbilaga till Rabotjaja Mysl) uttryckte med orden: önskvärd är den kamp som är möjlig, och möjlig är den som pågår i det givna ögonblicket. Detta är just en riktning som präglas av en gränslös opportunist, som passivt anpassar sig till spontaniteten.

”Taktiken som plan står i motsättning till marxismens grundläggande anda!” Detta är ju att smäda marxismen, att förvandla den till samma karikatyr, som narodnikerna kom med i kriget mot oss. Det är just att förringa de medvetna kämparnas initiativ och energi, medan marxismen däremot ger socialdemokratens initiativ och energi en mäktig impuls, öppnar de vidaste perspektiv för honom, ställer till hans disposition (om man kan uttrycka sig så) de väldiga krafterna hos miljoner och åter miljoner arbetare som ”spontant” reser sig till kamp! Hela den internationella socialdemokratens historia vimlar av planer, som framförts av än den ene, än den andre politiske ledaren, och som bekräftat den enes vidsynthet och riktiga politiska och organisatoriska åsikter eller blottat den andres kortsynthet och politiska fel. Då Tyskland upplevde ett av de största genombrotten i sin historia – kejsardömets bildande, riksdagens öppnande och beviljandet av allmän rösträtt – hade Liebknecht en plan för den socialdemokratiska politiken och arbetet överhuvudtaget, medan Schweitzer hade en annan. När de tyska socialisterna drabbades av undantagslagen, hade Most och Hasselmann en plan – de ville helt enkelt uppmana till våld och terror. Höchberg, Schramm och (delvis) Bernstein hade en annan plan – de började predika för socialdemokraterna att de genom sin oförnuftiga frånhet och revolutionära iver hade framprovocerat lagen och nu måste göra sig förtjänta av förlåtelse genom ett exemplariskt uppträdande. En tredje plan hade de, som förberedde och

---

bernsteinianerna i den tyska socialdemokratien (Woltmann t ex sökte just med sådant resonemang bevisa, att arbetarna först måste skaffa sig ”ekonomisk makt”, innan de kan tänka på politisk revolution).

genomförde utgivandet av ett illegalt organ. När man ser tillbaka, många år efter det kampen om valet av väg har avslutats och historien har fällt sin dom över den valda vägens lämplighet, är det naturligtvis inte svårt att uttala djupsinniga aforismer om tillväxten av partiets uppgifter, vilka växer tillsammans med partiet. Men i en tid av förvirring*, då de ryska ”kritikerna” och ekonomisterna degraderar socialdemokratien till tradeunionism, medan terroristerna ivrigt förfäktar antagandet av en ”taktik som plan”, vilken upprepar de gamla felet – att i en sådan tid inskränka sig till dylika djupsinnigheter betyder att utfärda ett ”fattigdomsbevis” åt sig själv. I en tid då många ryska socialdemokrater just lider brist på initiativkraft och energi, brist på ”den politiska propagandans, agitationens och organisationens ...slagkraft”†, brist på ”planer” för en bredare uppläggning av det revolutionära arbetet – att i en sådan tid säga, att ”taktiken som plan står i motsättning till marxismens grundläggande anda”, innebär inte bara att teoretiskt förflacka marxismen, utan också i praktiken *dra partiet tillbaka*.

”Den revolutionära socialdemokratens uppgift”, docerar Rabotjeje Delo vidare, ”är endast att genom sitt medvetna arbete påskynda den objektiva utvecklingen men inte att upphäva den eller ersätta den med subjektiva planer. Iskra vet allt detta i teorin. Men den kolossala betydelse, som marxismen med rätta tillmäter det medvetna revolutionära arbetet, förleder den att på grund av dess doktrinära syn på taktiken i praktiken *förringa betydelsen av det objektiva eller spontana elementet i utvecklingen.*” (S 18)

Återigen ett exempel på en oerhörd teoretisk förvirring, värdig hr V V och hans koteri. Vi skulle vilja fråga vår filosof: hur kan en upphovsman till subjektiva planer ”förringa” den objektiva utvecklingen? Uppenbarligen genom att han förbiser att denna objektiva utveckling skapar eller stärker, tillintetgör eller försvagar vissa klasser, skikt, grupper, vissa nationer, grupper av nationer etc och därmed betingar en eller annan internationell politisk styrkegruppering, en eller annan inställning hos de revolutionära partierna m m. Men i så fall gör sig denne upphovsman inte skyldig till att han förringar det spontana elementet utan tvärtom till att han förringar det *medvetna* elementet, emedan hans ”medvetenhet” inte räcker till för att riktigt förstå den objektiva utvecklingen. Därför avslöjar enbart pratet om ”värdering” av spontanitetens och medvetenhetens ”*relativa* betydelse” (kursiv av Rabotjeje Delo) en fullständig brist på ”medvetenhet”. Om vissa ”spontana utvecklings-element” överhuvud är fattbara för det mänskliga intellektet, så kommer en oriktig värdering av dem att vara liktydig med ”förringande av det medvetna elementet”. Men om de inte är fattbara, så känner vi dem inte och kan inte tala om dem. Vad är det då B Kritjevskij pratar om? Om han anser att Iskras ”subjektiva planer” är felaktiga (vilket han just påstår att de är), så borde han påvisa, vilka objektiva fakta dessa planer ignorerar, och sedan anklaga Iskra *för bristande medvetenhet* därför att den ignorerat dem och för ”förringande av det medvetna elementet” för att nu använda hans egna ord. Men om han, missnöjd med de subjektiva planerna, inte har andra argument att komma med än ”förringande av det spontana elementet” (!), så bevisar han därmed endast, att han 1) teoretiskt uppfattar marxismen à la Karejev och Michajlovskij, som blivit tillräckligt förlöjligade av Beltov, och 2) att han praktiskt sett är fullkomligt tillfreds med de ”spontana utvecklings-element”, som dragit in i våra legala marxister i bernsteinismen och våra socialdemokrater i ekonomismen, och att han är ”mäkta vred” på de personer som har beslutat sig för att till varje pris *dra bort* den ryska socialdemokratien från den ”spontana” utvecklings väg.

---

* Ein Jahr der Verwirrung (ett förvirringens år) kallade Mehring det kapitel i sin bok *Den tyska socialdemokratins historia*, där han skildrar den vacklan och obeslutsamhet, som socialisterna ådagalade i början vid valet av en ”taktik som plan” för de nya förhållandena.

† Ur ledaren i nr 1 av *Iskra*. (Se denna utgåva, b 1, s 508. – Red)

Sedan följer saker som är riktigt komiska. ”Liksom människorna kommer att föröka sig på gammaldags vis trots naturvetenskapernas alla framsteg, så skall också tillkomsten av en ny samhällsordning även framdeles *huvudsakligen* bli ett resultat av spontana utbrott, trots samhällsvetenskapernas alla framsteg och det ökade antalet medvetna kämpar.” (S 19)

Liksom våra förfäder hade ett visdomsord som sade att ”vilken dumbom som helst kan skaffa barn till världen”, så säger ”de moderna socialisterna” (à la Narkissos Tuporylov) idag att vilken dumbom som helst kan delta i den spontana tillkomsten av en ny samhällsordning. Det tror vi också. Allt som behövs för ett sådant deltagande är att *falla undan* för ekonomismen, när ekonomismen råder, och för terrorismen, när terrorismen uppstår. I våras exempelvis, då det var så viktigt att varna mot begeistring för terrorn, stod Rabotjeje Delo handfallen inför en fråga som var ”ny” för den. Men nu, ett halvår senare, då frågan inte längre är så brännande, serverar den oss på samma gång både uttalandet ”vi anser att det inte kan och inte bör vara socialdemokratins uppgift att motarbeta uppsvinget för terroristiska stämningar” (Rabotjeje Delo nr 10, s 23) och kongressresolutionen: ”Kongressen anser en systematisk och offensiv terror vara oläglig” (Två kongresser, s 18). Enastående klart och konsekvent! Vi motarbetar inte terrorn men förklarar den oläglig, och det gör vi samtidigt på ett sådant sätt att osystematisk och defensiv terror inte inryms i ”resolutionen”. Det måste medges, att en sådan resolution är högst ofarlig och helt garanterad mot fel – precis som en person är garanterad mot fel, då han pratar för att inte säga någonting! Och det enda som behövs för att författa en sådan resolution är: förmåga att hålla sig i *svansen* av rörelsen. När Iskra gjorde narr av Rabotjeje Delo för att den förklarade frågan om terrorn vara en ny fråga, beskyllde Rabotjeje Delo ilsket Iskra för att ha ”det rent otroliga anspråket att påtvinga partiorganisationen en lösning av taktiska frågor, som föreslagits av en grupp landsflyktiga författare för mer än 15 år sedan” (s 24). Sannerligen, vilken förmåtenhet och vilken överskattning av det medvetna elementet: att först teoretiskt lösa vissa frågor och sedan försöka övertyga organisationen, partiet och massorna om att denna lösning är riktig! Hur mycket enklare är det inte att upprepa det som man lärt utantill och, utan att ”påtvinga” någon någonting, följa med varje ”vändning” antingen till ekonomismen eller till terrorismen. Rabotjeje Delo generaliserar rentav detta levnadsvisdomens stora bud och beskyller Iskra och Zarja för att ”ställa upp sitt program mot rörelsen, likt en ande som svävar över det formlösa kaoset” (s 29). Men vari består socialdemokratins uppgift, om inte i att vara en ”ande”, som inte bara svävar över den spontana rörelsen utan också *lyfter* denna rörelse *i nivå med ”sitt program”*? Den består ju inte i att dras i rörelsens *svans* – i bästa fall vore detta till ingen nytta för rörelsen och i värsta fall synnerligen skadligt. Men Rabotjeje Delo inte bara följer denna ”taktik som process” utan upphöjer den även till princip, så att det egentligen skulle vara riktigare att beteckna dess riktning inte som opportunist utan som *chvostism* (av ordet *chvost*[†]). Och då måste erkännas att de, som fast beslutat att ständigt följa efter rörelsen som dess *svans*, absolut och för alltid är garanterade mot ”förringandet av det spontana elementet i utvecklingen”.

* * *

Vi har således blivit övertygade om att huvudfelet hos ”den nya riktningen” i den ryska socialdemokratin är dess knäfall för spontaniteten och dess bristande förståelse för att massans spontanitet kräver en höggradig medvetenhet av oss socialdemokrater. Ju starkare det spontana uppsvinget bland massorna är, ju bredare rörelsen blir, desto ojämförligt mycket snabbare växer kravet på höggradig medvetenhet i socialdemokratins teoretiska, politiska och organisatoriska arbete.

* Det bör inte heller glömmas, att då gruppen Arbetets frigörelse ”teoretiskt” löste frågan om terrorn, så *sammanfattade* den rönen från den föregående revolutionära rörelsen.

† Chvost – det ryska ordet för *svans* – *Red*

Det spontana uppsvinget bland massorna i Ryssland har försiggått (och försiggår fortfarande) så snabbt, att den socialdemokratiska ungdomen visat sig oförberedd att fullgöra dessa gigantiska uppgifter. Denna bristande förberedelse är vår gemensamma olycka, *alla* ryska socialdemokraters olycka. Uppsvinget bland massorna har oavbrutet och kontinuerligt gått framåt och breddats, det har inte bara fortsatt på de platser där det började utan också spritt sig till nya platser och nya befolkningsskikt (under inflytande av arbetarrörelsen har jänsningen ökat bland den studerande ungdomen, de intellektuella i allmänhet och t o m bland bönderna). Men revolutionärerna har *blivit efter* detta uppsving både i sina ”teorier” och i sin verksamhet, de har inte lyckats skapa en stabil och kontinuerlig organisation i stånd att *leda* hela rörelsen.

I första kapitlet konstaterade vi, att Rabotjeje Delo förringat våra teoretiska uppgifter och ”spontant” upprepat modeklichén ”kritikfrihet”: eftersägarna har inte varit tillräckligt ”medvetna” för att kunna förstå den diametrala motsättningen mellan ståndpunkten hos de opportunistiska ”kritikerna” och revolutionärerna i Tyskland och i Ryssland.

I de följande kapitlen skall vi undersöka, hur detta knäfall för spontaniteten kommit till uttryck på de politiska uppgifternas område och i socialdemokratins organisatoriska verksamhet.

III. Tradeunionistisk politik och socialdemokratisk politik

Vi skall åter börja med att prisa Rabotjeje Delo. ”Den avslöjande litteraturen och den proletära kampen” – så rubricerade Martynov sin artikel i nr 10 av Rabotjeje Delo om meningsskiljaktigheterna med Iskra. ”Vi kan inte inskränka oss endast till att avslöja de förhållanden som står i vägen för dess [arbetarpartiets] utveckling. Vi måste också reagera på proletariatets närmaste dagsintressen” (s 63) – så formulerade han kärnan i dessa meningsskiljaktigheter. ”... Iskra ... är faktiskt organ för den revolutionära oppositionen, som avslöjar förhållandena i vårt land och framför allt de politiska förhållandena ... Men vi arbetar och kommer att arbeta för arbetarnas sak i nära organisk förbindelse med den proletära kampen” (samma sida). Man måste vara Martynov tacksam för denna formulering. Den är av mycket stort allmänt intresse, ty den omfattar i själva verket inte bara meningsskiljaktigheterna mellan oss och Rabotjeje Delo utan överhuvudtaget meningsskiljaktigheterna mellan oss och ekonomisterna i frågan om den politiska kampen. Vi har redan visat att ekonomisterna inte ovillkorligen förkastar ”politiken”, utan endast ständigt och jämt vinglar från den socialdemokratiska uppfattningen om politiken till den tradeunionistiska. Precis på samma sätt vinglar också Martynov, och därför skall vi ta just honom som *exempel* på de ekonomiska villfarelserna i denna fråga. Mot detta val – det skall vi försöka bevisa – kommer varken författarna av Specialbilaga till Rabotjaja Mysl eller författarna av gruppen Självbefrielses proklamation eller författarna av det ”ekonomiska” brevet i Iskra nr 12 att kunna göra några berättigade invändningar.

a) Den politiska agitationen och ekonomisternas inskränkning av den

Alla vet att den breda spridningen och konsolideringen av de ryska arbetarnas ekonomiska* kamp gick hand i hand med skapandet av en ”litteratur” som avslöjade de ekonomiska förhållandena, dvs fabriks- och yrkesförhållandena. Huvudinnehållet i ”flygbladen” bestod i avslöjanden om förhållandena på fabrikerna, och bland arbetarna flammade snart en verklig lidelse upp för avslöjanden. Så snart arbetarna fick klart för sig, att socialdemokraternas

---

* För att undvika missförstånd skall vi påpeka, att i den fortsatta framställningen menar vi med ekonomisk kamp (i överensstämmelse med det uttryckssätt, som vunnit burskap hos oss) alltid den ”praktisk-ekonomiska kamp”, som Engels i det tidigare anförda citatet kallade ”motståndet mot kapitalisterna” och som i fria länder kallas facklig, syndikal eller tradeunionistisk kamp.

cirklar ville och kunde skaffa dem ett nytt slags flygblad, som sade hela sanningen om deras usla liv, deras övermåttan tunga arbete och rättslösa ställning, började de så att säga bestorma oss med korrespondenser från fabriker och verkstäder. Denna ”avslöjande litteratur” väckte en väldig sensation inte bara på den fabrik, vars förhållanden gisslades i respektive flygblad, utan på alla fabriker där man hade hört något om de fakta som avslöjades. Och eftersom eländet och nöden hos arbetarna i de olika företagen och de olika yrkena har mycket gemensamt, blev alla entusiasmerade över ”sanningen om arbetarnas liv”. Bland de mest efterblivna arbetarna uppstod en verklig lidelse för att ”komma i tryck” – en ädel lidelse för denna rudimentära form av kriget mot hela det bestående samhällssystemet, som är byggt på röveri och förtryck. Och ”flygbladen” var i de allra flesta fall en verklig krigsförklaring, ty avslöjandena hade en kolossalt stimulerande verkan på arbetarna och väckte hos dem ett allmänt krav på att de mest skriande missförhållandena skulle undanröjas och beredvillighet att stödja dessa krav med strejker. Fabriksägarna själva var sist och slutligen till den grad tvungna att erkänna betydelsen av dessa flygblad som krigsförklaringar, att de mycket ofta inte ens ville vänta till dess själva kriget kom. Som fallet alltid är hade avslöjandena en stor verkan enbart genom att de offentliggjordes, och de fick betydelse som ett starkt moraliskt påtryckningsmedel. Det hände flera gånger att det enbart räckte med att sprida ett flygblad för att alla eller en del av kraven skulle tillgodoses. Kort sagt, de ekonomiska (fabriks-) avslöjandena var och är alltså en viktig hävstång för den ekonomiska kampen. Och denna betydelse kommer de att behålla så länge kapitalismen består, ty denna framkallar ofrånkomligt självförsvar från arbetarnas sida. I de mest framskridna europeiska länderna kan man även nu iakttaga hur avslöjandet av missförhållandena inom ett eller annat kråkvinkel-”företag”, en eller annan gudsförgäten hemarbetsgren tjänar som utgångspunkt för klassmedvetandets uppvaknande, som början till facklig kamp och socialismens spridning.*

Det övervägande flertalet av de ryska socialdemokraterna har på senare tid nästan helt gått upp i detta arbete med att organisera avslöjanden om förhållandena på fabrikerna. Man behöver bara tänka på *Rabotjaja Mysl* för att se i vilken grad de absorberats av detta arbete och härvid glömt, att detta *i och för sig* egentligen ännu inte är en socialdemokratisk, utan endast en tradeunionistisk verksamhet. Avslöjandena omfattade i själva verket endast arbetarnas inställning *i ett bestämt yrke* till deras företagare, och allt vad de resulterade i var att försäljarna av arbetskraft lärde sig att sälja denna ”vara” på fördelaktigare villkor och föra kampen mot köparna på basis av en ren handelstransaktion. Dessa avslöjanden kunde (under förutsättning att de till en viss grad utnyttjades av en revolutionär organisation) bli början till och en beståndsdel av en socialdemokratisk verksamhet, men de kunde också (och genom knäfall för spontaniteten måste de) leda till en ”enbart facklig” kamp och en ickesocialdemokratisk arbetarrörelse. Socialdemokratin leder arbetarklassens kamp, inte endast för fördelaktigare villkor vid försäljningen av arbetskraft, utan också för att avskaffa det samhällssystem, som tvingar de egendomslösa att sälja sig till de rika. Socialdemokratin representerar arbetarklassen, inte endast i dess förhållande till en viss grupp av företagare, utan i dess förhållande till alla klasser i det moderna samhället, till staten som en organiserad

---

* I detta kapitel talar vi endast om den politiska kampen i dess bredare eller trängre mening. Därför noterar vi endast i förbigående, bara som en kuriositet, *Rabotjeje Delos* beskyllning att *Iskra* är ”alltför återhållsam” i fråga om den ekonomiska kampen (*Två kongresser*, s 27, som Martynov idisslat i sin broschyr *Socialdemokratin och arbetarklassen*). Om de som framför beskyllningen räknade ut i vikt eller tryckark (som de så gärna gör) det utrymme, som årligen ägnar åt den ekonomiska kampen, och jämförde det med motsvarande utrymme i *Rabotjeje Delo* och *Rabotjaja Mysl* sammantaget, så skulle de lätt kunna övertyga sig om att de ligger efter tom i detta avseende. Medvetandet om denna enkla sanning tvingar dem uppenbarligen att tillgripa argument, som klart visar deras förvirring. ”*Iskra*”, skriver de, ”nödgas [!] med eller mot sin vilja [!] ta hänsyn till livets bjudande krav och i alla fall [!] ta in korrespondenser om arbetarrörelsen.” (*Två kongresser*, s 27) Sannerligen, ett dräpande argument mot oss!

politisk makt. Härav följer att socialdemokraterna inte kan inskränka sig bara till ekonomisk kamp och inte heller kan tillåta att organiserandet av ekonomiska avslöjanden utgör deras huvudsakliga verksamhet. Vi måste aktivt ta itu med att politiskt skola arbetarklassen, att utveckla dess politiska medvetenhet. *Nu* då Zarja och Iskra har gjort den första attacken mot ekonomismen, är ”alla ense” om detta (fastän somliga bara i ord som vi strax skall få se).

Frågan är nu, vari den politiska uppfostran skall bestå. Kan man inskränka sig till propaganda för idén om arbetarklassens fiendskap mot självhärskardömet? Naturligtvis inte. Det räcker inte med att *förklara* för arbetarna att de är politiskt förtryckta (liksom det inte räckte med att förklara för dem att deras intressen och företagarnas intressen står i motsättning till varandra). Varje konkret utslag av *detta* förtryck måste utnyttjas för agitation (på samma sätt som vi har börjat utnyttja de konkreta utslagen av det ekonomiska förtrycket för agitation). Eftersom detta förtryck drabbar de mest olika samhällsklasser, eftersom det framträder på de mest olika levnads- och verksamhetsområden, på det fackliga, det allmänt medborgerliga, det privata, familjelivets, det religiösa, det vetenskapliga området etc, etc, är det då inte uppenbart, att vi *inte fullgör vår uppgift* att utveckla arbetarnas politiska medvetenhet, om vi inte *tar itu med* att organisera ett *allsidigt politiskt avslöjande* av självhärskardömet? För att driva agitation med anledning av konkreta utslag av förtrycket måste ju dessa utslag avslöjas (liksom det var nödvändigt att avslöja missförhållandena på fabriker för att kunna driva ekonomisk agitation).

Borde inte detta vara klart? Men just här visar det sig, att det endast är i ord som ”alla” erkänner nödvändigheten att *allsidigt* utveckla den politiska medvetenheten. Just här visar det sig att exempelvis Rabotjeje Delo inte bara underlåtit att ta itu med uppgiften att organisera (eller ta initiativ till att organisera) allsidiga politiska avslöjanden, utan rentav försökt *dra* Iskra, som hade gett sig i kast med denna uppgift, *bort från den*. Hör bara: ”Arbetarklassens politiska kamp är endast [alls inte endast] den mest utvecklade, breda och effektiva formen för den ekonomiska kampen.” (Rabotjeje Delos program, publicerat i nr 1, s 3) ”Socialdemokraterna står nu inför uppgiften att såvitt möjligt ge själva den ekonomiska kampen en politisk karaktär.” (Martynov i nr 10, s 42) ”Den ekonomiska kampen är det mest användbara medlet för att dra in massorna i aktiv politisk kamp.” (Resolution antagen på förbundets kongress och ”ändringsförslagen” – Två kongresser, s 11 och 17) Alla dessa teser genomsyrar, som läsaren ser, Rabotjeje Delo ända från dess grundande och till dess senaste ”redaktionsinstruktioner”, och alla ger uppenbarligen uttryck för en och samma uppfattning om den politiska agitationen och kampen. Låt oss undersöka denna uppfattning med utgångspunkt i den hos alla ekonomister rådande meningen, att den politiska agitationen måste *komma efter* den ekonomiska. Är det riktigt att den ekonomiska kampen i allmänhet* är ”det mest användbara medlet” för att dra massan in i den politiska kampen? Det är absolut oriktigt. *Alla slags* yttringar av polisförtryck och excesser från självhärskardömet, och inte bara sådana som är förknippade med den ekonomiska kampen, är lika ”användbara” som medel att ”dra in” massan. Zemstvocheferna⁶⁶ och prygelstraffen mot bönderna, ämbetsmännens besticklighet och polisens framfart mot ”fattigfolket” i städerna, kampen mot de svältande och hetsen mot folkets törst efter upplysning och vetande, skatteutpressningen och förföljelserna mot religiösa sekter, soldatdressyren och den rekrytmässiga behandlingen av studenterna och de liberala

---

* Vi säger ”i allmänhet”, ty i *Rabotjeje Delo* är det just fråga om hela partiets allmänna principer och allmänna uppgifter. Utan tvivel förekommer det i praktiken fall, då politiken verkligen *måste* komma efter ekonomin, men att tala om det i en resolution som är avsedd för hela Ryssland, det kan bara ekonomisterna. Det förekommer ju också fall, då den politiska agitationen ”ända från början” kan föras ”endast på ekonomisk grundval”, men likväl har *Rabotjeje Delo* sist och slutligen kommit till den uppfattningen att detta ”alls inte är nödvändigt”. (*Två kongresser*, s 11) I nästa kapitel skall vi visa att ”politikernas” och revolutionärernas taktik långt ifrån ignorerar socialdemokraternas tradeunionistiska uppgifter utan tvärtom är den enda, som *tryggar* att de konsekvent genomförs.

intellektuella – varför skulle alla dessa och tusentals andra liknande yttringar av förtrycket, som inte är direkt förbundna med den ”ekonomiska” kampen, överhuvudtaget vara *mindre* ”användbara” medel och anledningar till politisk agitation, till att dra in massan i den politiska kampen? Det förhåller sig just tvärtom: i totalsumman av de fall i livet, där arbetaren lider under rättslöshet, godtycke och våld (mot honom själv eller mot personer som står honom nära), utgör otvivelaktigt fallen av polisförtryck just i den fackliga kampen endast ett litet fåtal. Varför skulle man då på förhand *inskränka* den politiska agitationens slagkraft genom att förklara endast *ett* av medlen vara ”det mest användbara”, då det vid sidan härav också måste finnas andra för en socialdemokrat på det hela taget lika ”användbara” medel?

För länge, länge sedan (för ett år sedan!...) skrev Rabotjeje Delo: ”De närmaste politiska kraven kommer att bli fattbara för massan efter en eller i varje fall efter några strejker”, ”så snart regeringen satt in polisen och gendarmerna mot den” (nr 7, s 15, *augusti* 1900). Denna opportunistiska stadiumteori har nu redan förkastats av förbundet, som gör en eftergift åt oss genom att förklara: ”Det är absolut inte nödvändigt att redan från början bedriva politisk agitation uteslutande på ekonomisk grundval.” (Två kongresser, s 11) Enbart detta exempel på hur förbundet förnekar en del av sina gamla villfarelser kommer att bättre än några långa resonemang visa den ryska socialdemokratins framtida historiker hur mycket våra ekonomister har degraderat socialismen! Men hur naivt skulle det inte vara av förbundet att inbilla sig att detta avstående från en form för inskränkning av politiken kan föranleda oss att gå med på en annan form för inskränkning! Vore det inte mer logiskt att också i detta fall säga, att den ekonomiska kampen bör föras på så bred basis som möjligt och att den alltid bör utnyttjas för politisk agitation, men att det ”absolut inte är nödvändigt” att anse den ekonomiska kampen som det *mest* användbara medlet för att dra in massan i aktiv politisk kamp?

Förbundet lägger vikt vid den omständigheten, att det har ersatt uttrycket ”det bästa medlet”, som finns i motsvarande resolution från Judiska arbetarförbundets (Bunds) fjärde kongress, med uttrycket ”det mest användbara medlet”. Det är verkligen svårt för oss att säga vilken av dessa resolutioner som är bättre: enligt vår mening *är båda sämre*. Både förbundet och Bund begår här (delvis måhända rentav omedvetet, under inflytande av traditionen) misstaget att ge en ekonomisk, tradeunionistisk tolkning av politiken. I sak ändras egentligen ingenting, om detta sker med hjälp av ordet ”bäst” eller av orden ”mest användbart”. Om förbundet hade sagt att ”den politiska agitationen på ekonomisk grundval” är det mest använda (och inte ”användbara”) medlet, skulle det ha varit rätt i fråga om en viss period av vår socialdemokratiska rörelses utveckling. Det skulle nämligen ha varit rätt med hänsyn till *ekonomisterna* och många praktiker (om inte de flesta av dem) från åren 1898-1901, ty dessa praktiska ekonomister *bedrev* verkligen den politiska agitationen (i den mån de överhuvudtaget bedrev den!) *nästan uteslutande på ekonomisk grundval*. En *sådan* politisk agitation erkändes och rekommenderades t o m, som vi har sett, både av Rabotjaja Mysl och av gruppen Självbefrielse! Rabotjeje Delo borde *bestämt ha fördömt*, att en så nyttig sak som den ekonomiska agitationen åtföljdes av en skadlig inskränkning av den politiska kampen; i stället förklarar tidningen det mest *använda* (*av ekonomisterna*) medlet vara det mest *användbara*! Det är inte att undra på att då vi kallar dessa personer ekonomister, så kan de inte göra något annat än skälla ut oss på alla sätt och kalla oss ”mystifikatorer”, ”desorganisatorer”, ”påvliga nuntier” och ”bakdantare”^{*} samt beklaga sig inför hela världen över att de blivit dödligt förolämpade och så gott som svära på att ”absolut inte en enda socialdemokratisk organisation nu är besmittad med ekonomism”[†]. Åh, dessa bakdantare, dessa usla politiker! Är det inte av hat mot människorna som de avsiktligt har uppfunnit hela denna ekonomism bara för att kunna dödligt förolämpa andra?

* Dessa uttryck återfinns i broschyren *Två kongresser*, s 31, 32, 28 och 30.

† *Två kongresser*, s 32

Vilken konkret, reell mening lägger Martynov in i sina ord om att socialdemokratin står inför uppgiften ”att ge själva den ekonomiska kampen en politisk karaktär”? Den ekonomiska kampen är arbetarnas kollektiva kamp mot företagen för bättre villkor vid *försäljningen av deras arbetskraft*, för bättre arbets- och levnadsförhållanden. Denna kamp är nödvändigtvis en facklig kamp, emedan arbetsförhållandena är ytterst olikartade i olika yrken, och följaktligen kan kampen för att *förbättra* dessa förhållanden föras endast enligt fackliga linjer (genom fackföreningar i väst, genom provisoriska fackliga sammanslutningar och flygblad i Ryssland osv). Att ge ”själva den ekonomiska kampen en politisk karaktär” innebär följaktligen att sträva efter att förverkliga dessa fackliga krav och att förbättra arbetsförhållandena inom varje fack med hjälp av ”lagstiftande och administrativa åtgärder” (som Martynov uttrycker sig på följande sida i sin artikel, s 43). Detta är just vad alla fackliga arbetarföreningar gör och alltid har gjort. Kasta en blick i det verk, som det grundligt lärda (och ”grundligt” opportunistiska) äkta paret Webb har skrivit och ni skall få se, att de engelska arbetarföreningarna för länge sedan fattat och genomför uppgiften ”att ge själva den ekonomiska kampen en politisk karaktär”, att de länge kämpat för strejkfrihet, för att undanröja alla slags juridiska hinder för den kooperativa och den fackliga rörelsen, för lagar till försvar för kvinnor och barn, för förbättring av arbetsförhållandena genom sanitets- och fabrikslagstiftning etc.

Det som döljer sig bakom den svulstiga frasen ”att ge *själva* den ekonomiska kampen en politisk karaktär”, som låter ”rysligt” djupsinnig och revolutionär, är således i själva verket den traditionella strävan att *degradera* den socialdemokratiska politiken till en trade-unionistisk politik! Under förevändningen att korrigera ensidigheten hos Iskra, som påstås sätta ”dogmens revolutionering högre än livets revolutionering”^{*}, serverar man oss *kampen för ekonomiska reformer* som om det vore något nytt. I verkligheten innebär satsen ”att ge själva den ekonomiska kampen en politisk karaktär” absolut ingenting mer än kamp för ekonomiska reformer. Och Martynov kunde själv ha kommit fram till denna enkla slutsats, om han ordentligt tänkt över betydelsen av sina egna ord. ”Vårt parti”, skriver han, i det han riktar sin tyngsta kanon mot Iskra, ”kunde och borde ha ställt konkreta krav till regeringen om lagstiftande och administrativa åtgärder mot den ekonomiska exploateringen, mot arbetslösheten, mot hungersnöden osv” (Rabotjeje Delo nr 10, s 42f). Konkrets krav på åtgärder – betyder det inte krav på sociala reformer? Och vi frågar än en gång de opartiska läsarna: förtalar vi Rabotjeje Delo-anshängarna (förlåt det klumpiga gängse uttrycket!), när vi kallar dem maskerade bernsteinianer, då de framställer tesen om nödvändigheten av kamp för ekonomiska reformer som sin *meningsskiljaktighet* med Iskra?

Den revolutionära socialdemokratin har alltid inbegripit kampen för reformer i sin verksamhet och gör det fortfarande. Men den utnyttjar den ”ekonomiska” agitationen för att till regeringen ställa krav inte bara på alla slags åtgärder, utan också (och framför allt) krav på att den skall upphöra att vara en enväldig regering. Dessutom anser den det vara sin plikt att ställa detta krav till regeringen *inte endast* på basis av den ekonomiska kampen utan också på basis av alla yttringar av det sociala och politiska livet överhuvudtaget. Kort sagt: den underordnar kampen för reformer under den revolutionära kampen för frihet och socialism som en del under det hela. Martynov däremot återupplivar stadiumteorin i en annan form och söker föreskriva en obetingat ekonomisk, så att säga, utvecklingsväg för den politiska kampen. Vid en tidpunkt av revolutionärt uppsving för han fram kampen för reformer som en föregiven speciell ”uppgift” och drar därmed partiet tillbaka samt spelar både den ”ekonomiska” och den liberala opportunisten i händerna.

---

* *Rabotjeje Delo* nr 10, s 60. Detta är den martynovska varianten av det sätt att på vår rörelses nuvarande kaotiska tillstånd tillämpa tesen ”Varje steg av verklig rörelse är viktigare än ett dussin program”, som vi redan tidigare karakteriserat. Egentligen är detta endast en översättning till ryska av den beryktade bernsteinska satsen ”Rörelsen är allt, slutmålet är intet.”

Vidare. Sedan Martynov blygsamt gömt kampen för reformer bakom den svulstiga tesen om att ”ge själva den ekonomiska kampen en politisk karaktär”, förordade han *enbart ekonomiska reformer* (och rentav enbart fabriksreformer) som någonting alldeles särskilt. Varför han gjorde det, vet vi inte. Kanske av förbiseende? Men om han inte hade bara ”fabriks”-reformer i sikte, så skulle hela hans tes, som vi nyss anförde, förlora all mening. Kanske han gjorde det, därför att han anser det möjligt och sannolikt att regeringen kommer att göra ”eftergifter” endast på det ekonomiska området.* Om det är så, då är det en besynnerlig villfarelse: eftergifter är möjliga och förekommer också på lagstiftningens område beträffande prygelstraffet, passväsendet, friköpsavgifterna, de religiösa sekterna, censuren etc, etc. ”Ekonomiska” eftergifter (eller skenbara eftergifter) är givetvis det billigaste och mest fördelaktiga för regeringen, ty den hoppas att därigenom vinna arbetarmassornas tillit. Men just därför får vi socialdemokrater *inte* på något sätt eller i någon mån ge anledning till den uppfattningen (eller missuppfattningen) att vi sätter större värde på de ekonomiska reformerna, att vi anser just dem vara särskilt viktiga osv. ”Sådana krav”, säger Martynov om de konkreta krav på lagstiftande och administrativa åtgärder som han tidigare framfört, ”skulle inte vara en tom fras, emedan de genom att lova vissa påtagliga resultat kunde aktivt stödjas av arbetarmassan ...” Vi är inga ekonomister, nej då! Vi bara kryper lika slaviskt för ”det påtagliga” i de konkreta resultaten som herrarnas Bernstein, Prokopovitj, Struve, R M och tutti quanti†! Vi bara låter förstå (tillsammans med Narkissos Tuporylov), att allt som inte ”lovar påtagliga resultat” är ”en tom fras”! Vi bara uttrycker oss som om arbetarmassan inte vore i stånd (och inte redan visat sin förmåga, trots dem som tillskriver den sin egen brackighet) att aktivt stödja *varje* protest mot självhärskardömet, även om *detta absolut inte lovar den några som helst påtagliga resultat!*

Ta t e x de exempel på ”åtgärder” mot arbetslösheten och hungersnöden, som Martynov själv anförde. Medan Rabotjeje Delo, att döma av vad den lovat, är sysselsatt med att utarbeta och formulera ”konkreta [i form av lagförslag?] krav på lagstiftande och administrativa åtgärder”, som ”lovar påtagliga resultat”, så bemödade sig Iskra, som ”ständigt ställer revolutioneringen av dogmen högre än revolutioneringen av livet”, att klargöra det oupplösliga sambandet mellan arbetslösheten och hela det kapitalistiska systemet, den varskodde om att ”hungersnöden är i antågande”, avslöjade den med polismetoder förda ”kampen mot de hungrande” och de upprörande ”temporära straffreglerna”, och samtidigt utgav Zarja i särtryck, som en agitationsbroschyr, den del av dess ”Översikt av inrikesläget”, som behandlar hungersnöden. Men herregud, hur ”ensidiga” dessa oförbättrligt trångsynta och renläriga dogmatiker var, hur döva för de bud som ”livet självt” ställer! Deras artiklar innehöll – o fasa! – *inte ett enda*, kan ni föreställa er det? – absolut inte ett enda ”konkret krav”, som ”lovade påtagliga resultat”! Arma dogmatiker! De borde sändas till Kritjevskij och Martynov för att få lära sig att taktiken är en process av tillväxt, av det som växer m m, och att man bör ge *s j ä l v a* den ekonomiska kampen en politisk karaktär!

”Arbetarnas ekonomiska kamp mot företagarna och regeringen [”*ekonomisk* kamp mot regeringen”!!] har utom sin omedelbara revolutionära betydelse också den betydelsen, att den oavlåtligt driver arbetarna att tänka på sin politiska rättlöshet.” (Martynov, s 44) Vi har citerat dessa ord – inte för att för hundrade och tusende gången upprepa det som sagts redan tidigare utan för att speciellt tacka Martynov för denna nya och förträffliga formulering: ”Arbetarnas ekonomiska kamp mot företagarna och regeringen.” Så vackert! Med vilken oefterhärmlig talang och bravur i att eliminera alla partiella meningsskiljaktigheter och olika

* S 43: ”Om vi råder arbetarna att ställa bestämda ekonomiska krav till regeringen, så gör vi det naturligtvis därför att den enväldiga regeringen av nödvång är beredd att gå med på vissa eftergifter på det ekonomiska området.”

† Alla deras gelikar – *Red*

nyanser bland ekonomisterna har inte här i en kort och klar sats uttryckts ekonomismens *hela kärna*: från appellen till arbetarna att sluta upp ”i den politiska kamp som de utkämpar för sina gemensamma intressen, i syfte att förbättra alla arbetares ställning”*, över stadiumteorin och fram till kongressens resolution om ”det mest användbara” osv. ”Ekonomisk kamp mot regeringen” är just tradeunionistisk politik, och från den är det ännu mycket, mycket långt till den socialdemokratiska politiken.

b) Berättelsen om hur Martynov fördjupade Plechanov

”Så många socialdemokratiska lomonosovar det har dykt upp hos oss på senare tid!” anmärkte en gång en kamrat och avsåg därmed den förvånande böjelsen hos många av dem som lutar åt ekonomismen att absolut ”med eget vett” nå fram till stora sanningar (exempelvis att den ekonomiska kampen föranleder arbetarna att tänka på sin rättslöshet) och att därvid med det borna snillets suveräna förakt ignorera allt, som redan skapats genom den revolutionära tankens och den revolutionära rörelsens föregående utveckling. Lomonosov-Martynov är just ett sådant boret snille. Kasta en blick i hans artikel Aktuella frågor, så får ni se hur han ”med eget vett” *närmar* sig det, som för länge sedan sades av Axelrod (vår Lomonosov säger givetvis inte ett ord om honom), hur han t ex *börjar* förstå, att vi inte kan ignorera oppositionsstämningen inom olika borgerliga skikt (Rabotjeje Delo nr 9, s 61, 62, 71; jämför detta med Rabotjeje Delos ”Svar” till Axelrod, s 22, 23f) osv. Men tyvärr! han bara ”närmar sig” och bara ”börjar”, inte mer än det, ty så föga har han förstått Axelrods tankar, att han talar om ”den ekonomiska kampen mot företagen och regeringen”. Under tre år (1898-1901) har Rabotjeje Delo hämtat krafter för att förstå Axelrod men har i alla fall inte förstått honom! Kanske en av orsakerna härtill är att socialdemokratin, ”likt mänskligheten”, alltid ställer sig endast sådana uppgifter som kan förverkligas?

Men lomonosovarna utmärker sig inte bara genom sin okunnighet i många ting (det vore ingen stor olycka!), utan också genom att de inte inser sin okunnighet. Det är redan en verklig olycka och det är den som driver dem att utan vidare gripa sig an med att ”fördjupa” Plechanov.

”Sedan Plechanov skrev den nämnda boken [Socialisternas uppgifter i kampen mot hungersnöden i Ryssland] har mycket vatten flutit under broarna”, säger Lomonosov-Martynov. ”Socialdemokraterna, som under tio år har lett arbetarklassens ekonomiska kamp ... har ännu inte lyckats lägga en bred teoretisk grundval för partitaktiken. Nu har denna fråga mognat, och om vi ville lägga en sådan teoretisk grundval, skulle vi utan tvivel få lov att betydligt fördjupa de taktiska principer, som Plechanov på sin tid utvecklade ... Vi skulle nu definiera skillnaden mellan propaganda och agitation på ett annat sätt än Plechanov gjorde. [Martynov hade just anfört Plechanovs ord om att propagandisten ger många idéer åt en eller flera personer, medan agitatorn endast ger en eller några få idéer, men i stället åt en hel massa personer.] Med propaganda skulle vi förstå en revolutionär belysning av hela det nuvarande systemet eller enskilda yttringar av det, oavsett om detta sker i en form, som är tillgänglig för enskilda personer eller för den breda massan. Med agitation i ordets egentliga mening [sic!] skulle vi förstå en uppmaning till massan att gå till vissa konkreta aktioner, främjandet av proletariats direkta revolutionära ingripande i samhällslivet.”

Vi gratulerar den ryska – och den internationella – socialdemokratin till denna nya, martyrovska terminologi som är striktare och mer djupgående. Hittills har vi (liksom Plechanov och alla ledarna för den internationella arbetarrörelsen) trott att när en propagandist behandlar exempelvis frågan om arbetslösheten, så måste han klarlägga krisernas kapitalistiska natur, påvisa orsaken till att de är oundvikliga i det moderna samhället, framhålla nödvändigheten av att omvandla detta till ett socialistiskt samhälle osv. Kort sagt: han måste ge ”många idéer”, så många att endast ett (relativt) fåtal personer genast kommer att kunna tillägna sig dem i sin

* *Rabotjaja Mysl*, Specialbilaga, s 14

helhet. Men en agitator som behandlar samma fråga tar ett exempel, som är bäst känt av alla hans åhörare och mest slående – låt oss säga en arbetslös familj som svultit ihjäl, det ökade armodet etc – och inriktar alla sina ansträngningar på att med hjälp av detta för alla och envar kända faktum ge ”massan” *en idé*: om orimligheten i motsättningen mellan den ökande rikedomerna och det ökande eländet; han bemödar sig att hos massan *väcka* missnöje och förbittring över denna skriande orättvisa men överlämnar åt propagandisten att helt förklara denna motsättning. Propagandisten verkar därför huvudsakligen med hjälp av det *skrivna*, agitatorn med hjälp av det *talade* ordet. Propagandisten måste ha andra kvalifikationer än agitatorn. Kautsky och Lafargue exempelvis kallar vi propagandister, Bebel och Guesde kallar vi agitatorer. Att avskilja ett tredje område eller en tredje funktion av den praktiska verksamheten, som skulle ha till uppgift att ”uppmanna massan till vissa konkreta aktioner”, är det värsta struntprat, ty ”uppmeningen” som en enskild handling kompletterar antingen naturligt och oundvikligt den teoretiska avhandlingen, propagandabroschyren och agitationstalet, eller också utgör den en rent verkställande funktion. Ta exempelvis de tyska socialdemokraternas nuvarande kamp mot spannmålstullarna. Teoretikerna skriver undersökningar om tullpolitiken och ”uppmannar” till kamp för handelsavtal och handelsfrihet. Propagandisten gör detsamma i en tidskrift, agitatorn i offentliga tal. Massans ”konkreta aktioner” består för närvarande i att underteckna petitionerna till riksdagen om att spannmålstullarna inte skall höjas. Uppmeningen till dessa aktioner utgår indirekt från teoretikerna, propagandisterna och agitatorerna och direkt från de arbetare, som samlar underskrifter i fabriker och i olika privatbostäder. Enligt ”den martynovska terminologin” skulle således både Kautsky och Bebel vara propagandister, medan de som samlar underskrifter skulle vara agitatorer, inte sant?

Exemplet med tyskarna påminde mig om det tyska ordet Verballhornung, som bokstavigt översatt betyder ”att ballhorna”. Johann Ballhorn var en förläggare i Leipzig på 1500-talet. Han utgav en abc-bok, som enligt gängse bruk var försedd med bilden av en tupp. Men i stället för en vanlig tupp med sporrar visade bilden en tupp utan sporrar men med ett par ägg bredvid sig. Och på abc-bokens omslag stod det ”Johann Ballhorns *förbättrade* upplaga”. Allt sedan dess använder tyskarna ordet Verballhornung om en sådan ”förbättring”, som i själva verket är en försämring. Och man kommer ovillkorligen att tänka på Ballhorn, när man ser hur Martynov & Co ”fördjupar” Plechanov

I vilket syfte ”uppfann” vår Lomonosov detta sammelsurium? För att illustrera att Iskra ”uppmärksammar endast den ena sidan av saken, alldeles som Plechanov gjorde redan för halvtannat decennium sedan” (s 39). ”Enligt Iskra skjuter propagandauppgifterna, åtminstone för närvarande, agitationsuppgifterna i bakgrunden” (s 52). Om man översätter denna sista sats från Martynovs språk till vanligt mänskligt språk (ty mänskligheten har ännu inte hunnit tillägna sig den nyuppfunna terminologin), så får vi följande: enligt Iskra skjuter den politiska propagandans och den politiska agitationens uppgifter i bakgrunden uppgiften att ”ställa konkreta krav till regeringen om lagstiftande och administrativa åtgärder”, ”som lovar vissa påtagliga resultat” (eller krav på sociala reformer, om det är tillåtet att än en gång använda den gamla terminologi som brukas av den gamla mänskligheten, vilken ännu inte har vuxit upp till Martynovs nivå). Vi föreslår läsaren att jämföra följande tirad med denna tes:

”Vad som också förbluffar oss i dessa program [de revolutionära socialdemokraternas program] är att de ständigt lägger huvudvikten på fördelarna med arbetarnas verksamhet i parlamentet (som inte existerar hos oss), medan de (till följd av sin revolutionära nihilism) fullständigt ignorerar betydelsen av arbetarnas deltagande i de hos oss förekommande lagstiftande församlingarna av fabrikanter för behandling av fabriksangelägenheter ... eller åtminstone arbetarnas deltagande i stadsförvaltningen ...”

Upphovsmannen till denna tirad uttrycker en smula mer direkt, klart och öppenhjärtigt samma tanke, som Lomoriosov-Martynov kom till med eget vett. Denne författare är R M i Specialbilaga till Rabotjaja Mysl. (S 15)

c) De politiska avslöjandena och ”fostran till revolutionär aktivitet”

När Martynov mot Iskra förde fram sin ”teori” om ”att höja arbetarmassans aktivitet”, avslöjade han i verkligheten en strävan att *förringa* denna aktivitet, ty han förklarade att det bästa, det viktigaste och ”mest användbara” medlet att väcka denna aktivitet och verksamhetsfältet för den är samma ekonomiska kamp, som alla ekonomister har krupit på magen för. Denna villfarelse är karakteristisk. just därför att den ingalunda är utmärkande endast för Martynov. I verkligheten är det möjligt ”att höja arbetarmassans aktivitet” *endast* under den förutsättningen, att vi *inte inskränker* oss till ”politisk agitation på ekonomisk grundval”. Ett av huvudvillkoren för den nödvändiga utvidgningen av den politiska agitationen är att *allsidiga* politiska avslöjanden organiseras. Massorna *kan inte* fostras till politisk medvetenhet och revolutionär aktivitet på annat sätt än genom sådana avslöjanden. Därför är en verksamhet av detta slag en av de viktigaste funktioner som åligger hela den internationella socialdemokratin, ty inte ens politisk frihet eliminerar i minsta mån behovet av sådana avslöjanden, den förskjuter bara i någon mån den sfär mot vilken de är riktade. Det tyska partiet exempelvis stärker särskilt sin ställning och vidgar sitt inflytande just tack vare den outröttliga energi som det bedriver sin politiska avslöjningskampanj med. Arbetarklassens medvetenhet kan inte vara en verkligt politisk medvetenhet, om arbetarna inte har lärt sig att reagera på *varje* fall av godtycke och förtryck, våld och missbruk, *oavsett vilka klasser* dessa fall berör – och dessutom att reagera just utifrån en socialdemokratisk och inte någon annan syn. Arbetarmassornas medvetenhet kan inte vara ett verkligt klassmedvetande, om inte arbetarna lär sig att på basis av konkreta och framför allt dagsviktiga (aktuella) politiska fakta och händelser iaktta *alla* andra samhällsklasser i *alla* yttringar av dessa klassers intellektuella, moraliska och politiska liv; om de inte lär sig att i praktiken tillämpa den materialistiska analysen och den materialistiska bedömningen av *alla* sidor i verksamheten och livet hos *alla* klasser, skikt och grupper av befolkningen. Den som riktar arbetarklassens uppmärksamhet, iakttagelseförmåga och medvetenhet uteslutande eller ens huvudsakligen på den själv – han är ingen socialdemokrat, ty arbetarklassens kännedom om sig själv är oskiljaktigt förknippad med en fullständigt klar och inte bara teoretisk – det vore rättare att säga: inte så mycket en teoretisk som en på grund av erfarenheterna från det politiska livet vunnen uppfattning om förhållandet mellan *alla* klasser i det moderna samhället. Därför är våra ekonomisters förkunnelse om att den ekonomiska kampen är det mest användbara medlet för att dra massan in i den politiska rörelsen så ytterst skadlig och så ytterst reaktionär i sin praktiska betydelse. För att bli socialdemokrat måste arbetaren ha en klar uppfattning om godsägarens och prästens, den höge ämbetsmannens och bondens, studentens och luffarens ekonomiska natur, deras sociala och politiska fysionomi, han måste känna deras starka och svaga sidor, måste kunna orientera sig i de slagord och alla möjliga sofismer, som varje klass och varje samhällsskikt *kamouflerar* sina egoistiska syften och sin verkliga ”insida” med, han måste förstå vilka intressen de särskilda institutionerna och lagarna återspeglar och hur de gör det. Men denna ”klara uppfattning” kan inte hämtas ur böcker, den kan man endast få från levande exempel och från avslöjanden som följer de färska spåren av det som sker runt omkring oss i ett givet ögonblick, det som alla och envar på sitt sätt talar om eller måhända viskar om, det som kommer till uttryck i de och de händelserna, i de och de siffrorna, i de och de domstolsutslagen etc, etc. Dessa allsidiga politiska avslöjanden är en nödvändig och *grundläggande* betingelse för att fostra massorna till revolutionär aktivitet.

Varför uppvisar den ryske arbetaren ännu föga revolutionär aktivitet i samband med polisens brutala uppträdande mot folket, i samband med hetsen mot anhängarna av religiösa sekter,

bondeprygleriet, censurans excesser, soldatmisshandeln, hetsen mot även de mest oskyldiga kulturella initiativ osv? Är det för att ”den ekonomiska kampen” inte ”driver” honom till detta, för att denna aktivitet inte ”lovat påtagliga resultat” och ger föga ”positivt”? Nej, en sådan uppfattning är, vi upprepar det, ingenting annat än ett försök att skjuta skulden för sina egna fel på andra, att skylla sin egen källborgerlighet (alias bernsteinism) på arbetarmassan. Vi måste skylla oss själva för att vi ligger efter massornas rörelse, för att vi ännu inte har förmått organisera tillräckligt omfattande, slående och snabba avslöjanden av alla dessa skändligheter. Om vi gör det (och vi måste och kan göra det), så skall även den mest efterblivne arbetare förstå *eller känna* att studenten och sektanhängaren, bonden och författaren skymfas och misshandlas av samma skumma makt, som förtrycker och förtrampar honom själv på alla områden av hans liv, och när han känt det, kommer han att fyllas av en oemotståndlig önskan att också själv reagera mot detta, och då kommer han att arrangera visselkonsert mot censorerna den ena dagen, en annan dag demonstrera framför bostaden hos en guvernör, som slagit ned en bonderevolt, och en annan dag ge en läxa åt de gendarmer i prästrock, som utför den heliga inkquisitionens arbete, osv. Vi har ännu gjort mycket litet, nästan ingenting för att *föra ut* allsidiga dagsaktuella avslöjanden till arbetarmassorna. Många av oss är ännu inte medvetna om denna vår *plikt* utan släpar spontant med i ”den grå dagskampen” inom fabrikslivets trånga ram. Att under sådana förhållanden säga att ”Iskra uppvisar en tendens att förringa betydelsen av den grå dagskampens frammarsch jämfört med propagandan för glänsande och fulländade idéer” (Martynov, s 61) – det innebär att dra partiet tillbaka, att försvara och förhålliga vår bristande förberedelse, vår efterblivenhet.

Vad det gäller att mana massorna till aktion, så kommer detta av sig självt, så snart en energisk politisk agitation, levande och slående avslöjanden kommit i gång. Att gripa någon på bar gärning och genast brännmärka honom offentligt är i och för sig effektivare än någon ”uppmaning”, det verkar ofta så att det efteråt blir omöjligt att fastställa vem det egentligen var som ”uppmanade” massan och vem som egentligen framkastade den ena eller andra planen för demonstrationen osv. Mana till aktion – inte i ordets allmänna utan i dess konkreta betydelse – kan man bara göra på ort och ställe, det kan endast den göra, som själv genast går med. Och vår, de socialdemokratiska publicisternas, uppgift är att fördjupa, utvidga och förstärka de politiska avslöjandena och den politiska agitationen.

Apropå ”maningar till aktion”. *Den enda tidning*, som före händelserna i våras *uppmanade* arbetarna att aktivt ingripa i en fråga, som absolut inte *lovat* arbetarna några *påtagliga resultat* – dvs tvångsrekryteringen av studenter till armén – var *Iskra*. Genast efter offentliggörandet av förordningen av den 11 januari om ”inkallande av 183 studenter till armén” publicerade *Iskra* en artikel om detta (i nr 2, februari), och redan *innan* några som helst demonstrationer börjat *uppmanade* den direkt ”arbetaren att komma studenten till hjälp”, uppmanade ”folket” att öppet besvara regeringens fräcka utmaning. Vi frågar alla och envar: Hur skall man förklara den frapperande omständigheten att Martynov, som pratar så mycket om ”maningar till aktion” och t o m avskiljer dessa ”uppmaningar” som en särskild verksamhetsform, inte har sagt ett ord om *denna* uppmaning? Är det inte brackighet från Martynovs sida att sedan kalla *Iskra* *ensidig* för att den inte tillräckligt ”uppmanar” till kamp för krav, som ”lovat påtagliga resultat”?

Våra ekonomister, Rabotjeje Delo medräknad, hade framgång tack vare att de anpassade sig till de efterblivna arbetarna. Men den socialdemokratiska arbetaren, den revolutionära arbetaren (och antalet sådana arbetare blir allt större) kommer att med harm avvisa allt detta prat om kamp för krav som ”lovat påtagliga resultat” osv, ty han kommer att förstå att detta endast är varianter av den gamla visan om att lägga en kopek till rubeln. En sådan arbetare kommer att säga till sina rådgivare i Rabotjaja Mysl och Rabotjeje Delo: ni fjäskar i onödan, mina herrar, och försummar att fullgöra era verkliga plikter när ni alltför ivrigt lägger er i en

sak som vi kan klara själva. Det är inte särdeles klyftigt då ni säger, att det är socialdemokraternas uppgift att ge själva den ekonomiska kampen en politisk karaktär; det är bara början, och detta är inte socialdemokraternas huvuduppgift ty överallt i världen, och även i Ryssland, är det *ofta polisen själv som börjar* ge den ekonomiska kampen en politisk karaktär, och arbetarna lär sig själva förstå vem regeringen stöder.* ”Arbetarnas ekonomiska kamp mot företagarna och regeringen”, som ni gör så mycket väsen av som om ni hade upptäckt ett nytt Amerika, förs ju i en mängd avkrokar i Ryssland av arbetarna själva, som nog har hört talas om strejker men nästan ingenting hört om socialismen. Den ”aktivitet” hos oss arbetare, som ni alla vill stimulera genom att ställa konkreta krav som lovar påtagliga resultat, finns redan hos oss, och vi ställer själva dessa konkreta krav i vårt dagliga, fackliga, mindre betydande arbete, ofta utan någon hjälp av de intellektuella. Men en *sådan* aktivitet är inte nog för oss; vi är inga barn som kan matas med bara den ”ekonomiska” politikens välling. Vi vill veta allt som andra vet, vi vill få en ingående kännedom om *alla* sidor av det politiska livet och *aktivt* delta i varje politisk händelse. För att vi skall kunna göra detta bör de intellektuella prata mindre om det som vi redan vet[†] och ge oss mer av det som vi ännu inte vet och som vi själva aldrig kan skaffa oss genom vår erfarenhet på fabriken och vår ”ekonomiska” erfarenhet, nämligen politisk kunskap. Ni intellektuella kan skaffa er denna kunskap, och det är er *plikt* att meddela oss den i hundra och tusen gånger större utsträckning än ni hittills gjort; och ni måste meddela den inte endast i form av resonemang, broschyrer och artiklar (som ofta förlåt vår uppriktighet! – är en smula tråkiga), utan ovillkorligen i form av livfulla *avslöjanden* av det som vår regering och våra härskande klasser just för ögonblicket gör på alla livets områden. Fullgör denna er plikt med större iver och *prata mindre om att ”höja arbetarmassans aktivitet”*. Vi är mycket aktivare än ni tror, och vi kan genom öppen gatukamp stödja även sådana krav, som inte lovar några ”påtagliga resultat”! Och det är inte er sak att ”höja”

---

* Kravet på att ”ge själva den ekonomiska kampen en politisk karaktär” uttrycker på det mest markanta sätt *knäfall för spontaniteten* på den politiska verksamhetens område. Den ekonomiska kampen antar mycket ofta en politisk karaktär *spontant*, dvs utan ingripande av ”den revolutionära bacillen – de intellektuella”, utan ingripande av de medvetna socialdemokraterna. I England exempelvis har arbetarnas ekonomiska kamp också antagit en politisk karaktär utan något som helst ingripande från socialisternas sida. Men socialdemokraternas uppgift inskränker sig inte till politisk agitation på ekonomisk grundval, deras uppgift är att *omvandla* denna tradeunionistiska politik till en socialdemokratisk politisk kamp, att *utnyttja* de glimtar av politiskt medvetande, som den ekonomiska kampen väckt hos arbetarna, för att *höja* arbetarna till *socialdemokratisk* politisk medvetenhet. Men i stället för att höja och stimulera den spontant vaknande politiska medvetenheten hos arbetarna, böjer martynovarna *sig i stoftet för spontaniteten och* idisslar, upprepar ända till leda att den ekonomiska kampen ”föranleder” arbetarna att tänka på sin politiska rättslöshet. Det tråkiga är, mina herrar, att detta spontana uppvaknande av den tradeunionistiska politiska medvetenheten inte ”föranleder” er att tänka på era socialdemokratiska uppgifter!

[†] För att visa att detta tänkta tal av arbetare till ekonomisterna är baserat på fakta, skall vi hänvisa till två vittnen, som otvivelaktigt har direkt kännedom om arbetarrörelsen och som minst av allt är benägna att hysa förkärlek för oss ”dogmatiker”, ty det ena vittnet är en ekonomist (som t o m anser *Rabotjeje Delo* vara ett politiskt organ!) och det andra är en terrorist. Det första vittnet är författaren till en ovanligt sanningsenlig och livfull artikel *Arbetarrörelsen i Petersburg och socialdemokratins praktiska uppgifter*, som publicerades i *Rabotjeje Delo* nr 6. Han delar upp arbetarna i 1) medvetna revolutionärer, 2) ett mellanskikt och 3) den övriga massan. Och just mellanskiktet, säger han, ”intresserar sig ofta mer för det politiska livets frågor än för sina närmaste ekonomiska intressen, vilkas sammanhang med de allmänna sociala förhållandena det för längesedan har förstått” ... *Rabotjaja Mysl* ”kritiserar skarpt”: ”den upprepar ständigt ett och samma, saker som vi känner till, som vi för längesen läst”, ”i den politiska översikten igen ingenting” (s 30f). Men även det tredje skiktet, ”den mer lyhörda yngre arbetarmassan, som är mindre demoraliserad av krogen och kyrkan och som nästan aldrig har möjlighet att få tag i en bok med politiskt innehåll, resonerar hit och dit om det politiska livets företeelser, funderar över de fragmentariska meddelandena om studentrevolter” osv. Och terroristen skriver: ”... Ett par gånger läser man de små notiserna om fabrikslivet i andra städer, och sedan har man ingen lust att läsa vidare ... Tråkigt ... Att inte tala om staten i en arbetartidning ... är att behandla arbetarna som småbarn ... Arbetarna är inga småbarn.” (*Svoboda*, utgiven av den revolutionärt socialistiska gruppen, s 69 och 70)

vår aktivitet, ty det är *just ni själva som saknar aktivitet*. Böj mindre knä för spontaniteten och tänk mera på att höja *er egen* aktivitet, mina herrar!

d) Vad har ekonomismen gemensamt med terrorismen?

I den senaste fotnoten anförde vi uttalanden av en ekonomist och av en icke-socialdemokratisk terrorist, som råkade vara av samma mening. Men överhuvudtaget finns det mellan dessa två ett icke tillfälligt utan ett nödvändigt inre samband, som vi längre fram ytterligare skall tala om och som det är nödvändigt att beröra just i samband med frågan om fostran till revolutionär aktivitet. Ekonomisterna och de nutida terroristerna har en gemensam rot, nämligen det *knäfall för spontaniteten* som vi behandlade i föregående kapitel som en allmän företeelse och som vi nu skall undersöka med hänsyn till dess inflytande på den politiska verksamheten och den politiska kampen. Vid första anblicken kan vårt påstående förefalla paradoxalt: så stor är skenbart skillnaden mellan dem som poängterar ”den grå vardagskampen” och dem som uppmanar enskilda personer till den mest offervilliga kamp. Men det är ingen paradox. Ekonomisterna och terroristerna böjer knä för olika poler av den spontana rörelsen: ekonomisterna för spontaniteten i ”den rena arbetarrörelsen” och terroristerna för spontaniteten i den lidelsefulla indignationen hos intellektuella, som saknar förmåga eller möjlighet att knyta samman det revolutionära arbetet med arbetarrörelsen till ett helt. För den som tappat tron eller aldrig trott på denna möjlighet är det verkligen svårt att finna någon annan utlösning för sina upprörda känslor och sin revolutionära energi än terrorn. Således är de båda slagen av knäfall för spontaniteten som vi nämnt ingenting annat än en *början till förverkligande* av det berömda Credo-programmet: låt arbetarna föra sin ”ekonomiska kamp mot företagarna och regeringen” (författaren till Credo får förlåta oss att vi uttrycker hans tankar med Martynovs ord! Vi anser oss ha rätt att göra det, ty också i Credo talas det om hur arbetarna i sin ekonomiska kamp ”drabbar samman med den politiska regimen”) – och låt de intellektuella föra den politiska kampen med egna krafter, naturligtvis med hjälp av terror! Detta är en fullt logisk och ofrånkomlig *slutsats* som man måste vidhålla, *även om de* som börjar förverkliga detta program *inte själva insett* att den är ofrånkomlig. Den politiska verksamheten har sin logik, som är oberoende av medvetenheten hos dem, som med de bästa föresatser uppmanar antingen till terror eller till att ge själva den ekonomiska kampen en politisk karaktär. Vägen till helvetet är stensatt med goda föresatser, och i detta fall kan goda föresatser inte rädda en från att spontant dras in på ”det minsta motståndets linje”, på det *rent borgerliga* Credo-programmets väg. Det är ju inte heller någon tillfällig omständighet att många ryska liberaler – både öppna liberaler och sådana som bär marxistisk mask – av hela sitt hjärta sympatiserar med terrorn och söker främja den nuvarande vägen av terroristiska stämningar.

Och då den revolutionärt socialistiska gruppen Svoboda uppstod, vilken just ställde sig uppgiften att på allt sätt främja arbetarrörelsen men tog in terrorn *i sitt program* och så att säga emanciperade sig från socialdemokratien, så bekräftade detta faktum än en gång P B Axelrods utomordentliga klarsynthet, då han *redan i slutet av 1897 bokstavligen förutsade* dessa resultat av det socialdemokratiska vacklandet (”Till frågan om de nuvarande uppgifterna och taktiken”) och skisserade sina berömda ”två perspektiv”. Alla följande stridigheter och meningsskiljaktigheter mellan de ryska socialdemokraterna finns redan som plantan i fröet i dessa två perspektiv.*

* Martynov ”föreställer sig ett annat, mer reellt (?) dilemma” (*Socialdemokratien och arbetarklassen*, s 19):

”Antingen tar socialdemokratien hand om den direkta ledningen av proletariatets ekonomiska kamp och omvandlar den därmed (!) till revolutionär klasskamp” ... ”Därmed” skall tydligen betyda: genom att direkt leda den ekonomiska kampen. Kan Martynov visa oss var det hänt att man *endast* genom att leda den fackliga kampen lyckats omvandla den tradeunionistiska rörelsen till en revolutionär klassrörelse? Begriper han inte, att

Utifrån denna synpunkt blir det också klart varför Rabotjeje Delo, som inte kunde hålla stånd mot ekonomismens spontanitet, inte heller kunnat hålla stånd mot terrorismens spontanitet. Det är mycket intressant att här lägga märke till de speciella argument, som Svoboda framförde till försvar av terrorn. Den ”förnekar fullständigt” terrorns roll som skrämmedel (”Revolutionismens pånyttfödelse”, s 64), men drar i stället fram dess ”excitativa [stimulerande] betydelse”. Detta är karakteristiskt för det första som ett av stadierna i upplösningen och förfallet i den traditionella (för-socialdemokratiska) idékrets, som förfäktade terrorns nödvändighet. Att erkänna att man nu inte kan ”skrämma” – och följaktligen inte heller desorganisera – regeringen genom terror betyder i själva verket att helt fördöma terrorn som kampsystem, som ett av programmet sanktionerat arbetsområde. För det andra är detta ännu mer karakteristiskt som exempel på den bristande förståelsen för våra närmaste uppgifter, då det gäller att ”fostra massorna till revolutionär aktivitet”. Svoboda propagerar terrorn som ett medel att ”stimulera” arbetarrörelsen, att ge den ”en kraftig stöt framåt”. Det är svårt att tänka sig ett argument, som mer påtagligt skulle vederlägga sig självt! Man måste fråga sig: finns det då ännu så få missförhållanden i det ryska livet, att man behöver uppfinna speciella ”stimulerande” medel? Och å andra sidan, är det inte klart att den som inte stimuleras och inte kan stimuleras ens av det godtycke som råder i Ryssland, också kommer att stå med händerna i kors och se på tvekampen mellan regeringen och en handfull terrorister? Saken är just den, att arbetarmassorna i hög grad stimuleras av skändligheterna i det ryska livet, men att vi inte förstår att samla, om man så får säga, och koncentrera alla de droppar och strålar av folkets harm, som förhållandena i det ryska livet framkallar i mycket större omfattning än vi föreställer oss och tror, men som just måste förenas till *en enda* väldig ström. Att denna uppgift kan genomföras bevisas ovederläggligt genom arbetarrörelsens oerhörda tillväxt och arbetarnas av oss redan tidigare konstaterade hunger efter politisk litteratur. Men uppmaningarna till terror och likaså uppmaningarna att ge själva den ekonomiska kampen en politisk karaktär är olika former för att *slingra sig* undan de ryska revolutionärernas mest bjudande plikt: att organisera en allsidig politisk agitation. Svoboda vill *ersätta* agitationen med terror och medger öppet att ”så snart en förstärkt, energisk agitation bland massorna börjar, så är terrorns excitativa [stimulerande] roll utspelad” (”Revolutionismens pånyttfödelse”, s 68). Detta visar just att både terroristerna och ekonomisterna *underskattar* massornas revolutionära aktivitet, trots det tydliga vittnesbörd som händelserna i våras gav*, varvid de förra ger sig till att söka efter konstlade ”stimulerande medel”, medan de senare talar om ”konkreta krav”. Men båda ägnar de för lite uppmärksamhet åt utvecklingen av *sin egen aktivitet* i den politiska agitationen och i organiseringen av politiska avslöjanden. Och detta arbete kan varken nu eller vid någon annan tidpunkt *ersättas* med något annat.

e) Arbetarklassen som demokratins förkämpe

Vi har sett att den mest omfattande politiska agitation och följaktligen även organiserandet av allsidiga politiska avslöjanden är en absolut nödvändig och *ytterst* angelägen arbetsuppgift, om detta arbete skall vara verkligt socialdemokratiskt. Men vi drog denna slutsats genom att utgå *enbart* från arbetarklassens mest trängande behov av politiskt vetande och politisk fostran. Det vore dock alltför snävt att ställa frågan endast på detta sätt, ty därigenom ignoreras de allmänt demokratiska uppgifter, som föreligger socialdemokratien i allmänhet och den moder-

---

för att uppnå en sådan ”omvandling” måste vi aktivt ta itu med ”direkt ledning” av en *allsidig* politisk agitation? ... ”Eller det andra perspektivet: socialdemokratien drar sig undan ledning av arbetarnas ekonomiska kamp och ... klipper därmed sina egna vingar” ... Den som ”drar sig undan” är enligt *Rabotjeje Delos* ovan citerade mening *Iskra*. Men vi har sett att *Iskra* gör mycket mer för att leda den ekonomiska kampen än *Rabotjeje Delo*, och den begränsar sig inte till detta och inskränker inte sina politiska uppgifter på grund härav.

* Här åsyftas våren 1901, då stora gatudemonstrationer ägde rum. (Författarens anmärkning till 1907 års upplaga – *Red*)

na ryska socialdemokratien i synnerhet. För att förklara denna sats så konkret som möjligt skall vi försöka ta itu med frågan från den sida, som ligger ekonomisten ”närmast”, nämligen från den praktiska sidan. ”Alla är eniga” om att arbetarklassens politiska medvetenhet måste utvecklas. Frågan är *hur* detta skall göras och vad som är nödvändigt för att göra det. Den ekonomiska kampen ”föranleder” arbetarna bara att tänka på frågor som angår regeringens förhållande till arbetarklassen och därför kommer vi, *hur mycket vi än bemödar oss* om uppgiften att ”ge själva den ekonomiska kampen en politisk karaktär”, *att aldrig kunna* utveckla arbetarnas politiska medvetenhet (till den socialdemokratiska politiska medvetenhetens nivå) genom att hålla oss inom ramen för denna uppgift, ty *denna ram är för trång*. Martynovs formulering har ett visst värde för oss – inte för att den illustrerar Martynovs förmåga att skapa förvirring utan för att den är ett markant uttryck för alla ekonomisters huvudfel, nämligen övertygelsen om att man kan utveckla arbetarnas politiska klassmedvetande så att säga *inifrån* deras ekonomiska kamp, dvs med utgångspunkt bara (eller åtminstone huvudsakligen) i denna kamp, genom att basera sig endast (eller åtminstone huvudsakligen) på denna kamp. En sådan uppfattning är fullständigt oriktig. Och just emedan ekonomisterna är förargade på oss för vår polemik mot dem och inte vill tänka ordentligt över källan till meningsskiljaktigheterna blir följden den att vi bokstavligen inte förstår varandra, att vi talar olika språk.

Det politiska klassmedvetandet kan bibringas arbetaren *endast utifrån*, dvs från ett område utanför den ekonomiska kampen, utanför arbetarnas förhållande till företagen. Det enda område, varifrån denna kunskap kan hämtas, är området för alla klassers och samhällsskiktens förhållande till staten och regeringen, området för de inbördes förhållandena mellan *alla* klasser. Därför kan svaret på frågan: vad bör göras för att bibringa arbetarna politisk kunskap? inte endast bli det som praktikerna, särskilt de som lutar åt ekonomismen, i de flesta fall nöjer sig med, nämligen att ”gå ut till arbetarna”. För att bibringa arbetarna politisk kunskap måste socialdemokraterna *gå ut till alla klasser av befolkningen*, måste de sända avdelningar av sin armé *åt alla håll*.

Vi väljer med avsikt en så burdus formulering och uttrycker oss med flit så starkt förenklat – alls inte av önskan att säga paradoxer utan för att ”föranleda” ekonomisterna att ordentligt tänka på de uppgifter, som de försummar på ett otillåtligt sätt, på den skillnad mellan tradeunionistisk och socialdemokratisk politik, som de inte vill förstå. Därför ber vi läsaren att inte förlora tålmodet utan lyssna uppmärksamt på oss ända till slutet.

Ta den typ av socialdemokratiska cirklar, som blivit mest spridd de senaste åren, och betrakta dess arbete. Den har ”förbindelser med arbetarna” och nöjer sig med det, den ger ut flygblad, som gisslar missförhållandena på fabrikena, regeringens partiska förhållande till kapitalisterna och polisens våldshandlingar. På mötena med arbetarna går samtalet vanligen inte, eller sällan, utöver ramen för dessa ämnen. Föredrag och samtal om den revolutionära rörelsens historia, om frågor som rör vår regerings inrikes- och utrikespolitik, Rysslands och Europas ekonomiska utveckling och de olika klassernas ställning i det moderna samhället m m är ytterst sällsynta, och det är ingen som ens tänker på att systematiskt knyta förbindelser med andra klasser i samhället och att utvidga dem. Dec som föresvävar medlemmarna i en sådan cirkel som idealet för en ledare är i de flesta fall egentligen något som betydligt mer liknar en fackföreningssekreterare än en socialist – en politisk ledare. Ty sekreteraren i exempelvis vilken som helst engelsk tradeunion hjälper alltid arbetarna att föra ekonomisk kamp, organiserar fabriksavslöjanden, klargör det orättvisa i de lagar och åtgärder, som inskränker strejkfriheten, friheten att placera ut strejkvakter (för att varsko alla och envar om att strejk pågår på en viss fabrik), klargör att skiljedomaren, som tillhör de borgerliga klasserna, är partisk osv, osv. Kort sagt, varje fackföreningssekreterare leder och hjälper till att föra ”den ekonomiska kampen mot företagen och regeringen”. Och det kan inte tillräckligt betonas, att detta ännu inte är socialdemokrati, att socialdemokratens ideal inte får

vara en fackföreningssekreterare utan en *folktribun*, som förstår att reagera mot alla slags yttringar av godtycke och förtryck, var de än äger rum, vilket samhällsskikt eller vilken klass de än berör, förstår att sammanfatta alla dessa yttringar till en totalbild av polisvåldet och den kapitalistiska utsugningen, förstår att utnyttja varje småsak för att framlägga sina socialistiska åsikter och sina demokratiska krav *för alla*, för att klargöra för *alla* och envar den världs-historiska betydelsen av proletariats befrielsekamp. Jämför exempelvis en ledare som Robert Knight (den kände sekreteraren och ledaren för plåtslagarförbundet, ett av de allra starkaste engelska fackförbunden) med Wilhelm Liebknecht, och försök på dem tillämpa de motsättningar som Martynov inlägger i sina meningsskiljaktigheter med Iskra. Ni skall få se – jag börjar bläddra igenom Martynovs artikel – att R Knight mycket mer ”uppmanade massorna till vissa konkreta aktioner” (s 39), medan W Liebknecht mer sysslade med ”revolutionär belysning av hela det nuvarande systemet eller enskilda yttringar av det” (s 38f); att R Knight ”formulerade proletariats omedelbara krav och påvisade medlen att förverkliga dem” (s 41), medan W Liebknecht, som också gjorde detta, likväl inte avstod från att ”samtidigt leda de olika oppositionella skiktens aktiva verksamhet” och ”diktera dem ett positivt aktionsprogram”^{*} (s 41); att R Knight just försökte att ”så mycket som möjligt ge själva den ekonomiska kampen en politisk karaktär” (s 42) och förträffligt förstod att ”ställa regeringen konkreta krav, som lovade bestämda påtagliga resultat” (s 43), medan W Liebknecht betydligt mer sysselsatte sig med ”ensidiga” ”avslöjanden” (s 40); att R Knight lade mer vikt vid ”den grå dagskampens frammarsch” (s 61), W Liebknecht däremot på ”propagandan för glänsande och fulländade idéer” (s 61); att W Liebknecht omvandlade den tidning han ledde till ”ett organ för den revolutionära oppositionen som avslöjar förhållandena i vårt land och framför allt de politiska förhållandena, försåvitt de kolliderar med de olika befolkningsskiktens intressen” (s 63), medan R Knight ”arbetade för arbetarnas sak i nära organisk förbindelse med den proletära kampen” (s 63) – ifall med ”nära organisk förbindelse” menas det knäfall för spontaniteten, som vi tidigare undersökte med Kritjevskij och Martynov som exempel – och ”inskränkte sfären för sin påverkan”, i det han naturligtvis i likhet med Martynov var övertygad om att han ”därmed gjorde det svårare att utöva denna påverkan” (s 63). Kort sagt, ni skall få se att Martynov de facto degraderar socialdemokratin till tradeunionism, fastän han självfallet inte gör det för att han inte skulle önska socialdemokratin gott, utan helt enkelt för att han haft en smula bråttom med att fördjupa Plechanov i stället för att göra sig besvär med att förstå honom.

Men låt oss återvända till vår framställning. Vi sade att en socialdemokrat, om han inte endast i ord går in för nödvändigheten att allsidigt utveckla proletariats politiska medvetenhet, måste ”gå ut till alla klasser av befolkningen”. Här reser sig frågorna: Hur skall detta göras? Har vi krafter att göra det? Finns det jordmån för ett sådant arbete bland alla de andra klasserna? Kommer inte detta att innebära en reträtt eller leda till en reträtt från klasståndpunkten? Låt oss dröja vid dessa frågor.

Vi måste ”gå ut till alla klasser av befolkningen” som teoretiker, som propagandister, som agitatorer och som organisatörer. Att socialdemokraternas teoretiska arbete måste vara inriktat på att studera alla säregenheter i de enskilda klassernas sociala och politiska ställning råder det inget tvivel om. Men i detta avseende görs ytterst litet, oproportionerligt litet jämfört med det arbete, som är inriktat på att studera säregenheterna i fabrikslivet. I kommittéerna och cirklarna träffar ni personer, som t o m fördjupar sig i specialstudium av någon viss gren av järnindustrin, men ni skall knappast finna exempel på att organisationernas medlemmar (vilka som ofta är fallet av en eller annan orsak nödgas lämna det praktiska arbetet) speciellt skulle sysselsätta sig med att samla material om någon dagsaktuell fråga i vårt sociala och politiska

^{*} Under det fransk-preussiska kriget dikterade Liebknecht t ex ett aktionsprogram *för hela demokratin* – och i ännu högre grad gjorde Marx och Engels det 1848.

liv, som kan ge anledning till socialdemokratiskt arbete bland andra befolkningsskikt. På tal om den bristande skolningen hos flertalet av arbetarrörelsens nuvarande ledare kan man inte låta bli att nämna skolningen även i detta avseende, ty detta sammanhänger också med den ”ekonomiska” uppfattningen om ”en nära organisk förbindelse med den proletära kampen”. Men huvudsaken är givetvis *propagandan* och *agitationen* bland alla folkskikt. För den västeuropeiske socialdemokraten underlättas denna uppgift genom folkmöten och sammankomster, vilka är tillgängliga för *alla*, och genom parlamentet, där han talar till deputerade för *alla* klasser. Vi har varken parlament eller mötesfrihet, men vi kan i alla fall anordna möten med arbetare som vill lyssna till en *socialdemokrat*. Vi måste också kunna anordna möten med representanter för alla de klasser av befolkningen, som vill lyssna till en *demokrat*. Ty den är ingen socialdemokrat, som i praktiken glömmer att ”kommunisterna understödjer överallt varje revolutionär rörelse”, att vi därför är skyldiga att *inför hela folket* framlägga och framhäva *de allmänt demokratiska uppgifterna* utan att för ett ögonblick dölja våra socialistiska åsikter. Den är ingen socialdemokrat, som i praktiken glömmer sin plikt att gå *i spetsen för alla*, när det gäller att resa, skärpa och lösa varje allmänt demokratisk fråga.

”Om detta är absolut alla ense!” – avbryter oss den otåliga läsaren – och den nya instruktionen för Rabotjeje Delos redaktion, som antogs på utlandsförbundets senaste kongress, säger direkt: ”Alla företeelser och händelser i det sociala och politiska livet, vilka berör proletariatet antingen direkt som en särskild klass eller som *avantgardet för alla revolutionära krafter i kampen för frihet*, bör tjäna som anledning till politisk propaganda och agitation.” (Två kongresser, s 17, kursiv av oss) Ja, det är mycket riktigt och mycket bra sagt, och vi skulle vara helt nöjda, om Rabotjeje Delo *hade förstått* dessa ord och *om den inte samtidigt hade sagt sådant som går stick i stäv mot dem*. Ty det är inte nog med att vi kallar oss ”avantgardet”, förtruppen, vi måste också handla så, att *alla* övriga avdelningar skall se och nödgas erkänna att vi går i spetsen. Och vi frågar läsaren: är representanterna för de övriga ”avdelningarna” sådana dumbommar att de tar oss på orden då vi säger att vi är ”avantgardet”? Tänk er bara konkret en sådan bild: en socialdemokrat kommer till de bildade ryska radikalernas eller de liberala konstitutionalisternas ”avdelning” och säger: vi är avantgardet; ”nu står vi inför uppgiften att såvitt möjligt ge själva den ekonomiska kampen en politisk karaktär”. Radikalen eller konstitutionalisten skulle, om han är en smula intelligent (och det finns många intelligenta personer bland de ryska radikalerna och konstitutionalisterna), bara skratta åt ett sådant tal och säga (för sig själv givetvis, ty i de flesta fall är han en driven diplomat): ”De måste vara ganska naiva i det där ‘avantgardet’! De förstår inte ens att uppgiften att ge arbetarnas *själva* ekonomiska kamp en politisk karaktär tillkommer oss, den borgerliga demokratiens progressiva representanter. I likhet med hela den västeuropeiska bourgeoisin vill ju vi också dra in arbetaren i politiken, *men bara i den tradeunionistiska och inte i den socialdemokratiska politiken*. Arbetarklassens tradeunionistiska politik är just en *borgerlig politik* från arbetarklassens sida. Och den formulering av sina uppgifter som detta ‘avantgarde’ ger, är just formuleringen av en tradeunionistisk politik! Låt dem därför kalla sig t o m socialdemokrater så mycket de har lust – jag är ju inget barn, att jag skulle reta upp mig över etiketter! Men de får inte råka under dessa skadliga ortodoxa dogmatikers inflytande, de bör tillåta ‘kritikfrihet’ för dem som omedvetet drar in socialdemokratin i den tradeunionistiska strömfåran!”

Och vår konstitutionalists lätta leende kommer att övergå till ett homeriskt skratt när han får veta att de socialdemokrater, som talar om att socialdemokratin är avantgardet, just nu då spontaniteten nästan helt behärskar vår rörelse mest av allt är rädda för att ”förringa det spontana elementet”, att ”förringa betydelsen av den grå dagskampens frammarsch jämfört med propagandan för glänsande och fulländade idéer” etc, etc! En ”förtrupp”, som fruktar för att medvetenheten skall gå förbi spontaniteten, som fruktar för att föra fram en djärv ”plan”,

vilken skulle tilltvinga sig allmänt erkännande även bland dem som tänker annorlunda än vi! Är det inte så, att de förväxlar ordet ”förtrupp” med ordet ”eftertrupp”?

Tänk bara över följande resonemang av Martynov. Han säger på s 40 att Iskras avslöjnings-taktik är ensidig, att ”hur mycket vi än utsår misstro och hat mot regeringen, så kommer vi likväl inte att uppnå målet innan vi lyckats utveckla en tillräckligt aktiv samhällelig energi för att störta den”. Detta är inom parentes sagt den för oss redan bekanta omsorgen om att höja massans aktivitet under samtidig strävan att sänka den egna aktiviteten. Men nu är det inte detta saken gäller. Martynov talar således här om *revolutionär* energi (”för att störta”). Och till vilken slutsats kommer han? Eftersom de olika sociala skikten under vanliga tider oundvikligt följer skilda vägar, så ”är det därför klart att vi socialdemokrater inte samtidigt kan leda de olika oppositionella skiktens aktiva verksamhet, inte kan diktera dem ett positivt aktionsprogram, inte kan visa dem på vilket sätt de dag för dag bör kämpa för sina intressen ... De liberala skikten skall nog själva ta hand om den aktiva kampen för sina närmaste intressen, och denna kamp kommer att ställa dem ansikte mot ansikte med vår politiska regim.” (S 41) Vi ser således att Martynov, som började med att tala om revolutionär energi och aktiv kamp för att störta självhärskardömet, genast gled över till facklig energi och aktiv kamp för de närmaste intressena! Det är självklart att vi inte kan leda studenternas, liberalernas etc kamp för deras ”närmaste intressen”, men det var ju inte det frågan gällde, högtärade ekonomist! Frågan gällde de olika samhällsskiktens möjliga och nödvändiga deltagande i självhärskardömetets störtande, och *denna* ”de olika oppositionella skiktens aktiva verksamhet” inte bara *kan* utan måste vi ovillkorligen leda, om vi vill vara ett ”avantgarde”. Att våra studenter, våra liberaler etc ”skall ställas ansikte mot ansikte med vår politiska regim”, det kommer inte endast de själva att sörja för – det kommer polisen och den absolutistiska regeringens ämbetsmän främst och mest av alla att sköta om. Men om ”vi” vill vara avancerade demokrater, så måste vi bemöda oss om att hos personer, som egentligen bara är missnöjda med förhållandena vid universiteten, i zemstvona osv, *väcka* tanken att hela det politiska systemet är odugligt. Vi måste påtaga oss uppgiften att organisera en allsidig politisk kamp under *vårt* partis ledning på ett sådant sätt, att alla oppositionella skikt i mån av sina krafter skall kunna stödja och verklipen stöder denna kamp och detta parti. Vi måste skola de socialdemokratiska praktikerna till politiska ledare, som förmår leda alla yttringar av denna allsidiga kamp, som förstår att i rätt ögonblick ”diktera ett positivt aktionsprogram” för revolterande studenter, missnöjda zemstvomän, upprörda sektanhängare, förbisedda folkskollärare osv, osv. Därför är Martynovs påstående att ”vi gentemot dem *endast* kan uppträda *i den negativa* rollen som åklagare mot systemet ... att vi *endast* kan skingra deras förhoppningar på olika regeringskommissioner” (vår kursiv) *fullständigt oriktigt*. Med dessa ord visar Martynov att han *absolut ingenting begriper* av det revolutionära ”avantgardets” verkliga roll. Och om läsaren beaktar detta, kommer han att få klart för sig *den verkliga betydelsen* i följande slutord av Martynov: ”Iskra är ett organ för den revolutionära oppositionen, som avslöjar förhållandena i vårt land och framför allt de politiska förhållandena, försåvitt de kolliderar med de olika befolkningsskiktens intressen. Men vi arbetar och kommer att arbeta för arbetarnas sak i nära organisk förbindelse med den proletära kampen. Genom att inskränka sfären för vår påverkan gör vi det svårare att utöva denna påverkan.” (S 63) Den verkliga meningen i denna slutsats är följande: Iskra vill *höja* arbetarklassens tradeunionistiska politik (som våra praktiker på grund av missförstånd, bristande skolning eller av övertygelse så ofta inskränker sig till) till den socialdemokratiska politikens nivå. Men Rabortjeje Delo vill *degradera* den socialdemokratiska politiken till tradeunionistisk politik. Dessutom försäkrar den alla och envar att detta är ”fullt förenliga ståndpunkter i den gemensamma saken” (s 63). O, sancta simplicitas!*

---

* O, heliga enfald! – Red

Låt oss gå vidare. Har vi krafter att föra ut vår propaganda och agitation till *alla* klasser av befolkningen? Det har vi naturligtvis. Våra ekonomister, som ofta är benägna att förneka detta, förbiser det väldiga steg framåt som vår rörelse tagit från (omkring) 1894 till 1901. Sanna "svanspolitiker" som de är, lever de ofta i föreställningar som förskriver sig från vår rörelses längesedan förgångna begynnelseperiod. På den tiden hade vi verkligen förvånande få krafter, och det var naturligt och berättigat att man då helt ägnade sig åt verksamheten bland arbetarna och strängt fördömde varje avvikelse från detta. Hela uppgiften bestod då i att vinna fotfäste inom arbetarklassen. Nu har en väldig mängd krafter dragits med i rörelsen, alla de bästa representanterna för de bildade klassernas unga generation kommer till oss, överallt i landsorten finns det personer, som är tvungna att leva där och som tidigare har deltagit i rörelsen eller nu önskar göra det, folk som dras till socialdemokratien (medan vi 1894 kunde räkna de ryska socialdemokraterna på fingrarna). En av de viktigaste politiska och organisatoriska bristerna i vår rörelse är att vi *inte förstår* att sysselsätta alla dessa krafter, att ge alla ett passande arbete (i nästa kapitel skall vi gå närmare in på denna fråga). Det övervägande flertalet av dessa krafter saknar helt möjlighet att "gå ut till arbetarna", så att det inte ens kan bli tal om någon fara för att vi skall dra bort krafter från vårt huvudsakliga arbete. Men för att ge arbetarna verklig, allsidig och levande politisk kunskap måste vi ha "eget folk", socialdemokrater, överallt och allestädes, inom alla samhällsskikt och på alla möjliga positioner, där vi kan lära känna de inre drivfjädrarna i vår statsmekanism. Och sådana personer är behövliga inte endast i propagandistiskt och agitatoriskt utan än mer i organisatoriskt avseende.

Finns det jordmån för verksamhet inom alla befolkningsklasser? Den som inte ser detta, han ligger återigen i sin medvetenhet efter det spontana uppsvinget bland massorna. Arbetarrörelsen har väckt och fortsätter att väcka missnöje hos en del, förhoppningar om stöd från oppositionen hos andra och hos andra återigen medvetande om självhärskardörets ohållbarhet och dess oundvikliga sammanbrott. Vi skulle vara "politiker" och socialdemokrater bara i ord (som det mycket ofta händer i verkligheten), om vi inte insåg att det är vår uppgift att utnyttja varje yttring av missnöje, att samla och göra det bästa av varje protest, hur liten den än må vara. Vi behöver inte framhålla, att hela den miljonhövdade massan av arbetande bönder, hemslöjdsidkare, småhantverkare m fl alltid ivrigt skulle lyssna till en någorlunda skicklig socialdemokrats propaganda. Men kan man nämna en enda klass av befolkningen, där det inte finns personer, grupper och cirklar, som är missnöjda med rättslösheten och godtycket och därför är tillgängliga för propaganda av en socialdemokrat, som ger uttryck åt de mest trängande, allmänt demokratiska kraven? Och den som vill ha en konkret föreställning om vad en socialdemokrats politiska agitation inom *alla* klasser och skikt av befolkningen bör gå ut på, skall vi hänvisa till *de politiska avslöjandena* i detta ords vida bemärkelse som det viktigaste (men givetvis inte det enda) medlet i denna agitation.

"Vi måste", skrev jag i artikeln "Vad skall man börja med?" (Iskra nr 4, maj 1901), som vi längre fram skall gå närmare in på, "inom alla i någon mån medvetna folkskikt väcka en lust för *politiska* avslöjanden. Man får inte låta sig nedslås av att det politiska avslöjandets röster för närvarande är så svaga, sällsynta och försagda. Orsaken härtill är inte alls att man i allmänhet funnit sig i polisgodtycket. Orsaken är den, att de personer, som kan och är redo att göra avslöjanden, inte har någon tribun, varifrån de kan tala, inte har något auditorium, som ivrigt lyssnar till och uppmuntrar talarna, att de ingenstans bland folket ser en sådan kraft, till vilken det skulle löna sig att vända sig med klagomål mot den 'allsmäktiga' ryska regeringen ... Vi är nu i stånd att skapa en tribun för att avslöja tsarregeringen inför allt folket och det är vår skyldighet att göra det; en socialdemokratisk tidning måste bli en sådan tribun."

Just ett sådant idealiskt auditorium för politiska avslöjanden är arbetarklassen, som framför allt och mest av allt är i behov av allsidig och levande politisk kunskap och som mest är i stånd att omsätta denna kunskap i aktiv kamp, även om denna kamp inte lovar några "på-

tagliga resultat". Och endast en allrysk tidning kan vara tribun för avslöjanden *inför hela folket*. "Utan ett politiskt organ kan man inte i det nutida Europa tänka sig en rörelse, som förtjänar att kallas politisk", och i detta avseende hör även Ryssland otvivelaktigt till det moderna Europa. Pressen har för länge sedan blivit en makt hos oss – annars skulle regeringen inte ha slösat tiotusentals rubel på att muta den och att understödja Katkov, Mesjtjerskij och deras gelikar. Och det är ingenting nytt i det absolutistiska Ryssland att den illegala pressen bryter censurens spärrar och tvingar de legala och konservativa organen att tala öppet om den. Så var det på 70-talet och t o m på 50-talet. Och hur mångdubbelt bredare och djupare är inte nu de folkskikt, som är redo att läsa den illegala pressen och lära av den "hur man skall leva och hur man skall dö" för att uttrycka sig som en arbetare i ett brev till Iskra (nr 7). De politiska avslöjandena är en precis likadan krigsförklaring *mot regeringen*, som de ekonomiska avslöjandena är en krigsförklaring mot fabriksägarna. Denna krigsförklaring har så mycket större moralisk betydelse, ju mer omfattande och starkare den avslöjande kampanjen är, ju talrikare och beslutsammare den samhällsklass är, som *förklarar krig för att börja kriget*. Därför är de politiska avslöjandena redan i och för sig ett mäktigt medel för att bringa det fiendliga systemet i *upplösning*, ett medel att beröva fienden hans tillfälliga eller temporära bundsförvanter, att utså fiendskap och misstro mellan självhärskardömet's ständiga partners.

Endast ett parti, som *kommer att organisera* verkligt *folkomfattande* avslöjanden, kan i vår tid bli en förtrupp för de revolutionära krafterna. Och ordet "folkomfattande" har en mycket djup innebörd. Det övervägande flertalet avslöjare som inte kommer från arbetarklassen (och för att bli en förtrupp måste vi just dra med andra klasser) är nyktra politiker och klartänkta handlingsmänniskor. De vet mycket väl hur farligt det är att "klaga" ens på en lägre ämbetsman, för att inte tala om den "allsmäktiga" ryska regeringen. Och de kommer att vända sig *till oss* med sina klagomål först då de ser att dessa klagomål verkligen kan göra verkan och att vi representerar *en politisk makt*. För att bli en sådan makt i utomståendes ögon måste vi arbeta mycket och ihärdigt för att *höja* vår egen medvetenhet, initiativkraft och energi; för detta räcker det inte med att klistra etiketten "förtrupp" på eftertruppens teori och praktik.

Men om vi måste åtaga oss att organisera verkligt folkomfattande avslöjanden av regeringen, vari skall då vår rörelses klasskaraktär komma till uttryck? kommer den alltför ivrige beundraren av "nära organisk förbindelse med den proletära kampen" att fråga oss, och frågar redan. Den kommer till uttryck just däri, att det är vi socialdemokrater som organiserar dessa folkomfattande avslöjanden, att alla de frågor som reses genom agitationen kommer att belysas i konsekvent socialdemokratisk anda utan några som helst eftergifter åt medvetna och omedvetna förvrängningar av marxismen, att denna allsidiga politiska agitation kommer att föras av ett parti, som till en oupplöslig enhet förenar anstormen mot regeringen i hela folkets namn, proletariatets revolutionära fostran med bevarande av dess politiska självständighet, ledningen av arbetarklassens ekonomiska kamp samt utnyttjandet av de spontana sammandrabbningar mellan den och dess utsugare som reser ständigt nya skikt av proletariatet och drar dem över till vårt läger!

Men ett av ekonomismens mest karakteristiska drag är dess oförmåga att förstå denna förbindelse, än mer, denna överensstämmelse mellan proletariatets mest brännande behov (allsidig politisk fostran genom politisk agitation och politiska avslöjanden) och den allmänt demokratiska rörelsens behov. Denna bristande förståelse kommer till uttryck inte bara i "martynovska" fraser utan också i de hänsyftningar till en föregiven klasständpunkt, vilka till sin innebörd är identiska med dessa fraser. Så här skriver exempelvis författarna till det "ekonomiska" brevet i Iskra nr 12 om detta^{*}: "Samma huvudfel hos Iskra [överskattande av

---

^{*} Till följd av det knappa utrymmet i *Iskra* har vi inte kunnat svara utförligt på detta brev, som är så ytterligt betecknande för ekonomisterna. Vi var mycket glada över brevet, ty pratet om att *Iskra* inte vidhåller en

ideologin] är orsaken till dess inkonsekvens i frågan om socialdemokratins förhållande till de olika samhällsklasserna och samhällsriktningarna. Genom teoretiska överväganden [och inte genom ”tillväxten av partiets uppgifter, som växer tillsammans med partiet ...”] löste Iskra uppgiften att omedelbart gå till kamp mot självhärskardömet. Och då den antagligen känner hur svår denna uppgift skulle vara för arbetarna i nuvarande sakläge ... [den inte bara känner utan vet mycket väl, att denna uppgift verkar mindre svår för arbetarna än för de ”ekonomistiska” intellektuella med deras bekymmer för småbarnen, ty arbetarna är beredda att slåss även för krav som, för att tala med den oförglömlige Martynov, inte lovar några ”påtagliga resultat”] ... men inte har tålmod att vänta tills arbetarna samlat mer krafter för denna kamp, börjar Iskra söka sig bundsförvanter i liberalernas och de intellektuellas led ...”

Jadå, vi har verkligen redan förlorat allt ”tålmod” att ”vänta” på den saliga tid, som alla möjliga ”försonare” för länge sedan lovat oss, då våra ekonomister skall sluta upp med att skylla sin egen efterblivenhet på arbetarna och att rättfärdiga sin egen brist på energi med påståendet att arbetarna saknar styrka. Vi frågar våra ekonomister: På vilket sätt skall ”arbetarna samla krafter för denna kamp”? Är det inte uppenbart, att det måste ske genom politisk skolning av arbetarna, genom att avslöja för dem alla sidor av vårt skändliga självhärskardöme? Och är det inte klart att *det är just för detta arbete* vi behöver ”bundsförvanter i liberalernas och de intellektuellas led”, vilka är beredda att meddela oss avslöjanden om det politiska fälttåget mot zemstvomännen, mot lärarna, statistikerna, studenterna osv? Är det verkligen så svårt att begripa denna förvånande ”sluga mekanism”? Har inte P B Axelrod ända sedan 1897 ständigt och jämt upprepat för er: ”De ryska socialdemokraternas uppgift att vinna anhängare och direkta eller indirekta bundsförvanter bland de ickeproletära klasserna kommer främst och huvudsakligen att avgöras genom karaktären hos propagandaverksamheten bland proletariatet självt”? Men Martynov, hans gelikar och övriga ekonomister fortsätter likväl att föreställa sig saken så, att arbetarna ”genom ekonomisk kamp mot företagarna och regeringen” *först* måste samla krafter (för en tradeunionistisk politik) och *sedan* ”gå över” – antagligen från den tradeunionistiska ”fostran till aktivitet” – till socialdemokratisk aktivitet!

”... I sitt sökande”, fortsätter ekonomisterna, ”förrirrar sig Iskra ofta bort från klasståndpunkten, suddar ut klassmotsättningarna och skjuter i förgrunden det allmänna missnöjet med regeringen, fastän detta missnöjes orsaker och grad är högst olika hos ’bundsförvanterna’. Sådan är exempelvis Iskras inställning till zemstvot ...” Iskra påstås ”lova adeln, som inte är nöjd med regeringens allmosor, hjälp av arbetarklassen utan att därvid säga ett ord om klassmotsättningarna mellan dessa befolkningsskikt”. Om läsaren tittar efter i artiklarna Självhärskardömet och zemstvot (nr 2 och 4 av Iskra), vilka brevets författare *antagligen* syftar på, får han se att dessa artiklar* behandlar *regeringens* hållning gentemot ”det byråkratiska ståndszemstvots försynta agitation”, gentemot ”initiativ t o m från de besittande klasserna”. I artikeln sägs, att arbetaren inte kan stå som en likgiltig åskådare till regeringens kamp mot zemstvot, och zemstvomännen uppmanas att sluta upp med att hålla försynta tal och att bestämt och skarpt säga ifrån så snart den revolutionära socialdemokratin kommer att resa sig i hela sin styrka inför regeringen. Vad brevets författare inte håller med om här, är oklart. Tror de att arbetarna ”inte skall förstå” orden ”besittande klasser” och ”ett byråkratiskt ståndszemstvo”? Menar de att det är att ”överskatta ideologin”, då man *manar* zemstvomännen att gå över från försynta ord till skarpa? Inbillar de sig att arbetarna kan

---

konsekvent klasståndpunkt har för länge sedan nått oss från olika håll, och vi har endast väntat på en lämplig anledning eller ett formulerat uttryck för denna gängse beskylning för att svara på den. Men vi är vana att svara på angrepp inte med försvar utan med ett motangrepp.

* Och *mellan* dessa artiklar tryckte *Iskra* (nr 3) en artikel, som speciellt behandlade klassmotsättningar på vår landsbygd. (Se denna utgåva, b 1, s 511-519. – *Red*)

”samla krafter” för kamp mot enväldet, ifall de inte vet något om enväldets hållning *också* gentemot zemstvot? Allt detta förblir också oklart. Bara en sak är klar, och det är att författarna har en mycket vag föreställning om socialdemokratins politiska uppgifter. Detta framgår än tydligare av deras sats: ”Likadan är också Iskras inställning till studentrörelsen” (dvs också här ”suddar den ut klassmotsättningarna”). I stället för att uppmana arbetarna att genom en offentlig demonstration förklara att den verkliga härden till våldshandlingar, övergrepp och tygellöshet inte är studenterna utan den ryska regeringen (Iskra nr 2), borde vi tydligen komma med resonemang i Rabotjaja Mysls anda! Och sådana tankar uttalas av socialdemokrater hösten 1901, efter februari- och marshändelserna, just före ett nytt uppsving i studentrörelsen, vilket visar att den ”spontana” protesten mot självhärskardömet också på detta område lämnar den medvetna ledningen av rörelsen från socialdemokratins sida bakom sig. Arbetarnas spontana strävan att gå i bräschen för de av polisen och kosackerna miss-handlade studenterna *lämnar* den socialdemokratiska organisationens medvetna verksamhet *bakom sig!*

”Men i andra artiklar”, fortsätter brevets författare, ”fördömer Iskra skarpt alla kompromisser och försvarar t ex guesdisternas oförsonliga hållning.” Vi råder de personer, som med anledning av meningsskiljaktigheterna bland de nutida socialdemokraterna vanligtvis så självsäkert och lättvindigt förklarar, att dessa meningsskiljaktigheter är oväsentliga och inte rättfärdigar en sprängning, att tänka över dessa ord ordentligt. Kan ett framgångsrikt samarbete bedrivas inom en organisation mellan personer som säger att vi ännu gjort förvånande litet för att klargöra självhärskardömet fientlighet gentemot de olika klasserna, för att bekantgöra arbetarna med de olika befolkningsskiktens opposition mot självhärskardömet, och personer som i detta ser ”en kompromiss” – uppenbarligen en kompromiss med teorin om ”den ekonomiska kampen mot företagarna och regeringen”?

I samband med 40-årsminnet av bondebefrielsen (nr 3) påvisade vi nödvändigheten av att föra ut klasskampen på landsbygden och talade om självstyrelsens oförenlighet med självhärskardömet i samband med Vittes hemliga memorandum (nr 4). I samband med den nya lagen (nr 8) angrep vi de feodala godsägarna och den regering som står i deras tjänst. Vi välkomnade zemstvomännens illegala kongress och uppmanade dem att gå över från underdåniga petitioner till kamp (nr 8). Vi uppmanade studenterna, som börjat inse nödvändigheten av politisk kamp och övergått till sådan (nr 3), och samtidigt gisslade vi ”den gränslösa oförståelse”, som anhängarna av ”bara-studentrörelsen” ådagalade, då de uppmanade studenterna att inte delta i gatudemonstrationerna (nr 3, med anledning av upproppet från moskvastudenternas verkställande utskott av den 25 februari). Vi avslöjade ”det meningslösa drömmeriet” och ”det förljugna hyckleriet” hos de sluga liberalerna i tidningen Rossija (nr 5) och konstaterade samtidigt med vilket raseri ”fredliga litteratörer, gamla professorer och vetenskapsmän, kända liberala zemstvomän förföljdes” av fångvaktarregeringen (nr 5, ”Polisråden mot litteraturen”). Vi avslöjade den verkliga betydelsen av programmet om ”statens omsorg om arbetarnas välfärd” och välkomnade ”det värdefulla erkännandet” att ”det är bättre att genom reformer uppifrån föregripa att krav på sådana ställs nedifrån, än att vänta till dess kravet reses” (nr 6). Vi uppmanade de protesterande statistikerna (nr 7) och gick till rätta med strejkbrytarna bland statistikerna (nr 9). Den som anser att denna taktik fördunklar proletarietets klassmedvetande och innebär *en kompromiss med liberalismen* avslöjar därmed, att han absolut inte förstår den verkliga betydelsen av Credos program och de facto *genomför just detta program*, hur mycket han än tar avstånd från det! Ty därmed drar han socialdemokratien till ”ekonomisk kamp mot företagarna och regeringen” och *kapitulerar för liberalismen*, då han avsäger sig uppgiften att aktivt ingripa i *varje* ”liberal” fråga och att bestämma *sin egen*, socialdemokratiska inställning till denna fråga.

f) Än en gång "bakdantare", än en gång "mystifikatorer"

Dessa älskvärda ord stammar, som läsaren minns, från Rabotjeje Delo, som på detta sätt svarar på vår anklagelse att tidningen "indirekt bereder marken för arbetarrörelsens omvandling till ett redskap för borgerlig demokrati". I sitt hjärtas enfald menade Rabotjeje Delo att denna anklagelse inte var något annat än ett polemiskt utfall – dessa elaka dogmatiker har tydligen beslutat att säga oss en massa otrevliga saker; nåja, vad kan vara otrevligare än att vara ett redskap för borgerlig demokrati? Och så trycker man med fetstil "en dementi": "Ett alldeles osminkat bakdanteri" (Två kongresser, s 30), "en mystifikation" (s 31), "en maskerad" (s 33). Likt Jupiter vredgas Rabotjeje Delo (fast den annars föga liknar Jupiter) just för att den har orätt och bevisar med sina överilade skällsord att den inte kan sätta sig in i sina motståndares tankegång. Men det behövs ju inte mycken eftertanke för att förstå varför *varje* knäfall för massrörelsens spontanitet, *varje* degradering av den socialdemokratiska politiken till en tradeunionistisk politik just innebär att bereda marken för arbetarrörelsens omvandling till ett redskap för borgerlig demokrati. Den spontana arbetarrörelsen i sig själv är i stånd att skapa (och skapar oundvikligen) endast tradeunionism, och arbetarklassens tradeunionistiska politik är just en borgerlig politik från arbetarklassens sida. Att arbetarklassen deltar i den politiska kampen och t o m i en politisk revolution gör på intet sätt dess politik till en socialdemokratisk politik. Tänker Rabotjeje Delo förneka detta? Tänker den äntligen direkt och utan slingerbultar framlägga för alla sin uppfattning om den internationella och den ryska socialdemokratins brännande frågor? Ånej, det tänker den aldrig att göra, ty den håller stadigt fast vid det trick som går ut på att säga "nej" till allting: "Jag är inte jag, hästen är inte min och jag är ingen kusk. Vi är inte ekonomister, Rabotjaja Mysl företräder inte ekonomismen och det finns förresten ingen ekonomism i Ryssland." Detta är ett särdeles skickligt och "taktiskt-politiskt" trick, som bara har den lilla nackdelen att de tidningar som praktiserar det vanligen får öknamnet "mjukaste tjänare".

För Rabotjeje Delo ter sig den borgerliga demokratin i Ryssland överhuvudtaget som ett "fantom" (Två kongresser, s 32)*. Lyckliga människor! Likt strutsar sticker de huvudet i sanden och inbillar sig att allt omkring dem därmed försvinner. En rad liberala publicister, som månad efter månad kungör för alla sin triumf över marxismens förfall och rent av försvinnande; en rad liberala tidningar (St Petersburgskije Vedomosti, Russkije Vedomosti och många andra), vilka uppmuntrar de liberaler som söker bibringa arbetarna den brentanoska uppfattningen av klasskampen och den tradeunionistiska uppfattningen av politiken; raden av kritiker av marxismen, vilkas verkliga tendenser så utmärkt avslöjades av Credo och vilkas litterära varor är de enda som avgifts- och tullfritt sprids i Ryssland; de revolutionära icke-socialdemokratiska riktningarnas aktivisering, särskilt efter februari- och marshändelserna – allt detta är således ett fantom! Allt detta har ingenting alls att göra med den borgerliga demokratin!

Rabotjeje Delo och likaså författarna till det "ekonomiska" brevet i Iskra nr 12 borde "noga betänka varför händelserna i våras utlöste en sådan aktivisering av de revolutionära icke-socialdemokratiska riktningarna i stället för att stärka socialdemokratins auktoritet och prestige". Orsaken var att vi inte var vår uppgift vuxna, arbetarmassornas aktivitet visade sig vara större än vår aktivitet och vi hade inte tillräckligt skolade revolutionära ledare och organisatörer, som ingående kände till stämningen bland alla oppositionella skikt och förstod

---

* Här följer en hänvisning till "de konkreta ryska förhållandena, som ödesbestämt driver arbetarrörelsen in på revolutionens väg". Man vill inte förstå att arbetarrörelsens revolutionära väg också kan vara en icke-socialdemokratisk väg! Under enväldet "drev" ju hela den västeuropeiska bourgeoisin medvetet arbetarna in på den revolutionära vägen. Vi socialdemokrater kan dock inte nöja oss med det. Och om vi på något sätt degraderar den socialdemokratiska politiken till en spontan, tradeunionistisk politik, så spelar vi därmed den borgerliga demokratin i händerna.

att ställa sig i spetsen för rörelsen, att förvandla en spontan demonstration till en politisk, att bredda dess politiska karaktär osv. Under sådana förhållanden kommer vår efterblivenhet oundvikligen att utnyttjas av rörligare och mer energiska icke-socialdemokratiska revolutionärer, och hur självpoffrande och energiskt arbetarna än slåss mot polisen och armén, hur revolutionärt de än uppträder kommer de endast att bli en kraft som stöder dessa revolutionärer, de kommer att bli den borgerliga demokratins eftertrupp och inte den socialdemokratiska förtruppen. Ta den tyska socialdemokratin, som våra ekonomister endast vill överta de svaga sidorna från. Hur kommer det sig att *inte en enda* politisk händelse i Tyskland äger rum utan att alltmer stärka socialdemokratins auktoritet och prestige? Därför att socialdemokratin alltid visar sig stå framom alla de andra ifråga om den mest revolutionära bedömningen av denna händelse och vid försvaret av varje protest mot godtycket. Den slår sig inte till ro med resonemang om att den ekonomiska kampen skall leda arbetarna till frågan om deras rättslöshet och att de konkreta förhållandena ödesbestämt driver arbetarrörelsen in på revolutionens väg. Den ingriper på det sociala och politiska livets alla områden och i alla dess frågor: i frågan om att Wilhelm vägrar stadfästa en borgerlig framstegsman som borgmästare (våra ekonomister har ännu inte förmått klargöra för tyskarna att detta i själva verket är en kompromiss med liberalismen!), i frågan om utfärdandet av en lag mot ”omoraliska” publikationer och bilder, i frågan om regeringens inflytande på valet av professorer m m. Överallt står de framom alla andra, de väcker politiskt missnöje inom alla klasser, ruskar upp drönarna, driver på eftersläntrarna och sprider ett allsidigt material för att utveckla proletariatets politiska medvetande och politiska aktivitet. Resultatet är att även socialismens medvetna fiender fylls av aktning för denne politiske förkämpe och att inte sällan ett viktigt dokument inte bara från borgerliga utan även från byråkratiska och med hovet lierade kretsar som genom ett under hamnar hos Vorwärts’ redaktion.

Detta är förklaringen till den skenbara ”motsättning”, som till den grad överstiger Rabotjeje Delos fattningsförmåga, att den bara lyfter händerna och ropar: ”Maskerad!” Tänk er bara. Vi, Rabotjeje Delo, betraktar den *massomfattande* arbetarrörelsen som *det grundläggande* (och trycker detta med fetstil!), vi varnar alla och envar för att förringa det spontana elementets betydelse, vi vill ge själva, *själva, själva* den ekonomiska kampen en politisk karaktär, vi vill upprätthålla en nära och organisk förbindelse med den proletära kampen! Och så säger man oss att vi bereder marken för att omvandla arbetarrörelsen till ett redskap för den borgerliga demokratins. Och vem säger detta? Personer som ”kompromissar” med liberalismen, som ingriper i varje ”liberal” fråga (vilken bristande förståelse för ”organisk förbindelse med den proletära kampen”!), och som ägnar så mycken uppmärksamhet åt studenterna och rentav (o fasa!) åt zemstvomännen! Personer som i allmänhet vill ägna ett större (jämfört med ekonomisterna) procenttal av sina krafter åt verksamhet bland de ickeproletära klasserna av befolkningen! Är inte detta en ”maskerad”??

Stackars Rabotjeje Delo! Skall den någonsin finna lösningen på detta invecklade pussel?

IV. Ekonomisternas amatörmässighet och revolutionärernas organisation

Rabotjeje Delos av oss ovan analyserade påståenden att den ekonomiska kampen är det mest användbara medlet för politisk agitation och att det nu är vår uppgift att ge själva den ekonomiska kampen en politisk karaktär osv ger uttryck åt en trångsynt uppfattning inte bara om våra politiska utan också om våra *organisatoriska* uppgifter. ”Den ekonomiska kampen mot företagarna och regeringen” kräver alls inte – och därför kan en sådan kamp inte heller utforma – en allrysk centraliserad organisation, som förenar alla yttringar av den politiska oppositionen, protesten och harmen till ett gemensamt stormangrepp, en organisation som består av yrkesrevolutionärer och leds av verkliga politiska ledare för hela folket. Det är också

förståeligt. Varje organisations karaktär bestäms naturenligen och ofrånkomligt av innehållet i dess verksamhet. Därför sanktionerar och legaliserar Rabotjeje Delo genom sina ovan analyserade påståenden inte bara en snäv ram för den politiska verksamheten utan också för det organisatoriska arbetet. I detta liksom i alla andra fall är tidningen ett organ, vars medvetenhet kapitulerar för spontaniteten. Men knäfallet för de spontant uppkommande organisationsformerna, bristen på medvetande om hur snävt och primitivt vårt organisationsarbete är, vilka "amatörer" vi fortfarande är på detta viktiga område, bristen på detta medvetande, säger jag, är en verklig sjukdom hos vår rörelse. Självfallet är det ingen sjukdom som tyder på förfall utan en sjukdom som hänger samman med växandet. Men just nu, då en våg av spontan förbittring så att säga sveper över oss, rörelsens ledare och organisatörer, är det särskilt nödvändigt att föra en ytterst oförsonlig kamp mot varje försvar av efterblivenheten, mot varje försök att upphöja inskränktheten på detta område till lag, särskilt nödvändigt att hos alla, som deltar i det praktiska arbetet eller endast förbereder sig att ta itu med det, väcka missnöje med den *amatörmässighet* som råder bland oss och en oböjlig beslutsamhet att frigöra oss från den.

a) Vad är amatörmässighet?

Vi skall försöka besvara denna fråga genom att ge en liten bild av verksamheten i en typisk socialdemokratisk cirkel under perioden 1894-1901. Vi har redan påvisat den allmänna entusiasm för marxismen, som rådde bland den studerande ungdomen under denna period. Denna entusiasm gällde givetvis inte endast och inte så mycket marxismen som teori utan som ett svar på frågan "Vad bör göras?", som en appell att dra i fält mot fienden. Och de nya stridsmännen drog i fält med förvånande primitiv utrustning och förberedelse. I en mängd fall hade de nästan ingen utrustning alls och inte den ringaste förberedelse. De gick i krig som bönder, beväpnade endast med en påk. En studentcirkel som inte hade någon förbindelse med rörelsens gamla deltagare, ingen förbindelse med cirklarna på andra platser eller ens i andra stadsdelar (eller vid andra läroanstalter), ingen organisering av de enskilda delarna i det revolutionära arbetet och ingen systematisk arbetsplan för någon längre period, knyter förbindelse med arbetare och griper sig verket an. Cirkeln utvecklar så småningom en allt mer omfattande propaganda och agitation, väcker genom sitt framträdande sympati bland tämligen vida arbetarskikt och en viss del av det bildade samhället, vilken skaffar pengar och ställer ständigt nya grupper av ungdom till "kommitténs" förfogande. Kommitténs (eller kampförbundets) dragningskraft växer, räckvidden för dess verksamhet växer och den utvidgar denna verksamhet fullständigt spontant: samma personer, som för ett år eller för några månader sedan uppträdde i studentcirklar och diskuterade frågan "Vart skall vi gå?", som knöt och upprätthöll förbindelse med arbetare, författade och utgav flygblad, knyter nu förbindelse med andra grupper av revolutionärer, anskaffar litteratur, tar itu med att utge en lokaltidning, börjar tala om att anordna en demonstration och går sist och slutligen över till öppna stridshandlingar (varvid dessa öppna stridshandlingar allt efter omständigheterna kan ta formen av det första agitationsflygbladet, det första numret av en tidning eller den första demonstrationen). Och vanligen leder redan den första början av dessa aktioner omedelbart till ett fullständigt sammanbrott. Omedelbart och fullständigt, just emedan dessa stridshandlingar inte var resultatet av en systematisk, på förhand övertänkt och så småningom förberedd plan för en långvarig och hårdnackad kamp, utan helt enkelt resultatet av den spontana tillväxten av ett traditionellt bedrivet cirkelarbete; emedan polisen självfallet nästan alltid kände till alla huvuddeltagarna i den lokala rörelsen, som redan under sin studenttid gjort sig "illa sedda", och den bara avvaktade det lämpligaste ögonblicket för att göra en razzia och med avsikt lät cirkeln växa och utveckla sig tillräckligt för att få ett påtagligt corpus delicti* .

---

* Brottsrekvisit – Red

Härvid lämnade polisen alltid kvar några av de kända personer som ”redägg” (så låter det tekniska uttrycket, som så vitt jag vet används både av oss och av gendarmerna). Ett sådant krig kan endast jämföras med ett fälttåg av bondeskaror, beväpnade med påkar, mot en modernt utrustad trupp. Och man måste bara förundra sig över livsdugligheten hos rörelsen, som spred sig, växte och vann segrar trots denna absoluta brist på förberedelse hos de kämpande. Ur historisk synvinkel var utrustningens primitivitet visserligen att börja med inte endast oundviklig utan *t o m berättigad* som en av förutsättningarna för en omfattande värvning av kämpar. Men så snart allvarliga stridshandlingar börjat (och de började egentligen redan med strejkerna sommaren 1896) gjorde sig bristerna i vår krigsorganisation allt starkare kännbara. Sedan regeringen att börja med hade förlorat fattningen och begått en rad fel (t ex upproppet till allmänheten med skildringar av socialisternas ogärningar eller förvisningen av arbetare från huvudstäderna till industricentra i landsorten), anpassade den sig snart till de nya kampförhållandena och förstod att placera sina med alla moderna medel utrustade avdelningar av provokatörer, spioner och gendarmar på lämpliga ställen. Polisöverfallen började förekomma så ofta, omfatta en så stor mängd människor och sopa bort de lokala cirkelarna så grundligt, att arbetarmassan bokstavligen miste alla sina ledare, rörelsen fick en otroligt sporadisk karaktär och det blev absolut omöjligt att utföra något kontinuerligt och sammanhängande arbete. Den oerhörda uppsplittringen av de lokala ledarna, cirkelarnas tillfälliga sammansättning, den bristfälliga skolningen och den trånga synkretsen på de teoretiska, politiska och organisatoriska frågornas område var ett oundvikligt resultat av de skisserade förhållandena. Det har gått så långt att arbetarna på några platser till följd av vår bristande uthållighet och oförmåga att bedriva illegalt arbete grips av misstro mot de intellektuella och drar sig ifrån dem: de intellektuella, säger de, är alltför obetänksamma, det leder till sammanbrott!

Att alla tänkande socialdemokrater äntligen börjat känna denna amatörmässighet som en sjukdom, det vet var och en som har någon kännedom om rörelsen. Men för att den läsare som är obekant med rörelsen inte skall tro, att vi ”konstruerar upp” ett särskilt stadium eller en särskild sjukdom hos rörelsen, skall vi åberopa oss på ett vittne som vi en gång redan nämnt. Vi hoppas man förlåter oss det långa citatet.

”Om den successiva övergången till en mer omfattande praktisk verksamhet”, skriver B–v i Rabotjeje Delo nr 6, ”en övergång som är direkt beroende av den allmänna övergångstid som den ryska arbetarrörelsen upplever, är ett karakteristiskt drag ... så finns det också ett annat inte mindre intressant drag hos den ryska arbetarrevolutionens allmänna mekanism. Vi avser *den allmänna brist på aktionsdugliga revolutionära krafter**, som gör sig gällande inte endast i Petersburg utan överallt i Ryssland. I och med arbetarrörelsens allmänna aktivisering, arbetarmassornas allmänna utveckling, de allt oftare förekommande strejkerna och arbetarnas masskamp, som blir alltmer öppna och leder till skärpning av regeringens förföljelser, av häktningarna, förvisningarna och utvisningarna, *träder denna brist på högkvalificerade revolutionära krafter allt tydligare i dagen och den blir förvisso inte utan inflytande på rörelsens djup och dess allmänna karaktär*. Många strejker genomförs utan att de revolutionära organisationerna utövar någon stark och omedelbar inverkan på dem ... bristen på agitationsflygblad och illegal litteratur är kännbar ... arbetarcirkelarna står utan agitatorer ... Samtidigt råder en ständig brist på pengar. Kort sagt, *arbetarrörelsens tillväxt lämnar de revolutionära organisationernas tillväxt och utveckling bakom sig*. Den kader av aktiva revolutionärer som finns är allt för fåtalig för att de skall kunna koncentrera inflytandet över hela den upprörda arbetarmassan i sina händer eller ge alla dessa oroligheter ens en anstrykning av sammanhållning och organisation ... De enskilda cirkelarna, de enskilda revolutionärerna är inte sammanslutna, inte förenade, utgör inte en enhetlig, stark och disciplinerad organisation med planmässigt utvecklade delar ...” Och sedan författaren konstaterat, att det faktum att det genast uppstår nya cirkel i stället för dem som krossats ”endast bevisar rörelsens livsduglighet ... men inte

---

* Överallt vår kursiv

att det finns ett tillräckligt antal fullt dugliga revolutionära medarbetare”, drar han följande slutsats: ”Bristen på praktisk skolning hos revolutionärerna i Petersburg framträder också i resultaten av deras arbete. De senaste processerna, särskilt mot grupperna Självbefrielse och Arbetets kamp mot kapitalet, har klart visat att en ung agitator, som inte har en ingående kännedom om arbetsförhållandena och följaktligen inte heller om agitationsmöjligheterna på en bestämd fabrik, som inte känner till det illegala arbetets principer och endast har tillägnat sig socialdemokratins allmänna uppfattningar [har han verkligen tillägnat sig dem?], kan arbeta en fyra, fem eller sex månader. Sedan kommer häktningarna, som ofta medför att hela organisationen eller åtminstone en del av den krossas. Frågan är nu: kan en grupp utföra en framgångsrik och fruktbringande verksamhet, om dess livstid mäts i månader?... Det är uppenbart att de existerande organisationernas brister inte helt och hållet kan tillskrivas övergångstiden ... uppenbart spelar de fungerande organisationernas kvantitativa och framför allt kvalitativa sammansättning en icke obetydlig roll, och våra socialdemokraters första uppgift ... måste vara att *få till stånd en verklig sammanslutning av organisationerna med strängt urval av medlemmarna.*”

b) Amatörmässigheten och ekonomismen

Vi måste nu dröja vid en fråga, som säkert redan har dykt upp hos varje läsare. Finns det något samband mellan amatörmässigheten, denna tillväxtsjukdom som angripit *hela* rörelsen, och ekonomismen, som är *en* av riktningarna inom den ryska socialdemokratien? Vi tror att det finns. Brist på praktisk skolning, bristande förmåga att bedriva organisatoriskt arbete är faktiskt gemensam *för oss alla*, däribland också dem som ända från början oryggligt har förfäktat den revolutionära marxismens ståndpunkt. Och om det bara vore fråga om brist på skolning, skulle givetvis ingen kunna klandra praktikerna. Men begreppet ”amatörmässighet” omfattar också något annat: en snäv räckvidd av hela det revolutionära arbetet i allmänhet, bristande förståelse för att ingen god organisation av revolutionärer kan byggas upp på basis av detta inskränkta arbete, och slutligen – och det är huvudsaken – försök att rättfärdiga denna inskränkthet och upphöja den till en speciell ”teori”, dvs knäfall för spontaniteten också på detta område. Så snart sådana försök framträdde, blev det klart att amatörmässigheten är förbunden med ekonomismen och att vi inte skall kunna frigöra oss från inskränktheten i vår organisatoriska verksamhet innan vi frigjort oss från ekonomismen i allmänhet (dvs den snäva uppfattningen av marxismens teori, av socialdemokratins roll och dess politiska uppgifter). Och dessa försök framträdde i två riktningar. En del började säga: arbetarmassan har ännu inte själv framfört så omfattande och militanta politiska uppgifter som revolutionärerna söker ”påtvunga” den, den måste alltjämt fortsätta att kämpa för de *närmaste* politiska kraven, att föra ”den ekonomiska kampen mot företagarna och regeringen”* (och denna för massrörelsen ”lättfattliga” kamp skall naturligtvis motsvaras av en organisation, som är ”lättfattlig” även för den mest oskolade ungdom). Andra, som står fjärran från varje ”steg- för stegteori”, började säga: man kan och måste ”genomföra en politisk revolution”, men för detta är det alls inte nödvändigt att skapa en stark organisation av revolutionärer, som skolar proletariatet genom en seg och ihärdig kamp; allt som behövs är att vi alla griper till vår gamla bekant, den ”behändiga” påken. För att tala utan liknelser: vi måste organisera generalstrejk† eller vi måste stimulera arbetarrörelsens ”tröga” frammarsch med hjälp av ”stimulerande terror”.‡ Båda dessa riktningar, opportunisterna och ”revolutionisterna”, kapitulerar för den rådande amatörmässigheten, de tror inte på möjligheten att frigöra sig från den och förstår inte vår främsta och mest bjudande praktiska uppgift: att skapa *en organisation av revolutionärer* som är i stånd att trygga energi, uthållighet och kontinuitet i den politiska kampen.

* *Rabotjaja Mysl* och *Rabotjeje Delo*, särskilt *Svar till Plechanov*.

† Broschyren *Vem skall genomföra den politiska revolutionen?* i den i Ryssland publicerade antologin *Den proletära kampen*. Broschyren har omtryckts av Kievkommittén.

‡ *Revolutionismens pånyttfödelse* och *Svoboda*.

Vi anförde nyss B–vs ord: ”Arbetarrörelsens tillväxt lämnar de revolutionära organisationernas tillväxt och utveckling bakom sig.” Detta ”värdefulla uttalande av en iakttagare på nära håll” (Rabotjeje Delos kommentar till B–vs artikel) har dubbelt värde för oss. Det visar att vi hade rätt, då vi ansåg att huvudorsaken till den nuvarande krisen i den ryska socialdemokratien är att *ledarna* (”ideologerna”, revolutionärerna, socialdemokraterna) *blivit efter det spontana uppsvinget bland massorna*. Det visar att alla dessa resonemang som framförts av författarna till det ”ekonomiska” brevet (i Iskra nr 12), av B Kritjevskij och av Martynov, om faran i att förringa betydelsen av det spontana elementet, den grå dagskampen, om taktiken som process m m just innebär att amatörmässigheten förhärligas och försvaras. Dessa personer, som inte kan uttala ordet ”teoretiker” utan att göra en föraktfull grimas, som döper sitt knäfall för bristen på praktisk förberedelse och för efterblivenheten till ”sinne för realiteter”, avslöjar i själva verket sin bristande förståelse för våra mest bjudande *praktiska* uppgifter. Till eftersläntrarna ropar de: Håll takten! Gå inte för fort! Till personer som lider av brist på energi och initiativkraft i organisationsarbetet, brist på ”planer” för en omfattande och djärv verksamhet, ropar de om ”taktiken som process”! Vår största synd är att vi *sänker* våra politiska *och organisatoriska* uppgifter till nivån för den ekonomiska dagskampens närmaste, ”påtagliga”, ”konkreta” intressen – och ändå fortsätter de att sjunga för oss den gamla visan: man måste ge själva den ekonomiska kampen en politisk karaktär! Än en gång: detta är bokstavligen sagt samma slags ”sinne för realiteter” som hjälten i folksagan visade, då han vid anblicken av ett begravningsståg ropade åt bärarna: ”Hugg i, måtte det aldrig ta slut!”

Erinra er med vilket makalöst och sant ”narkissos”-högmot dessa slughuvuden försökte ge Plechanov en läxa: ”Arbetar-cirklarna är i allmänhet [sic!] inte i stånd att ta itu med politiska uppgifter i ordets verkliga, *praktiska* betydelse, dvs i betydelsen av en ändamålsenlig och framgångsrik *praktisk* kamp för de politiska kraven.” (Rabotjeje Delos ”Svar”, s 24) Det finns olika slags cirklar, mina herrar! En cirkel av ”amatörer” är naturligtvis inte i stånd att ta itu med politiska uppgifter, innan dessa amatörer har insett sin amatörmässighet och frigjort sig ifrån den. Men om dessa amatörer till på köpet är förälskade i sin amatörmässighet, om de absolut vill skriva ordet ”praktisk” med kursiv och inbillar sig att man för att vara praktisk måste degradera sina uppgifter till den nivå, som motsvarar fattningsförmågan hos de mest efterblivna skikten av massan, då är dessa amatörer naturligtvis hopplösa och kan förvisso *inte ta itu med några politiska uppgifter överhuvudtaget*. Men en cirkel av föregångsmän i stil med Aleksejev och Mysjkin, Chalturin och Zjeljabov förmår ta itu med politiska uppgifter i detta ords mest reella, mest praktiska betydelse, förmår göra det just därför och i den mån som deras lidelsefulla förkunnelse vinner genklang bland den spontant vaknande massan och deras sprudlande energi tas upp och stöds av den revolutionära klassens energi. Plechanov hade tusen gånger rätt, då han inte endast pekade på denna revolutionära klass, inte bara bevisade att dess spontana uppvaknande var oundvikligt och ofrånkomligt, utan även ställde en hög och stor politisk uppgift för ”arbetarcirklarna”. Men ni åberopar er på den massrörelse som uppstått sedan dess i syfte att *degradera* denna uppgift, att *inskränka* energin och omfattningen av ”arbetarcirklarnas” verksamhet. Vad är detta, om inte amatörernas förälskelse i sin egen amatörmässighet? Ni skryter med ert sinne för det praktiska, men ni ser inte det som varje rysk praktiker känner till, nämligen de underverk som energin inte bara hos en cirkel utan även hos enskilda personer kan utföra i det revolutionära verket. Eller tror ni att det i vår rörelse inte kan finnas sådana föregångsmän som det fanns på 70-talet? Varför det? För att vi är dåligt förberedda? Men vi förbereder oss, skall förbereda oss och kommer att bli förberedda! Sorgligt nog har det visserligen bildats mögel på det stillastående vattnet av ”den ekonomiska kampen mot företagen och regeringen”, det har dykt upp personer som faller på knä för spontaniteten och tillber den, i det de andaktsfullt (som Plechanov uttryckte sig) betraktar ”baken” på det ryska proletariatet. Men vi skall befria oss från detta mögel. Den tid har kommit då den ryske revolutionären, ledd av en verkligt revolutionär teori och stödjande

sig på en verkligt revolutionär och spontant vaknande klass, äntligen – äntligen! – kan resa sig i hela sin längd och utveckla alla sina jättekrafter. För detta behövs blott att massan av praktiker och den ännu större massan av folk, som ända från skolbänken drömt om praktiskt arbete, skall möta varje försök att förringa våra politiska uppgifter och omfånget av vårt organisationsarbete med hån och förakt. Och vi kommer att uppnå det, det kan ni vara vissa om, mina herrar!

I artikeln Vad skall man börja med? skrev jag mot Rabotjeje Delo: ”På 24 timmar kan man ändra taktik för agitationen i en specialfråga, taktik för genomförandet av någon detalj i partiorganisationen, men att bara på 24 timmar eller låt så vara 24 månader ändra åsikter om huruvida man i allmänhet, alltid och ovillkorligen behöver en kamporganisation och politisk agitation bland massorna, det kan göras endast av folk, som saknar alla principer.” På detta svarade Rabotjeje Delo: ”Detta är den enda av Iskras beskyllningar som gör anspråk på att vara baserad på fakta, och den är fullständigt grundlös. Rabotjeje Delos läsare vet mycket väl, att vi ända från början inte bara uppmanade till politisk agitation, utan att vänta på Iskras framträdande ... [samtidigt sade den att inte bara arbetarcirkelarna ”utan också arbetarnas massrörelse inte kunde som sin första politiska uppgift ställa enväldets störtande” utan endast kampen för de närmaste politiska kraven, och att ”de närmaste politiska kraven blir fattbara för massan efter en eller i varje fall några strejker”] utan också genom våra publikationer från utlandet försåg våra i Ryssland verkande kamrater med det enda socialdemokratiska politiska agitationsmaterialet [varvid ni i detta enda material inte endast baserade den bredaste politiska agitationen uteslutande på den ekonomiska kampen utan slutligen gick så långt, att ni förklarade denna inskränkta agitation vara ”den mest användbara”. Och märker ni inte, mina herrar, att er egen argumentering just bevisar nödvändigheten – då detta slags material var det enda som förekom – av Iskras framträdande och av dess kamp mot Rabotjeje Delo?] Å andra sidan beredde vår förlagsverksamhet faktiskt marken för partiets taktiska enhet [enhet i övertygelsen om att taktiken är en tillväxtprocess hos partiuppgifterna, vilka växer tillsammans med partiet? Vilken oskattbar enhet!] och gjorde det därmed möjligt att skapa ‘en kamporganisation’, för vilket förbundet gjorde allt vad en organisation utomlands överhuvudtaget kan göra.” (Rabotjeje Delo nr 10, s 15) Ett fåfängt försök att slingra sig undan! Att ni gjorde allt som var möjligt för er att göra, det skulle aldrig falla mig in att förneka. Jag har påstått och påstår fortfarande, att *gränserna* för vad som är ”möjligt” för er att göra inskränks genom er trångsynta uppfattning. Det är löjligt att ens tala om ”en kamporganisation” med uppgift att kämpa för ”de närmaste politiska kraven” eller att föra ”den ekonomiska kampen mot företagarna och regeringen”.

Men om läsaren vill se pärlorna av ekonomisternas förälskelse i amatörmässigheten, så måste han givetvis vända sig från den eklektiska och vacklande Rabotjeje Delo till den konsekventa och beslutsamma Rabotjaja Mysl. ”Nu ett par ord om de egentligen så kallade revolutionära intellektuella”, skrev R M i Specialbilagan, s 13. ”De har sannerligen mer än en gång visat sig fullt beredda att ‘gå till avgörande drabbning mot tsarismen’ i handling. Det tråkiga är bara att våra revolutionära intellektuella, som hänsynslöst förföljs av den politiska polisen, har uppfattat kampen mot denna politiska polis som politisk kamp mot självhärskardömet. Därför har de än idag inte klart för sig, ‘varifrån man skall hämta krafter för kampen mot självhärskardömet’.”

Vilken makalös och storslagen ringaktning för kampen mot polisen denne beundrare (i ordets sämsta betydelse) av den *spontana* rörelsen uppvisar! Vår oskicklighet i det illegala arbetet är han beredd att *rättfärdiga* med att då en spontan massrörelse är förhanden, så är det egentligen alls inte av vikt för oss att bekämpa den politiska polisen!! Denna oerhörda slutsats är det ytterst få som vill skriva under – så brännande som frågan om våra revolutionära organisationers brister nu är för alla. Men om exempelvis Martynov inte vill skriva under den,

så är det endast för att han *inte förmår* eller inte har mod att tänka igenom sina påståenden till det logiska slutet. I själva verket: kräver ”uppgiften” att förmå massorna att framföra konkreta krav som lovar påtagliga resultat, att man särskilt måste vinnlägga sig om att bilda en fast, centraliserad, stridsduglig organisation av revolutionärer? Kan inte denna ”uppgift” fullgöras också av en sådan massa, som inte alls ”kämpar mot den politiska polisen”? Än mer: skulle denna uppgift kunna fullgöras, om inte utom de få ledarna också sådana arbetare (det övervägande flertalet), som alls inte förmår ”kämpa mot den politiska polisen”, gav sig i kast med den? Sådana arbetare, genomsnittsmänniskor från massan, är i stånd att uppvisa oerhörd energi och offervilja i en strejk, i gatukampen mot polisen och militären, de är i stånd att (och endast de kan) *avgöra* utgången av hela vår rörelse – men just kampen mot den *politiska* polisen kräver särskilda egenskaper, kräver yrkes-revolutionärer. Vi måste inte bara vinnlägga oss om att massan ”framför” konkreta krav utan också om att arbetarmassan ”framför” allt fler sådana yrkesrevolutionärer. Vi har således kommit fram till frågan om förhållandet mellan en organisation av yrkes-revolutionärer och den rena arbetarrörelsen. Fastän denna fråga återspeglats föga i litteraturen, har vi ”politiker” sysselsatt oss mycket med den under samtal och diskussioner med kamrater, som mer eller mindre lutar åt ekonomismen. Det lönar sig att särskilt dröja vid denna fråga. Men först skall vi med ytterligare ett citat illustrera vårt påstående om att det finns ett samband mellan amatörmässigheten och ekonomismen.

I sitt Svar skrev hr N N: ”Gruppen Arbetets frigörelse kräver direkt kamp mot regeringen utan att överväga var de materiella krafterna för denna kamp finns och utan att anvisa *vägen för den*.” Och sedan författaren kursiverat de sista orden, ger han följande förtydligande av ordet ”väg”: ”Denna omständighet kan inte förklaras med konspirativa syften, eftersom det i programmet inte talas om en sammansvärjning utan om en *massrörelse*. Men massan kan inte gå hemliga vägar. Är en hemlig strejk tänkbar? Är en hemlig manifestation eller petition tänkbar?” (Vademecum, s 59) Författaren kom helt nära både denna ”materiella kraft” (organisatorerna av strejker och manifestationer) och ”vägarna” för kampen, men han befinner sig likväl i ett tillstånd av villrådighet, därför att han ”böjer knä” för massrörelsen, dvs betraktar den som något som *fritar* oss från vår, revolutionära, aktivitet, och inte som något som skall uppmuntra och *sporra* vår revolutionära aktivitet. En hemlig strejk är omöjlig – för dem som deltar i den och för dem som omedelbart kommer i beröring med den. Men för massan av de ryska arbetarna kan denna strejk förbli ”en hemlighet” (och förblir det också för det mesta), ty regeringen vinnlägger sig om att avskära varje förbindelse med de strejkande och att förhindra varje spridning av meddelanden om strejken. Här är just en speciell ”kamp mot den politiska polisen” av nöden, en kamp som aldrig kan föras aktivt av en så bred massa som deltar i strejker. Denna kamp måste organiseras ”efter konstens alla regler” av personer som är yrkesmässigt sysselsatta med revolutionär verksamhet. Organiseringen av denna kamp blir inte *mindre nödvändig* därför att massan spontant dras in i rörelsen. Detta gör den tvärtom *ännu nödvändigare*, ty vi socialister skulle inte fullgöra våra direkta plikter mot massan, om vi inte var i stånd att hindra polisen att hemlighålla (och om vi inte själva ibland hemligt förberedde) varje strejk och varje manifestation. Vi skall *kunna göra* detta, just därför att den spontant vaknande massan *också ur sina egna led* kommer att *föra fram* allt fler ”yrkesrevolutionärer” (ifall vi inte får det infallet att på allt sätt uppmuntra arbetarna att göra på stället marsch).

c) Arbetarnas organisation och revolutionärernas organisation

Om en socialdemokrat uppfattar begreppet politisk kamp som identiskt med begreppet ”ekonomisk kamp mot företagen och regeringen”, så är det naturligt att vänta att han skall uppfatta begreppet ”revolutionärernas organisation” som mer eller mindre identiskt med begreppet ”arbetarnas organisation”. Och detta händer faktiskt, så att då vi talar om organisationen visar det sig att vi bokstavligen talar olika språk. Jag minns exempelvis som om det vore idag ett samtal med en tämligen konsekvent ekonomist, som jag tidigare inte

hade varit bekant med. Samtalet kom in på broschyren ”Vem skall genomföra den politiska revolutionen?”, och vi blev snart ense om att dess största brist var att den ignorerade frågan om organisationen. Vi trodde redan att vi var fullständigt eniga, men – samtalet gick vidare, och det visade sig att vi talade om olika saker. Ekonomisten beskyllde författaren för att ignorera strejkkassorna, föreningarna för ömsesidig hjälp m m, medan vad jag hade i sikte var den organisation av revolutionärer, som är nödvändig för att ”genomföra” den politiska revolutionen. Så snart denna meningsskiljaktighet trätt i dagen var det, så vitt jag minns, inte möjligt att komma till enighet med denna ekonomistens i en enda principiell fråga!

Var låg källan till vår oenighet? Just däri att ekonomisterna ständigt glider över från socialdemokratismen till tradeunionismen både då det gäller de organisatoriska och de politiska uppgifterna. Socialdemokratiens politiska kamp är mycket mer omfattande och komplicerad än arbetarnas ekonomiska kamp mot företagen och regeringen. På samma sätt (och till följd därav) måste den revolutionära socialdemokratiska partiets organisation oundvikligen vara *av en annan art* än arbetarnas organisation för denna kamp. Arbetarnas organisation måste för det första vara facklig, för det andra måste den vara så omfattande som möjligt, för det tredje måste den vara så lite hemlig som möjligt (här och i fortsättningen syftar jag givetvis endast på det enväldiga Ryssland). Revolutionärernas organisation måste däremot framför allt och huvudsakligen omfatta personer, som gör den revolutionära verksamheten till sitt yrke (det är därför jag talar om en organisation av *revolutionärer* med sikte på de revolutionära socialdemokraterna). Med hänsyn till detta gemensamma kännetecken på medlemmarna i en sådan organisation *måste varje skillnad mellan arbetare och intellektuella helt utplånas*, för att inte tala om skillnaden mellan de förras och de senares yrken. Denna organisation bör nödvändigtvis inte vara alltför omfattande och så hemlig som möjligt. Låt oss dröja vid denna trefaldiga skillnad.

I länder där det finns politisk frihet är skillnaden mellan en facklig och en politisk organisation fullkomligt klar och likaså skillnaden mellan fackföreningarna och socialdemokratin. Det är klart att förhållandet mellan socialdemokratin och fackföreningarna oundvikligen varierar i olika länder allt efter de historiska, juridiska och andra betingelserna – det kan vara mer eller mindre intimt, komplicerat osv (ur vår synpunkt bör det vara så intimt och enkelt som möjligt), men i fria länder kan det inte vara tal om någon identitet mellan fackföreningarna och det socialdemokratiska partiet. I Ryssland däremot tycks självhärskardömet förtryck vid första ögonkastet utplåna varje skillnad mellan en socialdemokratisk organisation och en arbetarförening, då *alla* arbetarföreningar och *alla* cirklar är förbjudna och då huvudformen för arbetarnas ekonomiska kamp och dess viktigaste redskap – strejken – överhuvudtaget anses som en kriminell (och ibland även som en politisk!) förbrytelse. Så kommer det sig att förhållandena i vårt land å ena sidan starkt ”driver” de arbetare som för ekonomisk kamp till att befatta sig med politiska frågor, och å andra sidan ”driver” socialdemokraterna till att blanda ihop tradeunionism och socialdemokratism (och våra Kritjevskij, Martynov & Co, som ivrigt diskuterar det första slaget av ”drivande”, lägger inte märke till det andra slaget). Föreställ er i själva verket personer, som till 99 procent går upp i ”den ekonomiska kampen mot företagen och regeringen”. En del av dem kommer under *hela* den tid de är i verksamhet (fyra till sex månader) inte en enda gång att stöta på frågan om nödvändigheten av en mer komplicerad organisation av revolutionärer; andra kommer kanske att ”stöta” på den tämligen spridda bernsteinska litteraturen och genom den bli övertygade om att ”den grå dagskampens frammarsch” har en oerhörd betydelse. Andra åter kommer måhända att ryckas med av den lockande idén att visa världen ett nytt exempel på ”nära och organisk förbindelse med den proletära kampen”, förbindelse mellan den fackliga och den socialdemokratiska rörelsen. Sådana personer kan resonera så, att ju senare ett land träder in på kapitalismens och följaktligen också på arbetarrörelsens arena, desto mer kan socialisterna där delta i den

fackliga rörelsen och stödja den, desto färre ickesocialdemokratiska fackföreningar kan och bör det finnas. Hittills har ett sådant resonemang varit alldeles riktigt, men tyvärr finns det sådana som går ändå längre och drömmer om en fullständig sammansmältning mellan socialdemokratismen och tradeunionismen. Vi skall strax med ”Stadgar för S:t Petersburgs kampförbund” som exempel visa hur skadligt dessa drömmier återverkar på våra organisationsplaner.

Arbetarnas organisationer för den ekonomiska kampen måste vara fackliga organisationer. Varje socialdemokratisk arbetare bör såvitt möjligt stödja dessa organisationer och arbeta aktivt i dem. Det är sant. Men det ligger alls inte i vårt intresse att kräva att endast socialdemokrater skulle få vara medlemmar i ”fack”-föreningarna: det skulle inskränka omfånget av vårt inflytande på massan. Låt varje arbetare, som förstår nödvändigheten av att sluta sig samman till kamp mot företagarna och regeringen, delta i fackföreningen. Själva målet för fackföreningarna skulle vara ouppnåeligt, om de inte sammanslöt alla som nått åtminstone denna elementära grad av förståelse, om de inte vore mycket *breda* organisationer. Och ju bredare dessa organisationer är, desto bredare blir också vårt inflytande över dem – ett inflytande som grundar sig inte bara på den ekonomiska kampens ”spontana” utveckling utan också på den direkta och målmedvetna inverkan, som de socialistiska fackföreningsmedlemmarna utövar på sina kamrater. Men organisationer med stort medlemsantal kan inte tillämpa strängt hemliga arbetsmetoder (som kräver en mycket större förberedelse än vad som behövs för att delta i den ekonomiska kampen). Hur skall denna motsättning mellan behovet av ett stort medlemsantal och behovet av strängt hemliga arbetsmetoder övervinnas? Hur skall man uppnå att fackföreningarna skall bli så litet sekreta som möjligt? Detta kan, allmänt talat, nås endast på två vägar: antingen genom att fackföreningarna legaliseras (vilket i några länder föregick legaliseringen av de socialistiska och politiska föreningarna) eller genom att organisationen bibehålls som hemlig, men så ”fri”, så föga utformad, ”lose”, som tyskarna säger, att hemligheten för medlemsmassorna reducerades nästan till noll.

Legaliseringen av de ickesocialistiska och ickepolitiska arbetarföreningarna i Ryssland har redan börjat, och det kan inte råda något tvivel om att varje steg framåt av vår snabbt växande socialdemokratiska arbetarrörelse kommer att mångfaldiga och uppmuntra försöken till legalisering – försök som huvudsakligen utgår från anhängare av det bestående systemet men delvis också från arbetarna själva och från liberala intellektuella. Legaliseringens fana har redan hissats av vasiljevorna och zubatovorna, brr Ozerov och Vorms har redan lovat och gett den sitt stöd, och bland arbetarna finns det redan anhängare av den nya strömningen. Vi kan inte heller låta bli att hädanefter räkna med denna strömning. Hur vi skall göra det, därom kan det knappast råda två meningar bland socialdemokraterna. Vi måste orubbligt avslöja alla de sätt på vilka zubatovorna och vasiljevorna, gendarmerna och prästerna deltar i denna strömning och klargöra deras verkliga avsikter för arbetarna. Vi måste också avslöja alla försoningsvänliga, ”harmoniska” toner, som kommer att smyga sig in i de liberala politikernas tal på öppna arbetarmöten, oavsett om de anslår dessa toner för att de är uppriktigt övertygade om det önskvärda i ett fredligt samarbete mellan klasserna, för att de vill ställa sig in hos myndigheterna eller helt enkelt för att de är tafatta. Slutligen måste vi varna arbetarna för de fällor, som polisen ofta gillrar för dem, då den på de öppna mötena och i de tillåtna föreningarna snokar efter ”hetsporrar” och försöker att via de legala organisationerna smugla in sina provokatörer i de illegala organisationerna.

Men att göra allt detta betyder ingalunda att glömma, att arbetarrörelsens legalisering *sist och slutligen* blir till nytta just för oss och alls inte för zubatovorna. Tvärtom, det är just genom vår avslöjande kampanj som vi skiljer agnarna från vetet. Vad som är agnarna har vi redan påvisat. Vetet – det är att göra än bredare och ytterst efterblivna arbetarskikt intresserade av sociala och politiska frågor, det är att befria oss, revolutionärerna, från sådana funktioner som

egentligen är legala (spridning av legala böcker, ömsesidig hjälp m m) och vilkas utveckling förvisso kommer att ge oss mer och mer agitationsmaterial. I denna mening kan och bör vi säga till zubatovarna och ozerovarna: Gå på, mina herrar, gör ert bästa! Om ni gillar en fälla för arbetarna (antingen genom direkt provokation eller genom ”ärlig” korrumpning av arbetarna med hjälp av ”struveismen”), så skall vi nog se till att ni blir avslöjade. Men om ni tar ett verkligt steg framåt, låt vara i form av en ytterst ”försagd sicksacklinje”, men i alla fall ett steg framåt, skall vi säga: Var så goda och fortsätt! Endast en faktisk, om än aldrig så liten, utvidgning av arbetarnas handlingsfrihet kan vara ett verkligt steg framåt. Och varje sådan utvidgning kommer att gagna oss och påskynda uppkomsten av sådana legala föreningar, där det inte blir provokatörerna som fångar socialister, utan socialisterna som vinner anhängare. Kort sagt, vår uppgift är nu att kämpa mot ogräset. Det är inte vår uppgift att odla vete i blomkrukor. När vi rycker upp ogräset, rensar vi jorden för att vetebrodden skall kunna spira upp. Och medan personer i stil med Afanasij Ivanytj och Pulcherija Ivanovna pysslar med sina krukväxter, måste vi utbilda skördemän, som skall kunna både rycka upp dagens ogräs och skörda morgondagens vete.*

Således kan vi inte genom legalisering lösa frågan om att skapa en facklig organisation, som skall vara så lite hemlig och så bred som möjligt (men vi skulle bli mycket glada om zubatovarna och ozerovarna beredde oss åtminstone en partiell möjlighet till en sådan lösning – och för att uppnå det måste vi bekämpa dem så energiskt som möjligt!). Vad som återstår är att slå in på vägen till hemliga fackföreningar, och vi måste på alla sätt stödja de arbetare, som (det vet vi säkert) redan beträder denna väg. De fackliga organisationerna kan inte bara bli till största gagn då det gäller att utveckla och konsolidera den ekonomiska kampen, de kan också bli ett mycket viktigt hjälpmedel för den politiska agitationen och den revolutionära organisationen. För att nå detta resultat och för att leda in den framväxande fackföreningsrörelsen i en för socialdemokratin önskvärd strömfåra måste vi framför allt klart inse hur absurd den organisationsplan är, som ekonomisterna i Petersburg har sysslat med i nära fem år. Denna plan är framlagd i ”Stadgar för en arbetarkassa”, juli 1897 (Listok Rabotnika nr 9-10, s 46, hämtad från Rabotjaja Mysl nr 1) och i ”Stadgar för en facklig arbetarorganisation”, oktober 1900 (speciellt flygblad, tryckt i S:t Petersburg och omnämnt i Iskra nr 1). Huvudbristen hos båda dessa stadgar är att de ger en detaljerad utformning av en bred arbetarorganisation och blandar ihop den med en organisation av revolutionärer. Låt oss ta de sistnämnda stadgarna, som är mer utarbetade. De består av femtiotvå paragrafer: 23 paragrafer redogör för strukturen, arbetsordningen och kompetensområdet för ”arbetarcirklarna”, som skall upprättas på varje fabrik (”högst 10 man”) och som väljer ”centrala (fabriks-) grupper”. ”Den centrala gruppen”, heter det i § 2, ”iakttar allt som sker på dess fabrik eller verkstad och för bok över händelserna där.” ”Den centrala gruppen avlägger varje månad redogörelse för alla betalande medlemmar över kassans ställning” (§ 17) osv. Tio paragrafer ägnas åt ”distriktsorganisationen” och nitton åt den ytterst invecklade kombinationen mellan Arbetarorganisationens kommitté och Kommittén för S:t Petersburgs kampförbund (valda ombud för varje distrikt och för ”de verkställande grupperna” – ”grupper av propagandister, grupper för att upprätthålla förbindelsen med landsorten och med organisationerna utomlands, för att ha hand om förråden, publikationerna och ekonomin”).

---

* *Iskras kamp mot ogräset utlöste följande ilska utfall från Rabotjeje Delo: ”För Iskra är inte de stora händelserna (på våren) så mycket ett tidens tecken som zubatovagenternas ynkliga försök att ’legalisera’ arbetarrörelsen. Den ser inte att dessa fakta talar just mot den, ty de vittnar om att arbetarrörelsen antagit mycket hotande proportioner i regeringens ögon.” (Två kongresser, s 27) Skulden till allt är ”dogmatismen” hos dessa ortodoxa män, som är ”döva för livets bjudande krav”. De vägrar hårdnackat att se det alnshöga vetet och slåss mot det tums-höga ogräset! Är inte detta tecken på ”en förvrängd känsla för perspektivet beträffande den ryska arbetarrörelsen?” (samma arbete, s 27).*

Socialdemokratin är lika med ”verkställande grupper” för arbetarnas ekonomiska kamp! Det vore svårt att finna en mer markant illustration till hur ekonomistens tanke förirrar sig från socialdemokratin till tradeunionismen, hur främmande han är för varje föreställning om att en socialdemokrat framför allt måste tänka på en organisation av revolutionärer som är i stånd att leda proletariats *hela* frigörelsekamp. Att tala om ”arbetarklassens politiska frigörelse”, om kamp mot ”det tsaristiska godtycket”, och ändå skriva sådana organisationsstadgar, det är detsamma som att inte ha det minsta begrepp om socialdemokratin verkliga politiska uppgifter. Inte en enda av det halva hundratalet paragrafer visar ens en glimt av förståelse för att det är nödvändigt att bedriva en mycket bred politisk agitation bland massorna, en agitation som belyser alla sidor av det ryska enväldet och alla drag hos de olika samhällsklasserna i Ryssland. Sådana stadgar kan inte bidra till att förverkliga de politiska eller ens de tradeunionistiska målen, ty de kräver en organisation *efter yrken*, vilken inte ens nämns i dessa stadgar.

Men mest betecknande är väl den frappanta tungroddheten hos hela detta ”system”, som försöker binda varje enskild fabrik vid ”kommittén” genom en ständig tråd av likformiga och löjligt småaktiga regler samt ett tregradigt valsysteem. Insnörd i ekonomismens trånga synkrets blir tanken här hängande fast vid detaljer som direkt luktar byråkrati och pappersregim. Tre fjärdedelar av alla dessa paragrafer tillämpas givetvis aldrig i praktiken, men i stället gör en sådan ”konspirativ” organisation med en centralgrupp på varje fabrik det lätt för gendarmerna att företa otroligt omfattande häktningar. De polska kamraterna har redan genomgått en sådan period i rörelsen, då alla ivrade för ett brett upplagt bildande av arbetarkassor, men de uppgav mycket snart denna idé, då de såg att de därmed endast möjliggjorde en rik skörd för gendarmerna. Om vi vill ha breda arbetarorganisationer men inte omfattande häktningar, om vi inte vill bereda gendarmerna glädje, måste vi sträva efter att dessa organisationer har en mycket vag form. Kommer de i så fall att kunna fungera? Låt oss se vilka dessa funktioner är: ”... att iakttä allt som sker på fabriken och föra bok över händelserna där” (§ 2 i stadgarna). Behövs det ovillkorligen en utformad grupp för detta? Kunde inte detta uppnås bättre genom korrespondenser till de illegala tidningarna utan att speciella grupper bildades? ”... Att leda arbetarnas kamp för att förbättra deras ställning på fabriken” (§ 3 i stadgarna). Också här är en utformad grupp överflödig. Varje någorlunda duglig agitator kan under ett vanligt samtal få reda på precis vilka krav arbetarna vill föra fram och sedan förmedla dem till en snäv – inte en bred – organisation av revolutionärer, som ombesörjer ett flygblad härom. ”... Att organisera en kassa ... med en avgift av två kopek per rubel” (§ 9) och sedan varje månad avlägga räkenskap över kassan för alla (§ 17), att utesluta medlemmar som inte erlägger avgiften (§ 10) osv. Detta är ju rena paradiset för polisen, ty ingenting är lättare för den än att spåra upp ”en central fabrikkassa” hela hemligheten, lägga beslag på pengarna och arrestera alla de bästa medarbetarna. Vore det inte enklare att utge enkopeks- eller tvåkopeksmärken med en känd (mycket snäv och mycket hemlig) organisations stämpel eller göra insamlingar utan några märken alls och att redovisa dem i en bestämd, överenskommen kod i en illegal tidning? Samma mål skulle uppnås, men det skulle bli hundra gånger svårare för gendarmerna att få tag i ledtrådar.

Jag skulle kunna fortsätta analysen av stadgarna, men jag tror att det sagda är nog. En liten, fast sammansvetsad kärna av de mest pålitliga, erfarna och stålsatta arbetare, med förtroendemän i de viktigaste distrikten och lierad med revolutionärernas organisation enligt alla regler för den strängaste sekretess, är fullt i stånd att under den bredaste medverkan från massorna och utan något slags utformning fullgöra *samtliga* funktioner som åligger en facklig organisation, och dessutom fullgöra dem just på det sätt som är önskvärt för socialdemokratin. Och endast på detta sätt kan vi nå därhän, att den *socialdemokratiska* fackföreningsrörelsen *stärks* och utvecklas, trots alla gendarmer.

Man kommer att invända att en organisation, som är till den grad "lose" att den överhuvudtaget inte har någon bestämd form, att den inte ens har några intagna och registrerade medlemmar, inte kan kallas en organisation. Det må så vara. Jag håller inte så starkt på namnet. Men denna "organisation utan medlemmar" kommer att göra allt som krävs och från första början trygga en fast förbindelse mellan våra blivande fackföreningar och socialismen. Och den som under enväldet vill ha en *bred* arbetarorganisation med val, verksamhetsberättelser, allmänna omröstningar osv, han är helt enkelt en oförfärdlig utopist.

Moralen härav är enkel: om vi börjar med att på säker grund bilda en stark organisation av revolutionärer, så kan vi trygga stabilitet åt rörelsen i dess helhet och förverkliga både socialdemokratins mål och de mål som speciellt föreligger fackföreningarna. Men om vi börjar med en bred arbetarorganisation, som påstås vara mest "tillgänglig" för massan (men som i verkligheten är mest tillgänglig för gendarmerna och gör revolutionärerna mest tillgängliga för polisen), så kommer vi inte att uppnå vare sig det ena eller det andra av dessa mål, vi kommer inte att befria oss från amatörmässigheten, och genom vår splittring, våra ständiga nederlag kommer vi bara att bidra till att det blir fackföreningar av Zubatovs eller Ozerovs typ, som blir mest tillgängliga för massan.

Vad skall då egentligen denna organisation av revolutionärer ha för funktioner? Det skall vi strax tala mer ingående om. Men först skall vi analysera ytterligare ett mycket typiskt argument av vår terrorist, som åter (vilket trist öde!) befinner sig i närmaste grannskap med ekonomisten. I Svoboda (nr 1), en tidskrift för arbetarna, finns en artikel med rubriken "Organisationen", vars författare vill försvara sina bekanta, de "ekonomistiskt" sinnade arbetarna i Ivanovo-Voznesensk.

"Det är illa", skriver han, "när mängden är stum och omedveten, när rörelsen inte kommer från de breda lagren. Se bara: studenterna i en universitetsstad reser hem under en helg eller under sommarferierna, och genast avstannar arbetarrörelsen. Kan en arbetarrörelse, som måste drivas på utifrån, vara en verklig kraft? Inte alls ... Den har ännu inte lärt sig att stå på egna ben och den förs i ledband. Och så är det i allt: studenterna har rest bort -- och allt står stilla; de mest begåvade bland gräddan har plockats bort -- och mjölken surnar; 'kommittén' har arresterats och till dess en ny organiserats är det åter stiltje; och vem vet vad slags kommitté som kommer till stånd, måhända blir den inte alls lik den förra: denna sade ett, och den nya kan säga motsatsen. Sammanhanget mellan gårdagen och morgondagen tappas bort, det förgångnas erfarenhet utnyttjas inte för framtiden. Och allt detta för att det inte finns rötter i djupet, i massan, det är inte hundra enfaldiga som är i arbete utan tiotalet kloka. Ett tiotal kan gäddkäftarna alltid fånga, men då organisationen omfattar mängden, så utgår allt från mängden och ingen kan stoppa det hela, hur nitisk han än må vara." (S 63)

Fakta är riktigt skildrade. Bilden av vår amatörmässighet är inte dålig. Men slutsatserna är värdiga Rabotjaja Mysl, både för deras enfald och deras politiska taktlöshet. De betecknar höjden av enfald, ty författaren förväxlar den filosofiska och socialhistoriska frågan om rörelsens "rötter i djupet" med den tekniska och organisatoriska frågan om den bästa metoden att bekämpa gendarmerna. De betecknar höjden av politisk taktlöshet, ty i stället för att appellera från dåliga ledare till goda ledare appellerar författaren från allt vad ledare heter till "mängden". Detta är lika mycket ett försök att dra oss tillbaka i organisatoriskt avseende som tanken på att ersätta den politiska agitationen med stimulerande terror drar oss tillbaka i politiskt avseende. Sanningen att säga känner jag en riktig *embarras de richesses** och vet inte var jag skall börja reda ut det virrvarr som Svoboda serverar oss. För åskådlighetens skull skall jag försöka börja med ett exempel. Ta tyskarna. Jag hoppas ni inte skall förneka att deras organisation omfattar mängden, att allt hos dem utgår från mängden, att arbetarrörelsen där lärt sig stå på egna ben. Men för övrigt hur uppskattar inte denna miljonomfattande mängd sitt

---

* Bryderi till följd av överflöd – Red

”tital” beprövade politiska ledare, hur fast sluter den inte upp kring dem! I parlamentet har det flera gånger hänt att fientliga partiers deputerade drivit med socialisterna: ”Snygga demokrater! Det är bara i ord ni har en rörelse av arbetarklassen, i verkligheten är det alltid samma ledarklick som framträder. Alltid samme Bebel, samme Liebknecht år ut och år in, det ena årtiondet efter det andra. Era skenbart valda arbetardeputerade är mer oavsättliga än de ämbetsmän kejsaren utnämner!” Men tyskarna har bara ett föraktfullt leende till övers för dessa demagogiska försök att spela ut ”mängden” mot ”ledarna”, att väcka dåliga och inbiliska instinkter hos mängden, att beröva rörelsen dess fasthet och stabilitet genom att undergräva massornas tillit till deras ”tital kloka”. Tyskarnas politiska tänkande är redan tillräckligt utvecklat, de har samlat tillräcklig politisk erfarenhet för att förstå att utan något ”tital” talangfulla ledare (och talanger föds inte i hundratal), som är beprövade, yrkesmässigt tränade, skolade genom lång erfarenhet och som samarbetar på bästa sätt, kan ingen klass i det moderna samhället föra någon oryggelig kamp. Tyskarna har också mitt ibland sig haft demagoger, som smickrat ”de hundra enfaldiga” genom att sätta dem över ”tiolet kloka”, smickrat massans ”senige näve” och (som Most eller Hasselmann) eggat den till oöverlagda ”revolutionära” aktioner och sått misstro till de fasta och ståndaktiga ledarna. Det var endast genom hårdnackad och oförsonlig kamp mot alla demagogiska element inom socialismen som den tyska socialismen kunde växa och bli så stark. Men under en tid, då den ryska socialdemokratins hela kris beror på att det inte finns tillräckligt med skolade, intelligenta och erfarna ledare för de spontant vaknande massorna, förkunnar våra vise män med Dummerjös’ djupsinnighet: ”Det är illa, när rörelsen inte kommer från de breda lagren!”

”En kommitté av studenter duger inte, den är inte stabil.” Alldeles riktigt. Men den slutsats som skall dras av detta är att det behövs en kommitté av yrkes-*revolutionärer*, studenter eller arbetare, det gör detsamma, bara de kan utveckla sig till yrkesrevolutionärer. Men ni drar den slutsatsen, att arbetarrörelsen inte bör drivas på utifrån! I er politiska naivitet märker ni inte ens att ni därmed spelar våra ekonomister i händerna och främjar vår amatörmässighet. På vilket sätt, om man får lov att fråga, har våra studenter ”drivit på” våra arbetare? *Endast* genom att studenten tillförde arbetaren de brottstycken av politiskt vetande som han själv hade, de smulor av socialistiska idéer som han tillägnat sig (ty den moderne studentens viktigaste intellektuella kost, den legala marxismen, kunde ju inte ge annat än abc, annat än smulor). Av en *sådan* ”pådrivning utifrån” har det inte funnits för mycket i vår rörelse utan tvärtom alldeles för litet, oerhört och upprörande litet, ty vi har alltför mycket avstängt oss från yttervärlden, alltför slaviskt böjt knä för den elementära ”ekonomiska kamp, som arbetarna för mot företagarna och regeringen”. Med *denna* ”pådrivning utifrån” måste och skall vi yrkesrevolutionärer sysselsätta oss hundrafalt mer. Men just det faktum att ni väljer ett så gement uttryck som ”pådrivning utifrån”, vilket inte kan undgå att hos en arbetare (åtminstone en arbetare, som är lika utvecklad som ni själv) väcka misstro till alla, som tillför honom politiskt vetande och revolutionär erfarenhet utifrån, och framkalla en instinktiv önskan att resa motstånd mot *alla* sådana personer – detta visar att ni är *en demagog*, och demagoger är arbetarklassens värsta fiender.

Ja! ja! Börja nu inte tjuta om att jag använder ”okamratliga metoder” i polemiken! Jag tänker inte alls betvivla att ni har ärliga avsikter, jag har redan sagt att man kan bli demagog bara av politisk naivitet. Men jag har visat att ni sjunkit ned till demagogi. Och jag skall aldrig tröttna på att upprepa att demagoger är arbetarklassens värsta fiender. De är värst just därför att de väcker dåliga instinkter hos mängden, för att outvecklade arbetare inte kan genomskåda dessa fiender vilka framställer sig, och det ibland ärligt, som deras vänner. De är värst därför att under en period av upplösning och vacklan, då vår rörelse just börjar ta gestalt, ingenting är lättare än att demagogiskt vilseleda mängden, som sedan bara genom de bittraste prövningar

lär sig inse sitt misstag. Därför måste dagens paroll för den nutida ryska socialdemokraten vara: energisk kamp mot Svoboda och mot Rabotjeje Delo, vilka båda förfaller till demagogi (vi skall utförligt behandla denna sak längre fram^{*}).

”Tio kloka är lättare att fånga än hundra enfaldiga.” Denna enastående sanning (som de hundra enfaldiga alltid kommer att applådera er för) förefaller självklar endast därför att ni under era resonemang hoppade över från en fråga till en annan. Ni började tala om ”kommitténs”, om ”organisationens” infångande och nu har ni hoppat över till frågan om infångandet av rörelsens ”rötter i djupet”. Att vår rörelse inte kan infångas beror givetvis bara på att den har tusen och åter tusen rötter djupt bland massorna, men det är ju inte alls det frågan gäller. Vad ”rötterna i djupet” beträffar, kan man inte ens nu ”infånga” oss, trots all vår amatörmässighet, och ändå klagar vi alla och kan inte låta bli att klaga över att ”*organisationerna*” infångas, vilket ödelägger varje kontinuitet i rörelsen. Men eftersom ni tar upp frågan om att *organisationerna* infångas och håller fast vid den, så skall jag säga er att det är mycket svårare att fånga tio kloka än hundra enfaldiga. Och detta påstående skall jag försvara, hur mycket ni än hetsar upp mängden mot mig för min ”antidemokratism” etc. Som jag redan påpekat vid flera tillfällen, bör man med ”kloka män” i organisatoriskt avseende förstå endast *yrkesrevolutionärer*, oavsett om de kommer fram bland studenterna eller arbetarna. Och så påstår jag: 1) att ingen revolutionär rörelse kan äga bestånd utan en stabil ledarorganisation som upprätthåller kontinuiteten; 2) att ju bredare den massa är, som spontant dras in i kampen, bildar rörelsens basis och deltar i den, desto mer trängande är behovet av en sådan organisation och desto fastare måste denna organisation vara (ty desto lättare är det för alla slags demagoger att vilseleda de efterblivna skikten av massan); 3) att en sådan organisation huvudsakligen måste bestå av personer, som yrkesmässigt sysselsätter sig med revolutionär verksamhet; 4) att det i ett absolutistiskt land kommer att vara desto svårare att ”infånga” en sådan organisation, ju mer vi *begränsar* dess medlemsstock till att omfatta endast personer, som yrkesmässigt sysselsätter sig med revolutionär verksamhet och är yrkesmässigt skolade i konsten att bekämpa den politiska polisen, och 5) desto *större* blir antalet personer både från arbetarklassen och från de övriga samhällsklasserna, som får möjlighet att delta i rörelsen och aktivt arbeta i den.

Jag föreslår våra ekonomister, terrorister och ”ekonomistiska terrorister”[†] att vederlägga dessa satser, av vilka jag nu skall dröja vid de två sista. Frågan om hur lätt det är att fånga ”tio kloka” eller ”hundra enfaldiga” inskränker sig till den ovan analyserade frågan huruvida det är möjligt att ha en mass-*organisation*, då den strängaste illegalitet är av nöden. En bred organisation kommer vi aldrig att kunna förläna den grad av illegalitet, utan vilken det inte ens kan bli tal om en hårdnackad och kontinuerlig kamp mot regeringen. Och att koncentrera alla hemliga funktioner i händerna på minsta möjliga antal yrkesrevolutionärer betyder på intet sätt att dessa senare skall ”tänka för alla”, att mängden inte skall delta aktivt i *rörelsen*. Tvärtom, mängden kommer att föra fram yrkesrevolutionärer i allt större antal, ty den vet då

* Här skall vi endast anmärka att allt vad vi sagt om ”pådrivning utifrån” och *Svobodas* alla andra resonemang om organisationen *helt gäller samtliga* ekonomister, inberäknat *Rabotjeje Delo*-anhängarna, ty dels har de aktivt förkunnat och försvarat samma uppfattningar i organisationsfrågorna, dels glidit över till dem.

† Detta senare uttryck passar måhända bättre in på *Svoboda* än det föregående, ty i *Revolutionismens pånyttfödelse* försvaras terrorismen, men i den artikel som det här är fråga om försvaras ekonomismen. Anden är villig, men köttet är svagt! kan man i allmänhet säga om *Svoboda*. Dess föresatser och avsikter är förträffliga, men resultatet är förvirring, och det huvudsakligen emedan *Svoboda*, som går in för organisationens kontinuitet, inte vill veta av kontinuitet i det revolutionära tänkandet och i den socialdemokratiska teorin. Att söka väcka yrkesrevolutionären till nytt liv (*Revolutionismens pånyttfödelse*) och i detta syfte föreslå för det första stimulerande terror och för det andra ”en organisation av genomsnittsarbetare” (*Svoboda* nr 1, s 66ff), som i mindre mån skulle ”drivas på utifrån” – det är sannerligen som att riva ned huset för att få ved att värma upp det med.

att det inte räcker med att några studenter och några arbetare, som för ekonomisk kamp, slår sig samman för att bilda ”en kommitté” utan att det tar år för att utbilda sig till yrkesrevolutionär, och mängden kommer att ”tänka” inte endast på amatörmässighet utan just på en sådan skolning. Att *organisationens* hemliga funktioner centraliseras betyder ingalunda att rörelsens samtliga funktioner centraliseras. Den breda massans aktiva medverkan i den illegala litteraturen kommer inte att minska utan bli tiodubbelt *starkare*, då ett ”tiotal” yrkesrevolutionärer centraliserar de hemliga funktioner som är förbundna med detta arbete. Så och endast så skall vi uppnå att läsningen av den illegala litteraturen, medverkan i den och delvis även dess spridning, *nästan kommer att upphöra att vara en illegal sak*, ty polisen skall snart inse hur absurt och omöjligt det är att sätta igång den rättsliga och administrativa maskinen för vartenda exemplar av publikationer som sprids i tusental. Detta gäller inte endast pressen utan rörelsens alla funktioner, demonstrationerna medräknade. Massornas högst aktiva och omfattande deltagande i den illegala litteraturen kommer inte att hämmas utan tvärtom att i hög grad vinna på att ”ett tiotal” beprövade revolutionärer som yrkesmässigt inte är sämre skolade än polisen, centraliserar hela den illegala sidan av arbetet: att framställa flygblad, utarbeta en provisorisk plan, tillsätta en grupp ledare för varje stadsdel, varje fabrikskvarter, varje läroanstalt osv. (Jag vet att man kommer att opponera sig mot min ”odemokratiska” uppfattning, men jag skall senare ingående besvara denna helt absurda invändning.) Centraliseringen av de mest hemliga funktionerna i en organisation av revolutionärer kommer inte att försvaga utan att berika omfånget och innehållet av den verksamhet, som bedrivs av en hel mängd andra organisationer, vilka är avsedda för en bred publik och därför är så lösa och så öppna som möjligt: arbetarnas fackföreningar, arbetarcirkelarna för självstudier och läsning av illegal litteratur, vidare de socialistiska och även demokratiska cirkelarna bland *alla* andra befolkningskikt etc, etc. Sådana cirkel, föreningar och organisationer måste vi ha överallt i *så stort antal som möjligt* och med de mest olikartade funktioner, men det är absurt och skadligt att *blanda ihop* dem med *revolutionärernas* organisation och sudda ut gränsen mellan dem, att hos massan utplåna det redan förut otroligt vaga medvetandet om att det för att ”betjäna” massrörelsen behövs folk, som särskilt ägnar sig helt åt den socialdemokratiska verksamheten, och att dessa personer tålmodigt och ihärdigt måste *utbilda* sig till yrkesrevolutionärer.

Ja, detta medvetande är otroligt vagt. Vår största synd i organisatoriskt avseende består i att *vi genom vår amatörmässighet har sänkt revolutionärernas prestige i Ryssland*. En person som är svag och vacklande i teoretiska frågor, som har en trång synkrets och rättfärdigar sin egen slapphet med massans spontanitet, som mer liknar en fackföreningssekreterare än en folktribun och är ur stånd att göra upp en omfattande och djärv plan som skulle inge även motståndarna aktning, som är oerfaren och oskicklig i sin yrkeskonst – att bekämpa den politiska polisen – sannerligen, en sådan man är ingen revolutionär utan en ynklig amatör!

Må ingen praktiker känna sig stött över dessa skarpa ord, ty försåvitt det här är fråga om bristande skolning, syftar jag främst på mig själv. Jag har arbetat i en cirkel, som ställde sig mycket vida, allomfattande uppgifter, och vi medlemmar i denna cirkel led alla av det pinsamma medvetandet om att vi visade oss vara amatörer i ett historiskt ögonblick, då vi med omskrivning av ett bekant yttrande hade kunnat säga: Ge oss en organisation av revolutionärer, och vi skall vända upp och ned på Ryssland! Och ju oftare jag sedan dess har erinrat mig den brännande skamkänsla jag då erfor, desto mer bitterhet har det samlats hos mig mot de kvasisocialdemokrater, som med sin förkunnselse ”skämmer ut revolutionärens kall”, som inte förstår att det inte är vår uppgift att försvara revolutionärens degradering till en amatör utan att *höja* amatörerna till revolutionärernas nivå.

d) Organisationsarbetets räckvidd

Vi har tidigare nämnt att B–v talar om ”den brist på aktionsdugliga revolutionära krafter, som gör sig gällande inte endast i Petersburg utan överallt i Ryssland”. Och det finns väl knappast någon, som vill bestrida detta faktum. Frågan är bara hur det skall förklaras. B–v skriver:

”Vi skall inte inlåta oss på att klargöra de historiska orsakerna till denna företeelse; vi vill bara säga att ett samhälle, som är demoraliserat genom en långvarig politisk reaktion och splittrat genom tidigare och pågående ekonomiska förändringar, ur sin egen mitt frambringar *ett mycket litet antal personer som är lämpliga för revolutionärt arbete*; att arbetarklassen genom att framföra revolutionära arbetare delvis utfyller de illegala organisationernas led – men att antalet sådana revolutionärer inte motsvarar tidens krav. Detta så mycket mer därför att arbetaren, som dagligen är sysselsatt 1172 timme på fabriken, till följd av sin ställning företrädesvis kan utföra en agitators funktion; propagandan och organisationen däremot samt transporten och mångfaldigandet av den illegala litteraturen, framställandet av flygblad osv kommer nödtvunget att i huvudsak åligger ett ytterst ringa antal intellektuella krafter.” (Rabotjeje Delo nr 6, s 38f)

Vi är i flera avseenden av annan mening än B–v, särskilt ifråga om de ord som vi har kursiverat och som synnerligen markant visar att B–v, fastän han (liksom varje i någon mån tänkande praktiker) lider mycket av vår amatörmässighet, till den grad står under ekonomismens inflytande att han inte kan finna någon utväg ur det outhärdliga läget. Nej, samhället frambringar synnerligen *många* människor som är lämpliga för ”saken”, men vi förstår inte att använda dem alla. Vår rörelses kritiska övergångstillstånd kan i detta avseende formuleras så här: *det fattas folk och det finns folk massvis*. Det finns folk massvis, ty både arbetarklassen och allt fler olikartade samhällsskikt frambringar år efter år ett växande antal missnöjda, som vill protestera och är beredda att efter förmåga stödja kampen mot enväldet, vars outhärdlighet alla ännu inte insett men som gör sig allt starkare kännbar bland ständigt växande massor. Och samtidigt fattas det folk, ty vi har inga anförare, inga politiska ledare, inga talangfulla organisatörer, som kan organisera ett omfattande och samtidigt enhetligt och harmoniskt arbete där alla, även de obetydligaste krafter, skulle komma till användning. ”De revolutionära organisationernas tillväxt och utveckling” har inte endast blivit efter arbetarrörelsens tillväxt, vilket också B–v medger, den ligger också efter tillväxten av den allmänt demokratiska rörelsen inom alla befolkningsskikt. (Förresten skulle B–v idag antagligen också anse detta som ett tillägg till hans slutsats.) Jämfört med rörelsens breda spontana basis är det revolutionära arbetets räckvidd alltför snäv, alltför insnörd genom den torftiga teorin om ”den ekonomiska kampen mot företagarna och regeringen”. Men idag måste inte bara de politiska agitatorerna utan också de socialdemokratiska organisatörerna ”gå ut till alla klasser av befolkningen”^{*}. Och knappast skall väl någon enda praktiker betvivla, att socialdemokraterna skulle kunna fördela tusentals mindre funktioner i sitt organisatoriska arbete bland enskilda representanter för de mest olika klasser. Bristen på specialisering, som B–v med rätta så bittert klagat över, är en av de största bristerna i vår teknik. Ju mindre varje enskild ”operation” i det allmänna arbetet blir, desto fler personer kan man finna som är i stånd att utföra sådana operationer (men som i de flesta fall är fullständigt ur stånd att bli yrkesrevolutionärer), desto svårare blir det för polisen att ”fånga” alla dessa ”detaljarbetare”, desto svårare blir det för den att på grund av ett anhållande för någon småsaks skull iscensätta ett ”mål”, som skulle uppväga statskassans utgifter för ”skyddet”. Och vad beträffar det antal personer som är redo att bistå oss, så påvisade vi redan i föregående kapitel den väldiga förändring som ägt rum i detta avseende under loppet av bara fem år. Men å andra sidan – för

^{*} I militärkretsar exempelvis kan man på sistone iakttä ett otvivelaktigt upplivande av den demokratiska andan, delvis till följd av de allt oftare förekommande fallen av gatukamp mot sådana ”fiender” som arbetarna och studenterna. Och så snart våra förefintliga krafter tillåter, måste vi obetingat ägna den största uppmärksamhet åt propagandan och agitationen bland soldaterna och officerarna samt bildandet av ”militärorganisationer” tillhörande vårt parti.

att sammanfatta alla dessa små brottstycken till ett helt, för att inte splittra rörelsen själv samtidigt som vi delar upp dess funktioner, för att hos dem som fullgör mindre funktioner ingjuta den övertygelse om att deras arbete är nödvändigt och viktigt, utan vilken de aldrig kommer att arbeta⁶ – för allt detta krävs just en fast organisation av beprövade revolutionärer. Ju hemligare en sådan organisation är, desto fastare och mer utbredd blir tron på partiets styrka – och i krig är det ju som bekant ytterst viktigt att inte bara inge sin egen arme tro på dess styrka utan också övertyga fienden och alla *neutrala* element om denna styrka; en välvillig neutralitet kan ibland vara avgörande för det hela. Om det fanns en sådan organisation, som var byggd på en fast teoretisk grundval och förfogade över ett socialdemokratiskt organ, så behövde vi inte frukta för att rörelsen skulle ledas bort från dess väg av talrika ”utomstående” element som dragits till den (tvärtom, just nu då amatörmässigheten överväger ser vi att många socialdemokrater följer Credos linje och endast inbillar sig att de är socialdemokrater). Kort sagt, specialisering förutsätter oavvisligt centralisering och kräver i sin tur ovillkorligen en sådan.

Men B–v, som så förträffligt skildrade nödvändigheten av specialisering, underskattar själv enligt vår mening dess betydelse i andra delen av det uttalande som vi citerat. Antalet revolutionärer från arbetarnas led är inte tillräckligt stort, säger han. Det är alldeles riktigt, och vi betonar återigen att ”det värdefulla meddelandet av en som iakttagit saken på nära håll” helt bekräftar vår uppfattning om orsakerna till socialdemokratins nuvarande kris och följaktligen också om medlen för att övervinna den. Det är inte bara så, att revolutionärerna i allmänhet ligger efter massornas spontana uppvaknande utan också de revolutionärer, som kommit från arbetarnas led, ligger efter arbetarmassornas spontana uppvaknande. Och detta *faktum* bekräftar på det mest påtagliga sätt, även ur ”praktisk” synpunkt, att den ”pedagogik”, som man så ofta serverar oss då vi dryftar våra plikter gentemot arbetarna, inte bara är absurd utan också *politiskt reaktionär*. Detta faktum vittnar om att det är vår främsta, vår mest bjudande plikt att främja utbildningen av revolutionärer från arbetarkretsarna som *ifråga om partiverksamheten* skall stå på samma nivå som de revolutionära intellektuella (vi kursiverar orden ”ifråga om partiverksamheten”, ty fastän det är nödvändigt så är det inte på långt när så lätt och inte så trängande att i andra avseenden höja arbetarna till de intellektuellas nivå). Därför måste uppmärksamheten *framför allt* riktas på att *höja* arbetarna till revolutionärernas nivå och inte alls på att själva obetingat *stiga ned* till ”arbetarmassans” nivå, som ekonomisterna vill, eller till ”genomsnittsarbetarens” nivå, som Svoboda vill (och därmed stiger upp till andra trappsteget i ekonomisternas ”pedagogik”). Jag vill långt ifrån förneka nödvändigheten av en populär litteratur för arbetarna och en särskilt populär (men naturligtvis inte vulgär) litteratur för särskilt efterblivna arbetare. Men vad som irriterar mig är att pedagogiken ständigt och jämt blandas in i de politiska och organisatoriska frågorna. Ni mina herrar, som visar sådan omsorg om ”genomsnittsarbetaren”, förolämpar ju faktiskt snarare

---

* Jag minns vad en kamrat berättade för mig om en fabriksinspektör, som ville hjälpa socialdemokratien och faktiskt också gjorde det, men samtidigt bittert klagade över att han inte visste om hans ”information” nådde det riktiga revolutionära centrum, i vilken grad hans hjälp var behövlig och vilka möjligheter det fanns för att hans små och ringa tjänster skulle bli till nytta. Varje praktiker känner naturligtvis till flera liknande fall, då bundsförvanter har gått förlorade för oss till följd av vår amatörmässighet. Och sådana var för sig ”små” men sammanlagt ovärderliga handtag kunde och borde vi få från tjänstemän och ämbetsmän inte bara på fabrikena utan också i posten, på järnvägarna och i tullen, bland adeln och prästerskapet och på *varje* annat område, även polisen och hovkretsarna medräknade! Om vi redan hade ett verkligt parti, en verkligt kampduglig organisation av revolutionärer, skulle vi inte utsätta alla sådana ”medhjälpare” för så stora risker, vi skulle inte ha så bråttom med att alltid och ovillkorligen dra in dem i själva hjärtat av vår ”illegalitet” utan tvärtom särskilt noga skydda dem och t o m speciellt skola folk för sådana funktioner, väl vetande att många studenter kunde vara till långt större gagn för partiet som ”medhjälpare” i ämbetsmannaställning än som ”korttids”-revolutionärer. Men, jag upprepar det på nytt, endast en organisation som är fullt stabiliserad och som inte lider brist på aktiva krafter har rätt att tillämpa denna taktik.

arbetarna genom er önskan att ovillkorligen *stiga ner* till dem, innan ni börjar tala om arbetarpolitik eller arbetarorganisation. Tala ni om allvarliga saker på ett naturligt sätt och överlämna pedagogiken åt pedagogerna och inte åt politikerna och organisationerna! Finns det inte avancerade personer, ”genomsnittsmänniskor” och ”en massa” också bland de intellektuella? Erkänner inte alla, att en populär litteratur är behövlig också för de intellektuella, och skrivs inte en sådan litteratur? Men tänk er bara, att författaren till en artikel om en organisering av studenter eller gymnasister började idissla påståendet att man först och främst måste ha en organisation av ”genomsnittsstudenter”, som om han gjort en ny upptäckt. Författaren till en sådan artikel skulle säkert och med rätta bli utskrattad. Ge oss organisatoriska idéer, ifall ni har några, skulle man säga till honom, och vi skall nog själva avgöra vem av oss som är ”genomsnittsmänniska”, vem som är över och vem som är under genomsnittet. Men om ni inte har några *egna* organisationsidéer, så blir alla era ansträngningar beträffande ”massan” och ”genomsnittsmänniskorna” helt enkelt tråkiga. Ni måste dock förstå att dessa frågor om ”politik” och ”organisation” i och för sig är så allvarliga, att de inte kan behandlas på annat sätt än absolut allvarligt: vi kan och måste *skola* arbetare (samt studenter och gymnasister) så att man *skall kunna tala* med dem om dessa frågor, men när ni en gång börjat tala om dem, ge då verkliga svar, ta inte er tillflykt till ”genomsnittsmänniskan”, eller ”massan” och slingra er inte undan med vitsar eller fraser.*

Den revolutionära arbetaren måste också bli yrkesrevolutionär för att vara helt förberedd för sin verksamhet. Därför har B-v orätt, när han säger att då arbetaren är sysselsatt 111/2 timme på fabriken, kommer de övriga revolutionära funktionerna (förutom agitationen) ”*nödtvunget* att i huvudsak åligga ett ytterst ringa antal intellektuella krafter”. Men detta är inte alls något ”nödsvång”. Det är så därför att vi är efterblivna, därför att vi inte inser att det är vår plikt att hjälpa varje begåvad arbetare att bli en *yrkesmässig* agitator, organisatör, propagandist, litteraturspridare etc, etc. I detta avseende misshushållar vi rent skamligt med våra krafter, vi förstår inte att fara varligt fram med det som bör vårdas och fostras särskilt omsorgsfullt. Se på tyskarna: de har hundrafalt fler krafter än vi, men de förstår mycket bra att verkligt dugliga agitatorer m fl alls inte så ofta framgår ur ”genomsnittsarbetarnas” led. Därför söker de genast placera varje duglig arbetare i sådana förhållanden, att han får möjlighet att utveckla och göra bruk av sin förmåga i full utsträckning: man gör honom till yrkesagitator, uppmuntrar honom att utvidga fältet för sin verksamhet och sprida den från en fabrik till hela industrigrenen, från en plats till hela landet. Han tillägnar sig erfarenhet och skicklighet i sitt yrke, vidgar sin synkrets och ökar sina kunskaper, han iakttar på nära håll framstående politiska ledare från andra platser och andra partier, han strävar att själv höja sig till deras nivå och hos sig förena kännedomen om arbetarmiljön och den socialistiska övertygelsens friskhet med den yrkesmässiga färdighet, utan vilken proletariatet *inte kan* föra en hårdnackad kamp mot sina förträffligt skolade fiender. Så och endast så stiger män som Bebel och Auer fram ur arbetarmassorna. Men det som i ett politiskt fritt land till stor del går av sig självt det måste hos oss genomföras systematiskt av våra organisationer. En någorlunda talangfull och ”lovande” agitator från arbetarklassen *bör inte* arbeta 11 timmar dagligen på fabriken. Vi måste sörja för att han underhålls med partimedel, att han i rätt tid kan gå under jorden, att han byter arbetsfält, ty annars kommer han inte att skaffa sig stor erfarenhet, inte vidga sin synkrets och inte kunna hålla ut åtminstone några år i kampen mot gendarmerna. I den mån det spontana uppsvinget bland arbetarmassorna blir bredare och djupare, frambringa de ur

---

* *Svoboda* nr 1, s 66, artikeln *Organisationen*: ”Arbetarmassans tunga tramp skall sätta makt bakom alla krav som reses i det ryska Arbetets namn” – arbetet med stor bokstav naturligtvis! Och samme författare utbrister: ”Jag är inte alls fientligt inställd mot de intellektuella, *men* [detta är samma *men* som Sjtjedrin översatte med orden: högre än pannan växer örnen inte!] det retar mig alltid förfärligt, när en person kommer och säger vackra och sköna saker och fordrar att de skall godtas för deras [eller hans?] skönhets och andra förtjänsters skull” (s 62). Ja, också mig ”retar det alltid förfärligt”...

sina led ett växande antal inte bara talangfulla agitatorer utan också talangfulla organisatörer, propagandister och ”praktiker” i ordets goda bemärkelse (av vilka det finns så få bland våra intellektuella, som för det mesta på ryskt vis är en aning vårdslösa och tungrodda). När vi får avdelningar av speciellt skolade revolutionärer från arbetarnas led som genomgått en lång lärotid (och därtill givetvis revolutionärer ”av alla vapenslag”), då skall ingen politisk polis i världen kunna få bukt med dem, ty dessa avdelningar av människor, som är revolutionen gränslöst tillgivna, kommer också att åtnjuta gränslös tillit bland de bredaste arbetarmassor. Och det är en direkt *försyndelse* att vi alltför lite ”driver” arbetarna in på denna väg till yrkesmässig revolutionär skolning som de har gemensam med de ”intellektuella”, att vi alltför ofta håller dem tillbaka med vårt dumma prat om vad som är ”fattbart” för arbetarmassan, för ”genomsnittsarbetarna” osv.

I dessa liksom i andra avseenden är vårt organisatoriska arbetes snäva räckvidd utan tvivel oskiljaktigt förbunden (fastän det stora flertalet ekonomister och nybörjare i det praktiska arbetet inte inser detta) med att vi kringskär vår teori och våra politiska uppgifter. Knäfallet för spontaniteten utlöser ett slags fruktan för att avvika ens ett steg från det som är ”fattbart” för massan, fruktan för att höja sig alltför högt över det enkla betjäandet av massans närmaste och omedelbara behov. Var inte rädda, mina herrar! Tänk på att vi står så lågt i organisatoriskt avseende att enbart tanken på att vi *kunde* höja oss *för* högt är absurd!

e) ”Konspirativ” organisation och ”demokrati”

Emellertid finns det bland oss många som är så känsliga för ”livets röst”, att de fruktar just detta mer än allt annat och beskyller dem som hyser de här framförda åsikterna för att vara anhängare av Narodnaja Volja, att sakna förståelse för ”demokratin” osv. Vi får lov att dröja vid dessa beskyllningar, som Rabotjeje Delo givetvis också stämt in i.

Den som skriver dessa rader vet mycket väl, att ekonomisterna, i Petersburg anklagade även Rabotjaja Gazeta för att hysa samma uppfattningar som Narodnaja Volja (vilket också är förståeligt, om man jämför den med Rabotjaja Mysl). Därför blev vi inte alls förvånade, då en kamrat kort efter det Iskra började utges meddelade oss att socialdemokraterna i staden X kallade Iskra för ett Narodnaja Volja-organ. Vi blev naturligtvis smickrade av denna beskyllning, ty vilken anständig socialdemokrat har inte blivit beskylld av ekonomisterna för att vara Narodnaja Volja-anhängare?

Dessa beskyllningar är resultat av ett dubbelt missförstånd. För det första är den revolutionära rörelsens historia så föga känd hos oss, att varje idé om en centraliserad kamporganisation, som bestämt förklarar krig mot tsarismen, betecknas som Narodnaja Voljas. Men den förträffliga organisation, som 70-talets revolutionärer hade och som borde tjäna som förebild för oss alla, skapades alls inte av gruppen Narodnaja Volja utan av *anhängarna av organisationen Zemlja i Volja*, som splittrades i de båda grupperna Tjornyj Peredel och Narodnaja Volja. Således är det både historiskt och logiskt sett absurd att betrakta en revolutionär kamporganisation som något speciellt Narodnaja Volja-betonat, ty ingen revolutionär riktning kan undvara en sådan organisation, om den verkligen tänker på allvarlig kamp. Narodnaja Volja-männens fel bestod inte i att de försökte dra in alla missnöjda i sin organisation och inrikta denna organisation på beslutsam kamp mot självhärskardömet – tvärtom, det var deras stora historiska förtjänst. Deras fel bestod i att de stödde sig på en teori, som i grund och botten inte alls var en revolutionär teori, och att de inte förstod eller inte förmådde att oskiljaktigt sammanknyta sin rörelse med klasskampen inom det i utveckling stadda kapitalistiska samhället. Och endast en grov missuppfattning av ’marxismen (eller ”uppfattning” av den i ”struveismens” anda) kunde leda till den tanken, att uppkomsten av en massomfattande, spontan arbetarrörelse *fritar* oss från plikten att skapa en lika god, ja ojämförligt bättre organisation av revolutionärer än vad Zemlja i Volja hade. Tvärtom, denna

rörelse *ålägger* oss denna plikt, ty proletarietets spontana kamp kommer att bli en verklig ”klasskamp” först då den leds av en fast organisation av revolutionärer.

För det andra missförstår många, däribland synbarligen också B Kritjevskij (Rabotjeje Delo nr 10, s 18), den polemik som socialdemokraterna alltid har fört mot en ”konspirativ” uppfattning av den politiska kampen. Vi har protesterat och kommer naturligtvis alltid att protestera mot att den politiska kampen *inskränks* till en sammansvärjning*. Men det betyder givetvis inte alls att vi förnekar behovet av en fast revolutionär organisation. Och i den i fotnoten nämnda broschyren exempelvis, som innehåller polemik mot att den politiska kampen reduceras till en sammansvärjning, tecknas (som ett socialdemokratiskt ideal) bilden av en organisation, stark nog att kunna ”tillgripa uppror” och ”någon annan metod för angreppet” för att ”rikta ett definitivt slag mot absolutismen”†. Vad *formen* beträffar kan en sådan fast revolutionär organisation i ett enväldigt land också kallas en ”konspirativ” organisation, ty det franska ordet ”conspiration” motsvarar det ryska ordet ”zagovor” (sammansvärjning – *Red*) och för en sådan organisation är illegalitet i högsta grad nödvändig. Illegalitet är en så nödvändig betingelse för en sådan organisation, att alla andra betingelser (antalet medlemmar, urvalet av dem, deras funktioner m m) måste anpassas därefter. Det skulle därför vara ytterst naivt att frukta anklagelsen att vi socialdemokrater vill bilda en konspirativ organisation. Dessa anklagelser borde vara lika smickrande för varje fiende till ekonomismen som anklagelsen för att vara anhängare av Narodnaja Volja.

Man kommer att invända mot oss: en så mäktig och strängt hemlig organisation, som koncentrerar alla trådarna för den illegala verksamheten i sina händer, en organisation som nödvändigtvis måste vara centraliserad, kan alltför lätt gå till ett förhastat angrepp, kan oöverlagd spetsa till rörelsen innan det politiska missnöjets tillväxt, den starka jäsningen och förbittringen bland arbetarklassen etc har gjort detta möjligt och nödvändigt. På detta svarar vi: abstrakt talat kan det naturligtvis inte förnekas, att en kamporganisation *kan* leda till en oöverlagd strid som *kan* sluta med ett nederlag, vilket hade kunnat undvikas under andra omständigheter. Men i en sådan fråga kan vi inte inskränka oss till abstrakta resonemang, ty varje drabbning inbegriper den abstrakta möjligheten av ett nederlag, och det finns inget annat medel att *minska* denna möjlighet än att på ett organiserat sätt förbereda striden. Men om vi utgår från de konkreta förhållanden som idag råder i Ryssland, så måste vi dra den positiva slutsatsen, att en fast revolutionär organisation är absolut nödvändig just för att ge rörelsen fasthet och för att *skydda* den mot möjligheten av att företa oöverlagda angrepp. Just nu, då en sådan organisation ännu inte existerar och då den revolutionära rörelsen snabbt och spontant växer, kan man *redan iaktta* två motsatta ytterligheter vilka som sig bör ”berör varandra” : dels den fullständigt ohållbara ekonomismen och propagandan för moderation, dels den lika ohållbara ”stimulerande terrorn”, som strävar att ”i en rörelse, som håller på att utvecklas och stärkas men ännu står närmare sin början än sitt slut, på konstlat sätt framkalla symtom på dess slut” (V Z i Zarja nr 2-3, - s 353). Och Rabotjeje Delos exempel visar att *det redan finns* socialdemokrater som kapitulerar för båda ytterligheterna. Detta är inte förvånande därför att,

* Jfr *De ryska socialdemokraternas uppgifter*, s 21, polemiken mot P L Lavrov. (Se denna utgåva, b 1, s 438-439. – *Red*)

† *De ryska socialdemokraternas uppgifter*, s 23. (Se denna utgåva, b 1, s 440. – *Red*) På tal härom skall vi ge ännu en illustration till det faktum, att *Rabotjeje Delo* antingen inte förstår vad den talar om eller ändrar sina åsikter ”som vinden blåser”. I nr 1 av *Rabotjeje Delo* läser vi följande i kursiv: *Kärnan i det som framläggs i broschyren stämmer helt överens med Rabotjeje Delos redaktionsprogram.* (S 142) Verkligen? Stämmer uppfattningen att självhärskardömet störtande inte får ställas som massrörelsens första uppgift med de åsikter som framförs i *De ryska socialdemokraternas uppgifter*? Stämmer teorin om ”den ekonomiska kampen mot företagen och regeringen” och stadiumteorin med dessa åsikter? Vi överlämnar åt läsaren att bedöma huruvida det kan bli fråga om principfasthet hos en tidning, som uppfattar begreppet ”överensstämmelse” på ett så originellt sätt.

bortsett från andra orsaker, ”den ekonomiska kampen mot företagen och regeringen” *aldrig* kan tillfredsställa revolutionären, och motsatta ytterligheter kommer alltid att dyka upp än här och än där. Endast en centraliserad kamporganisation, som konsekvent genomför en socialdemokratisk politik och så att säga tillfredsställer alla revolutionära instinkter och strävanden, kan skydda rörelsen från att företa ett oöverlagt angrepp och förbereda ett angrepp som ger löfte om framgång.

Man kommer vidare att invända mot oss, att den här framlagda uppfattningen om organisationen står i strid med ”den demokratiska principen”. Medan den föregående beskyllningen är av specifikt ryskt ursprung, så har denna en *specifikt utländsk* karaktär. Och endast en organisation utomlands (Ryska socialdemokraternas förbund) kunde ge sin redaktion bl a följande instruktion:

”*Organisationsprincipen*. För att trygga en framgångsrik utveckling och sammanslutning av socialdemokratin måste den breda demokratiska principen för dess partiorganisation understrykas, utvecklas och försvaras, vilket är särskilt nödvändigt med hänsyn till de antidemokratiska tendenser, som framträtt inom vårt partis led.” (Två kongresser, s 18)

På vilket sätt Rabotjeje Delo bekämpar Iskras ”antidemokratiska tendenser” får vi se i nästa kapitel. Nu skall vi närmare granska den ”princip” som ekonomisterna lanserar. Alla kommer antagligen att medge, att den ”breda demokratiska principen” bygger på följande två ofrånkomliga förutsättningar: för det första full offentlighet och för det andra val till alla funktioner. Det skulle vara löjligt att tala om demokrati utan offentlighet, och därtill en offentlighet som inte är begränsad till organisationens medlemmar. Vi kallar det tyska socialistiska partiet en demokratisk organisation emedan allt där sker öppet, t o m partikongressens sammanträden är öppna. Men ingen skulle kalla en organisation demokratisk, som är dold bakom en slöja av hemlighet för alla utom medlemmarna. Vad är det för mening med att lansera ”en *bred* demokratisk princip”, när huvudvillkoret för denna princip *inte kan uppfyllas* av en hemlig organisation? ”Den breda principen” visar sig rätt och slätt vara en väljudande men tom fras. Än mer, denna fras vittnar om total oförmåga att förstå stundens aktuella uppgifter i organisatoriskt avseende. Alla vet hur svag illegaliteten är bland den ”breda” massan av våra revolutionärer. Vi har sett hur bittert B-v beklagar sig över detta och att han med full rätt kräver ”ett strängt urval av medlemmar”. (Rabotjeje Delo nr 6, s 42) Och här kommer personer som skryter med sitt ”sinne för realiteter”, men trots den rådande situationen *understryker* de inte nödvändigheten av strängaste illegalitet samt strängaste (och därför snävare) urval av medlemmar utan ”en *bred* demokratisk princip”! Det är vad man kallar att hugga i sten.

Det står inte heller bättre till med det andra kännetecknet på demokrati, nämligen valbarheten. I länder där det råder politisk frihet är denna betingelse självklar. ”Medlem av partiet anses vara varje person som erkänner partiprogrammets principer och efter förmåga stöder partiet”, lyder första paragrafen i det tyska socialdemokratiska partiets organisationsstadgar. Och eftersom hela den politiska arenan ligger öppen för alla likt scenen i en teater för åskådarna, så är detta erkännande eller icke-erkännande, stöd eller motstånd bekant för alla och envar både från tidningarna och från folkmötena. Alla vet att en viss politiker har börjat på ett visst sätt, genomgått en viss utveckling, i ett kritiskt ögonblick i livet uppträtt så eller så och överhuvud utmärker sig genom de eller de egenskaperna, och följaktligen kan *alla* partimedlemmar med full sakkunskap välja eller inte välja en sådan man till en bestämd partibefattning. Den (i ordets bokstavliga mening) allmänna kontrollen av varje enskilt steg som en partiman tar i sin politiska verksamhet skapar en automatiskt fungerande mekanism, som åstadkommer det som i biologin kallas ”de mest livsdugligas bestånd”. ”Det naturliga urvalet”, genom full offentlighet, val och allmän kontroll borgar för att varje person sist och slutligen kommer på ”sin rätta plats”, att han åtar sig det arbete som passar bäst för hans

krafter och förmåga, att han själv får vidkännas alla följder av sina misstag och inför alla bevisar sin förmåga att inse misstagen och undvika dem.

Försök nu passa in denna bild i vårt självhärskardömes ram! Är det tänkbart här hos oss, att alla ”som erkänner partiprogrammets principer och efter förmåga stöder partiet” skulle kontrollera varje handling av illegalt arbetande revolutionärer? Att de alla skulle välja någon av de sistnämnda till en partipost, då en revolutionär i arbetets intresse är *förpliktad* att för nio tiondelar av dessa ”alla” dölja vem han är? Tänk bara en smula över den verkliga betydelsen av de bombastiska ord som Rabotjeje Delo svänger sig med, och ni skall få se att talet om ”bred demokrati” i partiorganisationen endast är *ett tomt och skadligt spegelfäkteri* i självhärskardömet mörker, där det är gendarmerna som företar urvalet. Det är ett tomt spegelfäkteri, ty i verkligheten har ingen revolutionär organisation någonsin praktiserat *bred demokrati*, och kan inte göra det hur mycket den än önskade det. Det är ett skadligt spegelfäkteri, ty försöken att i praktiken tillämpa ”den breda demokratiska principen” underlättar endast för polisen att företa stora razzior, de förevisar den rådande amatörmässigheten och avleder praktikernas uppmärksamhet från den allvarliga och trängande uppgiften att utbilda sig till yrkesrevolutionärer till att i stället avfatta utförliga ”pappers”-stadgar för valsystemen. Endast utomlands, där personer som inte har möjlighet att finna en verklig och levande uppgift ofta samlas, kunde man här och där, särskilt i olika små grupper, företa sig att ”leka demokrati”.

För att visa läsaren det anstötliga i Rabotjeje Delos favorittrick att lansera en vacker ”princip” som demokrati i de revolutionära angelägenheterna skall vi återigen åberopa ett vittne. Detta vittne – J Serebrjakov, redaktör för londontidskriften Nakanune – hyser stor ömhet för Rabotjeje Delo och ett starkt hat till Plechanov och hans anhängare. I sina artiklar om splittringen av Ryska socialdemokraternas utlandsförbund tog Nakanune avgjort parti för Rabotjeje Delo och överröste Plechanov med en ström av skällsord. Så mycket värdefullare för oss är detta vittne i den fråga vi behandlar. I nr 7 av Nakanune (juli 1899) i en artikel rubricerad ”Med anledning av uppropet från gruppen Arbetarnas självbefrielse” gjorde J Serebrjakov gällande att det är ”otillständigt” att ta upp sådana frågor som ”självbedrägeri, ledarskap och s k areopag i en allvarlig revolutionär rörelse” och skrev bland annat:

”Mysjkin, Rogatjov, Zjeljabov, Michajlov, Perovskaja, Figner m fl betraktade sig aldrig som ledare och ingen valde eller utnämnde dem någonsin till sådana, fastän de faktiskt var ledare, ty såväl under propagandaperioden som under perioden av kamp mot regeringen tog de på sig den största arbetsbördan och begav sig till de farligaste platserna, och deras verksamhet var högst fruktbringande. Deras ledarskap var inte ett resultat av deras önskningar utan av den tillit som de omgivande kamraterna hyste till deras förstånd, deras energi och hängivenhet. Att frukta för något slags areopag (och om man inte fruktar den, varför då skriva om den?), som egenmäktigt skulle leda rörelsen, det är dock för naivt. Vem skulle väl lyda den?”

Vi frågar läsaren: vari skiljer sig ”areopagen” från ”de antidemokratiska tendenserna”? Är det inte uppenbart att Rabotjeje Delos ”vackra” organisationsprincip är lika naiv och otillständig? Naiv därför att ingen helt enkelt skulle lyda ”areopagen” eller personer med ”antidemokratiska tendenser”, om inte ”de omgivande kamraterna hade tillit till deras förstånd, energi och hängivenhet”. Otillständig därför att den är ett demagogiskt trick som spekulerar i någras fåfänga, i andras okunnighet om vår rörelses verkliga tillstånd och i andras otillräckliga skolning och okunnighet om den revolutionära rörelsens historia. Den enda allvarliga organisationsprincipen för dem som arbetar i vår rörelse måste vara: den strängaste illegalitet, det strängaste urval av medlemmar och utbildning av yrkesrevolutionärer. Om allt detta är förhanden, så är också någonting mer än ”demokrati” tryggt, nämligen fullständig kamratlig tillit mellan revolutionärerna. Och detta ”någonting mer” är absolut nödvändigt för oss, ty här i Ryssland kan det inte vara tal om att ersätta det med en allmän demokratisk kontroll. Det

skulle vara ett stort fel att tro, att medlemmarna i den revolutionära organisationen inte kan kontrolleras därför att det är omöjligt att upprätta en verkligt ”demokratisk” kontroll. De har inte tid att tänka på någon leksaksdemokrati (demokrati inom en snäv krets av kamrater, som har fullständigt förtroende för varandra), men de har en mycket levande känsla av sitt *ansvar* och vet dessutom av erfarenhet att en organisation, som består av verkliga revolutionärer, inte kommer att sky några medel för att befria sig från en olämplig medlem. Dessutom finns det ju hos oss en tämligen utvecklad allmän opinion i de ryska (och internationella) revolutionära kretsarna, som har en lång historia bakom sig och som med skoningslös stränghet straffar varje avsteg från kamratskapets plikter (och ”demokratin”, den verkliga och inte leksaksdemokratin, ingår ju i detta kamratskapsbegrepp som ett led i det hela!). Ta allt detta i betraktande, och ni skall förstå att detta prat och dessa resolutioner om ”antidemokratiska tendenser” sprider en unken lukt av den lek att vara generaler, som man sysselsätter sig med utomlands!

Det bör vidare noteras att den andra källan till detta prat, nämligen naiviteten, också får näring genom de oklara föreställningarna om vad demokrati är. I makarna Webbs bok om de engelska tradeunions finns ett intressant kapitel med rubriken ”Den primitiva demokratin”. Författarna berättar där hur de engelska arbetarna under den första perioden av deras föreningars tillvaro ansåg det vara ett oeftergivligt tecken på demokrati att alla medlemmar skulle göra allt som gällde föreningens ledning: inte nog med att alla frågor avgjordes genom omröstning bland samtliga medlemmar utan funktionerna fullgjordes också i tur och ordning av alla medlemmar. Det krävdes en lång historisk erfarenhet för att arbetarna skulle förstå hur absurd en sådan uppfattning om demokratin var och inse nödvändigheten av representativa institutioner å ena sidan och av fackliga funktionärer å den andra. Först sedan flera fall av bankrutt för fackföreningskassor inträffat blev det klart för arbetarna, att frågan om proportionen mellan kontingenter och bidrag inte kunde avgöras enbart genom en demokratisk omröstning utan också krävde handledning av en specialist i försäkringsfrågor. Ta vidare Kautskys bok om parlamentarismen och folklagstiftningen, och ni skall få se att de slutsatser som den marxistiske teoretikern drog stämmer med de rön som vunnits under de ”spontant” sammanslutna arbetarnas mångåriga praktik. Kautsky bemöter energiskt Rittinghausens primitiva uppfattning om demokratin, han hånar dem som i demokratin namn är redo att kräva att ”folkliga tidningar skall redigeras direkt av folket”, han påvisar behovet av *professionella* journalister, parlamentariker m m för den socialdemokratiska ledningen av proletariats klasskamp och angriper ”socialismen hos anarkister och litteratörer”, vilka i sin ”jakt efter effekter” förhålls till den direkta lagstiftningen av folket självt och inte begriper, att den högst relativt kan tillämpas i det moderna samhället.

De som har utfört praktiskt arbete i vår rörelse vet hur starkt utbredd den ”primitiva” uppfattningen om demokratin är bland massan av den studerande ungdomen och arbetarna. Det är inte att undra på att denna uppfattning tränger in både i stadgarna och i litteraturen. Ekonomisterna av den bernsteinska typen har skrivit i sina stadgar: ”§ 10. Alla angelägenheter, som berör hela förbundsorganisationens intressen, skall avgöras genom majoritetsbeslut av alla dess medlemmar.” Ekonomisterna av den terroristiska typen instämmer: ”Kommittébesluten skall bli giltiga först sedan de behandlats i alla cirklar.” (Svoboda nr 1, s 67) Lägg märke till att detta krav på en bred tillämpning av omröstning förs fram *utöver* kravet på att *hela* organisationen skall byggas upp enligt valprincipen! Vi vill naturligtvis långt ifrån fördöma praktikerna för detta, ty de har haft för få tillfällen att studera teorin och praktiken hos verkligt demokratiska organisationer. Men när Rabotjeje Delo, som gör anspråk på ledarskap, under sådana förhållanden inskränker sig till en resolution om den breda demokratiska principen, då kan man väl inte kalla det för annat än ”jakt efter effekter”?

f) Det lokala och det allryska arbetet

Även om de invändningar som rests mot den här framlagda organisationsplanen för att den skulle ha en odemokratisk och konspirativ karaktär är alldeles ogrundade, så återstår dock ännu en fråga, som mycket ofta tas upp och som förtjänar en ingående behandling. Det är frågan om förhållandet mellan det lokala och det allryska arbetet. Det uttalas farhågor för att om en centraliserad organisation bildas skulle det kunna leda till att tyngdpunkten förskjuts från det förra till det senare, att det kunde försvaga våra förbindelser med arbetarmassan, verka menligt på fastheten i den lokala agitationen i allmänhet och därmed skada vår rörelse. På detta vill vi svara att vår rörelse under de senaste åren har lidit just av att de som arbetar lokalt är alltför mycket upptagna av det lokala arbetet, att det därför är absolut nödvändigt att i någon mån förskjuta tyngdpunkten till det allryska arbetet och att detta inte kommer att försvaga utan tvärtom stärka både våra förbindelser och fastheten i vår lokala agitation. Låt oss ta frågan om huvudorganet och de lokala tidningarna och be läsaren hålla i minnet att denna fråga för oss endast tjänar som *ett exempel* för att illustrera det långt mer omfattande och mångskiftande revolutionära arbetet överhuvudtaget.

Under massrörelsens första period (1896-1898) gör medarbetarna på olika orter ett försök att utge en tidning för hela Ryssland, Rabotjaja Gazeta; under den följande perioden (1898-1900) tar rörelsen ett väldigt steg framåt, men de lokala tidningarna lägger helt beslag på ledarnas uppmärksamhet. Räknar man ihop alla de lokala tidningar som utgavs, finner man* att det i runt tal var ett nummer per månad. Är inte detta en åskådlig illustration till vår amatörmässighet? Visar det inte uppenbart att vår revolutionära organisation blivit efter det spontana uppsvinget i rörelsen? Om *samma antal* tidningsnummer hade utgetts inte av splittrade lokala grupper utan av en enhetlig organisation, så skulle vi inte endast ha sparat en mängd krafter utan också tryggt ojämförligt mycket större stabilitet och kontinuitet i vårt arbete. Denna enkla synpunkt förbises alltför ofta även av de praktiker, som *aktivt* arbetar nästan uteslutande med de lokala tidningarna (tyvärr är det i de allra flesta fall fortfarande så), och likaså av de publicister, som uppvisar ett förvånande donquijoteri i denna fråga. Praktikern nöjer sig i allmänhet med det argumentet, att ”det är svårt”[†] för de lokala medarbetarna att befatta sig med utgivningen av en allrysk tidning och att lokala tidningar är bättre än inga tidningar alls. Det senare argumentet är naturligtvis alldeles riktigt, och vi erkänner lika mycket som någon praktiker den oerhörda betydelsen och den oerhörda nyttan av lokala tidningar *i allmänhet*. Men frågan gäller ju inte detta utan huruvida vi skall kunna övervinna den splittring och amatörmässighet, som så påtagligt kommer till uttryck i de trettio nummer av lokala tidningar som kommit ut i hela Ryssland under 2 1/2 år. Man får inte inskränka sig till den obestridda men alltför allmänna satsen om att lokala tidningar i allmänhet är nyttiga, man måste också ha mod att öppet erkänna deras negativa sidor, vilka blottats genom erfarenheterna under 2 1/2 år. Dessa erfarenheter vittnar om att lokal-tidningarna under de förhållanden som råder hos oss i de flesta fall visar sig vara osäkra i principiellt avseende, politiskt sett utan betydelse, omåttligt dyra ifråga om förbrukningen av revolutionära krafter och absolut otillfredsställande ur teknisk synpunkt (jag syftar självfallet inte på tryckningstekniken utan på att de kommer ut sällan och oregelbundet). Och alla de påvisade bristerna är inte tillfälliga, de är ett ofrånkomligt resultat av den splittring, som å ena sidan ger förklaringen till att lokal-tidningarna övervägde under ifrågavarande period och å andra sidan *främjas* genom denna övervikt. En ensam lokalorganisation är absolut *inte i stånd*

* Se *Rapport till Pariskongressen*, s 14: ”Från denna tid [1897] till våren 1900 utgavs på olika platser 30 nummer av olika tidningar ... 1 genomsnitt utkom mer än ett nummer i månaden.”

† Denna svårighet är endast skenbar. I verkligheten finns det inte en enda lokal cirkel, som inte skulle ha möjlighet att aktivt utföra en eller annan funktion i det allryska arbetet. ”Säg inte: jag kan inte, utan säg: jag vill inte.”

att trygga sin tidnings principfasthet och höja den till ett politiskt organs nivå, den är *inte i stånd* att samla och utnyttja tillräckligt material för att belysa hela vårt politiska liv. Och det argument som vanligen används för att stödja behovet av talrika lokaltidningar i fria länder – att de är billiga då de trycks med hjälp av arbetare på platsen samt att Ortsbefolkningen kan hållas bättre och snabbare underrättad – detta *argument* talar, som erfarenheten visar, *mot* lokaltidningar hos oss i Ryssland. De är omåttligt dyra ifråga om förbrukningen av revolutionära krafter och de kommer ut *mycket* sällan av den enkla orsaken att en *illegal* tidning, hur liten den än är, kräver en kolossal hemlig apparat som kan existera bara om det finns storindustri, ty den kan inte framställas i en enkel verkstad. Genom att den hemliga apparaten är så primitiv händer det mycket ofta (varje praktiker känner till en mängd sådana exempel) att polisen utnyttjar utgivandet och spridandet av ett eller två nummer till att företa *mass*-häktningar som gör rent hus till den grad, att man måste börja om på nytt från början. En välorganiserad hemlig apparat kräver god yrkesutbildning hos revolutionärerna och en ytterst konsekvent genomförd arbetsfördelning, men båda dessa krav är fullständigt omöjliga att uppfylla för en enskild lokalorganisation, hur stark den än är i det givna ögonblicket. Inte bara hela vår rörelses allmänna intressen (principfast socialistisk och politisk skolning av arbetarna) utan också de speciellt lokala intressena *har större nytta av icke-lokala tidningar*. Detta kan förefalla paradoxalt vid första ögonkastet, men i verkligheten bevisas det ovederläggligt av de erfarenheter från 2 1/2 års verksamhet som vi anfört. Alla kommer att medge att om alla de lokala krafter, som gav ut trettio tidningsnummer, hade arbetat med en enda tidning, så skulle denna lätt ha kunnat komma ut med sextio om inte hundra nummer, och följaktligen skulle den också ha gett en fullständigare bild av rörelsens alla rent lokala särdrag. Det är förvisso ingen lätt sak att uppnå en sådan samordning, men vi måste inse hur nödvändigt det är, och varje lokal cirkel måste tänka på denna sak och *aktivt arbeta* för att uppnå en sådan samordning utan att vänta på en stöt utifrån, utan att låta sig förledas av den lättfattlighet och förtrogenhet hos en lokaltidning som vilket framgår av vår revolutionära erfarenhet) visar sig vara i hög grad illusorisk.

Och det är en dålig tjänst åt det praktiska arbetet de publicister gör, som anser sig stå praktikerna särskilt nära men inte genomskådar denna illusion och avfärdar det hela med det förvånande billiga och förvånande tomma resonemanget: det behövs lokaltidningar, det behövs distriktstidningar, det behövs all-ryska tidningar. Allmänt talat är allt detta naturligtvis nödvändigt, men när man tar itu med en konkret organisatorisk fråga måste man ju också ta miljö- och tidsförhållandena i betraktande. Är det då inte faktiskt donquijoteri, när Svoboda (nr 1, s 68) i en artikel som speciellt ”behandlar *frågan om en tidning*” skriver: ”Det tycks oss att varje någorlunda betydande arbetarcentrum bör ha en egen arbetartidning. Inte en som förs in från annat håll, utan just en egen.” Om den publicist som skrev dessa ord inte vill tänka över innebörden i dem, så ber vi i alla fall läsaren göra det för honom: Hur många tiotal, om inte hundratal ”någorlunda betydande arbetarcentra” finns det inte i Ryssland, och skulle det inte vara att föreviga vår amatörmässighet om varje lokalorganisation verkligen företog sig att utge en egen tidning? Hur denna splittring skulle göra det lättare för gendarmerna att – utan en ”någorlunda betydande” ansträngning – infånga de lokala medarbetarna redan i början av deras verksamhet innan de hunnit utveckla sig till verkliga revolutionärer! Läsaren av en allrysk tidning skulle, fortsätter författaren, finna skildringen av fabriksägarnas framfart och ”detaljer från fabrikslivet i andra städer än hans egen” ointressanta, men ”för en orjolbo skulle det alls inte vara tråkigt att läsa om vad som händer i Orjol. Då får han i varje nummer veta vem som ‘fått på pälsen’, vem som blivit ‘utskäld’, och han känner sig upplivad” (s 69). Ja, ja, orjolmannen känner sig upplivad, men fantasin hos vår publicist blir också ”upplivad” – alltför mycket. Är detta försvar av knappologin taktfullt? borde han ha frågat sig. Vi erkänner lika väl som andra att fabriksavslöjanden är nödvändiga och viktiga, men man får ju inte glömma att vi redan har kommit så långt, att petersburgarna finner det tråkigt att läsa

petersburgskorrespondenser i petersburgstidningen Rabotjaja Mysl. Lokala fabriksavslöjanden har alltid gjorts och *måste alltjämt ständigt göras* med hjälp av flygblad, men vi måste höja *tidningens* nivå och inte sänka den till ett fabriksflygblads nivå. Vad vi behöver av ”en tidning” är inte så mycket avslöjanden av ”små saker” som av de stora, typiska bristerna i fabrikslivet, avslöjanden som baserar sig på särskilt markanta exempel och därför förmår intressera *alla* arbetare och alla ledare för rörelsen, verkligen förmår berika deras vetande, vidga deras synkrets och medverka till att väcka ett nytt distrikt, ett nytt yrkesskikt bland arbetarna.

”Vidare kan i en lokaltidning fabriksledningens eller andra myndigheters alla manipulationer avslöjas på ort och ställe. Men innan meddelandet når fram till en långt borta belägen allmän tidning, är händelsen redan glömd på den plats där den ägde rum: ‘Gud vet, när det där hände!’” (Ibidem) Just så – gud vet, när det hände! De 30 nummer som kommit ut under 2 1/2 år fördelar sig, som vi får veta från samma källa, på sex städer. Det blir således i genomsnitt *ett nummer per halvår* för varje stad! Och även om vår lättsinnige publicist *tredubblade* sin beräkning av det lokala arbetets effektivitet (vilket skulle vara absolut felaktigt ifråga om en genomsnittsstad, ty inom amatörmässighetens ram är det omöjligt att avsevärt öka effektiviteten), så skulle vi likväl få endast ett nummer på två månader, dvs det skulle inte alls bli något ”avslöjande på ort och ställe”. Däremot vore det tillräckligt om ett tiotal lokalorganisationer slog sig samman och sände sina delegater för att aktivt delta i utgivningen av en allmän tidning, så skulle det bli möjligt att varannan vecka *i hela Ryssland* ”avslöja” inte små saker utan verkligt påfallande och typiska missförhållanden. Ingen som känner till sakläget i våra organisationer kommer att betvivla detta. Men att gripa fienden på bar gärning – ifall vi tar dessa ord på allvar och inte bara som en vacker fras – det kan en illegal tidning överhuvudtaget inte ens tänka på att göra. Det kan ske endast genom ett i hemlighet överlämnat flygblad, ty avslöjanden av detta slag måste i de flesta fall göras inom högst en eller två dagar (ta exempelvis en vanlig kortvarig strejk, repressalier på en fabrik, en demonstration osv).

”Arbetaren lever inte bara på fabriken utan också i staden”, fortsätter vår författare, i det han höjer sig från det enskilda till det allmänna med en sträng konsekvens, som skulle ha gjort självaste Boris Kritjevskij heder. Han hänvisar till frågor om stadsdumorna, om kommunala sjukhus och skolor och kräver att en arbetartidning inte skall ignorera de kommunala angelägenheterna i allmänhet. Kravet är i och för sig förträffligt, men det illustrerar särskilt påtagligt den innehållslösa abstraktion man alltför ofta inskränker sig till i diskussionen om lokala tidningar. För det första, om det verkligen i ”varje någorlunda betydande arbetarcentrum” skulle komma ut tidningar med en så utförlig stadskrönika som Svoboda önskar, så skulle detta under våra ryska förhållanden ofrånkomligt urarta till en sannskyldig knappologi. Det skulle försvaga medvetandet om den betydelse som ett all-ryskt revolutionärt stormangrepp mot det tsaristiska självhärskardömet har och stärka de mycket livskraftiga groddarna – som inte är utrotade utan snarare dolda eller undertryckta – till den riktning som redan gjort sig ryktbar genom det berömda uttalandet om revolutionärer som talar för mycket om det inte existerande parlamentet och för litet om de existerande stadsdumorna. Vi säger ”ofrånkomligt” för att framhålla, att Svoboda uppenbart inte vill att detta utan det motsatta skall hända. Men det är inte nog bara med goda avsikter. För att de kommunala angelägenheterna skall belysas i riktigt perspektiv i förhållande till hela vårt arbete måste detta perspektiv *först* bli klart preciserat och fast bestämt inte bara genom påståenden utan genom talrika exempel, så att det blir hållbart som en *tradition*. Detta har vi ännu inte på långt när uppnått, men det är just detta som måste göras *först*, innan vi kan tillåta oss att tänka på och tala om en bred lokalpress.

För det andra, för att kunna skriva verkligt bra och intressant om kommunala angelägenheter måste man ha praktisk och inte endast boklig kännedom om dem. Men *i hela Ryssland* finns

det nästan inga socialdemokrater som besitter en sådan kännedom. För att skriva i en tidning (och inte i en populär broschyr) om kommunala och statliga angelägenheter måste man ha färskt och mångskiftande material, som är samlat och bearbetat av en kunnig person. Och för att samla och bearbeta ett sådant material räcker det inte med ”primitiv demokrati” i en primitiv cirkel, där alla sysslar med allt och roar sig med att leka omröstning. För detta behövs en stab av rutinerade författare, rutinerade korrespondenter, en armé av socialdemokratiska reporters, som knyter förbindelser överallt, förmår tränga in i alla möjliga ”statshemligheter” (som den ryske ämbetsmannen gör sig så viktig över och så lätt pratar bredvid munnen om) och kika in bakom alla ”kulisser”, en armé av personer som ”å tjänstens vägnar” måste vara allestädes närvarande och allvetande. Och vi, det parti som bekämpar varje slags ekonomiskt, politiskt, socialt och nationellt förtryck, kan och måste finna, samla, skola, mobilisera och sätta i aktion en sådan armé av allvetande människor – men allt detta måste ju ännu göras! På de allra flesta orter i Ryssland har man ännu inte tagit ett enda steg i denna riktning, ja mycket ofta inte ens insett nödvändigheten av att göra det. Leta ett tag i vår socialdemokratiska press efter livfulla och intressanta artiklar, korrespondenser och avslöjanden om våra diplomatiska, militära, kyrkliga, kommunala, finansiella etc angelägenheter och det smussel som förekommer i samband med dem – ni kommer att finna *nästan ingenting* eller ytterst lite om dessa ting*. Därför ”retar det mig alltid förfärligt, när en person kommer och säger vackra och sköna saker” om hur nödvändigt det är att ”i varje någorlunda betydande arbetarcentrum” ge ut tidningar som avslöjar missförhållandena på fabrikerna, i staden och i staten!

Den lokala pressens övervikt över den centrala är antingen ett tecken på fattigdom eller på lyx. På fattigdom, då rörelsen ännu inte har utvecklat krafter för en produktion i stor skala, då den ännu vegeterar i amatörmässigheten och nästan drunknar i ”fabrikslivets bagateller”. På lyx, då rörelsen *redan helt har bemästrat* uppgiften att företa allsidiga avslöjanden och bedriva allsidig agitation, så att det blir nödvändigt att utge talrika lokaltidningar förutom huvudorganet. Må var och en själv avgöra vad lokaltidningarnas övervikt hos oss för närvarande vittnar om. Jag skall inskränka mig till en exakt formulering av min slutsats för att inte ge anledning till missförstånd. Hittills har flertalet av våra lokalorganisationer nästan uteslutande tänkt på de lokala tidningarna och arbetat aktivt så gott som bara för dem. Detta är inte normalt. Det borde vara omvänt: de flesta lokalorganisationer borde huvudsakligen tänka på en allrysk tidning och huvudsakligen arbeta för den. Innan vi uppnått detta kommer vi inte att kunna ge ut *en enda* tidning, som i någon mån är i stånd att verkligen betjäna rörelsen med en *allsidig* pressagitation. Men när vi uppnått detta, skall ett normalt förhållande mellan det nödvändiga huvudorganet och de nödvändiga lokaltidningarna uppstå av sig självt.

* * *

Vid första ögonkastet kan det synas som om slutsatsen att det är nödvändigt att förskjuta tyngdpunkten från det lokala arbetet till det allmänt ryska arbetet inte kan tillämpas på den speciellt ekonomiska kampen: arbetarnas omedelbara fiende är där de enskilda företagarna eller grupper av företagare, vilka inte är sammanlänkade genom någon organisation som skulle ha ens den ringaste likhet med den rent militära, strängt centraliserade och i minsta

---

* Därför bekräftar även exempel på mycket goda lokaltidningar tillfullo vår ståndpunkt. *Juzjnyj Rabotjij* exempelvis är en utmärkt tidning, som inte alls kan anklagas för bristande principfasthet. Men den har inte kunnat betjäna den lokala rörelsen som den velat, därför att den kommer ut så sällan och för att det förekommit omfattande häktningar. Det som för närvarande är mest angeläget för partiet – ett principiellt dryftande av rörelsens huvudfrågor och en allsidig politisk agitation – har överstigit denna lokaltidnings krafter. Och det som den särskilt lyckats med, t ex artiklarna om gruvägarnas kongress, om arbetslösheten m m var inget strängt lokalt material, det var *behövligt för hela Ryssland* och inte endast för södern. Sådana artiklar har vi inte haft i hela vår socialdemokratiska press.

detalj av en enhetlig vilja ledda organisation som den ryska regeringen, vår omedelbara fiende i den politiska kampen, förfogar över.

Men det är inte så. Den ekonomiska kampen är, som vi redan många gånger påvisat, en facklig kamp, och därför kräver den att arbetarna sammansluts efter yrke och inte endast efter arbetsplats. Denna sammanslutning efter yrke blir desto mer bjudande nödvändig, ju snabbare våra företagens sammanslutning i alla möjliga bolag och syndikat fortgår. Vår splittring och vår amatörmässighet hindrar direkt denna sammanslutning som kräver en enhetlig allrysk organisation av revolutionärer, vilken kan åta sig ledningen av arbetarnas allryska fackförbund. Vi har redan tidigare talat om den organisationstyp som är önskvärd för detta ändamål, och nu skall vi bara tillägga några ord i samband med frågan om vår press.

Att varje socialdemokratisk tidning måste ha en *avdelning* för den fackliga (ekonomiska) kampen, det torde väl knappast någon betvivla. Men fackföreningsrörelsens tillväxt tvingar oss att också tänka på en facklig press. Det tycks oss dock att det tills vidare, på några få undantag när, inte kan bli tal om fackföreningstidningar i Ryssland: det skulle vara en lyx, och vi har många gånger inte ens vårt dagliga bröd. Den form av fackföreningspress, som skulle passa för vårt illegala arbetes förhållanden och som redan nu är nödvändig, är *fackliga broschyrer*. I dessa skulle man samla och systematiskt gruppera *legalt** och *illegalt* material om arbetsförhållandena inom ett givet yrke och skillnaden i detta avseende mellan olika delar av Ryssland, om de huvudkrav som framförs av arbetarna inom ett givet yrke, bristerna i lagstiftningen rörande detta yrke och anmärkningsvärda fall av arbetarnas ekonomiska kamp inom detta yrke, om deras fackliga organisations uppkomst, nuvarande ställning och behov m m. Sådana broschyrer skulle för det första befria vår socialdemokratiska press från en massa fackliga detaljer, som speciellt intresserar endast arbetarna inom ett bestämt yrke. För det andra skulle de registrera resultaten av våra rön i den fackliga kampen, de skulle bevara det samlade materialet, som nu bokstavligen försvinner i mängden av flygblad och fragmentariska korrespondenser, och sammanfatta detta material. För det tredje kunde de tjäna som ett slags vägledning för agitatorerna, ty arbetsförhållandena ändras relativt långsamt och arbetarnas huvudkrav inom ett bestämt yrke är synnerligen stabila (jfr de krav som framfördes av vävarna i Moskvadistriktet 1885 och i Petersburgdistriktet 1896), och en sammanfattning av dessa krav och behov kunde i årtal tjäna som en utmärkt handbok för den ekonomiska agitationen i efterblivna distrikt eller bland efterblivna arbetarskikt; exemplen på segerrika strejker i ett distrikt, uppgifterna om högre levnadsstandard och bättre arbetsförhållanden på en plats skulle också sporra arbetarna på andra platser till ständigt ny kamp. För det fjärde skulle socialdemokratin genom att ta initiativet till en sammanfattning av den fackliga

---

* Det legala materialet är särskilt viktigt i detta avseende, och vi är särskilt efterblivna ifråga om förmågan att samla och utnyttja det systematiskt. Det är ingen överdrift att säga att man på ett eller annat sätt kan skriva en facklig broschyr på basis av enbart legalt material, men det kan man inte göra på basis av enbart illegalt material. Då vi samlar illegalt material från arbetarna i frågor liknande dem som *Rabotjaja Mysl* har behandlat, så slösar vi i onödan en mängd krafter av en revolutionär (som här lätt kunde ersättas med någon som arbetar legalt), och likväl får vi aldrig något gott material därför att arbetarna, som mycket ofta känner endast en avdelning av en stor fabrik och nästan alltid de ekonomiska resultaten av men inte de allmänna betingelserna och normerna för sitt arbete, inte kan skaffa sig sådana kunskaper som fabriken tjänstemän, inspektörer, läkare o a har och som massvis finns spridda i små tidningskorrespondenser och i speciella industri-, sanitets-, zemstvo- och andra publikationer.

Jag minns mycket tydligt mitt "första försök" som jag aldrig skulle vilja göra om. I flera veckor knogade jag med att "intensivt" fråga ut en arbetare som brukade besöka mig om alla möjliga förhållanden på den väldiga fabrik där han arbetade. Jag lyckades visserligen med kolossal möda på ett eller annat sätt få ihop en skildring (bara från en fabrik!), men vid slutet av varje samtal torkade arbetaren svetten ur pannan och sade leende: "Det är faktiskt lättare att arbeta övertid än att svara på era frågor!"

Ju mer energiskt vi för den revolutionära kampen, desto mer blir regeringen tvungen att legalisera en del av det "fackliga" arbetet och därmed befria oss från en del av vår börda.

kampen och genom att på så sätt stärka förbindelsen mellan den ryska fackföreningsrörelsen och socialismen samtidigt sörja för att vårt fackliga arbete inte upptog vare sig för liten eller för stor del av vårt socialdemokratiska arbete i dess helhet. För en lokalorganisation, som är avskuren från organisationerna i andra städer, är det mycket svårt och ibland nästan omöjligt att upprätthålla en riktig proportion i detta avseende (och Rabotjaja Mysls exempel visar vilken oerhörd överdrift till förmån för tradeunionismen som kan förekomma). Men en allrysk organisation av revolutionärer som oryggligt står på marxismens grund, som leder hela den politiska kampen och förfogar över en stab av yrkesagitatorer, skall aldrig finna det svårt att fastställa den rätta proportionen.

V. "Planen" för en allrysk politisk tidning

"Iskras största fel i detta avseende", skriver B Kritjevskij (Rabotjeje Delo nr 10, s 30) – i det han beskyller oss för en tendens att "förvandla teorin till en död dogm genom att isolera den från praktiken" – "är dess 'plan' om en allmän partiorganisation" (dvs artikeln "Vad skall man börja med?"). Och Martynov instämmer med honom och påstår att "Iskras tendens att förringa betydelsen av den grå dagskampens frammarsch jämfört med propagandan för strålande och fullkomnade idéer ... har krönts med den plan för partiorganisation, som den framför i nr 4 i artikeln "Vad skall man börja med?" (ibidem, s 61). Slutligen har också L Nadezjdin helt nyligen anslutit sig till dem som är indignerade över denna "plan" (citations-tecknen skall ge uttryck åt ironi). Vi har just erhållit hans broschyr "Inför revolutionen" (utgiven av den "revolutionärt socialistiska gruppen" *Svoboda*, som vi redan gjort bekantskap med), och där förklarar han, att "nu tala om en organisation som skulle vara anknuten till en allrysk tidning, det är att syssla med skrivbordsidéer och skrivbordsarbete" (s 126), det är ett utslag av "skrivklåda" osv.

Att vår terrorist har visat sig vara solidarisk med förkämparna för "den grå dagskampens frammarsch" kan inte förvåna oss, sedan vi i kapitlen om politiken och om organisationen har spårat rötterna till denna släktskap mellan dem. Men vi måste redan nu notera, att L Nadezjdin är den ende som samvetsgrant försökt sätta sig in i tankegången i en artikel som han ogillade och gjort ett försök att besvara den sakligt, medan Rabotjeje Delo absolut ingenting sakligt har sagt utan endast bemödat sig att trassla till frågan med hjälp av en hel hop otillständiga demagogiska utfall. Och hur otrevligt det än är, nödgas vi till en början ägna tid åt att rensa upp detta augiasstall.

a) Vem tog anstöt av artikeln "Vad skall man börja med?"*

Vi skall anföra en liten bukett av de kraftord och utrop som Rabotjeje Delo har slungat mot oss. "Det är inte en tidning som kan skapa en partiorganisation, utan omvänt ..." "En tidning som står över partiet, utanför dess kontroll och är oberoende av det tack vare att den har ett eget nät av agenter ..." "Genom vilket under har Iskra glömt de faktiskt existerande socialdemokratiska organisationerna i det parti som den själv tillhör? ..." "De som har fasta principer och en motsvarande plan skall också vara de högsta reglerarna av partiets verkliga kamp och diktera sin plan för det ..." "Planen driver våra levande och livsdugliga organisationer in i skuggornas rike och vill kalla till liv ett fantastiskt nät av agenter ..." "Om Iskras plan sattes i verket, skulle det medföra att varje spår av Rysslands socialdemokratiska arbetarparti, som håller på att utforma sig, fullständigt utplånades ..." "En propagandatidning

* I antologin *Under 12 år* uteslöt Lenin det femte kapitlets paragraf "a" och gjorde följande anmärkning: "Paragraf 'a) Vem tog anstöt av artikeln *Vad skall man börja med?*' utelämnas ur denna utgåva, därför att den uteslutande innehåller polemik mot *Rabotjeje Delo* och Bund om *Iskras* försök att 'kommendera' osv. I denna paragraf talades bl a om att Bund självt (åren 1898-1899) inbjöd *Iskras* medlemmar att återuppta utgivningen av partiets huvudorgan och att organisera 'ett litterärt laboratorium'." – *Red*

blir en okontrollerbar, egenmäktig lagstiftare för hela den praktiska revolutionära kampen ...”
 ”Hur bör vårt parti förhålla sig till tanken på att det helt skulle underordnas en autonom redaktion?” etc, etc.

Som läsaren ser av innehållet och tonen i de anförda citaten, har Rabotjeje Delo *tagit anstöt*. Men inte för egen räkning utan för vårt partis organisationer och kommittéer, som den påstår att Iskra vill driva in i skuggornas rike och rentav utplåna spåren efter. Tänk bara, så ohyggligt! En sak är dock besynnerlig. Artikeln ”Vad skall man börja med?” publicerades i maj 1901 och Rabotjeje Delos artiklar i september 1901. Nu är vi redan i mitten av januari 1902. Under dessa fem månader (både före och efter september) har *inte en enda* partikommitté och *inte en enda* partiorganisation framfört en formell protest mot detta vidunder, som vill driva dem in i skuggornas rike! Och ändå har under denna tid tio- och hundratals meddelanden från alla håll av Ryssland tryckts i Iskra och i många andra lokala och icke-lokala publikationer. Hur kom det sig att de som skulle drivas in i skuggornas rike inte lagt märke till detta och inte tagit anstöt medan en tredje part har tagit anstöt?

Det kom sig därav att kommittéerna och andra organisationer är sysselsatta med verkligt arbete och inte med att leka ”demokrati”. Kommittéerna läste artikeln ”Vad skall man börja med?” och såg att den var ett försök till att ”det utarbetas en bestämd organisationsplan, så att man kan börja bygga upp organisationen från alla håll”, och eftersom de mycket väl visste och såg att inget av ”alla” dessa ”håll” skulle tänka på att ”börja bygga upp” innan det var övertygat om att det var nödvändigt och att byggnadsplanen var riktig, så föll det dem givetvis inte heller in att ”ta anstöt” av djärvheten hos de personer som skrev i Iskra: ”På grund av frågans vikt, som inte tål något uppskov tar vi för vår del oss friheten att fästa kamraternas uppmärksamhet på ett utkast till plan, som vi mera utförligt kommer att utveckla i en broschyr, som nu förbereds för trycket.” Skulle det inte vara möjligt att förstå, ifall man hade hederskänsla, att om kamraterna *accepterade* den plan som förelagts dem, så skulle de genomföra den – inte för att de är ”underordnade” utan för att de skulle vara övertygade om att den är nödvändig för vår gemensamma sak, och att om de *inte accepterade* den skulle ”utkastet” (vilket anspråksfullt ord, inte sant?) helt enkelt förbli bara ett utkast? Är det inte demagogi att bekämpa utkastet till en plan, inte bara genom att ”sabla ned” det och råda kamraterna att förkasta planen utan också genom att *hetsa* personer, som har föga erfarenhet av revolutionärt arbete, mot författarna till utkastet *bara för* att de *vågar* ”stifta lagar” och framträda som ”högsta reglerare”, dvs dristar sig att *framlägga* utkastet till en plan?? Kan vårt parti utvecklas och gå framåt, om ett försök att *höja* de lokala partiarbetarna till bredare åsikter, uppgifter, planer etc bekämpas, inte bara ur synpunkten att dessa åsikter är felaktiga utan ur synpunkten att redan ”önskan” att ”höja” oss är ”anstötlig”? L Nadezjdin ”sablade” ju också ned vår plan, men till en sådan demagogi som inte kan förklaras med enbart naivitet eller primitiva politiska åsikter sänkte han sig inte och han avvisade bestämt ända från början beskyllningen att vi ville ”öva tillsyn över partiet”. Därför kan och bör vi besvara Nadezjdins kritik av planen på ett sakligt sätt, medan Rabotjeje Delo kan besvaras endast med förakt.

Men föraktet för en författare, som är lumpen nog att skria om ”envælde” och ”underordnande”, fritar oss inte från plikten att reda ut det mischmasch som dylika personer serverar läsaren. Och här kan vi påtagligt visa alla vad dessa gängse fraser om ”bred demokrati” innebär. Man beskyller oss för att glömma kommittéerna, att vilja eller försöka driva dem in i skuggornas rike m m. Hur skall vi kunna svara på dessa beskyllningar, då vi med hänsyn till illegaliteten *inte kan* meddela läsaren *praktiskt taget några fakta* om våra verkliga förbindelser med kommittéerna? Personer som slänger ut våldsamma beskyllningar, avsedda att reta upp hopen, visar sig ha försteg framför oss på grund av sin fräckhet och sitt åsidosättande av revolutionärens plikt att omsorgsfullt dölja för allas blickar de förbindelser och kontakter som han har, som han håller på att knyta eller försöker knyta. Det är klart att vi en gång för alla

vägrar att tävla med dylika personer på ”demokratins” arena. Och vad beträffar den läsare, som inte är insatt i alla partiangelägenheter, så finns det bara ett sätt på vilket vi kan fullgöra vår plikt mot honom, och det är att berätta – inte om det som är och som befinner sig im Werden* utan om *en liten smula* av det som varit och som man kan tala om såsom något förgånget.

Bund antyder att vi är ”usurpatorer”†, utlandsförbundet beskyller oss för att försöka utplåna alla spår av partiet. Mina herrar, ni skall bli fullt tillfreds då vi talar om för publiken *fyra fakta* från det förgångna.

Första‡ faktum. De medlemmar i ett av kampförbunden, som direkt var med att bilda vårt parti och att sända en delegat till partikongressen som grundade det, kom överens med en medlem i Iskras grupp om att utge en serie skrifter för arbetare som skulle tillgodose hela rörelsens behov. Försöket att utge en sådan serie lyckades dock inte, och de broschyrer som skrivits för detta ändamål – ”De ryska socialdemokraternas uppgifter” och ”Den nya fabrikslagen” – överfördes på omvägar och med hjälp av tredje man till utlandet, där, de trycktes.

Andra faktum. Medlemmar av Bunds centralkommitté vände sig till en medlem i Iskras grupp med förslaget att organisera ”ett litterärt laboratorium”, som Bund den gången uttryckte sig. Därvid framhöll de att om man inte lyckades med detta, kunde vår rörelse gå starkt tillbaka. Resultatet av dessa förhandlingar var broschyren ”Arbetarsaken i Ryssland”.§

Tredje faktum. Bunds centralkommitté vände sig via en provinsstad till en medlem i Iskra med förslaget att han skulle åta sig att bli redaktör för Rabotjaja Gazeta, som ånyo skulle börja utkomma, vartill han givetvis samtyckte. Förslaget ändrades sedermera: han inbjöds att bli medarbetare till följd av en ny sammansättning av redaktionen. Han samtyckte givetvis också till detta. Artiklar (som vi lyckats bevara) skickades in: ”Vårt program”, som var en direkt protest mot bernsteinismen och mot den vändning som ägt rum i den legala litteraturen och i Rabotjaja Mysl; ”Vår närmaste uppgift” (”att grunda ett partiorgan, som utkommer regelbundet och är nära förbundet med alla lokala grupper”; den rådande ”amatörmässighetens” brister); ”En brännande fråga” (som analyserade invändningarna, att man först måste utveckla de lokala gruppernas verksamhet innan man kan ta itu med att ge ut en allmän tidning, och framhöll den primära betydelsen av ”en revolutionär organisation” och nödvändigheten av att ”utveckla organisationen, disciplinen och den illegala tekniken till högsta fulländning”). Förslaget att återuppta utgivningen av Rabotjaja Gazeta omsattes inte i handling, och artiklarna publicerades inte.

Fjärde faktum. En medlem av den kommitté, som organiserade vår andra ordinarie partikongress, meddelade en av Iskragruppens medlemmar kongressens program och ställde förslaget, att denna grupp skulle överta redigeringen av den återupptagna Rabotjaja Gazeta. Denna så att säga provisoriska åtgärd sanktionerades sedan av den kommitté som personen ifråga tillhörde och av Bunds centralkommitté. Iskras grupp underrättades om plats och tid för kongressen, men (då den av vissa skäl var osäker på om den skulle kunna skicka en delegat) sammanställde den också en skriftlig rapport till kongressen. I denna rapport framfördes tanken, att vi enbart med valet av en centralkommitté inte skulle kunna lösa frågan om

---

* I vardande – *Red*

† *Iskra* nr 8. Svar från centralkommittén för Allmänna judiska förbundet i Ryssland och Polen på vår artikel om den nationella frågan.

‡ Vi har med avsikt anfört dessa fakta i en annan ordning än de ägde rum.

§ Författaren till denna broschyr ber mig påpeka, att den i likhet med hans föregående broschyrer sändes till utlandsförbundet under förutsättningen att dess publikationer skulle redigeras av gruppen Arbetets frigörelse (till följd av vissa omständigheter kunde han vid den tiden – i februari 1899 – inte känna till den ändring som vidtagits ifråga om redaktionen). Broschyren skall inom kort omtryckas av ligan.

sammanslutning i en sådan tid av fullständig upplösning som vi nu upplever, att vi dessutom riskerade att kompromettera den stora idén om att bilda ett parti, i händelse att nya, snabba och omfattande häktningar skulle företas, vilket var mer än sannolikt med hänsyn till att arbetet inte bedrevs tillräckligt illegalt, och att man därför borde börja med att inbjuda alla kommittéer och alla andra organisationer att stödja den återupptagna allmänna tidningen, som *verkligen* skall upprätta en *faktisk* förbindelse mellan alla kommittéer och *verkligen* skola en grupp av ledare för hela rörelsen – och denna av kommittéerna bildade grupp skulle kommittéerna och partiet sedan lätt kunna ombilda till en centralkommitté, så snart gruppen utvecklats och stärkts. Kongressen kunde emellertid inte hållas till följd av en rad polisrazzior och häktningar. Med hänsyn till illegaliteten förstördes rapporten, som lästs endast av några få kamrater, däribland ombuden för en kommitté.

Nu kan läsaren själv bedöma karaktären hos de metoder som används av Bund, då det antyder att vi är usurpatorer, eller av Rabotjeje Delo, som beskyller oss för att vilja driva kommittéerna in i skuggornas rike och ”ersätta” en partiorganisation med en organisation avsedd att sprida en tidnings idéer. Det var just till kommittéerna, och *på upprepade inbjudningar från dem*, som vi avgav rapport om nödvändigheten att anta en bestämd plan för samfällt arbete. Det var just för partiorganisationen som vi utarbetade denna plan i artiklar för Rabotjaja Gazeta och i rapporten till partikongressen, återigen på inbjudan av dem som innehade en så inflytelserik ställning i partiet att de tog initiativet till dess (faktiska) återupprättande. Och först sedan partiorganisationen *tillsammans med oss två gånger* försökt *officiellt* återuppta utgivningen av partiets huvudorgan och dessa försök hade misslyckats, ansåg vi det vara vår oavvisliga plikt att ge ut en inofficiell tidning, så att kamraterna vid det *tredje* försöket redan skulle ha framför sig vissa resultat av *erfarenheten* och inte bara hypotetiska förslag. För närvarande är vissa resultat av denna erfarenhet redan synliga för alla, och alla kamrater kan avgöra huruvida vi uppfattat vår plikt riktigt och vad man bör tänka om personer, som strävar att vilseleda dem som inte känner till det omedelbara förgångna, bara för att de är förargade över att vi har påpekat för somliga deras inkonsekvens i den ”nationella” frågan och för andra det otillåtliga i principlösa vacklanden.

b) Kan en tidning vara en kollektiv organisatör?

Det väsentliga i artikeln ”Vad skall man börja med?” är att den tar upp *just* denna fråga och ger ett positivt svar på den. Det enda försöket att sakligt analysera denna fråga och bevisa att den måste besvaras negativt har såvitt vi vet gjorts av L Nadezjdin, vars argument vi här återger i dess helhet:

.. Vi finner det mycket glädjande att Iskra (nr 4) tar upp frågan om behovet av en allrysk tidning, men vi kan alls inte gå med på att dess frågeställning passar till artikelns rubrik ‘Vad skall man börja med?’. Detta är förvisso en ytterst viktig sak, men varken en tidning, en hel serie av populära flygblad eller ett helt berg av proklamationer kan tjäna som upptakt för en kamporganisation i ett revolutionärt ögonblick. Man måste sätta i gång med att bilda starka lokala politiska organisationer. Sådana har vi inte, vi har i huvudsak arbetat bland de upplysta arbetarna, medan massorna nästan uteslutande varit upptagna av den ekonomiska kampen. *Om det inte skolas starka politiska lokala organisationer, vad är det då för nytta med en låt vara förträffligt organiserad allrysk tidning?* Det blir en Moses’ buske, som brinner utan att brinna upp, men inte antänder någon! Iskra tror att folket kommer att samla sig kring den och organisera sig i arbetet för den. *Men för folket ligger det mycket närmare att samlas och organisera sig kring en mer konkret sak!* En sådan mer konkret sak kan och måste vara en omfattande utgivning av lokaltidningar, omedelbar förberedelse av arbetarnas krafter för demonstrationer, de lokala organisationernas ständiga arbete bland de arbetslösa (outtröttligt sprida flygblad och skrifter bland dem, samla dem till möten, mana dem till motstånd mot regeringen m m). Man måste sätta igång ett levande politiskt arbete på de enskilda platserna, och då tiden kommer för en sammanslutning på denna reella grundval, skall den inte bli

en konstlad sammanslutning på papperet – det är inte med tidningar man uppnår en sådan sammanslutning av det lokala arbetet till en allrysk sak!” (”Inför revolutionen”, s 54)

Vi har kursiverat de ställen i denna vältaliga tirad, som mest påtagligt visar både författarens oriktiga värdering av vår plan och det felaktiga överhuvudtaget i hans ståndpunkt, som han ställer upp mot Iskra. Om det inte fostras starka lokala politiska organisationer, kommer inte ens den förträffligaste allryska tidning att vara till gagn. Alldeles riktigt. Men kärnan i det hela är att *det inte finns något annat medel att skola* starka politiska organisationer än genom en allrysk tidning. Författaren har förbisett den ytterst viktiga förklaring, som Iskra avgav *innan* den började redogöra för sin ”plan”: att man måste ”uppmana till bildande av en revolutionär organisation, som kan förena alla krafter och leda rörelsen *inte bara till namnet* utan i verkligheten, dvs en organisation som *alltid är redo att stödja varje protest och varje utbrott* och utnyttja dem för att öka och stärka de för den avgörande kampen dugliga stridskrafterna”. Men nu, efter februari och mars, kommer alla att vara ense om detta i princip, fortsätter Iskra. Men vad vi behöver är inte en principiell utan *en praktisk lösning av frågan*, vi måste ofördröjligen framlägga en bestämd byggnadsplan, så att alla omedelbart kan ta itu med uppbygget *från olika håll*. Och nu vill man igen dra oss tillbaka från den praktiska lösningen till någonting som är principiellt riktigt, obestriddigt och stort, men absolut otillräckligt och absolut oförståeligt för den breda arbetarmassan, nämligen ”att skola starka politiska organisationer”! Det är inte det frågan gäller, ärade författare, utan frågan är *hur* denna skolning skall utföras och fullbordas!

Det är inte sant att ”vi i huvudsak har arbetat bland de upplysta arbetarna, medan massorna nästan uteslutande varit upptagna av den ekonomiska kampen”. Framförd i en sådan form blir denna sats liktydig med Svobodas vanliga och helt felaktiga tillvägagångssätt att ställa de upplysta arbetarna i motsättning till ”massan”. Också de upplysta arbetarna har i vårt land under de senaste åren ”nästan uteslutande varit upptagna av den ekonomiska kampen”. Detta å ena sidan. Å andra sidan kommer massorna aldrig att lära sig föra politisk kamp förrän vi hjälper till att ledare för denna kamp *skolas* både bland de upplysta arbetarna och de intellektuella; och sådana ledare kan skolas *endast* genom en systematisk, oavbruten bedömning av *alla* sidor i vårt politiska liv, *alla försök* till protest och kamp från olika klasser och av olika anledningar. Därför är det helt enkelt löjligt att tala om att ”skola politiska organisationer” och samtidigt *ställa* en politisk tidnings ”pappersarbete” *i motsättning* till ”det levande lokala politiska arbetet”! Iskra ansluter ju också sin ”plan” för en tidning till ”planen” att skapa en sådan ”kampberedskap” för att stödja de arbetslösas rörelse, bonderevolterna, zemstvomännens missnöje och ”befolkningens förbittring mot den tygellösa tsaristiska marodören” etc. Var och en som känner rörelsen vet mycket väl, att det överväldigande flertalet lokala organisationer inte ens tänker på detta, att många av de här antydda perspektiven för ”ett levande politiskt arbete” *ännu aldrig* har förverkligats av en enda organisation, att t ex försöket att rikta uppmärksamheten på det växande missnöjet och protesten bland de intellektuella zemstvomännen framkallar villrådig bestörtning även hos Nadezjdin (”Herregud, är denna tidning avsedd för zemstvomännen?”, Inför revolutionen, s 129), hos ekonomisterna (Brev till Iskra, nr 12) och hos många praktiker. Under sådana förhållanden kan man ”börja” *endast* med att söka förmå folk att tänka på allt detta, förmå dem att summera och sammanfatta varje minsta glimt av jäsning och aktiv kamp. I vår tid, då de socialdemokratiska uppgifterna degraderas, kan man *börja* ”ett levande politiskt arbete” *uteslutande* med en levande politisk agitation, vilken vi inte kan bedriva utan en allrysk tidning som kommer ut ofta och sprids på rätt sätt.

De personer som i Iskras ”plan” ser ett utslag av ”skrivklåda” har absolut inte förstått det väsentliga i planen och som mål uppfattat det som föreslås som det för närvarande lämpligaste medlet. Dessa personer har inte gjort sig mödan att tänka över de två jämförelser som gjordes

för att åskådligt illustrera den föreslagna planen. Iskra skrev: Utgivandet av en allrysk politisk tidning måste vara den *ledtråd*, som vi bör följa för att oavblåtligt kunna utveckla, fördjupa och vidga denna organisation (dvs en revolutionär organisation som alltid är redo att stödja varje protest och varje utbrott). Säg mig: när murare lägger tegel på olika ställen av ett väldigt bygge, vars like aldrig skådats, är det ”pappers”-arbete om de använder ett snöre, som hjälper dem att finna rätta platsen för varje tegel, som visar på slutmålet för det gemensamma arbetet och gör det möjligt att utnyttja inte bara varje tegel utan också varje bit av ett tegel, vilken då den sammanfogas med dem som ligger före och efter bildar en avslutad och allomfattande linje? Och genomgår vi inte just en sådan period i vårt partiliv, då vi har både tegel och murare men saknar just det snöre, som alla kunde se och rätta sig efter? Låt dem skrika att vi vill kommendera, när vi lägger ut snöret – hade vi velat kommendera, mina herrar, så skulle vi i stället för ”Iskra nr 1” ha skrivit ”Rabotjaja Gazeta nr 3”, som några kamrater föreslog oss och som vi *skulle ha haft full rätt att göra* efter de händelser som skildrats ovan. Men vi gjorde det inte, vi ville ha fria händer för en oförsonlig kamp mot alla kvasisocialdemokrater, vi ville att vårt snöre, om det är riktigt utlagt, skulle respekteras för att det är riktigt och inte för att det lagts ut av ett officiellt organ.

”Frågan om att sammansluta den lokala verksamheten i centrala organ rör sig i en magisk cirkel”, docerar L Nadezjdin, ”för en sammanslutning krävs att elementen är likartade och detta kan åstadkommas endast genom någonting som förenar, men detta förenande element kan visa sig vara en produkt av starka lokalorganisationer, vilka nu på intet sätt utmärker sig för en likartad karaktär.” Denna sanning är lika aktningvärd och lika obestridlig som den, att man måste skola starka politiska organisationer. Och den är lika ofruktbar. *Varje fråga* ”rör sig i en magisk cirkel”, ty hela det politiska livet är en ändlös kedja av ett ändlöst antal länkar. Hela konsten hos en politiker ligger just i att finna och gripa ett stadigt tag just i den länk, som minst kan ryckas ur ens händer, den länk som är viktigast i det givna ögonblicket, som bäst tryggar greppet om hela kedjan för den som håller fast i denna länk. * Om vi hade en avdelning erfarna murare, som lärt sig samarbeta så väl att de också utan snöre kunde lägga ut teglen precis på rätt ställe (vilket, abstrakt talat, alls inte är omöjligt), så kunde vi måhända också gripa tag i en annan länk. Men det fatala är att vi ännu inte har erfarna murare som lärt sig samarbeta, så att teglen ofta läggs ut där de inte alls behövs, att de inte läggs efter ett gemensamt snöre utan så strövis att fienden blåser bort dem som om de inte vore stenar utan sandkorn.

Här har vi en annan liknelse: ”En tidning är inte bara en kollektiv propagandist och kollektiv agitator, utan den är också en kollektiv organisatör. I sistnämnda avseende *kan den liknas vid ställningarna* kring en byggnad under uppförande, vilka antyder byggets konturer, underlättar förbindelserna mellan de olika byggnadsarbetarna, hjälper dem att fördela arbetet och överblicka de gemensamma resultat, som uppnåtts genom organiserat arbete.”† Låter inte detta som en skrivbordslitteratör vilken överskattar sin egen roll? Ställningarna behövs inte alls för själva huset, de byggs av sämre material och endast temporärt, och så snart huset är någorlunda färdigt används de till ved. Vad beträffar uppbyggnaden av revolutionära organisationer, så visar erfarenheten att de ibland också kan byggas upp utan ställningar – som på 70-talet. Men för närvarande kan man inte ens tänka sig att den byggnad vi behöver skulle kunna uppföras utan ställningar.

* Kamrat Kritjevskij och kamrat Martynov! Jag ber er uppmärksamma denna upprörande yttring av ”självhärskardöme”, ”okontrollerad auktoritet”, ”reglering uppifrån” in m. Tänk er bara – att vilja ha greppet över hela kedjan!! Sätt er genast ner och skriv en besvärsskrift. Här har ni ett färdigt ämne för två ledare i nr 12 av *Rabotjeje Delo!*

† Martynov anförde den första satsen av detta citat i *Rabotjeje Delo* (nr 10, s 62) men utelämnade den andra satsen, som om han därmed ville framhålla att han inte önskade beröra frågans kärna eller är ur stånd att förstå den.

Nadezjdin är inte ense med oss om detta och säger: "Iskra tror att folket kommer att samla sig kring den och organisera sig i arbetet för den. *Men för folket ligger det mycket närmare att samlas och organisera sig kring en mer konkret sak!*" Jaså, på det viset: "mycket närmare att samlas kring en mer konkret sak"... Ett ryskt ordspråk säger: Spotta inte i brunnen, du kanske själv måste dricka ur den. Men det finns folk, som inte har något emot att dricka ur en brunn, som någon redan spottat i. Vilken smörja våra storartade legala "kritiker av marxismen" och illegala beundrare av Rabotjaja Mysl har pratat till favör för detta mer konkreta! Hur nedtryckt hela vår rörelse är genom vår egen inskränkthet, brist på initiativ och försagdhet, som rättfärdigas med de traditionella argumenten att det ligger "mycket närmare att samlas kring en mer konkret sak"! Och Nadezjdin – som anser sig själv vara särskilt lyhörd för "livets realiteter", som särdeles strängt fördömer "skrivbords"-litteratörer, som (med anspråk på att vara kvick) beskyller Iskra för svagheten att se ekonomism överallt, som inbillar sig att han står högt över denna uppdelning i ortodoxa och kritiker – märker inte att han med sina argument främjar den inskränkthet som upprör honom, att han dricker ur en brunn som blivit ordentligt fullspottad! Ja, den mest uppriktiga indignation över inskränktheten, den hetaste önskan att resa upp dem som böjer knä för den är ändå inte nog, om den som upprörs av detta driver utan segel och roder och om han lika "spontant" som revolutionärerna på 70-talet tar sin tillflykt till "stimulerande terror", "agrarterror", "alarmsignaler" m m. Betrakta denna "mer konkreta sak", som han tror att det ligger "mycket närmare" att samlas och organisera sig kring: 1) lokaltidningar; 2) förberedelse för demonstrationer; 3) arbete bland de arbetslösa. Redan vid första ögonkastet står det klart att alla dessa saker plockats ut helt tillfälligt, slumpvis, bara för att säga ett eller annat, ty hur vi än ser på dem, så är det alldeles absurt att i dem finna något som vore speciellt lämpligt för att "samla och organisera". Nadezjdin säger ju själv ett par sidor längre fram: "Det borde vara på tiden att vi rent ut konstaterade faktum: lokalt bedrivs ett ytterst skvalt arbete, kommittéerna gör inte en tiondel av vad de skulle kunna göra ... de förenande centra som vi har för närvarande är en fiktion, ett slags revolutionär byråkrati, ett utnämmande av varandra till generaler, och så kommer det att förbli till dess att starka lokalorganisationer växer upp." Dessa ord innehåller förvisso mycken bitter sanning, även om där finns överdrifter, men är det möjligt att Nadezjdin inte ser sambandet mellan det skrala lokala arbetet och den trånga synkrets hos de aktiva, det begränsade omfång av deras verksamhet som är ofrånkomliga till följd av den bristfälliga skolningen hos de aktiva medlemmarna, som stänger in sig inom sina lokalorganisationer? Har han, liksom författaren av artikeln om organisationen i Svoboda, glömt hur övergången till en bred lokal press (från och med 1898) åtföljdes av ett kraftigt stärkande av ekonomismen och amatörmässigheten? Även om det vore möjligt att på ett någorlunda tillfredsställande sätt organisera "en bred lokal press" (och vi har tidigare visat att det är omöjligt förutom i enskilda helt speciella fall), så skulle de lokala organen inte ens då kunna "samla och organisera" *alla* de revolutionära krafterna för ett *gemensamt* stormangrepp mot självhärskardömet och för att leda en *enad* kamp. Glöm inte, att vi här talar *endast* om en tidnings "samlande", dess organisatoriska betydelse, och vi kunde ställa Nadezjdin, som försvarar splittringen, samma ironiska fråga som han själv har ställt: "Har vi kanske ärvt 200 000 revolutionära organisatörer någonstans ifrån?" Vidare, "förberedelse för demonstrationer" kan inte *ställas upp* mot Iskras plan redan av den orsaken att denna plan just upptar organisering av bredast möjliga demonstrationer *som ett av sina mål*; vad frågan gäller är valet av det praktiska *medlet*. Här har Nadezjdin återigen trasslat in sig, ty han har förbisett att demonstrationer (som hittills för det mesta har försiggått helt spontant) endast kan "förberedas" av en armé, som redan är "samlad och organiserad", men att vi just *saknar förmåga* att samla och organisera. "Arbetet bland de arbetslösa". Åter samma förvirring, ty också detta är en av de militära aktioner som tillkommer en mobiliserad armé och inte en plan för att mobilisera en armé. I vilken grad Nadezjdin också här underskattar den skada som vår splittring, vår brist på "20 000

organisatörer” åstadkommer framgång av följande. Många (däribland också Nadezjdin) har klandrat Iskra för att den ger alltför få meddelanden om arbetslösheten och endast tillfälliga korrespondenser om de mest allmänna företeelserna i livet på landsbygden. Klandret är berättigat, men Iskra är här ”skyldig utan skuld”. Vi bemödar oss att ”lägga ut ett snöre” också över landsbygden, men där finns det nästan inga murare, och vi är tvungna att uppmuntra *var och en* som meddelar även ett alldagligt faktum, i hopp om att detta skall öka antalet medarbetare på detta område och *lära oss alla* att slutligen välja verkligt betydande fakta. Men det finns så lite material för en sådan skolning, att om man inte sammanfattar det för hela Ryssland så blir det just ingenting att lära av. Förvisso skulle en person, som besitter ens tillnärmelsevis så mycken agitatorisk duglighet och så mycken kännedom om fattigmannens liv som märks hos Nadezjdin, kunna göra rörelsen ovärderliga tjänster genom att bedriva agitation bland de arbetslösa – men en sådan person skulle gräva ned sitt pund i jorden, om han inte vinnlade sig om att alla ryska kamrater fick kännedom om varje steg i hans arbete så att andra, som till största delen ännu inte förstår att ta itu med det nya arbetet, kunde ta lärdom av hans exempel.

Alla utan undantag talar nu om vikten av sammanslutning, om behovet att ”samla och organisera”, men i de flesta fall saknas en bestämd uppfattning om vad man skall börja med och hur denna sammanslutning skall ske. Alla kommer säkert att vara ense om att om vi ”sammansluter” exempelvis de enskilda cirklarna i de olika stadsdelarna i en stad, så blir det nödvändigt att för detta ändamål ha *gemensamma inrättningar*, dvs inte bara det gemensamma namnet ”förening” utan ett verkligt *gemensamt* arbete, utbyte av material, erfarenhet och krafter, fördelning av funktionerna inte endast efter stadsdelar utan efter specialområdena för hela verksamheten i staden. Alla kommer att medge, att utgifterna för en solid, illegal apparat inte kan täckas (för att använda ett handelstekniskt uttryck) med de ”resurser” (både ifråga om material och arbetskraft givetvis), som en stadsdel kan uppbringa, att en specialists talang inte kan komma till utveckling på ett så inskränkt verksamhetsfält. Detsamma gäller emellertid också för sammanslutningen av ett antal städer, ty även en hel ort *visar sig* och har redan i vår socialdemokratiska rörelses historia visat sig vara ett alldeles för trångt verksamhetsfält: vi har tidigare ingående visat detta med exempel från såväl den politiska agitationen som det organisatoriska arbetet. Vad som ofrånkomligt och allra främst behövs är att utvidga detta fält, att skapa en *faktisk* förbindelse mellan städerna genom ett *regelbundet gemensamt* arbete, ty isoleringen trycker ned dem som ”sitter som i ett hål” (som författaren av ett brev till Iskra uttrycker sig) och inte vet vad som försiggår ute i världen, vem de skall ta lärdom av, hur de skall vinna erfarenhet och på vilket sätt de skall tillfredsställa sin önskan att utöva en omfattande verksamhet. Och jag vidhåller alltjämt att man kan *börja* med att upprätta denna *faktiska* förbindelse endast på basis av en gemensam tidning som det enda regelbundna, allryska företaget, vilket sammanfattar resultaten av de mest olikartade arbetsgrenar och därigenom *stimulerar* folk att outtröttligt gå framåt på *alla* de talrika vägar som leder till revolutionen, liksom alla vägar leder till Rom. Om det inte är bara i ord vi önskar sammanslutning, så måste vi se till att varje lokal cirkel *genast avdelar*, låt oss säga en fjärdedel av sina krafter till *aktivt* arbete för den *gemensamma* saken, och tidningen kommer genast att visa cirkeln* de allmänna konturerna, omfånget och karaktären av denna sak, påvisa vilka brister som är mest kännbara i hela det allryska arbetet, var det saknas agitation, var förbindelserna är svaga och vilka kuggar i den väldiga allmänna mekanismen ifrågavarande cirkel skulle kunna justera eller ersätta med bättre. En cirkel, som ännu inte har arbetat utan

---

* *Ett förbehåll*: ifall ifrågavarande cirkel sympatiserar med denna tidnings inställning och anser det nyttigt för saken att bli medarbetare i den och härvid avser inte endast litterär medverkan utan revolutionär medverkan i allmänhet. *Vink åt Rabotjeje Delo*: detta förbehåll är självklart för revolutionärer, som sätter värde på saken och inte leker demokrati, som inte gör skillnad mellan ”sympati” och ett verkligt aktivt och livfullt deltagande.

endast söker arbete, skulle då kunna börja inte som hantverkare i en liten enskild verkstad, som inte känner till vare sig ”industrins” utveckling före hans tid eller de givna industriella produktionsmetodernas allmänna tillstånd, utan som deltagare i ett omfattande företag som *återspeglar* hela den allmänna revolutionära anstormen mot självhärskardömet. Och ju mer fulländat varje kugg utarbetades, ju större antal detaljarbetare som deltog i det gemensamma verket, desto tätare skulle vårt nät bli och desto mindre förvirring skulle de oundvikliga häktningarna framkalla i de allmänna leden.

En *faktisk* förbindelse skulle redan börja åstadkommas enbart genom funktionen att sprida en tidning (ifall det var en tidning som gjorde rätt för namnet, dvs om den kom ut regelbundet och inte bara en gång i månaden, som de stora tidskrifterna, utan t ex fyra gånger i månaden). För närvarande är förbindelse mellan städerna i revolutionära angelägenheter en ytterlig sällsynthet och i varje fall ett undantag, men om vi hade en tidning skulle denna förbindelse bli en regel och självfallet trygga inte bara tidningens spridning utan också (vilket är mycket viktigare) utbytet av erfarenheter, av material, krafter och medel. Det organisatoriska arbetets omfattning skulle genast bli mångdubbelt vidare, och den framgång som vunnits på en plats skulle ständigt sporra till fortsatt förbättring samt väcka önskan att utnyttja de rön som redan gjorts av någon kamrat, som arbetar i en annan del av landet. Det lokala arbetet skulle bli betydligt rikare och mer mångskiftande än vad det är nu: de politiska och ekonomiska avslöjanden, som görs i hela Ryssland, skulle ge intellektuell näring åt arbetarna i alla yrken och *på alla utvecklingsstadier*, de skulle ge material och anledning till samtal och läsning beträffande de mest olikartade frågor, vilka dessutom skulle väckas genom antydningar i den legala pressen, genom samtal bland allmänheten och genom de ”blygsamma” meddelandena från regeringen. Varje utbrott, varje demonstration skulle bedömas och dryftas från alla sidor och på alla håll i Ryssland; detta skulle framkalla önskan att inte ligga efter andra, att arbeta bättre än andra (vi socialister förkastar ingalunda all tävlan, all ”konkurrens” överhuvudtaget!), att medvetet förbereda det som första gången kom till stånd så att säga spontant, att utnyttja de gynnsamma betingelserna på en *bestämd* plats eller i ett bestämt ögonblick till att ändra angreppsplanen osv. Samtidigt skulle denna aktivisering av det lokala arbetet inte leda till ett sådant förtvivlat ”sista” uppbudande av *alla* ansträngningar och till att sätta alla krafter på spel, som nu ofta är fallet vid varje demonstration eller vid utgivandet av varje nummer av en lokal tidning. Å ena sidan skulle det bli betydligt svårare för polisen att finna ”rötterna”, då det inte är känt på vilken plats de bör sökas. Å andra sidan skulle det regelbundna gemensamma arbetet lära vårt folk att rätta styrkan i en bestämd attack efter styrkan hos en bestämd avdelning av den samlade armén (för närvarande är det nästan ingen som ens tänker på att göra detta, ty i nio fall av tio sker sådana angrepp spontant), och det skulle underlätta ”transporten” inte bara av litteratur utan också av revolutionära krafter från en plats till en annan.

Dessa krafter förblöder nu i många fall i det snävt begränsade lokala arbetet, medan det då skulle bli möjligt och ständigt finnas anledning att förflytta en någorlunda duglig agitator eller organisator från en trakt i landet till en annan. Genom att börja med en liten resa i partiangelägenheter på partiets bekostnad skulle folk vänja sig vid att helt försörjas av partiet, de skulle bli yrkesrevolutionärer och utveckla sig till verkliga politiska ledare.

Och om vi verkligen kunde nå därhän, att alla eller ett betydande flertal av de lokala kommittéerna, de lokala grupperna och cirklarna aktivt tog sig an den gemensamma saken, så skulle vi i en nära framtid kunna utge en veckotidning, som regelbundet spreds i tiotusentals exemplar över hela Ryssland. Denna tidning skulle bli en liten del av en väldig blåsbälg, som skulle blåsa upp varje gnista av klasskampen och av folkets förbittring till en allmän brand. Kring denna i och för sig ännu mycket oskyldiga och inte alls stora men regelbundna och i ordets fulla bemärkelse gemensamma sak skulle en stående här av beprövade kämpar oavslutligt sluta upp och skola sig. På ställningarna för detta allmänna organisatoriska bygge

skulle det snart framträda socialdemokratiska zjeljabovar bland våra revolutionärer och ryska bebelar bland våra arbetare, vilka skulle ställa sig i spetsen för den mobiliserade armén och resa hela folket till att göra upp räkningen med Rysslands skam och förbannelse.

Det är det vi bör drömma om!

* * *

”Vi bör drömma om!” Jag skrev dessa ord och blev förskräckt. Jag tyckte mig se mig själv på ”en föreningskongress” med Rabotjeje Delos redaktörer och medarbetare sittande mitt emot. Och nu reser sig kamrat Martynov, vänder sig till mig och säger barskt: mig fråga, har en autonom redaktion rätt att drömma utan att först höra sig för hos partikommittéerna?” Och efter honom reser sig kamrat Kritjevskij och fortsätter i ännu barskare ton (i det han filosofiskt fördjupar kamrat Martynov, som för länge sedan fördjupade kamrat Plechanov): ”Jag går längre. Jag frågar, har en marxist överhuvudtaget rätt att drömma, ifall han inte glömmer att mänskligheten enligt Marx alltid ställer sig uppgifter som den kan förverkliga och att taktiken är en tillväxtprocess hos uppgifterna, vilka växer tillsammans med partiet?”

Vid blotta tanken på dessa barska frågor går det kalla kårar längs ryggen på mig och min enda tanke är: var skall jag kunna gömma mig? Jag skall försöka gömma mig bakom Pisarev:

”Det finns olika slags disharmoni”, skrev Pisarev om disharmonin mellan dröm och verklighet. ”Min dröm kan gå händelsernas naturliga förlopp i förväg eller den kan flyga iväg åt ett helt annat håll, dit händelsernas naturliga förlopp aldrig kan finna vägen. I det första fallet gör drömmen ingen skada; den kan rent av stödja och stärka den arbetande människans energi ... I sådana drömmar finns det ingenting som skulle förvränga eller förlama skaparkraften. Det är alldeles tvärtom. Ifall människan vore helt berövad förmågan att drömma på detta sätt, om hon inte då och då kunde ila i förväg och i sin fantasi se en hel och fulländad bild av det verk, som just börjar ta form i hennes händer, då kan jag absolut inte tänka mig vilken drivkraft som skulle förmå människan att gripa sig an med och slutföra omfattande och tröttande arbeten på konstens, vetenskapens och det praktiska livets områden ... Disharmonin mellan dröm och verklighet gör ingen skada, bara den drömmande allvarligt tror på sin dröm, om han uppmärksam iakttar livet, jämför sina iakttagelser med sina luftslopp och överhuvud arbetar samvetsgrant på att förverkliga sin fantasi. Om det finns något samband mellan drömmen och livet, då är allt i sin ordning.”

Av den sortens drömmar finns det tyvärr alltför litet i vår rörelse. Och de som främst bär skulden för detta är representanterna för den legala kritiken och den illegala ”svanspolitiken”, vilka bröstar sig över sina nyktra åsikter och sin ”närhet” till ”det konkreta”.

c) Vilken organisationstyp behöver vi?

Av det föregående kan läsaren se, att vår ”taktik som plan” går ut på att vi avvisar en omedelbar *uppmaning* till stormangrepp och kräver att ”en reguljär belägring av den fientliga fästningen” skall organiseras, eller med andra ord kräver att alla ansträngningar skall inriktas på att samla, organisera och *mobilisera* en stående armé. Då vi förlöjligade Rabotjeje Delo för dess språng från ekonomismen till att börja ropa på stormangrepp, (vilket den krävde i *april* 1901 i nr 6 av Listok Rabotjego Dela), gick tidningen självfallet till angrepp mot oss och beskyllde oss för att vara ”doktrinära”, att vi inte förstod vår revolutionära plikt, att vi uppmanade till försiktighet osv. Vi var naturligtvis inte alls förvånade över att höra dessa beskyllningar från personer som är helt principiösa och nöjer sig med att framföra en djupsinnig ”taktik som process”, lika litet som vi var förvånade över att dessa beskyllningar upprepades av Nadezjdin, som överhuvud hyser det mest suveräna förakt för fasta programmatiska och taktiska principer.

Det sägs att historien inte upprepar sig. Men Nadezjdin bemödar sig av alla krafter att få den att upprepa sig och imiterar ivrigt Tkatjov när han dundrar mot ”revolutionärt kulturmakeri”, skriar om ”stormklocksklang” och om en speciell ”ståndpunkt att vi står inför revolutionen” osv. Han tycks ha glömt de kända orden att medan en ursprunglig historisk händelse är en tragedi, så är en kopia av den endast en fars. Det försök att erövra makten, som förbereddes genom Tkatjovs förkunnelse och förverkligades genom den ”skräckinjagande” terror som verkligen skrämde, var storslaget, men den ”stimulerande” terror som förkunnas av en liten Tkatjov är helt enkelt löjlig, och den är särskilt löjlig när den kompletteras med idén om en organisation av genomsnittspersoner.

”Om Iskra steg ut ur sin sfär av skrivklåda”, skriver Nadezjdin, ”så skulle den få se att detta [sådana företeelser som brevet från en arbetare i Iskra nr 7 m m] är symptom på att ‘stormen’ kommer att bryta ut mycket, mycket snart, och att nu [sic!] tala om en organisation, som är anknuten till en allrysk tidning, betyder att producera skrivbordsidéer och skrivbordsarbete.” Se bara, vilket obegripligt sammelsurium: å ena sidan stimulerande terror och ”en organisation av genomsnittspersoner” sida vid sida med uppfattningen att det ligger ”betydligt närmare” att samlas kring något ”mer konkret” – t ex lokaltidningar – och å andra sidan innebär det att producera skrivbordsidéer, om man ”nu” talar om en allrysk organisation, dvs enklare och tydligare sagt, ”nu” är det redan för sent! Men ”en *bred* utgivning av lokaltidningar” – är det inte för sent för det, min högtärade L Nadezjdin? Och jämför härmed Iskras ståndpunkt och taktik: den stimulerande terrorn är struntprat, att tala om en organisation just av genomsnittspersoner och om en *bred* utgivning av lokaltidningar betyder att öppna dörren på vid gavel för ekonomis-men. Man måste tala om en enhetlig allrysk organisation av revolutionärer, och innan den verkliga stormen – och inte en storm på papperet – har börjat, är det inte för sent att tala om den..

”Ja, vad organisationen beträffar så är läget hos oss allt annat än glänsande”, fortsätter Nadezjdin, ”ja, Iskra har alldeles rätt när den säger, att huvudmassan av våra stridskrafter består av frivilliga och upprorsmän ... Det är bra att ni har en nykter syn på tillståndet hos våra krafter, men varför glömmer ni härvid att *massan alls inte är vår och följaktligen inte kommer att fråga oss* när den skall inleda krigsoperationer utan helt enkelt ställer till ‘revolt’ ... När massan själv går till aktion med sin spontant förödande kraft, då kan den ju trampa ned och sopa bort ‘den stående armé’, i vilken vi hela tiden velat men inte hunnit införa en ytterst systematisk organisation.” (Vår kursiv)

En besynnerlig logik! *Just därför* att ”massan inte är vår” är det absurt och otillständigt att skria om ett omedelbart ”stormangrepp”, ty ett stormangrepp innebär anfall av en stående armé och inte ett spontant utbrott av massan. Just därför att massan *kan* trampa ned och sopa bort den stående armén är det absolut nödvändigt att vi ”hinner” med det spontana uppsvinget i vårt arbete att ”införa en ytterst systematisk organisation” i den stående armén, ty ju mer vi ”hinner” införa en sådan organisation, desto sannolikare blir det att den stående armén inte skall trampas ned av massan utan ställa sig i främsta ledet och i spetsen för massan. Nadezjdin trasslar in sig emedan han föreställer sig att denna systematiskt organiserade armé är sysselsatt med något som lösrycker den från mängden, medan den i själva verket uteslutande är sysselsatt med allsidig och omfattande politisk agitation, dvs just med ett arbete som *för* massans spontant förödande kraft och den medvetet förödande kraften hos revolutionärernas organisation *närmare varandra och sammansmälter dem till ett helt*. Men det är ju ni, mina herrar, som söker vältra er skuld över på andra, ty just gruppen Svoboda, som upptar terrorn *i sitt program*, manar därmed till att bilda en organisation av terrorister. Men en sådan organisation skulle i verkligheten hindra vår armé att komma närmare mängden, som tyvärr ännu inte är vår och tyvärr ännu inte alls eller mycket sällan frågar oss när och hur den skall inleda krigsoperationer.

”Vi kommer att missa revolutionen själv”, fortsätter Nadezjdin sitt försök att skrämma Iskra, ”liksom vi missade de nuvarande händelserna, vilka kom över oss som en blixt från klar himmel.” Denna sats, tagen i samband med den ovan anförda, visar oss påtagligt det absurda i den speciella ”ståndpunkt att vi står inför revolutionen”^{*}, som Svoboda har uppfunnit. För att tala öppet, så går denna speciella ”ståndpunkt” ut på att det ”nu” redan är för sent att resonera och förbereda sig. Om så är fallet, högtärade fiende till ”skrivklåda”, vad tjänade det då till att skriva 132 sidor ”om teorins[†] och taktikens frågor”? Tycker ni inte det hade varit mer passande för ”ståndpunkten att vi står inför revolutionen” att ge ut 132 000 flygblad med det korta uppropet: ”Slå ned dem!”?

De som i sitt program, sin *taktik* och sitt *organisatoriska arbete* lägger huvudvikten på en folkomfattande politisk agitation, såsom Iskra gör, utsätter sig för den minsta risken att missa revolutionen. De personer, som överallt i Ryssland är sysselsatta med att fläta ett nätverk av en organisation, anknuten till en allrysk tidning, missade inte alls händelserna i våras utan gav oss tvärtom möjlighet att förutsäga dem. De missade inte heller de demonstrationer, som skildrades i nr 13 och 14 av Iskra – tvärtom, de deltog i dem, eftersom de klart insåg sin plikt att komma massans spontana resning till hjälp, och samtidigt hjälpte de genom tidningen alla ryska kamrater att få kännedom om dessa demonstrationer och utnyttja erfarenheterna från dem. Om de får leva, kommer de inte heller att missa revolutionen, som framför allt och mest kommer att kräva av oss erfarenhet i agitationen, förmåga att stödja (på socialdemokratiskt sätt) varje protest, förmåga att inrikta den spontana rörelsen samt skydda den både mot vännernas fel och mot fiendernas fallgropar!

Härmed har vi kommit till det sista argument som tvingar oss att särskilt insistera på en plan för att skapa en organisation med en allrysk tidning som centrum, genom samfällt arbete för en gemensam tidning. Endast en sådan organisation kommer att trygga den *smidighet* som krävs av en kampduglig socialdemokratisk organisation, dvs förmågan att omedelbart anpassa sig till de mest olikartade och snabbt växlande kampförhållanden, förmågan att ”å ena sidan undvika drabbning på öppna fältet med en fiende, som har alltför överlägsna styrkor, när han samlat alla sina krafter på en punkt, men å andra sidan för att kunna utnyttja denne motståndares tungroddhet och angripa honom vid ett tillfälle och på en plats, där man minst av allt väntar anfall”[‡]. Det skulle vara ett mycket stort fel att bygga upp partiorganisationen med sikte endast på utbrott och gatukamp eller endast på ”den grå dagskampens frammarsch”. Vi måste *ständigt* utföra vårt dagliga arbete och *ständigt* vara beredda på allt, ty mycket ofta är

---

* *Inför revolutionen*, s 62

† För övrigt gav L Nadezjdin i sin ”översikt av teorins frågor” så gott som inget bidrag till diskussionen om de teoretiska frågorna med undantag av följande sats, som är högst intressant utifrån ”ståndpunkten att vi står inför revolutionen”: ”Bernsteinismen som helhet förlorar för närvarande sin aktualitet för oss, precis på samma sätt som frågan huruvida hr Adamovitj skall påvisa att hr Struve redan har gjort sig förtjänt av utmärkelse eller omvänt huruvida hr Struve kommer att vederlägga hr Adamovitj och vägra avgå – allt detta är fullständigt likgiltigt, ty revolutionens timma har slagit.” (S 110) Det går knappast att mer markant illustrera L Nadezjdins gränslösa nonchalans mot teorin. Vi har förkunnat att vi står ”inför revolutionen”, *därför* ”är det fullständigt likgiltigt” om det lyckas de ortodoxa att definitivt driva kritikerna från deras position!! Och vårt slughuvud märker inte att det är just under revolutionen som vi kommer att behöva resultaten av den teoretiska kampen mot kritikerna för att kunna föra en beslutsam kamp mot deras praktiska positioner!

‡ *Iskra* nr 4: *Vad skall man börja med?*. ”De revolutionära kulturarbetare, som inte godtar ståndpunkten att vi står inför revolutionen, är inte alls oroade av att arbetet kommer att bli långvarigt”, skriver Nadezjdin (s 62). Till detta vill vi anmärka: Om vi inte förmår utarbeta en politisk taktik och en organisationsplan, som ovillkorligen kalkylerar med *ett mycket långvarigt arbete* och samtidigt *genom själva processen av detta arbete* garanterade vårt partis beredskap att stå på sin post och göra sin plikt vid varje oförutsedd händelse, varje gång händelserna påskyndas, då är vi helt enkelt ynkliga politiska äventyrare. Bara Nadezjdin, som först igår började kalla sig socialdemokrat, kan glömma att socialdemokratins mål är att radikalt omgestalta hela mänsklighetens levnadsförhållanden och att det därför är otillåtligt för en socialdemokrat att ”bli oroad” av frågan om arbetets långvarighet.

det nästan omöjligt att förutse när utbrottsperioderna avlöses av stilleståndsperioder. Och i de fall då det är möjligt att göra det, skulle man inte kunna utnyttja detta förutseende för att omgestalta organisationen, ty i ett enväldigt land sker detta ombyte förbluffande snabbt, då det ibland kan vara förbundet enbart med ett nattligt överfall av de tsaristiska janitsjarerna. Och revolutionen själv får på intet sätt uppfattas som en enda akt (som det synbarligen föresvävar Nadezjdin & Co) utan som en serie mer eller mindre starka utbrott snabbt omväxlande med mer eller mindre lugna stilleståndsperioder. Därför måste huvudinnehållet i vår partiorganisations verksamhet, brännpunkten för denna verksamhet vara ett sådant arbete, som är möjligt och nödvändigt såväl under en period av det starkaste utbrott som under en period av fullständigt stillestånd, nämligen: arbetet med den politiska agitationen, enhetligt sammanfattad över hela Ryssland, skall belysa alla sidor av livet och bedrivs bland de bredaste massor. Men detta arbete är *otänkbart* i dagens Ryssland utan en mycket ofta utkommande allrysk tidning. Den organisation, som av sig själv bildas kring denna tidning, en organisation av dess *medarbetare* (i detta ords vidaste bemärkelse, dvs alla som arbetar för den), skall vara beredd *till allt*, från att värna partiets ära, prestige och kontinuitet under perioder av akut revolutionär ”depression” till att förbereda, fastställa tiden för och genomföra *det folkomfattande väpnade upproret*.

Föreställ er i själva verket ett fall som är mycket vanligt hos oss, nämligen att nästan alla medlemmar av vår organisation på en eller flera platser arresteras. Om inte *alla* lokalorganisationer är förbundna med varandra genom ett gemensamt reguljärt värv, så medför sådana razzior ofta att arbetet avbryts i flera månader. Men om alla lokalorganisationer hade ett gemensamt värv, så skulle – även om häktningarna varit mycket omfattande – två eller tre energiska personer under några veckor kunna sätta nya ungdomscirklar, vilka som bekant uppstår ytterst hastigt även nu, i förbindelse med det gemensamma centrum. Och då detta gemensamma värv, som skadats genom häktningarna, är synligt för alla, så kunde nya cirklar uppstå och sätta sig i förbindelse med centrum ännu snabbare.

Föreställ er å andra sidan ett folkuppror. Nu för tiden är väl alla ense om att vi måste tänka på detta och förbereda oss för det. Men *hur* skall vi förbereda oss? Centralkommittén kan ju inte tillsätta agenter på alla platser för att förbereda upproret! Även om vi hade en centralkommitté, så skulle den under de nu rådande förhållandena i Ryssland absolut inte uppnå någonting genom ett sådant tillsättande. Däremot skulle ett nät av agenter*, som utformade sig under arbetet på att organisera och sprida en gemensam tidning, inte behöva ”sitta och vänta” på parollen om uppror utan kunde utföra ett sådant regelbundet arbete, som skulle garantera största sannolikhet för framgång i händelse av ett uppror. Just ett sådant arbete skulle stärka våra förbindelser med de bredaste arbetarmassor och med alla de skikt som är missnöjda med självhärskardömet, något som är av största betydelse för ett uppror. Just ett sådant arbete skulle utveckla förmågan att riktigt bedöma det allmänna politiska läget och följaktligen också förmågan att välja det lämpliga ögonblicket för upproret. Just ett sådant arbete skulle lära *alla* lokalorganisationer att reagera samtidigt på samma politiska frågor, händelser och tilldragelser som uppror hela Ryssland, att svara på dessa ”tilldragelser” så energiskt, enhetligt och ändamålsenligt som möjligt – och ett uppror är ju i själva verket hela folkets mest energiska, mest enhetliga och mest ändamålsenliga ”svar” till regeringen. Och slutligen

---

* Aj, aj! Nu råkade jag igen undslippa mig det rysliga ordet ”agent”, som skorrar så illa i martyrnovarnas demokratiska öra! Jag undrar varför detta ord inte verkade kränkande på 70-talets hjältar men väl kränker 90-talets amatörer. Jag tycker om det där ordet, därför att det klart och markant antyder *den gemensamma sak*, som alla agenter ägnar sina tankar och handlingar åt, och om jag nödgades ersätta detta ord med ett annat, skulle jag inte kunna välja något annat än möjligen ”medarbetare”, ifall det inte hade en viss bismak av skrivspråk och oklarhet. Vad vi behöver är en militär organisation av agenter. De talrika martyrnovarna (särskilt utomlands), som har till favoritsysselsättning att ”utnämna varandra till generaler”, skulle för övrigt i stället för ”passagent” kunna säga ”chef för specialavdelningen för anskaffning av pass åt revolutionärer” etc.

skulle just ett sådant arbete lära alla revolutionära organisationer på alla håll i Ryssland att upprätthålla de mest regelbundna och på samma gång strängt illegala förbindelser med varandra, vilka skapar partiets *faktiska* enhet – och utan sådana förbindelser är det omöjligt att kollektivt dryfta planen för upproret och träffa de nödvändiga förberedande åtgärderna före upproret, vilka måste ytterst strängt hemlighållas.

Kort sagt, ”planen för en allrysk politisk tidning” utgör alls inte någon frukt av skrivbordsarbete av personer besmittade med dogmatism och skrivklåda (som det föreföll dem som dåligt satt sig in i den), den är tvärtom en högst praktisk plan för att från alla håll och genast ta itu med att förbereda upproret, samtidigt som vi inte för ett ögonblick får glömma det nödvändiga vardagsarbetet.

Slutord

Den ryska socialdemokratins historia låter sig klart och tydligt indelas i tre perioder.

Den första perioden omfattar omkring tio år, ungefär åren 1884-1894. Det var den period, då socialdemokratins teori och program uppkom och vann stadga. Antalet anhängare av den nya riktningen i Ryssland kunde räknas på fingrarna. Socialdemokratien existerade utan en arbetarrörelse, den genomgick som politiskt parti sin embryonala utvecklingsprocess.

Den andra perioden omfattar tre, fyra år – åren 1894-1898. Socialdemokratien trädde nu fram på scenen som en social rörelse, som ett uppsving bland folkmassorna, som ett politiskt parti. Detta var barndoms- och uppväxtåldern. Med epidemisk hastighet spred sig bland de intellektuella en allmän entusiasm för att bekämpa narodismen och för att gå ut till arbetarna; och bland arbetarna en allmän entusiasm för strejkaktioner. Rörelsen gjorde väldiga framsteg. De flesta ledarna var helt unga människor som inte på långt när nått ”trettiofemårsåldern”, vilken föreföll hr N Michajlovskij som ett slags naturlig gränslinje. Till följd av sin ungdom var de otränade för praktiskt arbete och lämnade förvånande hastigt scenen. Men för det mesta var deras arbete mycket omfattande. Många av dem hade börjat tänka revolutionärt som anhängare av Narodnaja Volja. Nästan alla hade i sin tidigaste ungdom svärmiskt beundrat terrorns hjältar. Det krävdes kamp för att frigöra sig från det fascinerande intrycket av denna heroiska tradition, och detta medförde en brytning med sådana personer, som till varje pris ville förbli lojala mot Narodnaja Volja och som de unga socialdemokraterna högt aktade. Kampen tvang dem att studera, att läsa illegala verk av olika riktningar och att intensivt sysselsätta sig med den legala narodismens frågor. Skolade genom denna kamp gick socialdemokraterna in i arbetarrörelsen utan att ”för ett ögonblick” glömma vare sig marxismens teori, som klart belyste deras väg, eller uppgiften att störta självhärskardömet. Partiets bildande våren 1898 var den mest markanta och på samma gång den *sista* handlingen av socialdemokraterna från denna period.

Den tredje perioden förbereddes, som vi har sett, under 1897 och avslöste slutgiltigt den andra perioden 1898 (1898– ?). Detta var en period av upplösning, splittring och vacklan. Under uppväxtåren genomgår ungdomen målbrottet. Så inträdde också hos den ryska socialdemokratien under denna period ett målbrott, rösten började låta falsk – å ena sidan i herrar Struves och Prokopovitjs, Bulgakovs och Berdjajevs och å andra sidan i V I-nis och R M:s, B Kritjevskijs och Martynovs skrifter. Men det var endast ledarna som vandrade omkring var för sig och vände tillbaka: rörelsen själv fortsatte att växa och gå framåt med väldiga steg. Den proletära kampen grep omkring sig till nya arbetarskikt, spred sig över hela Ryssland och bidrog samtidigt indirekt till att aktivisera den demokratiska andan bland studenterna och bland andra befolkningsskikt. Men ledarnas medvetenhet höll inte stånd mot det spontana uppsvingets bredd och styrka; bland socialdemokraterna var det redan ett annat skikt som dominerade – ett skikt av partiarbetare, som hade skolats nästan uteslutande på

basis av den ”legala” marxistiska litteraturen, vilken visade sig vara alltmer otillräcklig ju mer medvetenhet massans spontanitet krävde av dem. Ledarna inte bara blev på efterkälken både teoretiskt (”kritikfriheten”) och praktiskt (”amatörmässigheten”), de försökte också försvara sin efterblivenhet med allehanda högrävande argument. Socialdemokratismen degraderades till tradeunionism av Brentanoanhängarna i den legala litteraturen och av chvostisterna i den illegala. Credos program började omsättas i handling, särskilt då socialdemokraternas ”amatörmässighet” medförde att de icke-socialdemokratiska revolutionära riktningarna aktiviserades.

Ifall läsaren förebrår mig för att jag sysslat alltför ingående med en viss Rabotjeje Delo, så svarar jag så här på detta: Rabotjeje Delo fick en ”historisk” betydelse därför att den mest markant återspeglade ”andan” hos denna tredje period.* Det var inte den konsekvente R M utan just vindflöjlar sådana som Kritjevskij och Martynov som verkligen kunde ge uttryck åt upplösningen och vacklandet, beredvilligheten att gå med på eftergifter åt ”kritiken”, åt ekonomismen och åt terrorismen. Kännetecknande för denna period är inte det överlägsna förakt för praktiken som en eller annan beundrare av ”det absoluta” uppvisade, utan just föreningen mellan småskuren praktikism och ytterlig ringaktning för teorin. Hjältarna från denna period sysslade inte så mycket med att direkt förneka ”de stora slagorden” som med att förflacka dem: den vetenskapliga socialismen upphörde att vara en helgjuten revolutionär teori och förvandlades till ett mischmasch, som ”fritt” späddes ut med vatten från varje ny tysk lärobok; parollen ”klasskamp” gav ingen ny impuls till mer omfattande, mer energisk verksamhet utan tjänade som ett lugnande medel, eftersom ju ”den ekonomiska kampen är oskiljaktigt förknippad med den politiska”; idén om ett parti tjänade inte som appell till att skapa en kamporganisation av revolutionärer utan användes till att rättfärdiga ett slags ”revolutionär byråkrati”, en barnslig lek med ”demokratiska” former.

När den tredje perioden skall ta slut och den fjärde börja (i varje fall förebådas den redan av många tecken), det vet vi inte. Här går vi över från historiens område till nutidens och delvis till framtidens område. Men vi är fast förvissade om att den fjärde perioden skall leda till konsolidering av den stridande marxismen, att den ryska socialdemokratin skall gå stärkt och mognad ur krisen och att opportunisternas eftertrupp skall ”avlösas” av den mest revolutionära klassens verkliga förtrupp.

Som appell till en sådan ”avlösning” och som sammanfattning av allt som sagts ovan kan vi på frågan Vad bör göras? ge det korta svaret:

Gör slut på den tredje perioden.

Tillägg: Försöket att slå samman Iskra med Rabotjeje Delo

Det återstår för oss att skissera den taktik, som Iskra antog och konsekvent fullföljde i sitt organisatoriska förhållande till Rabotjeje Delo. Denna taktik framlades fullt klart redan i Iskra nr 1 i artikeln ”Splittringen i Ryska socialdemokraternas utlandsförbund”. Vi intog genast från början den ståndpunkten, att det *verkliga* Ryska socialdemokraternas utlandsförbund, vilket på vårt partis första kongress erkändes som partiets representant utomlands, hade *splittrats* i två organisationer; att frågan om partiets representation alltjämt stod öppen, eftersom den avgjordes endast temporärt och villkorligt genom att man på internationella kongressen i Paris valde två medlemmar i den ständiga Internationella socialistiska byrån, vilka skulle representera Ryssland, nämligen en från vardera delen av det splittrade förbundet. Vi

---

* Jag skulle också kunna svara med det tyska ordspråket: Den Sack schlägt man, den Esel meint man (man slår säcken men menar åsnan). Det var inte bara *Rabotjeje Delo* utan *den breda massan* av praktiker och teoretiker som fångades av den nymodiga ”kritiken”, snärjde in sig i frågan om spontaniteten och förvillade sig från den socialdemokratiska till den tradeunionistiska uppfattningen av våra politiska och organisatoriska uppgifter.

förklarade att Rabotjeje Delo i sak *hade fel*, vi tog i princip bestämt parti för gruppen Arbetets frigörelse men vägrade samtidigt att ingå i detaljer beträffande splittringen och framhöll förbundets förtjänster ifråga om det rent praktiska arbetet.*

Följaktligen var vår inställning i viss mån avvaktande: vi gjorde en eftergift åt den åsikt som rådde bland de flesta ryska socialdemokraterna, nämligen att även de mest avgjorda motståndarna till ekonomismen kunde arbeta hand i hand med förbundet, därför att förbundet upprepade gånger hade förklarat sig vara principiellt ense med gruppen Arbetets frigörelse, synbarligen utan att göra anspråk på en självständig särprägel i de grundläggande frågorna om teorin och taktiken. Att vår inställning var riktig bekräftades indirekt genom det faktum, att nästan samtidigt med att Iskras första nummer utkom (december 1900) tre medlemmar avskilde sig från förbundet, bildade den s k Initiativtagarnas grupp och hänvände sig: 1) till Iskraorganisationens avdelning utomlands, 2) till Revolutionära organisationen Socialdemokraten och 3) till förbundet med förslaget att de skulle medla i förhandlingar om en förlikning. De två förstnämnda organisationerna gav genast sitt samtycke, *den tredje avvisade* förslaget. Då en talare framlade dessa fakta på "föreningskongressen" ifjol, förklarade visserligen en medlem av förbundets styrelse, att deras avslag var föranlett *uteslutande* av att förbundet var missnöjt med sammansättningen av initiativtagarnas grupp. Även om jag anser det vara min plikt att anföra denna förklaring, kan jag dock inte låta bli att anmärka att jag finner den otillfredsställande: då förbundet visste att två organisationer gått med på förhandlingar, kunde det ha vänt sig till dem genom någon annan medlare eller också direkt.

Våren 1901 tog både Zarja (nr 1, april) och Iskra (nr 4, maj) upp öppen polemik mot Rabotjeje Delo. Iskra angrep i synnerhet artikeln "Den historiska vändningen" i Rabotjeje Delo, som i en bilaga i *april*, således efter händelserna på våren, uppvisade vacklan i frågan om entusiasmen för terror och ropen på "blod". Trots denna polemik samtyckte förbundet till att återuppta förhandlingarna om förlikning genom en ny grupp "medlare". En preliminär konferens med representanter för de tre ovannämnda organisationerna ägde rum i juni och gjorde upp utkast till ett avtal på basis av en ytterst ingående "principiell överenskommelse", vilken förbundet publicerade i broschyren *Två kongresser och ligan i broschyren Dokument från "föreningskongressen"*.

Innehållet i denna principiella överenskommelse (eller resolutioner från junikonferensen, som den oftare kallas) visar absolut klart, att vi ställde som ett oeftergivligt villkor för sammanlutningen att alla slags yttringar av opportunismen i allmänhet och av den ryska opportunismen i synnerhet skulle avvisas med *allra största bestämdhet*. I paragraf 1 heter det: "Vi avvisar alla försök att införa opportunism i proletariats klasskamp – försök som har kommit till uttryck i den så kallade ekonomismen, i bernsteinismen, millerandismen etc." "I socialdemokratins verksamhetskrets ingår ... ideologisk kamp mot alla motståndare till den revolutionära marxismen" (4, c); "På alla områden av organisations- och agitationsverksamheten får socialdemokratin inte ett ögonblick lämna ur sikte, att det ryska proletariats närmaste uppgift är att störta självhärskardömet" (5, a); "... agitation inte endast på basis av den dagliga kampen mellan lönarbete och kapital" (5, b); "... att inte erkänna ... ett stadium av rent ekonomisk kamp och kamp för partiella politiska krav" (5, c); 5 5. . . vi anser det viktigt för rörelsen att kritisera strömningar som upphöjer till princip ... primitiviteten ... och inskränktheten hos rörelsens lägre former" (5, d). Även en helt utomstående person, som en smula uppmärksamt läst igenom dessa resolutioner, skall redan av deras formulering se att de är riktade mot folk som är opportunisterna och ekonomisterna, som låt vara för ett ögonblick glömt uppgiften att störta självhärskardömet, som godtagit stadiumteorin, upphöjt inskränktheten till

---

* Detta omdöme om splittringen baserade sig inte bara på ett studium av litteraturen utan också på informationer, som samlats utomlands av några medlemmar i vår organisation.

princip osv. Och ingen som har den minsta kännedom om den polemik som gruppen Arbetets frigörelse, Zarja och Iskra fört mot Rabotjeje Delo, kan för ett ögonblick betvivla att dessa resolutioner punkt för punkt vederlägger just de villfarelser som Rabotjeje Delo förfallit till. Därför var det med full rätt som en talare på "föreningskongressen" förlöjligade de förklaringar som avgavs av en medlem i förbundet, att artiklarna i Rabotjeje Delo nr 10 inte var föranledda av att förbundet hade gjort en ny "historisk vändning" utan av att dessa resolutioner var så fruktansvärt "abstrakta"*.

Den nämnde talaren framhöll, att resolutionerna inte är abstrakta utan tvärtom otroligt konkreta: det räcker med att ögna igenom dem för att se att man här vill "sätta fast någon".

Detta uttryck gav anledning till en betecknande episod på kongressen. Å ena sidan hakade B Kritjevskij upp "sätta fast" och uppfattade dem som en lapsus, vilken avslöjade onda avsikter från vår sida ("att gillra en fälla"), och han utropade patetiskt: "Vem vill de sätta fast, vem?" "Ja säg det, vem?" frågade Plechanov ironiskt. "Jag ska hjälpa kamrat Plechanov på traven", svarade B Kritjevskij. "Jag ska tala om för honom att fällan var gillrad för *Rabotjeje Delos redaktion*" (allmänt skratt). "Men vi lät inte fånga oss!" (Anmärkning från vänster: "Så mycket värre för er!") Å andra sidan förklarade en medlem av gruppen Borba (en grupp av medlare), som uttalade sig mot förbundets ändringsförslag till resolutionerna och ville försvara vår talare, att uttrycket "sätta fast" uppenbarligen oavsiktligt hade fällts i polemikens hetta.

För min del tror jag att den talare som använde det omdiskuterade uttrycket knappast kommer att vara belåten med detta "försvar". Jag tror att orden "sätta fast någon" var "sanna ord sagda på skämt": vi har alltid anklagat Rabotjeje Delo för vankelmod och vacklan, och därför *måste* vi självfallet försöka *fånga* den för att förhindra fortsatta vacklanden. Någon ond avsikt kan det inte ens bli tal om härvidlag, ty frågan rörde sig om principiellt vankelmod. Och vi lyckades "fånga" förbundet på ett så kamratligt sätt[†], att B Kritjevskij själv och ytterligare en medlem av förbundets styrelse undertecknade juniresolutionerna.

Artiklarna i Rabotjeje Delo nr 10 (våra kamrater fick se detta nummer först då de anlände till kongressen, några dagar innan sammanträdena började) visade klart, att under sommaren och hösten en ny vändning hade ägt rum i förbundet: ekonomisterna hade återigen fått överanden, och redaktionen, som vände sig med varje "vind", tog åter itu med att försvara "de mest utpräglade bernsteinianer", "kritikfriheten" och "spontaniteten" och att med Martynov som språkrör förkunna "teorin om inskränkning" av området för vår politiska påverkan (under förevändningen att denna påverkan försvårats). Det visar sig än en gång hur rätt Parvus hade i sin träffande anmärkning, att det är svårt att fånga en opportunist med någon formel – han skriver lätt sitt namn under *vilken* formel *som helst* och frångår den lika lätt, ty opportunisten består just i frånvaro av bestämda och fasta principer. Idag har opportunisterna avvisat *varje* försök att införa opportunist, förkastat *all slags* inskränkthet och högtidligt lovat "att inte för ett ögonblick glömma uppgiften att störta självhärskardömet", att bedriva "agitation inte endast på basis av lönarbetets dagliga kamp mot kapitalet" etc, etc. Men imorgon kommer de att ändra uttryckssättet och återgå till det gamla under förevändningen att försvara spontani-

* Detta påstående upprepas i *Två kongresser*, s 25.

† Just så: I inledningen till juniresolutionerna sade vi, att den ryska socialdemokratin i dess helhet ständigt vidhållit de principer som gruppen Arbetets frigörelse förkunnar och att förbundets förtjänst särskilt låg i dess publicistiska och organisatoriska verksamhet. Med andra ord, vi uttalade vår fulla beredvillighet att glömma allt det som varit och erkänna nyttan (för saken) av det arbete, som våra kamrater i förbundet utför, *på det villkoret* att det helt upphörde med de vacklanden, som vi försökte "sätta fast". Varje opartisk person som läser juniresolutionerna kommer att uppfatta dem endast på detta sätt. Och om förbundet nu, sedan det orsakat en brytning genom sin nya vändning till ekonomismen (i artiklarna i nr 10 och i ändringsförslagen), högtidligt anklagar oss för *oärlighet* (*Två kongresser*, s 30) för vad vi sade om dess förtjänster, så kan en sådan anklagelse givetvis endast väcka löje.

teten och den grå dagskampens frammarsch, att föra fram krav som lovar påtagliga resultat osv. Genom att vidhålla att ”förbundet inte har sett och inte ser” att artiklarna i nr 10 ”innehåller någon kättersk avvikelse från de allmänna principerna i det utkast som antogs av konferensen” (Två kongresser, s 26), ådagalägger förbundet därmed endast en fullständig brist på förmåga eller vilja att förstå kärnan i meningsskiljaktigheterna.

Sedan nr 10 av Rabotjeje Delo utkommit, återstod oss bara försöket att öppna en allmän diskussion för att utröna om hela förbundet var ense med dessa artiklar och med sin redaktion. Förbundet är särskilt missnöjt med oss för detta och anklagar oss för att söka så osämja inom dess led, att vi blandar oss i andras angelägenheter m m. Dessa anklagelser är uppenbart grundlösa, ty då det existerar en vald redaktion som ”vänder” sig med varje vind, hur lätt den än är, så är allt beroende just av vindens riktning, och vi fastställde denna riktning på slutna sammanträden, där inga andra var närvarande än medlemmar av de organisationer som gick in för sammanslutning. De ändringsförslag till juniresolutionerna, vilka framfördes i förbundets namn, har berövat oss de sista förhoppningarna om en överenskommelse. Ändringsförslagen är ett dokumentariskt bevis på den nya vändningen till ekonomismen och på att flertalet av förbundets medlemmar är överens med Rabotjeje Delo nr 10. Av opportunistens yttringar strök man ”den så kallade ekonomismen” (under förevändningen att dessa ord hade ”en obestämd mening” – fast om det var så behövdes det ju bara en mer exakt definition av naturen hos en vitt spridd villfarelse), och man strök också ”millerandismen” (fastän B Kritjevskij försvarade den i Rabotjeje Delo nr 2-3, s 83f, och än mer öppet i *Vorwärts**). Trots att juniresolutionerna bestämt påvisade, att det är socialdemokratins uppgift ”att leda *varje* yttring av proletariats kamp mot alla former av politiskt, *ekonomiskt* och socialt förtryck”, och därigenom krävde att planmässighet och enhet skulle införas i alla dessa kampyttringar, så tillade förbundet ytterligare de absolut överflödiga orden att ”den ekonomiska kampen är en mäktig drivkraft till massrörelse” (dessa ord är i och för sig obestriddliga, men då det existerar en trångsynt ekonomism kunde de inte undgå att ge upphov till misstolkningar). Än mer, i juniresolutionerna intogs även en direkt *inskränkning* av ”politiken” både genom att man strök orden ”att inte för ett ögonblick” (glömma målet att störta självhärskardömet) och genom att man tillade orden att ”den ekonomiska kampen är det *mest* användbara medlet att dra in massorna i aktiv politisk kamp”. Det är helt naturligt att sedan sådana ändringar införts alla talare från vår sida en efter en började avstå från ordet, eftersom de fann det fullständigt gagnslöst att fortsätta förhandlingarna med personer, som på nytt vände sig till ekonomismen och strävade att trygga sig frihet för vacklanden.

”Just det som förbundet ansåg vara sine qua non[†] för varaktigheten av den blivande överenskommelsen, dvs att Rabotjeje Delos självständiga särprägel och dess autonomi bevarades, just detta ansåg Iskra vara stöttestenen för en överenskommelse.” (Två kongresser, s 25.) Det stämmer inte alls. Vi har aldrig avsett att inkräkta på Rabotjeje Delos autonomi.[‡] Vi *vägrade* verkligen absolut att erkänna dess självständiga särprägel, ifall detta skulle betyda ”självständig särprägel” i principfrågor om teorin och taktiken: juniresolutionerna innebar just ett absolut avvisande av en *sådan* självständig särprägel, ty i praktiken har denna ”självständiga särprägel” ständigt inneburit, vi upprepar det, all slags vacklan och därmed stöd åt den upplösning som råder bland oss och som är outhärdlig ur partiets synpunkt. Rabotjeje Delos artiklar i nr 10 och dess ”ändringsförslag” avslöjade klart dess önskan att bevara just denna

* I *Vorwärts* har med anledning härav en polemik inletts mellan tidningens nuvarande redaktion, Kautsky och Zarjas redaktion. Vi skall inte försumma att låta de ryska läsarna stifta bekantskap med denna polemik.

[†] Absolut nödvändigt – *Red*

[‡] Ifall inte redaktionsmötena i samband med bildandet av ett gemensamt högsta råd för de förenade organisationerna, vilka också *Rabotjeje Delo* gick med på i juni, skall betraktas som en inskränkning av autonomi.

självständiga särprägel och denna önskan ledde självklart och oundvikligt till en brytning och en krigsförklaring. Men vi var alla redo att erkänna Rabotjeje Delos "självständiga särprägel" i den meningen, att den skulle koncentrera sig på bestämda publicistiska funktioner. Det var utan vidare klart att dessa funktioner borde fördelas på 1) en vetenskaplig tidskrift, 2) en politisk tidning och 3) populära samlingsverk och populära broschyrer. Endast genom att gå med på en sådan fördelning av funktionerna skulle Rabotjeje Delo ha visat, att den *uppriktigt* önskade definitivt avsvärja sig de villfarelser som juniresolutionerna var riktade mot. Endast en sådan fördelning av funktionerna skulle ha undanröjt all möjlighet till friktioner, effektivt tryggt en varaktig överenskommelse och samtidigt tjänat som basis för ett nytt uppsving i vår rörelse och nya framgångar för den.

Nu kan ingen rysk socialdemokrat längre hysa tvivel om att den definitiva brytningen mellan den revolutionära och den opportunistiska riktningen inte framkallades av några "organisatoriska" omständigheter utan just av opportunisternas önskan att stärka opportunistens självständiga särprägel och att fortsätta med att förvirra sinnen med hjälp av Kritjevskijs, Martynovs och deras anhängares resonemang.

Skrivet hösten 1901–februari 1902

Publicerat i bokform i mars 1902 i Stuttgart

Rättelse till Vad bör göras?

Initiativtagarnas grupp, som jag talar om i broschyren *Vad bör göras?*, har bett mig göra följande rättelse till skildringen av dess medverkan i försöket att åstadkomma en förlikning mellan de socialdemokratiska organisationerna utomlands: "Av de tre medlemmarna i denna grupp var det endast en som utträdde ur förbundet i slutet av 1900, de övriga utträdde 1901, först sedan de blivit övertygade om att det var omöjligt att få förbundets samtycke till en konferens med Iskraorganisationen utomlands och Revolutionära organisationen Socialdemokraten, vilket Initiativtagarnas grupp just hade föreslagit. Förbundets styrelse avvisade först detta förslag med den motiveringen, att de personer som bildade Initiativtagarnas grupp 'inte var kompetenta' att tjänstgöra som medlare, samt uttalade önskan att träda i direkt förbindelse med Iskraorganisationen utomlands. Kort därefter underrättade dock förbundets styrelse Initiativtagarnas grupp om att sedan Iskras första nummer utkommit och i en notis meddelat om splittringen inom förbundet, hade den ändrat sitt beslut och önskade inte längre träda i förbindelse med Iskra. Hur skall man efter detta förklara det uttalande som gjorts av en medlem i förbundets styrelse, att förbundets vägran att gå med på en konferens *uteslutande* berodde på missnöje med sammansättningen av Initiativtagarnas grupp? Förresten är det lika svårt att förklara varför förbundets styrelse samtyckte till en konferens i juni ifjol, ty notisen i Iskras första nummer var alltså giltig, och Iskras 'negativa' inställning till förbundet framträdde ännu klarare i den första publikationen av Zarja och i Iskra nr 4, vilka båda utkom före junikonferensen."

N Lenin

Iskra nr 19, den 1 april 1902

V I Lenin, *Samlade skrifter*, 5:e ry uppl, b 6, s 3-192